

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ

**KULA TARİHSEL MERKEZİ'NDEKİ
DİNSEL - KÜLTÜREL YAPILAR
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**RÖLÖVE RESTORASYON
ANABİLİM DALI
LİSANSÜSTÜ BİTİRME TEZİ**

**Yöneten : Öğr. Gr. Y. Mimar NEVZAT İLHAN
Hazırlayan : Mimar ESİN DEMİREL**

İstanbul - 1983

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANESİ

Kayıt numarası: 42177

Demirbaş numarası: 39962

Kot numarası: R 151

Ek: Foto.172 55

Plan.16

MÜHÜR

8

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ

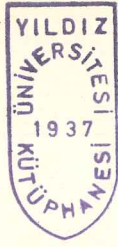
x comp.

KULA TARİHSEL MERKEZİ'NDEKİ
DİNSEL-KÜLTÜREL YAPILAR
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

RÖLÖVE RESTORASYON
ANABİLİM DALI
LİSANSÜSTÜ BİTİRME TEZİ

Yöneten : Öğr.Gr.Y.Mimar NEVZAT İLHAN
Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

İstanbul - 1983

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>SAYFA</u>
ÖNSÖZ	iii
PAFTALAR LİSTESİ	vi
MİMARİ MORFOLOJİK FÖYLER LİSTESİ	vii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	viii
 I.BÖLÜM - KULA'NIN GENEL TANITIMI	 1
1. COĞRAFYASI	1
2. TARİH SÜRECİNDE KULA	6
3. NÜFUS, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI	13
4. EKONOMİK YAPI	17
5. KULA TARİHSEL DOKUSU VE SİVİL MİMARLIĞI	19
 II.BÖLÜM - KULA'NIN DİNSEL KÜLTÜREL YAPILARININ ARAŞTIRILMASI	 23
I. GENEL TANITIM (YAPILAR LİSTESİ+MİMARİ MORFOLOJİ)	23
1.1. CAMİLER VE MESCİTLER	25
1.2. HAMAMLAR	102
1.3. ÇEŞMELER	108
1.4. TÜRBELER VE MEZARLIKLAR	115
1.5. HAN VE KERVANSARAYLAR	123
1.6. MEDRESELER VE OKULLAR	127
1.7. KİLİSELER	128
 2. ARA SONUÇ VE TİPOLOJİ	 143
 III.BÖLÜM - PİLOT YAPILARDA RÖLÖVE, RESTORASYON - REHABİLİTASYON	 149
 I. ZAFER İLKOKULU	 151

	<u>SAYFA</u>
1.1. RÖLÖVE RAPORU	151
1.2. RESTORASYON RAPORU	173
1.3. RÖLÖVE (PROJE)	
1.4. RESTORASYON (PROJE)	
 2. AYA STEFANOS KİLİSESİ (ESKİ TEKEL DEPOSU)	 179
2.1. RÖLÖVE RAPORU	179
2.2. RESTORASYON RAPORU	200
2.3. RÖLÖVE (PROJE)	
2.4. RESTORASYON (PROJE)	
 IV.BÖLÜM - SONUÇ VE ÖNERİLER	 204
I. RESTORASYON PROJELERİ ÜZERİNE	204
2. PİLOT PROJELERDEN, GENELE DOĞRU ÖNERİLER	206
 BİBLİYOGRAFYA	 208

Ö N S Ö Z

Turizm ve Kültür Bakanlığı'nın Kula'da 1979 yılında yaptığı çalışmalar sonunda tesbitler ile birlikte başvurduğu Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 10.11.1979 tarih, 310 nolu toplantı ve A-1986 nolu kararıyla, tesbitli binaların tek tek tescilini ve ekli haritalarında sınırları belirtilen sit alanın 1710-5805 sayılı yasalar uyarınca korunması gerekli sit alan olarak tescilini kararlaştırır.

Kula bundan sonra adını eski dokusu ve evleriyle de duyurmaya başlar, yayın organlarında yer alır, ilgi artar. Ancak ilgi, somut ürününü veremez Kula'da. Çünkü, henüz koruma imar planı ve korumaya yönelik tasarımlar yapılmamıştır; anlatılmamıştır Kulalı'ya kentlerinin tarihsel mimari değeri. Bu amaçla bir imar planı hazırlatılır ve gelişmeler bugünlere dek gelir.

Biz de bu denli önem taşıyan özgün tarihsel merkezin korunmasına bir katkımız olsun istedik, bu çalışmaya başlarız. Ancak çalışmalar ilerledikçe, Kula için yapılacak araştırma çalışmasını iki kategoriden yürütmeyi uygun bulduk.

Çalışma kısaca, Kula Tarihsel Merkezinde bulunan tescilli ya da tescilsiz dinsel-kültürel yapıların araştırılması ile bunlardan örnek olarak seçilen ikisinin restorasyon-rehabilitasyon tasarımlarını içermektedir.

Çalışmanın amacı ise;

1. Dinsel-kültürel yapıların korunup değerlendirilmesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kula tarihsel kent merkezi koruma-rehabilitasyon-imar planı çalışmalarının bütünleşmesini sağlayacak bilimsel bir katkı.

2. Bu kategoride bulunan yapıtların mimari ve tarihsel değerlerinin araştırılıp belgelenmesi ve koruma önerileri.

3. Kula halkının tarihsel yapılarla günlük ilişkisini sağlayacak koruma projelerine öncelik vermek amacıyla, örnek olarak Zafer İlkokulu ve Aya Stefanos Kilisesi'nin rehabilitasyon-restorasyon tasarımlarına bilimsel bir katkı olarak özetlenebilir.

Çalışma 4 bölümden oluşmaktadır:

1.Bölüm: Kula'nın Genel Tanıtımı.

2.Bölüm: Kula'nın Dinsel-Kültürel Yapılarının Araştırılması.

3.Bölüm: Pilot Yapılarda Rölöve, Restorasyon ve Rehabilitasyon

4.Bölüm: Sonuç ve Öneriler.

Çalışmanın ağırlık alanı dinsel-kültürel yapıların araştırılıp değerlendirilmesi olduğundan Kula tarihi ve dokunun tanıtılması kısa olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın yürütülmesinde, yürütücülük göreviyle en yakın ilgiyi göstererek yönlendiren Öğr.Gr.Y.Mimar Sayın Nevzat İlhan ile Prof.Sayın Turgut Övünç'e ve tüm anabilim dalı öğretim üye ve görevlilerine teşekkür ederim. Ayrıca Kula'daki çalışmalar sırasında hertürlü ilgi ve yardımı esirgemeyen belediye başkanı Sayın Ethem Tamburacı ve yöneticilerine, Zafer İlkokulu sayın müdür ve öğretmenleri ile

yakın ilgi ve katkılarından ötürü tüm Kula halkına da teşekkür etmek isterim.

Esin Demirel
Üsküdar - Eylül 1983

PAFTALAR LİSTESİ

- PAFTA 1: Vaziyet Planı 1/500
- PAFTA 2: Zafer İlkokulu - Zemin kat planı (rölöve) 1/50
- PAFTA 3: Zafer İlkokulu - 1.kat planı (rölöve) 1/50
- PAFTA 4: Zafer İlkokulu - I-I kesiti (rölöve) 1/50
- PAFTA 5: Zafer İlkokulu - II-II kesiti (rölöve) 1/50
- PAFTA 6: Zafer İlkokulu - 2 görünüş (rölöve) 1/50
- PAFTA 7: Zafer İlkokulu - 2 görünüş (rölöve) 1/50
- PAFTA 8: Zafer İlkokulu - Zemin ve 1.kat planı (restorasyon) 1/100
- PAFTA 9: Zafer İlkokulu - I-I kesiti (restorasyon) 1/50
- PAFTA 10: Aya Stefanos Kilisesi - Plan (rölöve) 1/50
- PAFTA 11: Aya Stefanos Kilisesi - I-I, II-II kesiti (rölöve) +
II-II kesiti (restorasyon) 1/50
- PAFTA 12: Aya Stefanos Kilisesi - 2 görünüş (rölöve) 1/50
- PAFTA 13: Aya Stefanos Kilisesi - 2 görünüş (rölöve) + 1 görünüş
(restorasyon) 1/50
- PAFTA 14: Aya Stefanos Kilisesi - 2 Plan (restorasyon) 1/100
- PAFTA 15: Aya Stefanos Kilisesi - Ön görünüş (restorasyon) +
I-I kesiti (restorasyon) 1/50
- PAFTA 16: Kula Vaziyet Planı 1/2000

MİMARİ MORFOLOJİK FÖYLER LİSTESİ

- MM Föy 1- Kurşunlu Cami
- MM Föy 2- Hacı Abdurrahman Cami
- MM Föy 3- Çarşı Cami Vaziyet Planı
- MM Föy 4- Çarşı Cami Planı
- MM Föy 5- Paşa Cami
- MM Föy 6- Necip Cami
- MM Föy 7- Soğukkuyu Cami
- MM Föy 8- Hacı Recep Cami
- MM Föy 9- Eski Cami Vaziyet Planı
- MM Föy 10- Taş Mahalle Cami Vaziyet Planı
- MM Föy 11- Zincirli Cami
- MM Föy 12- Tahtalı Cami
- MM Föy 13- Yeni Cami
- MM Föy 14- Karakavuk Cami
- MM Föy 15- Yuvalı Cami Vaziyet Planı
- MM Föy 16- Zaferiye Cami Vaziyet Planı
- MM Föy 17- Demirci Mescidi
- MM Föy 18- Sungur Bey Hamamı
- MM Föy 19- Çukur Çeşme
- MM Föy 20- Süleyman Şah Türbesi Vaziyet Planı
- MM Föy 21- Şeyh Esetullah Efendi Türbesi Vaziyet Planı
- MM Föy 22- Eski Cezaevi Vaziyet Planı
- MM Föy 23- Eski Kilise Vaziyet Planı
- MM Föy 24- Eski Kilise Plan
- MM Föy 25- Şapel Vaziyet Planı ve Plan
- MM Föy 26- Şapel Kesit ve Görünüş
- MM Föy 27- Camiler Tipolojisi

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto	1-2	Jeolojik Yapı
Foto	3-4	Eski Kalıntılar
Foto	5-6	Kula'dan Görünümler
Foto	7-16	Kursunlu Cami
Foto	17-24	Hacı Abdurrahman Cami
Foto	25-32	Çarşı Cami
Foto	33-40	Paşa Cami
Foto	41-45	Necip Cami
Foto	46-53	Soğukkuyu Cami
Foto	54-60	Hacı Recep Cami
Foto	61-62	Eski Cami
Foto	63-66	Taş Mahalle Cami
Foto	67-71	Zincirli Cami
Foto	72	Tahtalı Cami
Foto	73	Yeni Cami
Foto	74	Karakavuk Cami
Foto	75	Yuvalı Cami
Foto	76	Zaferiye Cami
Foto	77	Demirci Mescidi
Foto	78	Taşkoyun Mescidi
Foto	79	Zaferiye Mescidi
Foto	80-82	Sungur Bey Hamamı
Foto	83-85	Çukur Çeşme
Foto	86-87	Çeşmeler
Foto	88-90	Türbeler
Foto	91-92	Taptuk Emre Türbesi
Foto	93	Mezar
Foto	94-95	Hazireler
Foto	96	Eski Han
Foto	97-98	Eski Cezaevi
Foto	99-108	Eski Kilise (Akgün mahallesinde)
Foto	109-110	Aya Stefanos Kilisesi
Foto	111-116	Şapel
Foto	117	Bahas Köprüsü
Foto	118-141	Zafer İlkokulu
Foto	142-172	Aya Stefanos Kilisesi

I. BÖLÜM - KULA'NIN GENEL TANITIMI

I. COĞRAFYASI

1.1. KONUMU

Kula, Manisa iline bağlı bir ilçe olup, denizden 650 m yükseklikte, 36-39 kuzey enlemi ile 28-29 doğu boylamı arasında yer alır (Harita 1).

Komşu İlçeleri: Doğusunda Eşme ve Gediz, batısında Salihli ve Gördes, kuzeyinde Simav ve Demirci, güneyinde ise Alayşehir bulunur (Harita 2).

İzmir-Ankara karayolu üzerinde bulunan Kula'nın merkez nahiyesi alanı 100 hektar kadardır.

1.2. İDARİ BÖLÜNME¹

Merkez Bucağına Bağlı köyler:

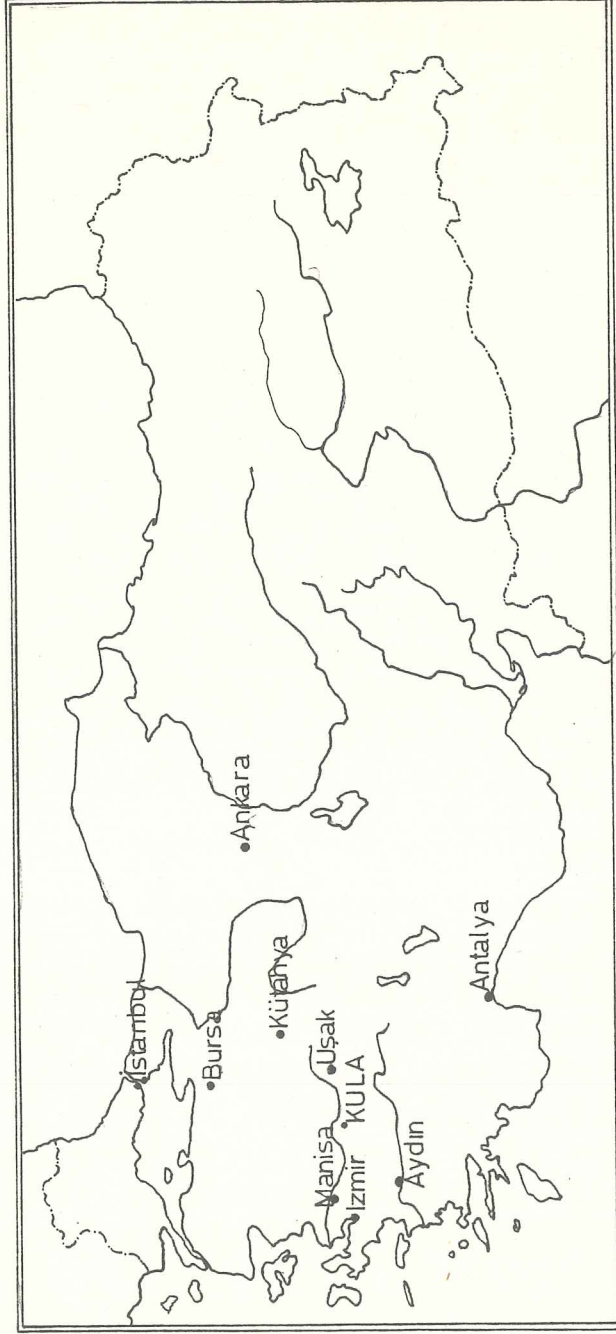
1. Ahmetli	6. Battalmustafa	11. Çarıktekke
2. Aktaş	7. Bebekli	12. Çiftçiibrahim
3. Ayazören (Ayazviran)	8. Börtlüce	13. Dereköy
4. Balıbey	9. Çarıkballı	14. Encekler
5. Başıbüyük	10. Çarıkmahmutlu	15. Eroğlu

1. Manisa İl Yıllığı 1967, s.75.

16. Evciler	23. Kalınharman	30. Sandal
17. Gökdere	24. Kavacık	31. Sarnıç
18. Güvercinlik	25. Konurca	32. Şehitlioğlu
19. Hacıtufan	26. Körez	33. Şeremet
20. Hamidiye	27. Nalıncalıpıtrak	34. Tatlıçeşme
21. İbrahimağa	28. Nalıncalısüleyman	35. Yeniköy
22. İncesu(Gölde)	29. Ortaköy	36. Yurtbaşı (Davala)

Gökçeören Bucağına Bağlı köyler:

1. Gökçeören (Menye) Bucak Merkezi
2. Ayvatlar
3. Bayramşah
4. Emre
5. Esenbağı (Tekke)
6. Esenyazı (Gürnevit)
7. Hayali
8. Karaoba
9. Kenger
10. Saraçlar
11. Şeyhli
12. Yağbastı

TÜRKİYE

ölçek: 1/10 000 000

harita 1

1.3. JEOLojİK YAPI

Genel olarak volkanik karakter gösteren arazide birçok yanardağ konileri yer almaktadır. Bunlar; kuzeyindeki Kula-Divlit dağı, kuzeyindeki tepe ile onun batısına dizilen Kara Divlit ve Kaplan Alan² ile Sandal Karadivliti ve Dopuzkala³ dağlarıdır. Ayrıca güneydoğusunda 1555 m yükseklikte Umur Baba dağı, kuzeyde 1511 m yükseklikte Yağcı dağı ile, Sarkiz tepesi, Üşümüş tepesi ve Soğanlı Sivrisi adında küçük tepeleri de vardır⁴ (Foto 1,2).

Jeolojik oluşum: Kula'daki volkanik tepeler yeryüzü tarihinin yakın bir zamanında oluşmuş volkan tepeleridir. Kraterlerden çıkan lavlar, arazi eğimine uygun olarak akarken, ilk devir kayalarını da yerinden oynatarak donmuş ve burayı kara, yanık bir görünüme sokmuştur⁵. Arazi bu haliyle yenidonmuş izlenimini vermektedir. Kara Divlit yanardağı günümüzden 15-16 bin yıl önce faaliyete geçmiş ve yanma 2000 yıl kadar sürmüştür. Bu arada ateşin soğuması, kayaların içinde geniş koçuk ve mağaralar halinde yarık ve çatlakların oluşmasına neden olmuş, su sızıntıları ve kayaların parçalanması olayı da vadileri oluşturmuştur. Bu volkanik arazi Gediz nehri kıyılarına kadar karakterini sürdürür⁶.

2. İslam Ansiklopedisi, C.6, s.973.

3. Tosun, Tarihi, Sosyal Kültürel ve Turizm Yönü ile Kula, s.5,6.

4. İbid.

5. İslam Ansiklopedisi, C.6, s.973.

6. Tosun, loc.cit.

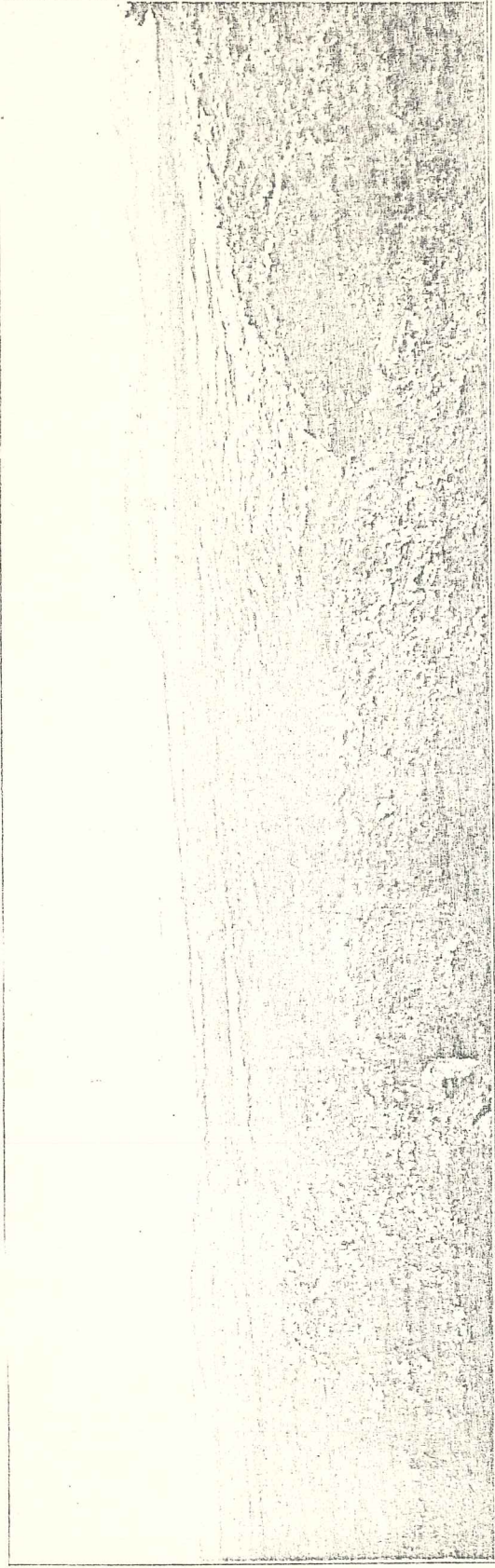

Foto 1- Karadivlit'in kuzeye doğru akışı. Koyu renk olan yeni zamana aittir, açık renk satır eski lavdır.

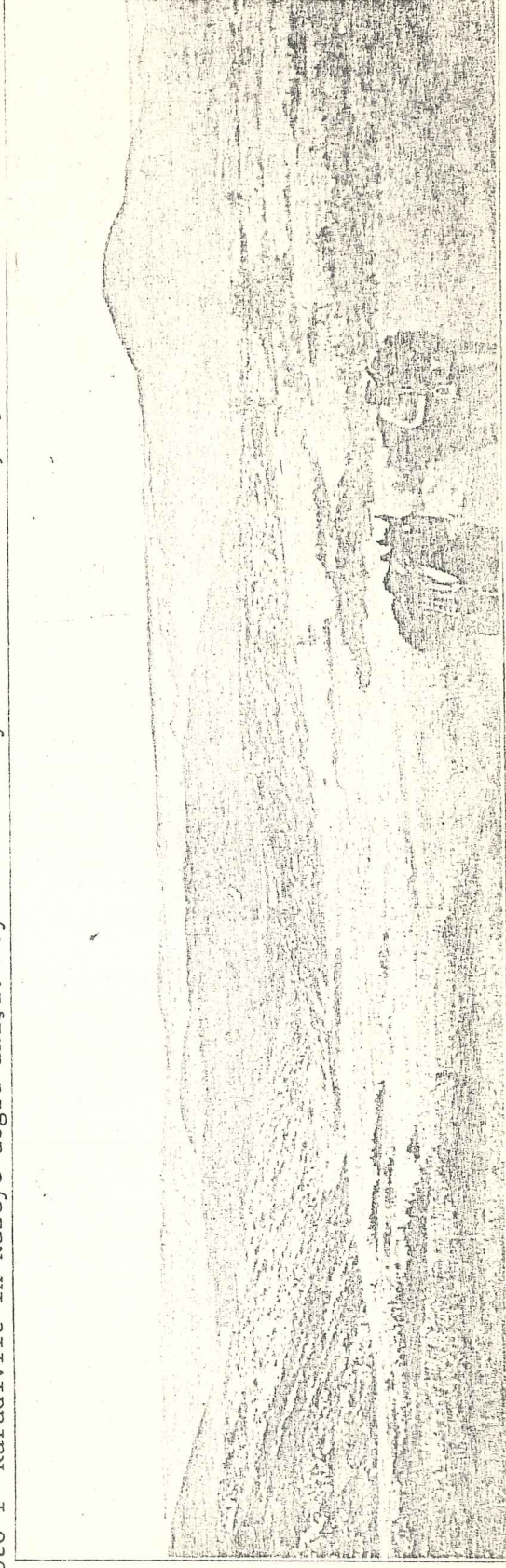

Foto 2- Gölde-Kula yolundan kuzeye doğru. Sağda Kula-Divlit, solda Boztepe ve Karatepe ile büyük ve yeni lav akıntısı. (Diest, "Von Pergamon über den Dyndynos zum Pontus"), s.40.

1.4. AKARSULAR-ILICALAR-MADEN SULARI

Kula'nın en önemli akarsuyu olan Gediz (eski adıyla Ermus) nehri kasabanın 12 km kuzeydoğusundan geçer. Gediz'e bağlanan doğuda Söğütçayı ile batıda Selendi ve Hacılar çayları vardır.

Ilıcalar: Kula'nın kuzeybatısında 19 km, Gediz'e ise 5 km uzaklıkta 59°C ısıda bir ılıca suyu vardır. Kükürt ve bikarbonat dösut'u bulundurur. Romalılar devrinden kalan bu ılıcaya Emir Hamamı da denmektedir⁷ (Bakz. Bölüm II, 1.2. Hamamlar).

Madensel Sular: İki madensel su kaynağı vardır. Biri 13 km uzaklıkta ve Gediz kıyısındadır. Bikarbonat dösutu içeren bu sular ilçede şişeler içinde satılmaktadır. Bunlardan başka aktıkları yerde bıraktıkları, halkın geren dediği artık maddesiyle kapların temizlendiği madensel sular da vardır⁸.

1.5. İKLİM

Genelde kara iklimi karakteri gösterir. Kışlar soğuk ve uzun, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. En soğuk ay Şubat (-10°C) en sıcak aylar ise Temmuz, Ağustos (35°C) dur. Kışlar 20 ila 40 gün donlu geçer ve kar kalınlığı en çok 15 cm'e ulaşır. Yağmur ise en çok ilkbahar aylarında yağar. Rüzgarlar kışın kuzeybatıdan esen karayel ve yazın güneybatıdan esen imbattır⁹.

7. İbid., s.7,8.

8. İbid.

9. Fersan, Küçük Anadolu Kentlerinde Yöntem Araştırması, s.27.

2. TARİH SÜRECİNDE KULA

2.1. KULA ADI ÜZERİNE

Kula adı üzerine ileri sürülen görüşler hep varsayımlar, benzetmeler ve yakıştırmalar bağlamında olmuş, somut kanıtlar gösterilememiştir. Bunda, Kula kentinin kuruluş tarihi üzerine fazlaca birşey bilemememiz etken olmuştur.

Duchange'ye göre, Kula Yunan akropollerine verilen addır ve Türkçe'de "müstahkem kent" anlamına gelen Kale kelimesiyle ilgilidir¹⁰. Bir söylentiye göre Sardes kralı Giges hasta kızı için burada bir kale yaptırmış ve kentin adı bundan dolayı Kula olmuştur¹¹. Ancak Kulaşda Hisarönü caddesi adından başka hiçbir sur izine rastlanmamıştır.

Adı üzerine ileri sürülen görüşlerin bir kısmı da çevresinde bulunan ilkçağ yerleşimlerinin adları üzerine yoğunlaşır. Lidya'da adı geçen Koloe kentinin Kula'ya tekabül ettiği ileri sürülmüştür¹². Philadelphia (Alaşehir) ile Katalon (Kütahya) arasında bulunan eski yerleşmelerden Clanudda kentinin Kula'ya tekabül edebileceği ileri sürülmüşse¹³ de bu isim benzerliğinden öteye gidememiştir. Çünkü Clanudda kentinin, Kışlaköy çevresinde Hacet kalesi denen harabelerin yerinde olabileceği sanılmaktadır¹⁴. Ayrıca Kula'ya 7 km uzaklıktaki Gölde köyü ile isim benzerliği de dikkati çekmektedir.

10. İslam Ansiklopedisi, Cilt 6, s.974.

11. Tosun, op.cit., s.11-12.

12. Diest, "Von Pergamon Über den Dindymos zum Pontus", s.41.

13. Texier, Asie Mineure, s.133.

14. Fersan, op.cit., s.28.

Diğer bir görüşde, bölgenin volkanik coğrafyasından esinlenen insanların kenti "yanık bölge" anlamına gelen Katakekome adıyla anması¹⁵ ve zamanla bu adın Kula'ya dönüşmüş olabileceğidir.

Ramsay, Kula'nın Bizans dönemindeki adının Opsikion olduğunu ve batısındaki Maionia ile bir piskoposluk oluşturduğunu yazmaktadır¹⁶. Ancak Bizanslı müellifler kenti Türklerin eline geçtikten sonra aldığı Küle (Kula) adı ile anarlar¹⁷ (Pachymeres, II, s.426). Germiyanoglu Yakup Çelebi II'nin taş vakfiyesinde ise kentin adı Güldi (Küldi) olarak geçmektedir¹⁸.

Kula adı üzerine ileri sürülen tüm görüşler, bu adın eski çağlardan gelebileceğini kanıtlamaya çalışsa da yazılı kaynaklar Kula adının açıkça Türk egemenliğinde kullanıldığını göstermektedir.

2.2. KULA ÇEVRESİNDE ESKİ ÇAĞA AİT KÜLTÜR KALINTILARI

Uzak geçmiş hakkında fazlaca birşey bilemediğimiz Kula kenti için kaynaklar, ancak XII. yüzyıldan itibaren bilgi vermeye başlarlar. Kula ve çevresinde eski çağa ait birçok yerleşme olduğu bilinmekte ve bunların günümüze dek gelebilen izleri saptanmış bulunmaktadır. Bu nedenle biz önce burada, çevredeki eski yerleşmelerden ve kalıntılarından kısaca söz ederek, bu bölgenin geçmişinin eski çağa dek uzandığını göstermeye çalışacağız.

15. Texier, op.cit., s.131.

16. Ramsay, The Historical Geogrpahy of Asia Minor, s.211.

17. İslam Ansk., C.6, s.974.

18. Varlık, Germiyanogulları Tarihi (1300-1429), s.47.

Kula'ya 7 km uzaklıkta, kuzeybatısında bulunan Lidya kenti Kiyoldiz, bugünkü adıyla Gölde köyünde mermer ocakları, eski bina temelleri, sütun başlıkları bulunmaktadır.

Yine bir Lidya kenti olan Kula'nın 45 km kuzeyindeki Slando, bugünkü Selendi'de bazı kitabeler ve eski eser izleri vardır¹⁹.

Kula'ya 17 km uzaklıkta olan Menye köyü Hamilton tarafından ziyaret edildiğinde, bir mermer kitabede okuduğu adı ile, buranın eski Lidya kenti Meanya üzerine kurulu olduğu kanıtlandı²⁰.

Başka bir Lidya kenti olan Saite Kula'nın 33 km kuzeyindeki Encekler köyünün yakınlarındaydı, kalesi ve bazı eski eserleri vardır.

Eski Numalya kentinin yerinde bulunan Davala köyünde de eski bir kale harabesi vardır.

Kula'nın Musalca mevkiinde göze çarpan mezarlıklar tuğla parçaları eski çağa ait Lidyalılarca kullanılan bir kentin varlığını gösterir²¹.

Kula'nın batısında şimdiki Sandal köyü yakınlarında Opsikion-Satala²², kuzeydoğusunda Tabala kentleri bulunmaktaydı.

Kula'ya 31 km uzaklıkta Eskiçağ ve Bizans devrinin Ege'deki önemli kentlerinden Philadelphia (Alaşehir), Philadel-

19. Tosun, loc.cit.

20. Ramsay, op.cit., s.123.

21. Tosun, loc.cit.

22. Ramsey, loc.cit.

phia ile Kotalon arasında da Clanudda (Şimdiki Kışlaköy çevresinde Hacet Kalesi denen harabeler olduğu sanılan) kenti bulunuyor²³.

Ayrıca Kula'nın Emre köyündeki Taptuk Emre'ye ait olduğu söylenen türbe önünde antik devre ait iyonik bir başlıkla yine antik devre ait bir sunak taşı bulunmakta. Sunak taşı üzerinde bulunan iki ağızlı balta (Bipenne) röliefi Kula civarında İ.Ö.2500 yıllarına doğru yaşanmış bir çift balta kültürünün varlığını kanıtlıyor²⁴. Balta göksel bir tanrının ya da tanrıçanın ifadesi sayılmakta idi.

Aynı çift ağızlı balta röliefli diğer bir sunak taşını Kula'da Taş Mahalle camii minare kaidesi taşları arasında görmekteyiz (Foto 3). 45.06.0 (1.0)/5 envanter numarası ile tescil edilen taşın diğer yüzünde çelenk motifi görülmektedir.

Yine Taş Mahalle camisinin minare kaidesinde görülen başka bir taş ise Eski Yunanca ile yazılmış bir kitabe taşı olup, nereden geldiği bilinmemektedir (Foto 4).

2.3. TARİHTE KULA

Tüm bu kanıtlar Kula'nın bulunduğu bölgede ilk çağda yerleşik bir kültürün varlığını ve bunun da Lidyalılar olduğunu göstermektedir. İ.Ö.546'da Perslerin Lidya Krallığına son vermesiyle bu topraklar İ.Ö.330 yılına kadar Persler'in elinde kaldı. İ.Ö.334 de Büyük İskender'in Lidya'ya egemen olduğu, daha sonra da Selefkuslar'ın bölgeyi ele geçirdikleri gözlenir. Lidya İ.Ö.190 da Bergama Krallığı'na, daha sonra

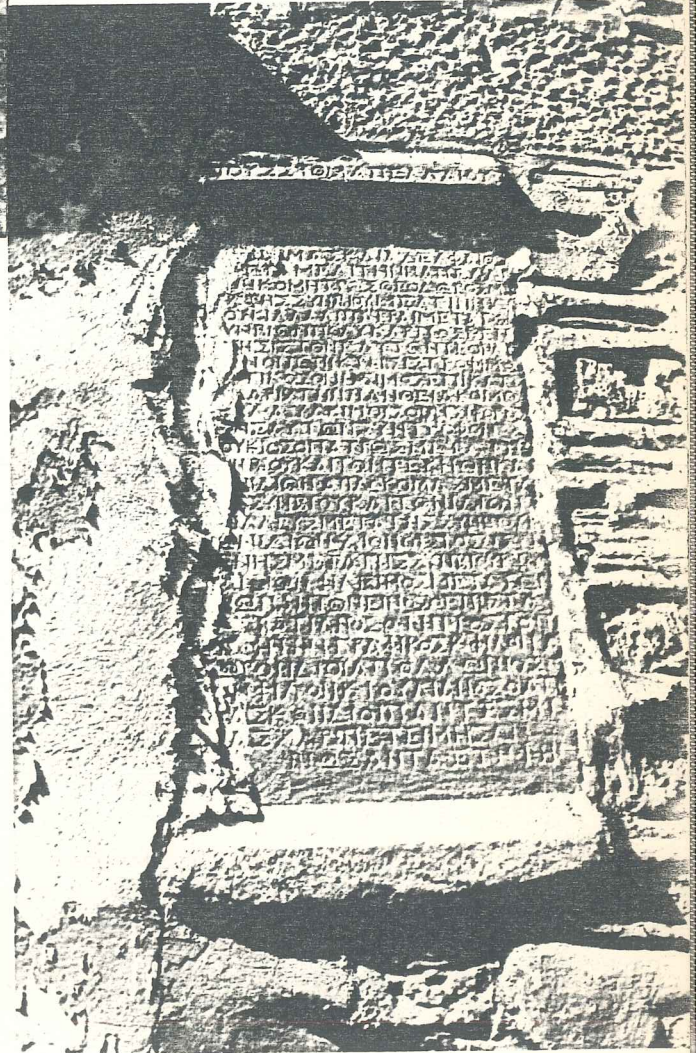
23. İslam Ansk., C.6, s.974.

24. Kansu, "Kula'da Bulunan Çifte Balta Tasvirli Bir Sunak".

Foto 3- Taş Mahalle Cami Minare
Kaidesindeki Adak Steli

Foto 4- Taş Mahalle Cami Minare
Kaidesindeki Kitabe Taşı

İ.Ö.133'de de Romalılar'ın eline geçer. Doğu Roma'nın, Roma İmparatorluğu'ndan ayrılmasıyla tüm Anadolu toprakları Bizanslılar'ın olur²⁵.

1300 yıllarında Selçuklu Sultanı III.Alaattin'in hizmetinde bulunan Germiyanogulları'ndan Alişir oğlu Yakup Bey Lidya'ya girmiş ve Sardes'e kadar ilerlemiştir. Philadelphia' (Alaşehir)'yı kuşatmakta iken, Bizans imparatoru Amiral Roje dü Flör komutasındaki Katalan kuvvetleri Germiyanlılar'a büyük kayıplar verdirerek Kula ve Alaşehir'i terketmek zorunda bırakmışlardır²⁶. Yakup Bey'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu Mehmet Bey²⁷ Kula ve Angir'i (Simav) geri alır²⁸. Mehmet Bey'in 1361'de ölümünden sonra oğlu Süleyman Şah önce Karahisar'a çekilir. Daha sonra kızı Devlet Hatun'u Şehzade Beyazıt ile evlendirirken çeyiz olarak Kütahya, Tavşanlı, Simav ve dolaylarını da verir ve kendi Kula kasabasına çekilir. 1387'de Kula'da ölen Süleyman Şah'ın türbesi Kula'da pazar yerindedir (Bkz. Bölüm II, 1.4. Türbeler ve Mezarlıklar). Türbenin burada olduğunu gösteren begeler arşivlerdedir²⁹.

Yerine geçen Yakup Çelebi II'nin çeyiz olarak verilen yerlerden bir kısmı ile Kütahya'yı geri alması üzerine, Yıldırım Beyazıt Saruhan, Aydın, Menteşe beyliklerini Osmanlı topraklarına katar (1390). Ankara savaşı yenilgisinden sonra Germiyan toprakları Yakup Çelebi'ye tekrar verilirse de (1402) erkek çocuğu olmayan Yakup Çelebi Osmanlı padişahı II.

25. Fersan, loc.cit.

26. Tosun, op.cit., s.12-16.

27. Uluçay Mehmet Bey'in Germiyan uç beyi olduğunu, Mehmet Göl ise Birgi Tarihi kitabında Aydın Bey'in oğlu olduğunu yazar.

28. Kütahya Vacidiye Medresesi üzerindeki taş vakfiyenin 5.satırı Kula'yı Mehmet Bey'in aldığını yazmaktadır.

29. Varlık, op.cit., s.65, not 39'da Süleyman Şah türbesinin türbedarı Mehmet adlı kişinin arzuhaline ait belge olduğunu açıklar.

Murat ile anlaşarak, ülkesinin ölümünden sonra, Osmanlı Sultanı'na verilmesini vasiyet eder. 1429'da Germiyan toprakları tamamen Osmanlı İmparatorluğuna katılmış olur.

Merkezi Kütahya olan Anadolu eyaletinin merkez sancağının bir kazası olan Kula, 28 Haziran 1920'de işgal edildi. 4 Eylül 1922 de Yunan işgalinden kurtarıldı.

3. NÜFUS, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI

3.1. NÜFUS

Kula nüfusuna ilişkin ilk belge Evliya Çelebi'ye aittir. Kula'da 1200 hane bulunduğunu kaydetmiştir³⁰. Bu durumda 17. yüzyılın 2. yarısında nüfus 6000 civarındaydı.

1826'da 7500 kişi 1500 hane 150'si Rum evi³¹

1834'de 3000 kişi 1500 Türk 1500 Rum³²

1842'de 1800-1900 hane 600'ü Rum evi³³

1886'da V.Diest'e göre 5000-6000 kişi

1890'da Cuinet'ye göre 6000 kişi 5655'i Türk

19. yüzyılın sonuna doğru E.Reclus'a göre 9000³⁴

19. yüzyılda yayınlanan Şemseddin Sami Bey'in Kumus al-a'lam'ında 10041 kişi.

1326 H (1908 M) de Aydın vilayeti salnamesine göre 11384 kişi, 2582'si Rüm.

Resmi nüfus sayımlarında³⁵

1927 : 8683	1955 : 7649
1935 : 8613	1960 : 8532
1940 : 8751	1965 : 8599
1945 : 9180	1970 : 9891
1950 : 8630	1975 : 10807

30. Evliya Çelebi, Seyahatname, C.9, s.52.

31. Stewing, Batı Anadolu Bölgesinin Kültürel Gelişmesinin Ana Hatları, s.210.

32. Texier, op.cit., s.133.

33. Hamilton, Asia Minor, Pontus and Armenia I, s.137.

34. İslam Ansiklopedisi, C.6, s.975.

35. Fersan, op.cit., s.30.

Cumhuriyet döneminde büyük artışlar göstermeyen nüfusun bugün 15 bin civarında olduğu sanılmaktadır.

Kula Mensucat Fabrikasının açıldığı yıllarda yükselen nüfusun, Demirköprü Barajının yapımı ve Ankara-İzmir karayolunun Kula'dan geçmesi ile son yıllarda tekrar yükseldiği görülmür.

3.2. SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI

17. yüzyıldan kalan Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Rum nüfusun varlığını gösteren bir belge yoktur. Kula'da Rumlar ancak 19. yüzyılda görülmeye başlar. Philipppson'un Türkçe konuştuklarını belirttiği³⁶ Rumlar uzun yıllar Türkler'le birlikte yaşamışlar ve daha çok kuzeydeki, bugünkü adlarıyla Akgün ve Zaferiye mahallelerinde oturmuşlardır³⁷. Kurtuluş savaşından sonra göçmenlerin karşılıklı değişimi sonunda bugün Kula'da Rum nüfusu yoktur.

Cumhuriyetten önce Kula halkı geniş arazi sahibi ve tüccarlardan oluşan zenginler, esnafın oluşturduğu orta halliler ve amelelik yapan dar gelirliilerden oluşmakta idi³⁸. Kula yönetiminde zenginlerin etkinliği büyüktü. Cumhuriyetten sonra bu grubun etkinliği giderek azalmıştır. Bugün Kula halkının 4 sınıftan oluştuğunu söylemek mümkündür:

- 1- Kula yerlilerinin oluşturduğu zenginler
- 2- Esnaf ve zanaatkârların oluşturduğu orta tabaka
- 3- Kula'ya göç eden köylülerin oluşturduğu dar gelirliiler
- 4- Kulalı olmayan memurlar

36. İslam Ansiklopedisi, C.6, s.975.

37. Bu mahallelerde yapılan 2 kilise ve 1 okul bugün harap şekilde boş durmaktadır.

38. Fersan, loc.cit.

Orta ve dar gelirliilerin genellikle eski dokuda, di-
ğerlerinin ise, Devlet Hastanesi tarafında oturdukları gözle-
nir³⁹. Eski dokuda oturan ailelerin daha kalabalık aileler
olması, bu doku sakinlerinin, sosyal durumlarının tercihle-
rindeki etkisini gösterir.

Kula'nın sosyal yaşamında eskiden düğün, dernek ve ya-
renlerin önemli yeri vardı⁴⁰. Bugün için de düğünler önemini
korumakta, özellikle eski dokuda geleneksel şekilde yapılmaya
çalışılmaktadır. Geleneksel yaren teşkilâtları ise, zengin
sınıfın etkinliğini kaybetmesi ile⁴¹ önemini yitirmiş, ancak
Kula'nın folklorik bir ögesi yaşatılmıştır.

Kültürel yaşamda en etkili kurum geçmişten bugüne
okullar olmuştur. Eskiden dini öğretim yapan Gülhane, Kurşun-
lu Camii, Hacılar medreseleri ile, yeni tip öğretim yapan Ko-
ca Mektep, Kurşunlu, Soğukkuyu, 1904'de yapılan Mekteb-i Ünas
İlkokulları ile Rüstiye Okulu vardı⁴². 1940-49 yılları ara-
sında da Orta Ticaret Okulu faaliyet gösterdi. Bugün Kula'da
Zafer, Atatürk ve 4 Eylül İlkokulları ile 1 orta ve lise, 1
İmam Hatip Lisesi, 1 Ticaret Lisesi, 1 Kız Kuran Kursu, 1
Pratik Kız Sanat Okulu vardır⁴³. Kula'da aileler çocuklarına
ilkokul öğrenimini mutlak yaptırıyorlar. Ancak bu ilgi orta
ve lise öğrenimine azalıyor. Daha çok İmam Hatip Lisesi, kız-
lar için ise, sanat okulu ve Kuran Kursu tercih ediliyor. Kız
çocuklarının orta öğrenim yapanı ise çok az sayıda. Okuma
yazma oranı 1973'te % 63 iken, 1978'de % 70'e yükselmiş-
tir⁴⁴.

39. Fersan, op.cit., s.31.

40. Tosun, op.cit., s.34-38.

41. İbid, yaren başları kasabanın en zenginlerinden seçilir-
di.

42. İbid., s.27-28.

43. Fersan, op.cit., s.40.

44. İbid., Tablo 5.2.

Okullardan başka kültürel yaşamda 1926'dan 1934'e kadar Türk Ocağı, 1934'den kapatılana kadar da Halkevi büyük etkinlik sağlamış ve aydın kitleyi çevresine toplamıştır.

4. EKONOMİK YAPI

Kula ekonomik yapısının etkinlik alanlarını el sanatları, endüstri ve ticaret ile tarım ve hayvancılık olarak saptayabiliriz.

4.1. EL SANATLARI

Kula, adı ile birlikte halıcılığını anımsatan bir ilçedir ve tarih boyunca halı dokumacılığı yapıldığı bilinmektedir. Yörenin ilk sakinlerinden Lidyalılar döneminden beri beslenen koyun ve keçilerin yünlerinden kumaş yapıldığı ve boyandığı tahmin edilmektedir⁴⁵. Halıcılık göçebelerin yerleştikleri yerlerde dokudukları kilimlerle başlar. Buna bağlı olarak hayvancılık ve boyacılık da gelişir. Ege bölgesinde Uşak'ın öncülük ettiği halıcılıkta Kula, Gördes'ten sonra yer alır ve bölgesel bir üslûp oluştururlar⁴⁶. Evliya Çelebi de "Ve Uşak gibi bunda dahi zikmet halice ve zeliler ve kırmızı ve elvan kilimleri meşhurdur"⁴⁷ diyerek halı dokumacılığını vurguluyor. Texier ise, halı dokumacılığından söz ederken "yün bolluğunun yanı sıra, kervanlarla gelen mor renk dışında aşağıda listesi verilen kök boya veren bitkilerin zenginliği, burada tümü ile yerel bir endüstrinin gelişmesine olanak sağlamıştır"⁴⁸ demek-
te ve bu bitkilerin adlarını sıralamaktadır.

19. yüzyıla dek ününü sürdüren boyacılık yerel boyaların bırakılıp, Avrupa boyaların kullanılması ile eski niteliğini kaybetmiştir. I. Dünya Savaşına kadar 6 boyahane, 1 ip-

45. Stewing, op.cit., s.23.

46. Fersan, op.cit., s.31.

47. Evliya Çelebi, loc.cit.

48. Texier, op.cit., s.275-276.

lik imalâthanesi ve halı yapımı ile uğraşan 5 firma bulunmaktaydı. 1930'ların ekonomik krizi fabrikaları kapatmış, ancak evlerde 500 tezgah çalışmayı sürdürmüştür⁴⁹. Bugün Kula'da özellikle eski dokuda oturan kadınlar evlerde Kula Mensucat'ın temsilcisi Çolakzadelere ve Sümerbank'a halı dokumaktadırlar.

Kula'da ayrıca bakırcılık, kunduracılık, debbağlık da yapılmaktadır.

4.2. ENDÜSTRİ VE TİCARET

Kula'da endüstri haliya paralel olarak dokumacılık alanında gelişme göstermiştir. 1934'de Kula Yünlü Dokuma fabrikası kurulmuş, 1950'de İzmir'e taşınmıştır. Fabrika kapandıktan sonra da dokuma tezgahları faaliyeti sürdürmüşlerdir. 1970'den sonra tarakvargeller kurulmuş, Sümerbank'a ve İstanbul piyasasına çeşitli yünlü kumaşlar ve battaniyeler dokunmuştur. İlçede 300 atölye ile 13 tarakvargel bulunmaktadır⁵⁰.

Halı dışında Kula'nın ticaret ürünleri dokuma, yün, pamuk, afyon, tütün ve tahıldan oluşmaktadır.

4.3. TARIM VE HAYVANCILIK

Kula tarımında tütün 1. sırada yer alır. Ova kesiminde kerestelik kavak yetiştirilir. Palamut ağaçları da vardır. En önemli meyva armut ve ayvadır.

Canlı hayvan ihraç edebilen Kula, çevre yerleşimlere et, süt ve benzeri hayvansal ürünleri de satar⁵¹.

49. Fersan, loc.cit.

50. İbid.

51. İbid., s.32.

5. KULA TARİHSEL MERKEZİ VE SİVİL MİMARLIĞI

Kula tarihsel merkezini güney batıdan Yeni Hamam cad-desi, güneyden ise devlet karayolunun sınırladığı görülür (Pafta 16). Kuzeyi Karadivlit eteklerine dayanmıştır. Merkez güneyden kuzeye doğru hafif bir eğimle yükselir ve Zafer İlk-okulu'nun bulunduğu yerde en uç noktasına ulaşır.

Bu doku zaman içinde, tüm Anadolu kentlerinde olduğu gibi, organik bir şekilde oluşmuş; döne kıvrıla giden yolları, çıkmaz sokakları, küçük meydanları ve hep güneşe bakan evle-riyle, kent plancılarına geleceğin kenti için, insani ölçüle-rin neler olabileceğini göstermeye çalışagelmıştır. Birkaç sokağın kesiştiği meydancıklar mutlak bir cami ya da çeşmeyi belirlemekte, dar sokakları gölgeli yürüme şeritleri oluşturma ve avlulardan taşan yeşillik doğayı unutturmamaktadır Kula'da (Foto 5, 6). Özgün halinde arnavut kaldırım kaplı sokaklar ortaya doğru eğimli (suyun akışı için), iki yanı yürüme için kolaylaştırmak için kayrak taşı döşelidir.

Bu tümcelerde anlatabileceğimiz Kula tarihsel merke-zinde en ilgi çekici yapılar şüphesiz ki evler. Evlere avlu kapılarından, ya da doğrudan kendilerine girilmekte. Tüm ev-lerin avluları güneydoğuya yönelik. Genelde evleri iki tipe ayırabiliriz. Geleneksel ve daha çok bulunan tip dış sofalı ya da hayatlı denen tip. Bunlar 2 ya da 3 katlı olabiliyor-lar. Üst kattaki hayatlarına avludan ahşap merdivenle ulaşılıyor. Üst katın odaları hayata açılmakta. Hayat direkli, önü açık, daha çok yaz aylarında kullanılabilen bir mekan. Alt katlarda bazen ahır, kiler, ambar, bazense odalar yer alıyor. Baş odalar evin en önemli odası. Bazılarında alçak sekiler yapılmış ve bunlar pabuçluk kısmından, kemerlerle bağlı küçük ahşap sütunlar ve korkuluklarla ayrılmış. Odaların duvarlarını oymalı işlemeli ahşap dolaplar, ocaklar kaplamakta, pence-

re kapakları da bu kompozisyona uyarak görünümü tamamlamakta. Bazı kalabalık ve zengin aile evlerinde hayatların önüne kapalı köşk oda denen odalar eklenmiş.

2. tip olarak ele alınacak hayatsız ya da kapalı sofa-lı evler ise Kula geleneğinin dışında yapılmış, bir kısmı eski Rum mahallelerinde bulunan genellikle kargir evlerdir. Bazısına Sakız tipi denen bu evlerde ortada kapalı bir sofa ve köşelerde odalar yer almakta. Eksenlerinde merdivenleri (kapalı mekandan çıkan) ya da eyvanları bulunmakta. Avluları eksik değil. Süsleme öğeleri farklı olmakla birlikte ahşap yine 1. sırada.

Genelde tüm evlerde odalar özenli bir ahşap işçiliğinin örneklerine sahip; kapılar, tavanlar, dolaplar ve ocaklar bu ahşap işçiliğinin en güzel ve çeşitli motifleri ile bezeli. Geometrik motifler ve içlerine yerleştirilen bitkisel motifler en gözde olanları. Ocak davlumbazları bazen kat kat düzenlenmiş ahşap oyma, bazen ise daha sade alçı bezemeli. Avlu kapılarındaki dövme demirden yapılmış rozetler değişik motifler taşıyor. Benzeri olan daha küçükleri iç kapılara ve pencere kapaklarına da konulmuş. Pencereleler, önündeki ahşap bir kapak ve genellikle lokmalı olan ya da değişik biçimlerde ahşap parmaklıklarla emniyete alınmış. Bazı evlerin (2. tip) pencere kapakları ise demirden ve dışarıya açılıyor.

Avlular: Sokaktan bir kapıyla ya da doğrudan evden geçilen avlular kayrak taşı ile doğal olarak kaplanmış. Taş aralarından çimen ve çiçeklerin fışkırdığı avluları birkaç ağaç gölgelendiriyor. Hayatlara doğru tırmanan hanımelleri ya da güller avluları daha da yaşanır kılıyor.

Evlerin dış görünümlerine gelince: Sıvalı olanlar olduğu gibi sıvasız bırakılıp, taş tuğla örgülerini sergileyenler de var. İkinci katlar geniş ve dar taşmalarla genişlemekte ve

sokak perspektifini etkilemekte. Zemin katlar genellikle taştan inşa edilmiş. Üst katlarda ahşap karkas sistem kullanılmış, boşluklar tuğla kırıkları ile doldurulmuş, bazen ise bağdadi sıva yapılmış. Avlu duvarları da taş ve tuğladan sıvalı ya da sıvasız yapılmış. Alaturka kiremit harpuştalarca korunuyor. Köşeler yolun geçtiği yerlerde pahlanıp üzerleri değişik geometrik düzenlerle bitirilmiş. Evlerin çatıları iki ya da dört eğimli olarak ahşaptan yapılmış. Genellikle ahşap doğal haliyle biçilip kesit verilmeden kullanılmış, çatılarda. Üzerleri alaturka kiremit ile kaplı. Bacalar taş bazen karataş ve tuğla ile örülmüş olup kimilerinin üzerine altı kırık bir küp konulmuş. Döşemeler ahşaptan yapılmış, iri başlı dövme çivilerle tespit edilmiş. Bazı evlerde mermerin de kullanıldığı görülür. Kapı ve pencerelerde lento olarak kullanılan mermere daha çok Rum evlerinde rastlanıyor.

Çalışmanın ana konusu olmadığından tarihsel merkez ve sivil mimarlık, gözlemlere dayalı olarak kısaca anlatılmaya çalışıldı. Tarihsel merkezin tanıtılması sonucu; mutlak korunup, günün yaşam koşullarına göre özgünlüğü zedelenmeden restore edilmesi ve sağlıklılaştırılıp halkın rahatça oturabileceği bir duruma getirilmesi için gerekli ilgiyi bulabileceği kanısı yaygınlaşacaktır.

Foto 5- Kula'dan genel görünüş. Zaferiye mahallesi, Aya Stefanos Kilisesi civarı.

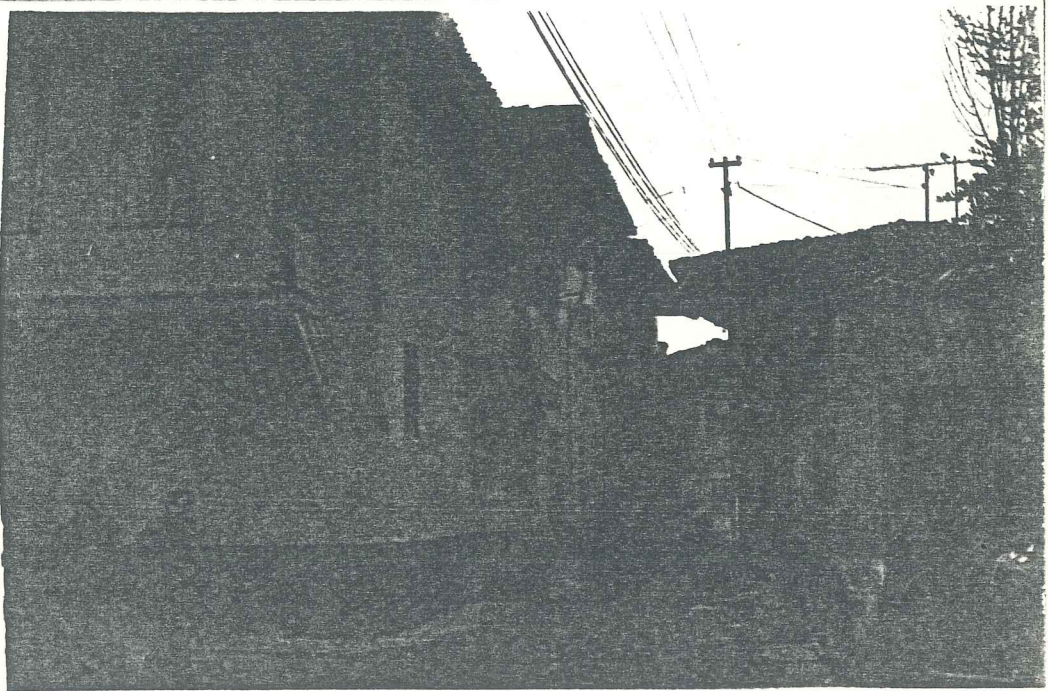

Foto 6- Kula sokaklarından.

II. BÖLÜM - KULA'NIN DİNSEL VE KÜLTÜREL YAPILARININ ARAŞTIRILMASI

I. GENEL TANITIM

Kültür Bakanlığı'nın Nisan 1979'da yaptığı çalışmalar sonunda saptanan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.11.1979 tarih, A-1986 sayılı kararıyla tek tek tescil edilen Kula'daki 31 adet dinsel-kültürel kategorideki yapıtın 18'i cami ve mescit, 2'si türbe, 2'si kilise, 1'i hamam, 1'i çeşme, 1'i okul, 1'i hazine, 1'i mezar, 1'i şapel, 1'i adak steli, 1'i han, 1'i ise misafirhane (eski cezaevi "yanmış") olup, sit alan ilan edilen tarihsel merkezinde bulunur (Pafta 16).

Envanter numaraları sırasına göre tesbit ve tescili yapılan yapıların mülkiyet durumlarını da gösteren liste:

En No	Yapının Adı	Sahibi	Hisse
45.06.0(1.0)/1	Zafer İlkokulu	Manisa Özel İdare Müdürlüğü	Tam
/2	Şapel	Manisa Özel İdare Müdürlüğü	Tam
/3	Eski Cezaevi	Manisa Özel İdare Müdürlüğü	Tam
/4	Kilise (Eski Jandarma Karakolu)	Ali Çelebi	1/2
/5	Adak Steli		
/6	Taş Mahalle Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/7	Eski Cami	Şahsiyeti manevi	Tam
/8	Çukur Çeşme	Kula Belediyesi	Tam

En No	Yapının Adı	Sahibi	Hisse
/9	Paşa Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/10	Sungur Bey Hamamı	Kula Belediyesi	Tam
/11	Çarşı Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/12	Süleyman Şah Türbesi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/13	Demirci Mescidi	Şahsiyeti manevi	Tam
/14	Eski Han	İbrahim Değirmenci	Tam
/15	Yuvalı Camii	Şahsiyeti manevi	Tam
/16	Şeyh Esetullah Efendi Türbesi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/17	Kurşunlu Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/18	Kurşunlu Camii Haziyesi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/19	Necip Camii	Şahsiyeti manevi	Tam
/20	Karakavuk Camii	Cami ve Cami Hademeleri Hayır İşleri Derneği	Tam
/21	Zincirli Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/22	Tahtalı Camii	Şahsiyeti manevi	Tam
/23	Hacı Recep Camii	Mehmet Aksoy Nurioğlu	Tam
/24	Taşkoyun Mescidi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/25	Hacı Abdurrahman Camii	Hacı Abdurrahman şahsiyeti manevi	Tam
/26	Eski Kilise (Aya Stefanos)	Maliye Hazinesi	Tam
/27	Zaferiye Mescidi	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/28	Zaferiye Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/29	Soğukkuyu Camii	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tam
/30	Mezar	Şerif Koç'un bahçesinde	
/31	Yeni Cami	Şahsiyeti manevi	Tam

Bu listenin dışında bulunup, ancak aynı kategoride ele alınması gereken, Kula dışında, ya da içinde önceden varolan birkaç yapıttan daha söz edilebilir. Bunlardan kendi tipleri içinde daha sonra söz edilerek bilgi verilecektir.

1.1. CAMİLER

Kula camilerinin incelenmesi sonucunda elde edilen verilere göre bir tiplmeye gidilmiş ve bu tipleme sıralandırma kistas olarak alınmıştır. Tipoloji (Föy: 27) ve kronolojik sıralandırma bölümünün sonundaki ara sonuçta verilecektir. Cami ve mescitlerin tanıtım ve mimari morfolojileri tiplendirme sıralamasına göre şu şekildedir:

- 1.1.1. Kurşunlu Camii
- 1.1.2. Hacı Abdurrahman Camii
- 1.1.3. Çarşı Camii
- 1.1.4. Paşa Camii
- 1.1.5. Necip Camii
- 1.1.6. Soğukkuyu Camii
- 1.1.7. Hacı Recep Camii
- 1.1.8. Eski Cami
- 1.1.9. Taş Mahalle Camii
- 1.1.10. Zincirli Camii
- 1.1.11. Tahtalı Camii
- 1.1.12. Yeni Cami
- 1.1.13. Karakavuk Camii
- 1.1.14. Yuvalı Camii
- 1.1.15. Zaferiye Camii
- 1.1.16. Demirci Mescidi
- 1.1.17. Taşkoyun Mescidi
- 1.1.18. Zaferiye Mescidi

1.1.1. KURŞUNLU CAMİİ

Cami-i Cedit mahallesinde 130. Sokak'ta ada 117, parsel 1'de bulunan 45.06.0(1.0)/17 envanter numaralı camidir (Föy 1, Plan 1).

1496 yılında Saruhamanoğullarından Hoca Seyfettin Efendi⁵² tarafından yaptırılmıştır. Vakfiyesinde "Elhac Seyfettin binil merhum Elhac Saruhan" şeklinde söz edilmektedir⁵³. Vakfiyede ayrıca Hacı Saruhan'ın İnebeyi adında bir oğlu olduğu da kaydedilmiştir⁵⁴. Hoca Seyfettin Efendi Camii çevresindeki dükkanlarla, Selendi yolu üzerindeki değirmenleri camiye vakıf olarak yaptırmıştır⁵⁵. Hacı Saruhamanoğlu Seyfettin Bey ile oğlu Ahmet Çelebi'nin mezarları Kurşunlu Cami'inin haziyesindedir.

Kitabe: Giriş kapısının üzerinde bulunan iki kitabesi vardır.

Mimari Plan: Tek bir merkezi kubbenin örttüğü kare planlı mekan ile onun önünde yer alan üç kubbe ile örtülü revaklı son cemaat yerinden oluşuyor. Minaresi sağ yan köşede yer almaktadır (Föy 1, Plan 2).

Strüktür: Merkezi kubbesi, büyük pendentiflerin oluşturduğu tromplar ve dış duvarlar tarafından taşınan yüksek sekizgen kasnağa oturtulmuştur. Burada iki basamaklı bir geçiş sistemi uygulanmıştır. Son cemaat yerinin kubbeleri ise, caminin yan duvarlarının uzantısı önüne konan sütunları, di-

52. Fersan, op.cit., s.35'de Hoca Seyfettin Efendi'nin Germiyanogullarının Çirpıcı Sülalesinden olduğu yazılıdır.

53. Uluçay, Saruhamanoğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar I, s. 9-10.

54. İbid., Kula'daki Kulalı Hacı Saruhamanoğulları ve babasının Saruhamanoğulları sülalesinden olabileceklerini yazıyor.

55. Fersan, loc.cit.

ger sütünlara bağliyan kemerlerden oluşan revaklı sistemle taşınmaktadır (Foto 8).

İç Görünüm: Son cemaat yeri: Yan duvarlarında birer, cami ile ortak duvarında iki penceresi ile camiye girişi sağlıyan bir kapısı bulunur.

Ana mekan: Tek kubbenin örttüğü ana mekan içine sonradan 19. yüzyılda bir kadınlar mahfili yapılmıştır. 6 ahşap sütünun taşıdığı mahfil ortada öne doğru yarım daire şeklinde çıkıntı yapar (Foto 13). Ana mekandan ahşap bir merdivenle çıkılan mahfili taşıyan sütünlar birbirine C, S kıvrımlı kemerlerle bağlanmıştır. Mahfil altının tavanı ortada bir kubbe, iki yanda tekne tavan halinde düzenlenmiş olup kalem işleriyle süslüdür. Mahfil eteklerinde de kalem işleri görölür. Camiyi üç sıra pencere aydınlatmaktadır. 1. sıra pencereler kemerli ve sevlidir. 2. sıra pencereler kasnak altında yer alan barok revzenli tepe pencereleridir. 3. sıra pencereler kasnakta her kenara bir tane gelmek üzere açılmış alçı revzenli tepe pencereleridir (Foto 14). Köşelerde kasnağa geçişi sağlıyan trompların pendentiflerine 14 sıra bademli stelaktit yapılmıştır. 3. sıra pencerelerin arasında, içi altı köşeli yıldız motifli ve yazılı daire şeklinde madalyonlar bulunmaktadır. Merkezi kubbenin içinde ise bir sıra dekoratif yazı ile 24 köşeli bir yıldız motifi yer almaktadır (Foto15).

Mihrap: Yapılan onarımlar sırasında mihrap yarım daire şeklinde basit bir niş haline getirilmiştir. Üzerine barok süslemeler yapılmıştır (Foto 11).

Mimber: Basit olarak ahşaptan yapılmıştır.

Giriş Kapısı: Orijinal, ahşap tablalı, basit süslemeli olan kapı gri yağlı boya ile boyanmıştır.

Dış Görünüş: Kare prizma üzerine yüksek bir sekizgen kasnağın taşıdığı basıkça bir kubbe ile önünde üç kubbeli bir revak ve dilimli bir minarenin oluşturduğu kompozisyon halindedir. Caminin yan ve kible cephelerinde 2'şer pencere yer alır. Pencereleler tuğladan sivri kemerli ve mermer söveli olup, onarımlar sırasında özgünlüğü bozulmuş, söve üzerine mermerden yuvarlak kemer yapılmış, basit parmaklıklar takılmıştır. Kemer aynaları renkli altıgen ve üçgenlerle bezelidir (Foto 10). Son cemaat yerinin yan duvarlarında bulunan birer pencere de onarım sırasında karakterini yitirmiştir. Revağın mermer sütunları onarımlarda değiştirilmiş olup, birbirlerine tuğladan yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır (Foto 8). Revağın yan duvarlarının kemerleri yanlarında tuğla örgü dekoratif olarak kullanılmıştır (Foto 9). Revak ve kasnak saçakları 3 sıralı kirpi saçaktır. Sağ yan ve kible duvarına kargir payandalar yapılmıştır.

Minare: Kare planlı, kaide üzerinde, sivri kemerli nişler halinde düzenlenmiş sekizgen bir pabuç kısmı yer alıyor. Silindirik gövdesi tuğladan dilimli olarak yapılmıştır. Şerefe altı basit stelaktit sıralarıyla genişletilmiş olan minarenin külahı koniktir (Foto7).

Malzeme: Duvarlar 3 sıra tuğla, 1 sıra yonu taşı ve aralarına dikine birer tuğla konularak örülmüştür. Duvar örgüsünde yer yer karataş da görülür. Minare tuğladandır. Son cemaat yeri sütunları mermer, kadınlar mahfili ve taşıyıcı sütunları ahşaptır. Kubbeler kurşun kaplı, avlu kayrak taşı döşelidir.

Süsleme: Kalem işleri: Kubbede büyük bir daire içine 24 köşeli yıldızın uçlarından çıkan çizgilerle kaynaşan bir sıra dekoratif bir yazı yapılmıştır. Yıldızın içinde ayrıca altı köşeli bir yıldız ve uçlarıyla birleşen bir yazı dizisi gözlenir. Yazılar siyah, yıldızın boşlukları pastel yeşil ve

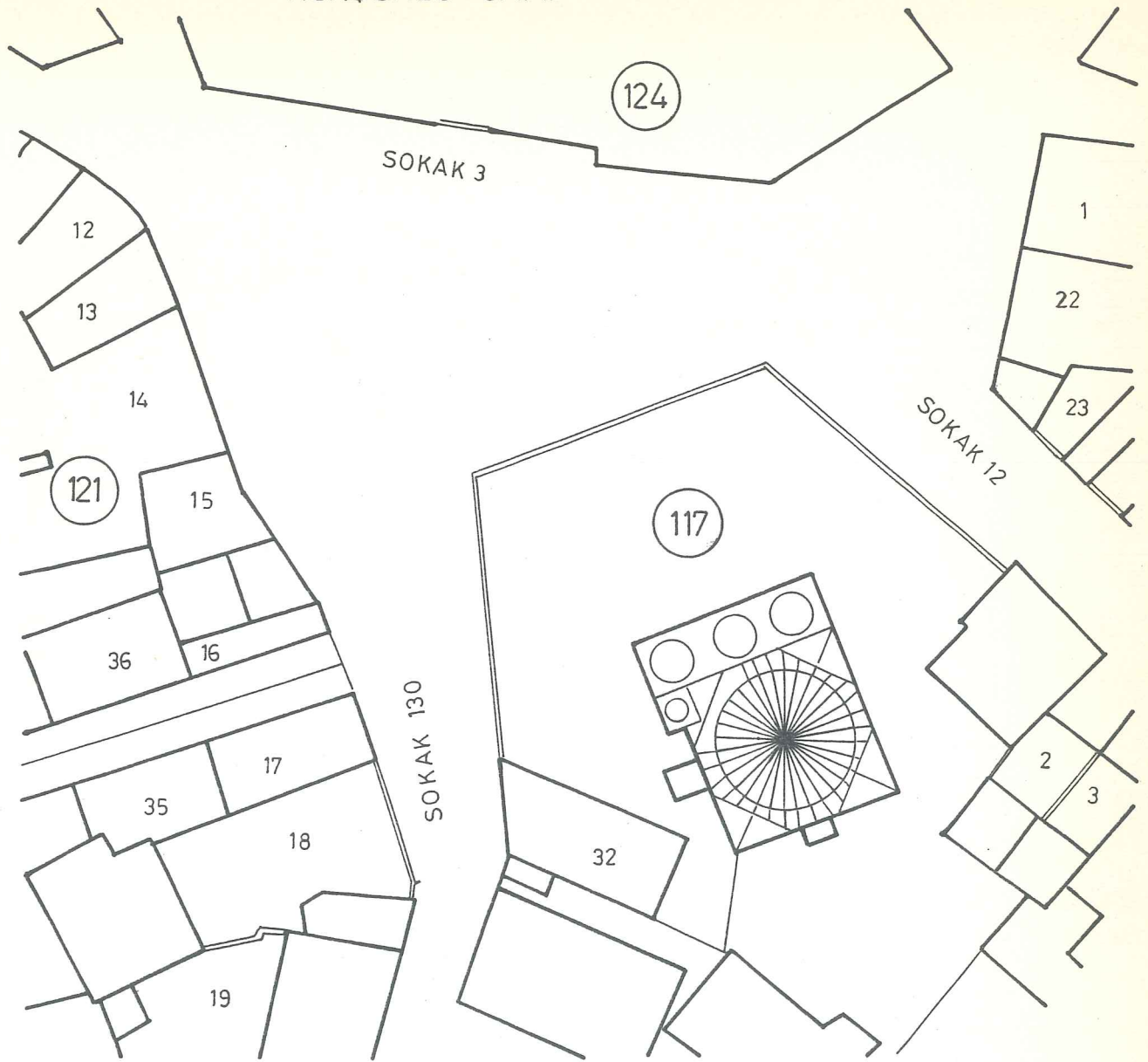
kavuniçi renktedir (Foto 15). Seki tavanında; giriş üzerine gelen küçük kubbede, 6 köşeli bir yıldız ve uçlarından çıkan bir dizi dekoratif yazı yapılmıştır (Foto 16). Üçgen boşluklarında ve yan sekilerin tavanında barok etkili bitkisel motiflere yer verilmiştir. Tavanın dış eteklerinde ise dekoratif yazı dizileri sıralanmıştır (Foto 13). Kubbe kasnağında; yapıldığı döneme ait kalem işleri olarak pencereler arasında bulunan, daire madalyonlar içinde 6 köşeli yıldız ve uçlarından çıkan çizgilerle kaynaşan dekoratif yazılar ve yıldızın altıgen iç kısmında yazılar göze çarpar. Tepe pencerelerinin iki yanına yapılan ampir etkili kalem işlerinde ise, iki yanda birer sütun ve bunları birleştiren kıvrık motifler görülür (Foto 14). Duvarlarda: 2. sıra pencerelerin çevresine yapılan son devir süslemelerinde bitkisel motifler (daha çok kıvrık dallar) vardır. Daha geniş bir alanı kapladığı sanılan bu bezemelerin bir kısmının üzeri badana ile örtülerek, sadece pencere kenarlarında bırakılmıştır (Foto 11). Mihrap duvarında: 2. sıra pencerenin iki yanına tasvirler (Kabe ve tasviri) yapılmıştır (Foto 11). Pandantiflerde, bademli stelaktitler turuncu ve yeşil boyalıdır. Duvarlara ayrıca yuvarlak büyük kemerler çizilerek basit dikdörtgenler sıralandırılmıştır (Foto 12).

Öneriler: Caminin niteliklerinin mimarlık tarihinde bir tarihlendirme kıstası⁵⁶ olabileceği ve Kula'da bulunan eserler içinde döneminin özelliklerinin en az bozularak gelebildiği büyük ölçekli bir yapı olmasından ötürü öncelikle korunması gerekmektedir. 19. yüzyılda yapılan onarımlarda camiye eklenen barok etkili kadınlar mahfili, bütünlüğü bozmadan işlevsellik kazandırmıştır. Ancak hangi amaçla yapıldığı an-

56. Arel, "Batı Anadolu'da Birkaç Yapının Tarihlendirilmesi", s.94'de büyük pandantif kullanılarak iki basamaklı geçiş, dışta kemer aynalarını süsleyen tuğla bezemeler ve duvar dokusu ile Selçuk'ta mescit, türbe, Tire'de Uçlalı cami ile gösterdiği benzerlik bakımından bir tarihlendirme kıstası olarak bakıyor.

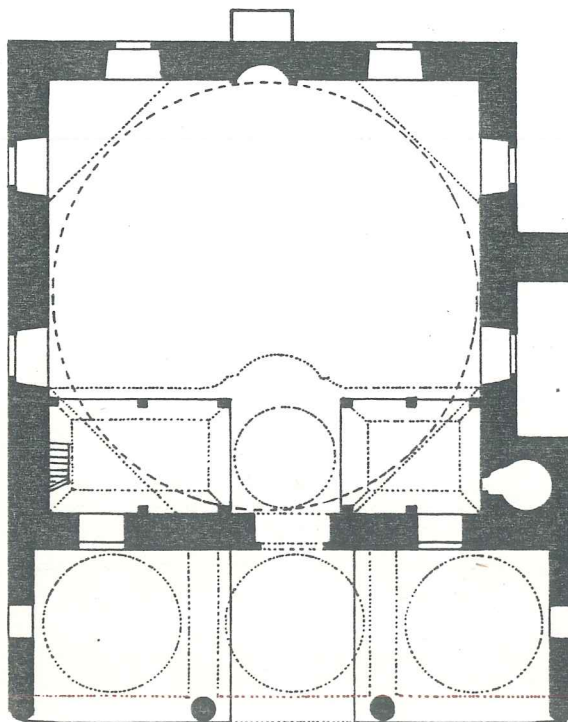
laşılmayan diğer onarım ve ekler, örneğin pencerelerin karakterini bozan yuvarlak kemerler, mihrabın değiştirilmesi gibi, özgün mimariyi bozan müdahaleler olarak nitelendirilebilir. Bunun dışında içte yapılan yeni kalem işlerini ise, mimari bütünlüğü bozan eklemeler olarak değil, dönemsel akımların getirdiği yeni beğenilerin ürünü olarak ele alabiliriz. Son olarak yapılan 1969 onarımında bu tür eklere dokunulmadan yapısal onarım yapıldığı anlaşılmaktadır. Cami bu haliyle de ilçenin, Sungur Bey Hamamı ile birlikte Erken Osmanlı izlerini taşıyan özgün eserlerinden biridir.

KURŞUNLU CAMİİ

KONUM PLANI
ölçek: 1/500 plan 1

EN NO: 45.06.0(10) /17
MAHALLESİ: CAMİLİ CEDİT
ADA: 117
PARSEL: 1

plan 2
ölçek: 1/200

0 1 2 3 4 6 m.

Foto 7- Kurşunlu Caminin Genel Görüşünü

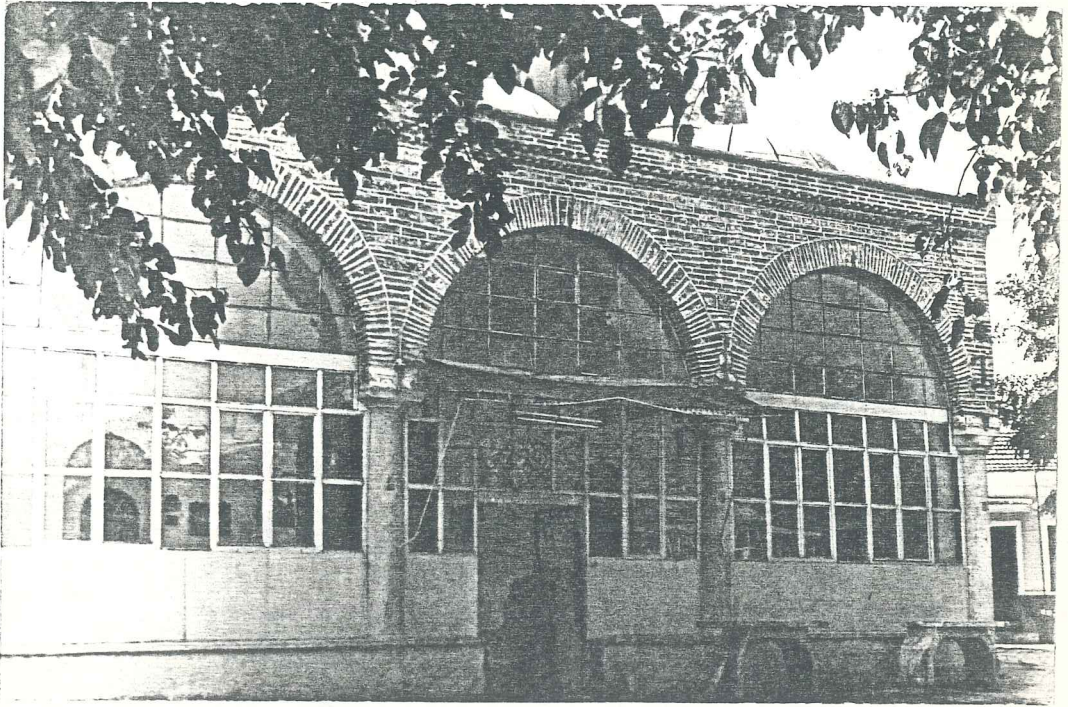

Foto 8- Kurşunlu Camii Son Cemaat Yeri Revakları

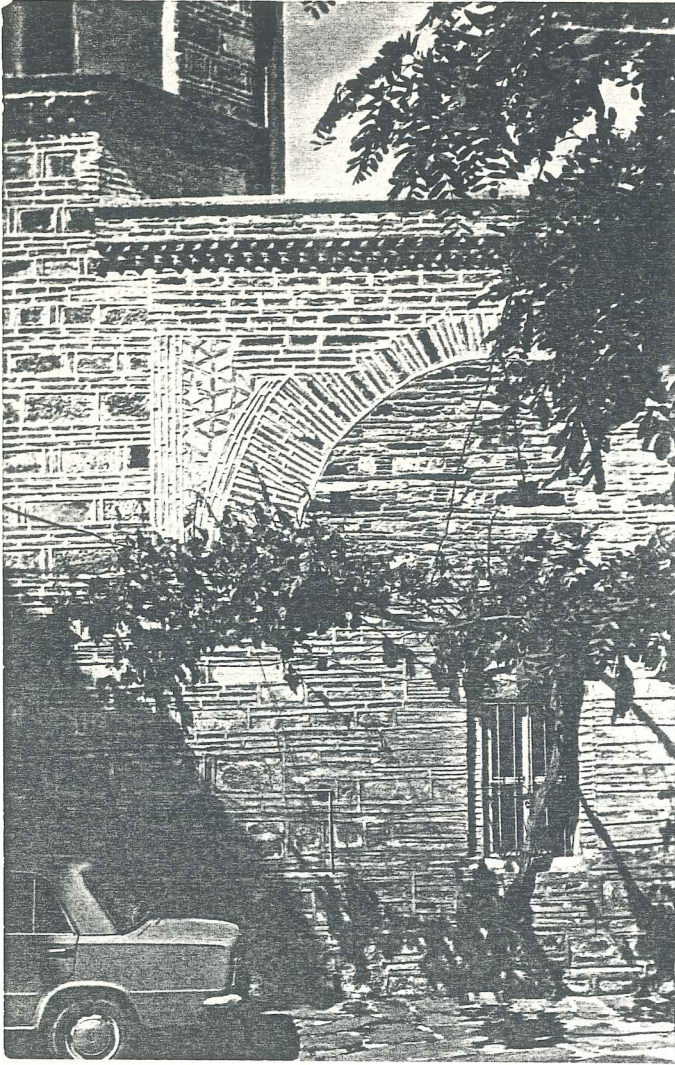
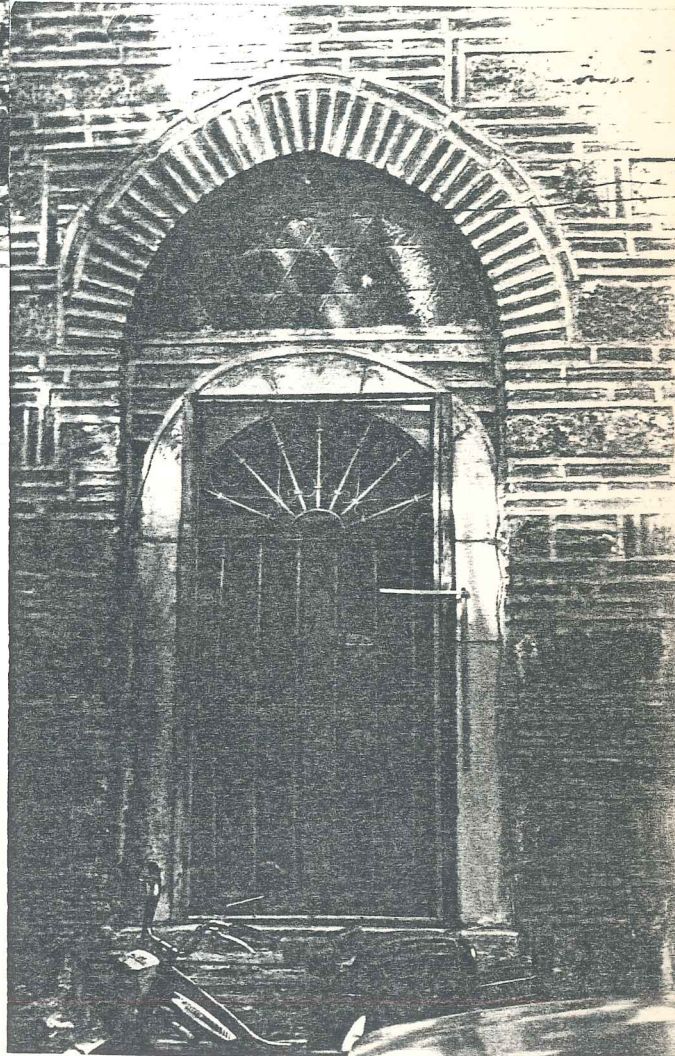

Foto 9- Kurşunlu Camii Yan Duvarında dekoratif örgü (son cemaat yerinin restore edilen kısmı)

Foto 10- Kurşunlu Camii Pencere-
relerinden Birinin Dış
görüşünü.

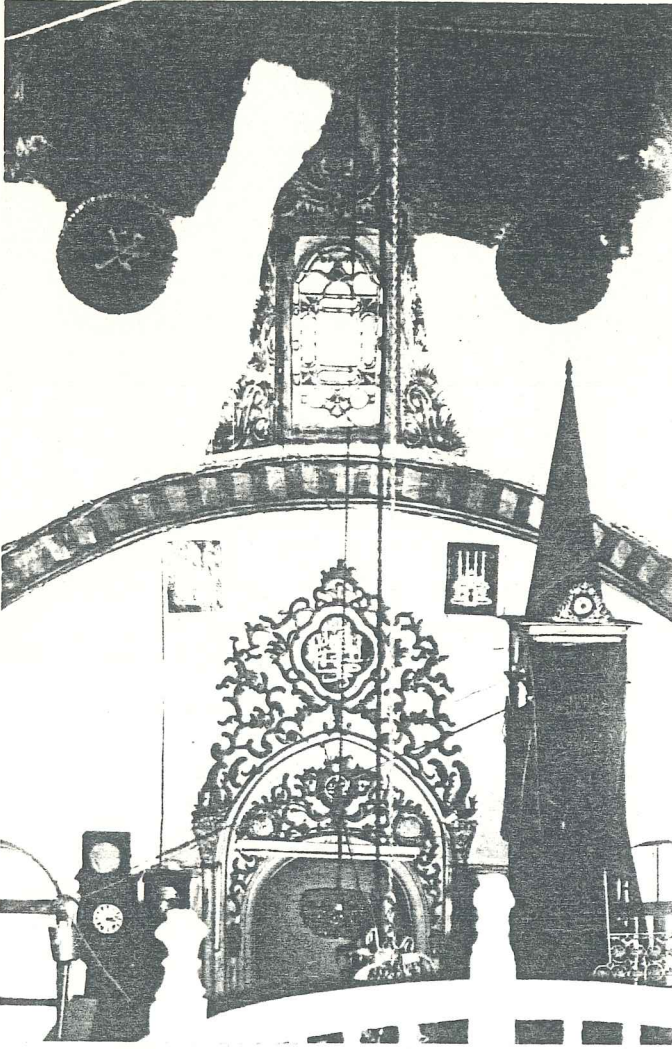

Foto 11- Kurşunlu Camii mihrap
ve üzerindeki pencere

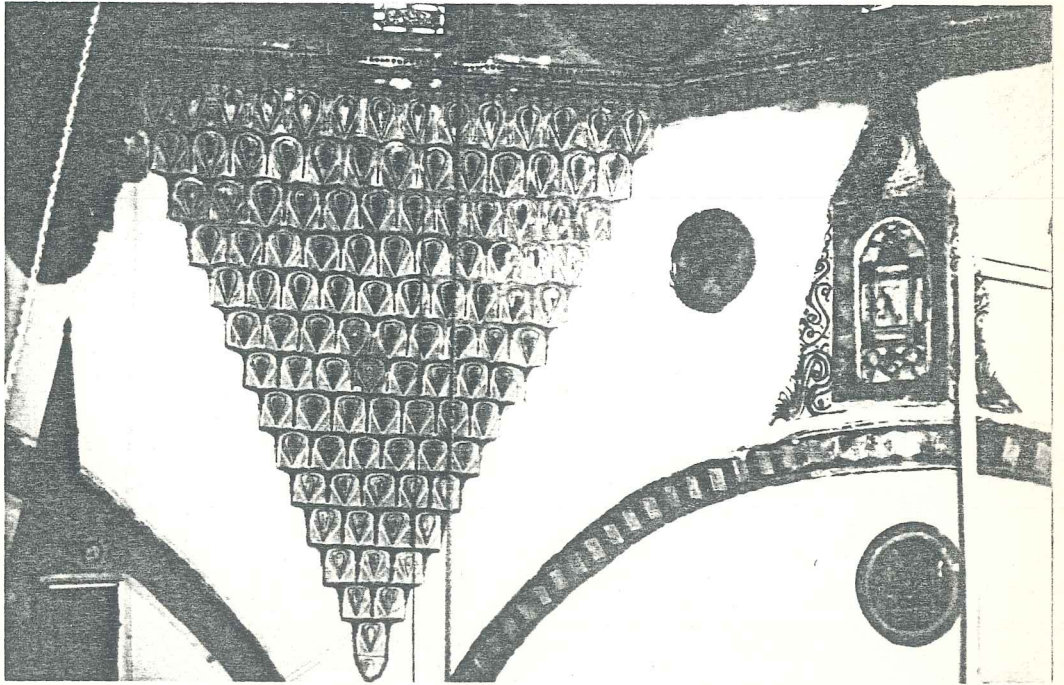

Foto 12- Kurşunlu Camii. Köşelerdeki pandantiflerden biri.

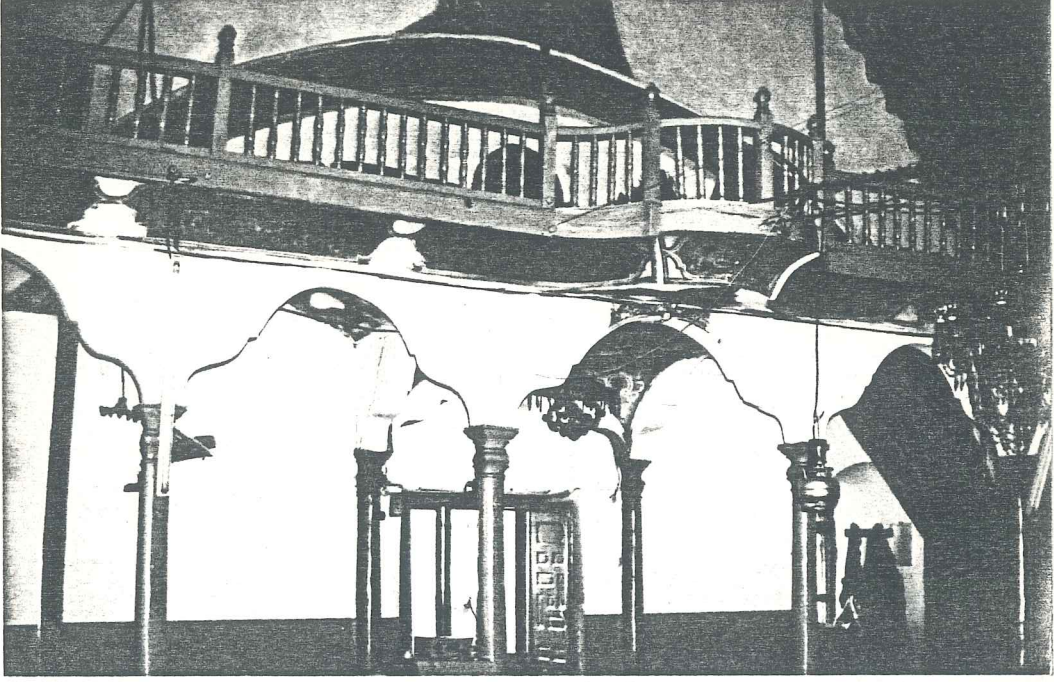

Foto 13- Kurşunlu Camii. Kadınlar mahfili.

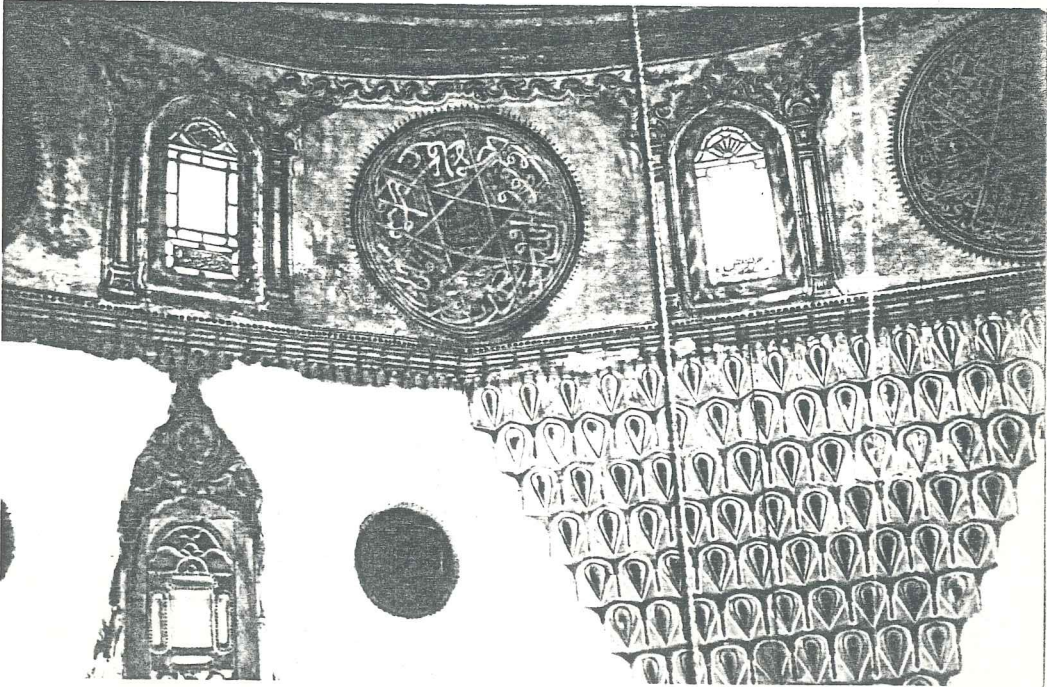

Foto 14- Kurşunlu Camii. 2. ve 3. sıra pencereleri.

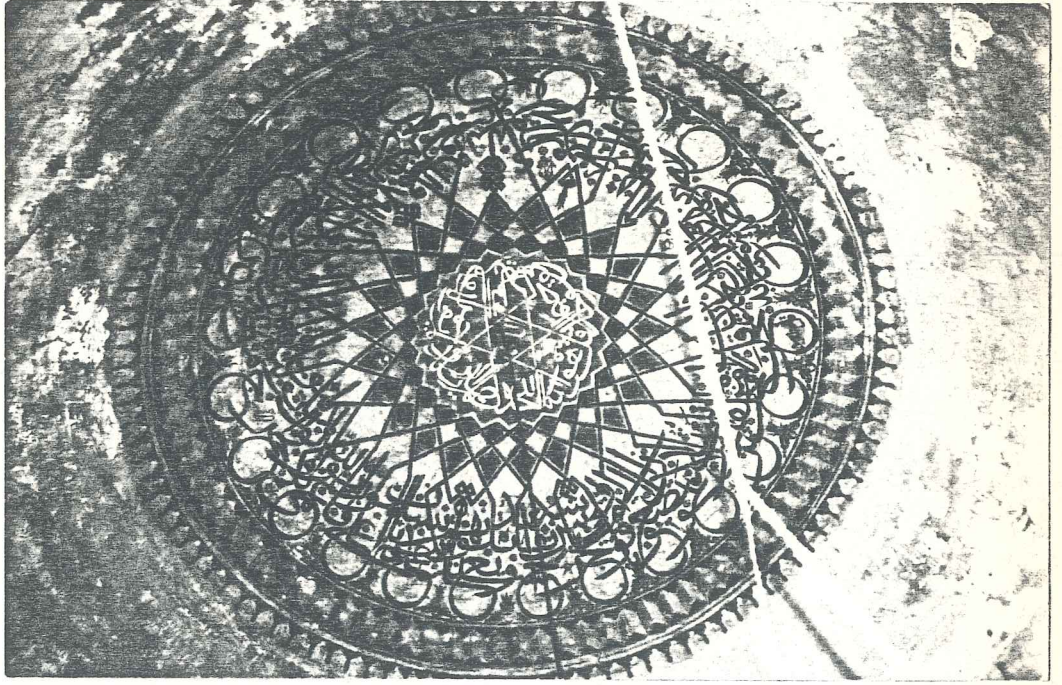

Foto 15- Kurşunlu Camii. Merkezi kubbesinde süsleme.

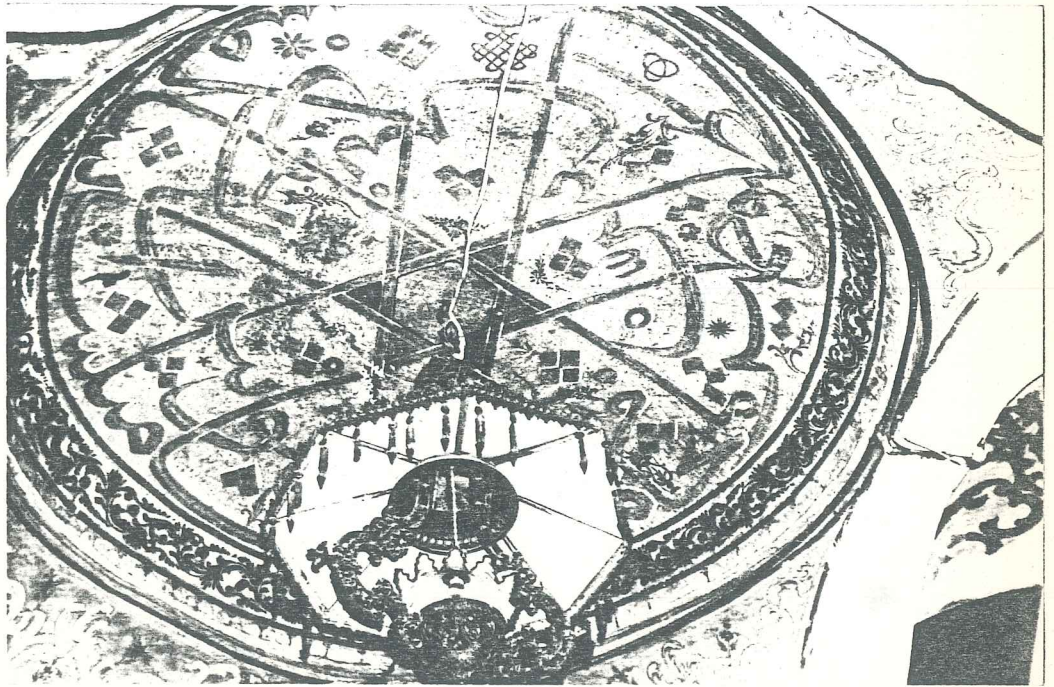

Foto 16- Kurşunlu Camii. Giriş üzerindeki küçük kubbede süsleme.

1.1.2. HACI ABDURRAHMAN CAMİ

Zaferiye mahallesinde Sokak 78 de, Ada 54, Parsel 25 de bulunan 45.06.0(1.0)/25 envanter numaralı camidir (Föy 2, Plan 1).

Evliya Çelebi'de de adı geçen caminin, mezarı avlusunda bulunan Hacı Abdurrahman adında biri tarafından yaptırıldığı ya da onartıldığı sanılıyor. Cami özellikleriyle XV. yüzyılın ikinci yarısına ait görünüyor. Kitabede 982 H.tarihine rastlanıyor.

Kitabe: Giriş kapısının üzerinde bulunan sülüs hatla yazılı kitabede şu satırlar okunuyor (Foto 22).

Sahibul hayrat vel hasenat
El merhum el magfur elhac Abdurrahman
Bina ve İmar Hazel Camiul şerif
Fi Tarihi Seneti İsneyn ve sema nin ve Tisamie
982

Mimari: Plan: Yüksekçe duvarlarla çevrili bir avlu içinde yer alan cami, tek bir merkezi kubbenin örttüğü kare planlı mekan ile önünde yer alan dört açıklıklı bir son cemaat yerinden meydana gelmektedir. Minare sağ yan köşede yer almaktadır (Föy 2, Plan 2).

Strüktür: Ana mekanı örten tek kubbe, beden duvarları üzerine kurulan sekizgen kasmağa oturmaktadır. Duvarlarda içten belli olan büyük birer sivri kemer yapılmış, köşelerde kasmağa tromplarla geçilmiştir. Caminin yan duvarları uzatılarak son cemaat yerinde bulunan 3 sütunla birbirine bağlanıp ahşap çatısı taşıtılmıştır.

İç Görünüş: Son cemaat yeri: Dört açıklıklı bu mahallin giriş açıklığı daha dardır. Ahşap sütunların

üst kısımları ahşap kaplamalarla kemer görünümü verilerek birbirine bağlanmıştır. Önü camla kapatılan mahallin, iki yanını seki halinde düzenlenmiştir. Düz tavanlıdır. Girişin üzerine gelen kısımda sekizgen içine çitalarla geometrik motifler yapılmıştır (Foto 24).

Giriş duvarında bir pencere, bir mihrap (sağ tarafta) ve sivri kemerli bir niş içinde giriş kapısı bulunur. Üzerinde kitabesi yer alır (Foto 22).

Ana Mekan: Kare planlı mekanı tek bir kubbe örter. Kubbe kasnağı içerden hissedilmez. Duvarlarda büyük sivri kemerler ve oluşturdıkları pandantifler görülür (Foto 23). Kubbede ve diğer yerlerde hiçbir süsleme izi yoktur. Mihrap duvarıyla iki yan duvarında ikişer pencere ve her duvarda birer tepe penceresi vardır. Pencerelemler onarım sırasında karakterini yitirmiş durumdadır. Dört ahşap ayağın taşıdığı kadınlar mahfiline girişin sağında yer alan merdivenle çıkılır.

Mimber: Ahşaptan basit olarak yapılmış olup, yenidir.

Mihrap: Onarımlar sırasında değişmiştir. İki yanında yer alan sütunçelerin başlığında basit bezemeler görülür. Mihrap nişinin üst kısmı, özgün durumundaki stelaktit sıralarının varlığını kanıtlıyan kademeli bir şekildedir (Foto 23).

Dış görünüş: Çığını daha iyi yansıtır haldedir. Kare prizma üzerinde yer alan sekizgen bir kasnağın taşıdığı tek bir kubbe ve prizmayı önden saran üç eğimli bir çatı ile yanında yer alan silindirik minarenin oluşturduğu bir yapıdır. Son cemaat yeri, birbirine S kıvrımlı kemerlerle bağlanan sütunların taşıdığı üç eğimli alafranga kiremit kaplı geniş saçaklı ahşap bir çatıyla örtülüdür. Sekizgen kasnak bu çatının tepe noktasına kadar yükselir ve burada kubbe başlar. Mihrap ve yan duvarlarda tuğla sivri kemerli ikişer pencere

ve bunların orta üstünde birer tuğla sivri kemerli pencereleri vardır. 1.sıra pencereler içine sonradan mermer söveler konmuştur. Saçaklar: iki trompun saçağı özgün olup 3 sıralı kirpi saçaktır. Kubbe saçağı ise bozulmuştur ve önüne yağmur oluğu konulmuştur (Foto 18-20). Duvarlar tuğla ve taş sıralarıyla örülmüş olup, yer yer karataşlara rastlanılmaktadır (Foto 21).

Minare: Sağ yan duvarın sol köşesinde; ana duvardan çıkıntı yaparak, son cemaat yerinin yan duvarıyla aynı yüze gelmektedir. Kare planlı kaidesi üzerinde bulunan sekizgen planlı, yuvarlak kemerli nişleri olan kısımdan, silindirik gövdeye 7-8 lerle geçilmektedir. Şerefe altı 11 sıralı kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir. Gövdede zikzak dekoratif tuğla örgüsü görülür (Foto 17,21).

Malzeme: Duvarlar düzgün sıralar halinde yonu taşı ve tuğla ile örülmüş olup, yer yer karataşlar da görülür. Minarenin küp ve kaidesi taş ve tuğladan, geçiş kısmı ile gövdesi ise tuğladan yapılmıştır. Son cemaat yeri ahşap sütunludur (Foto 18). Kadınlar mahfili ve taşıyıcı sütunları da ahşaptır. Kubbe kurşun kaplı, avlu kayrak taşı döşelidir.

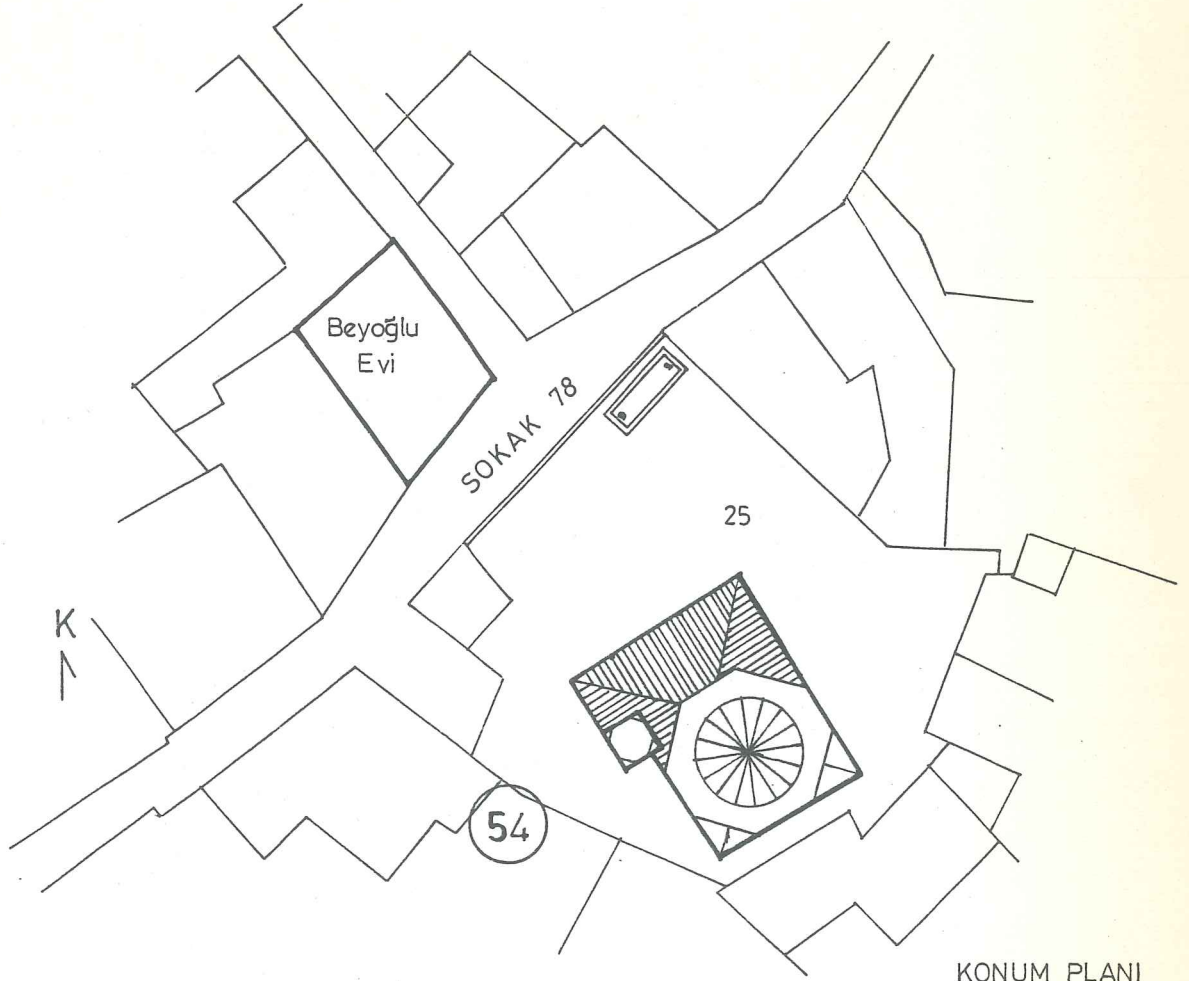
Süsleme: Camide bulunabilecek süslemelerden bugüne hiçbir iz kalmamıştır. Sadece son cemaat yerinin giriş tavanında bulunan sekizgen içine çitalarla oluşturulan geometrik motifler ve içlerinde küçük rozetler (Foto 24) vardır ki, bu da ilk yapılış tarihine ait değildir. Fakat Kula'da çokça görülen bir süsleme çeşididir.

Öneriler: Kula'da XV. yüzyıldan kalma ender eserlerden biridir. Hernekadar yapılan onarımlar özgünlüğünü değiştirmişse de, plan şeması, duvar örgüsü ve minaresi özgünlüğünü korumakta ve yapının tarihselliğini kanıtlamaktadır. Kubbe saçağı düzeltilmelidir. Bunun dışında önceden yapılan değişim

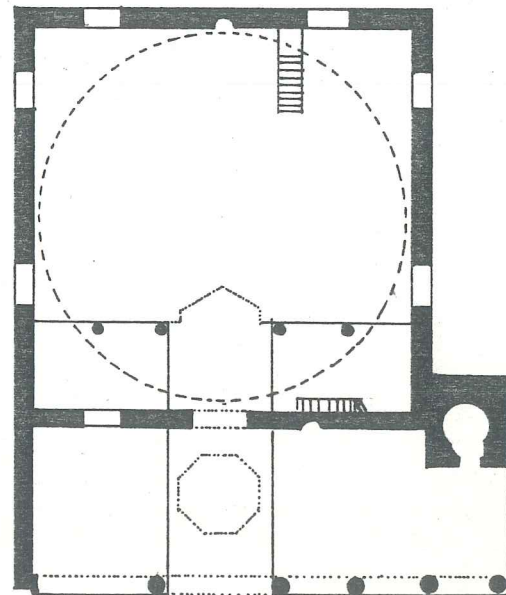
ve ekleri, değiştirmeye restorasyon ilkeleri açısından gerek yoktur. Bu haliyle korunmalı, yapısal sorunları söz konusu olduğunda özgün karaktere dokunulmadan onarılmalıdır.

HACI ABDURRAHMAN CAMİ

EN NO:45.06.0(10) /25
MAHALLESİ:ZAFERİYE
ADA:54
PARSEL:25

KONUM PLANI
ölçek:1/500
plan 1

plan 2
ölçek:1/200

FÖY 2

0 1 2 3 4 6 m

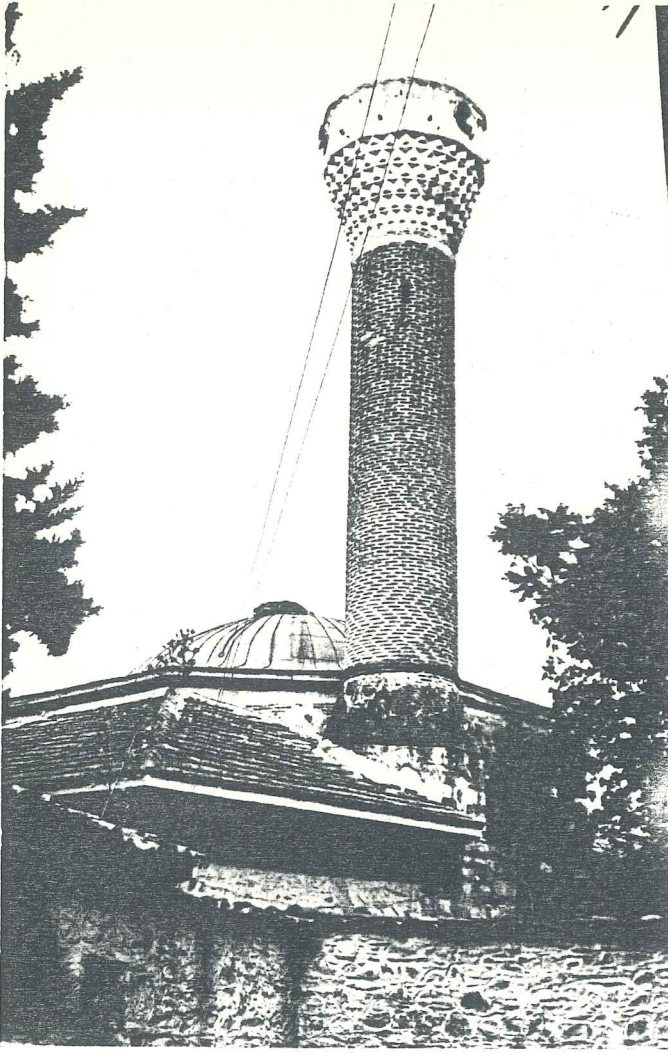

Foto 17- Hacı Abdurrahman Camii
Genel görünüş.

Foto 18- Hacı Abdurrahman Camisinin Beyoğlu Evinden görünüşü.

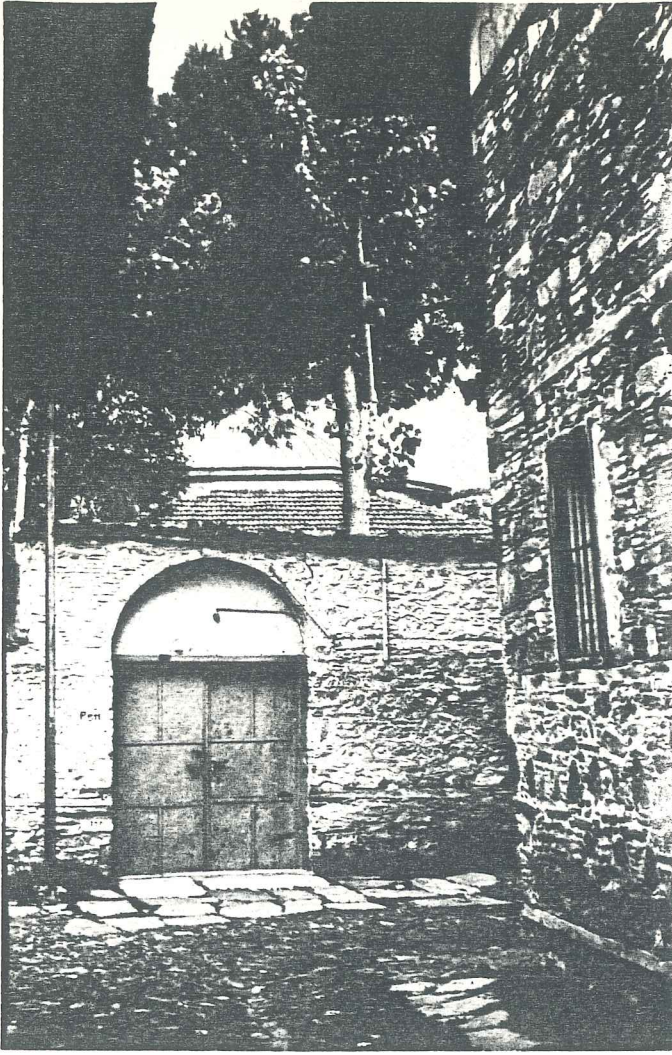

Foto 19- Hacı Abdurrahman Camii.
Avlu girişı.

Foto 20- Hacı Abdurrahman Camii. Son cemaat yeri dış görünüşü.

Foto 21- Hacı Abdurrahman Camii. Minare kaidesi.

Foto 22- Hacı Abdurrahman Camii. Giriş kapısı ve kitabesi.

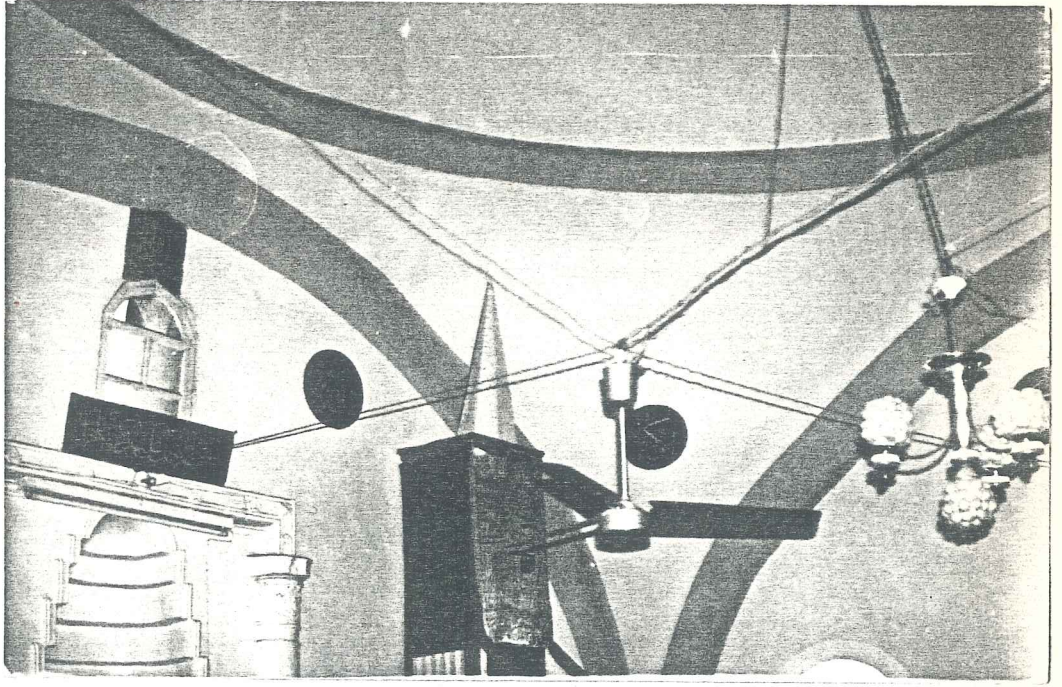

Foto 23- Hacı Abdurrahman Camii. İç görünüş.

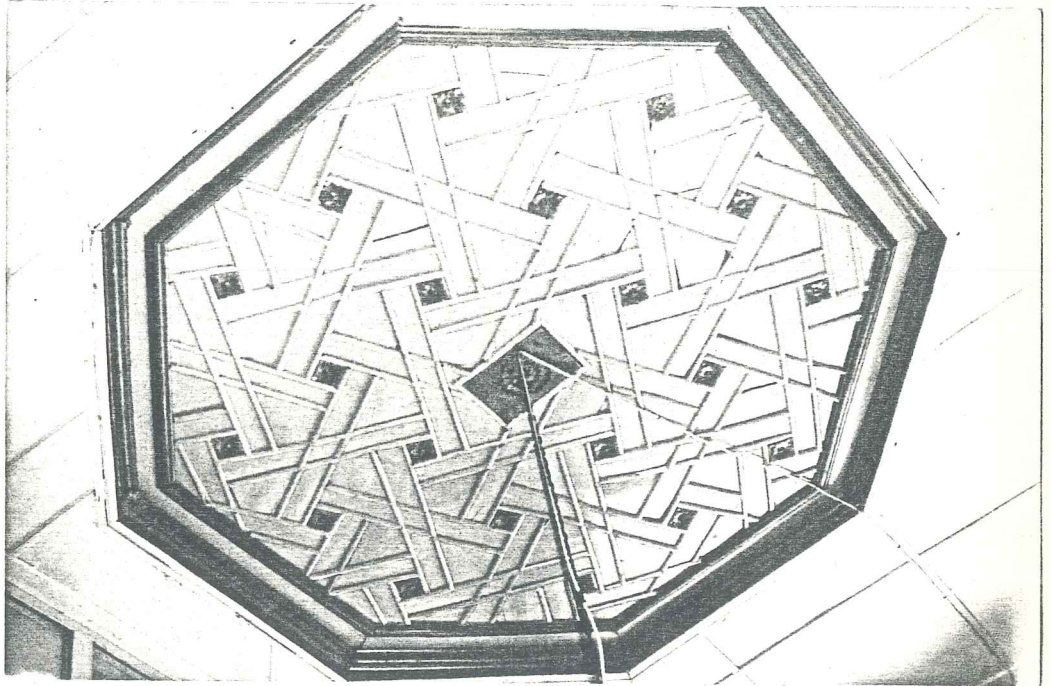

Foto 24- Hacı Abdurrahman Camii. Son cemaat yeri giriş tavanı.

1.1.3. ÇARŞI CAMİİ

Cami-i Cedit mahallesinde, Yeni Hamam caddesinde, ada 108, parsel 13 de bulunan 45.06.0(1.0)/11 envanter numaralı camidir (Föy 3).

İlk kez Sungur Bey tarafından yaptırılmış, fakat 70 yıl kadar önce yandığından tamamen yenilenmiştir⁵⁷.

Kitabe: Avluya giriş kapısı üzerinde bulunur. 4 sıra yazılı olan kitabe caminin 1863 de onarıldığını gösterir.

Mimari: Plan: Dikdörtgen planlı bir ana mekan ile önünde yer alan 7 açıklıklı bir son cemaat yerinden meydana geliyor (Föy 4).

Strüktür: Ahşap çatısı kargir duvarlar ile son cemaat yerinin sütunlarına oturur. Kadınlar mahfilini kargir ayaklar taşır. İçte ana mekanı örten 6 kubbe sütunlara ve dış duvarlara taşıttırılmıştır.

İç Görünüş: Son cemaat yeri: Cami ile ortak duvarında 4 pencere, 2 mihrap ve 2 giriş kapısı vardır.

Ana Mekan: Buraya biri ortada, diğeri sağ tarafta olmak üzere iki kapıdan girilir. Kadınlar mahfilinin altı seki şeklinde düzenlenmiştir. Mahfili taşıyan 5 sütun altta Bursa tipi, üstte C, S kıvrımlı kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Mahfilin tavanı ahşaptandır ve düzdür (Foto 27,28). Mahfilden iki giriş kapısının üzerine gelecek şekilde birer tane 5 kenarlı kafesli cumba, son cemaat yeri üzerine çıkmaktadır (Foto 32). Ana mekanı 6 kubbe örter. Bunlar ortadaki iki sütunla, diğer sütunları ve dış duvarları bağlayan yuvarlak kemer-

57. Tosun, op.cit., s.18.

lere oturmıştır. Ortadaki iki sütunun başlıkları bitkisel motifli iken, diğer sütunların basit başlıkları vardır (Foto 28).

Camiyi iki sıra halinde pencereler aydınlatmaktadır. 1. sıra pencereleri, içten ampir sütunçelere oturan yuvarlak kemerli, dıştan ise dikdörtgen formludur (Foto 29). 2. sıra pencereleri tepe penceresi durumunda olup, dikdörtgen formlu basit revzenlidir (Foto 30).

Mihrap: iki yanında ampir sütunçeleri, üzerinde yaldızlı alçı kabartma tacı olan, yarım daire bir niş halindedir.

Mimber: Ahşaptan basit olarak yapılmıştır. Girişinde iki yuvarlak sütunun taşıdığı yaldızlı ahşap oyma tacı vardır. Üzeri konik külahlıdır.

Dış Görünüş: Kare prizma kütleli örten topuz bir çatı ve camiden kopuk silindirik bir minareden oluşmaktadır. Son cemaat yerinin önü camla kapatılmıştır. Sütunları birbirine yuvarlak kemerler bağlar (Foto 26). Yan duvarlarında 2 şer, kible duvarında 4 penceresi vardır. Duvarları sıvalıdır.

Minare: Camiden kopuk avlunun sol girişi yanında yer alır (Foto 25,26). Silindirik gövdesi şerefe altında 9 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir.

Avlu: İki ayrı kapısı olan avlunun zemini betonlanmıştır. Yuvarlak kemerli ampir etkili kapısının üzerindeki üçgen kısımda kitabesi yer alır. Demir parmaklıklıdır (Foto 25). Yanında demir parmaklıklı yuvarlak kemerli bir pencere bulunur. Duvar dibinde bir saçak altında abdest alma muslukları sıralanmıştır.

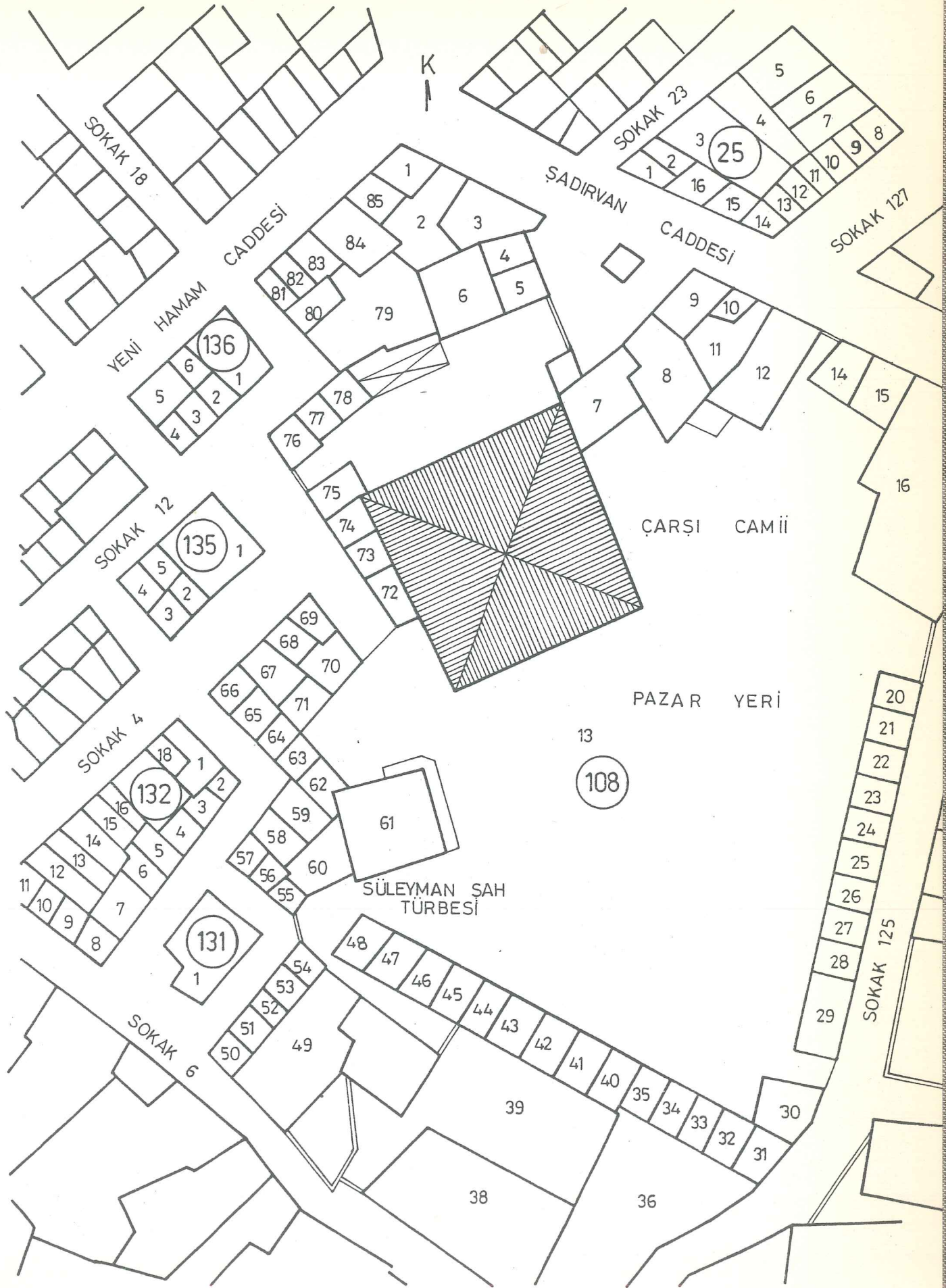
Malzeme: Moloz taşlarla inşa edilmiştir. İç sütunlar kargir, dışardakiler ahşaptır. Çatı ahşaptan yapılmıştır.

Süsleme: Kalem işleri: Kubbe içinde ve pandantiflerinde açık mavi zemin üzerine gölgeli kalem işi yapılmıştır. Ortada bir göbek, yanlarda ise, kubbe 6 ya bölünerek her dilime bir madalyon yapılmıştır (Foto 31). Bitkisel motiflerin hakim olduğu süslemeler yenilenmiştir.

Alçı işleri: Mihrap üzerinde yaldızlı bitkisel motiflerden oluşan alçı kabartmalar ile iki sütunun başlığındaki yaldızlı bitkisel motiflerdir.

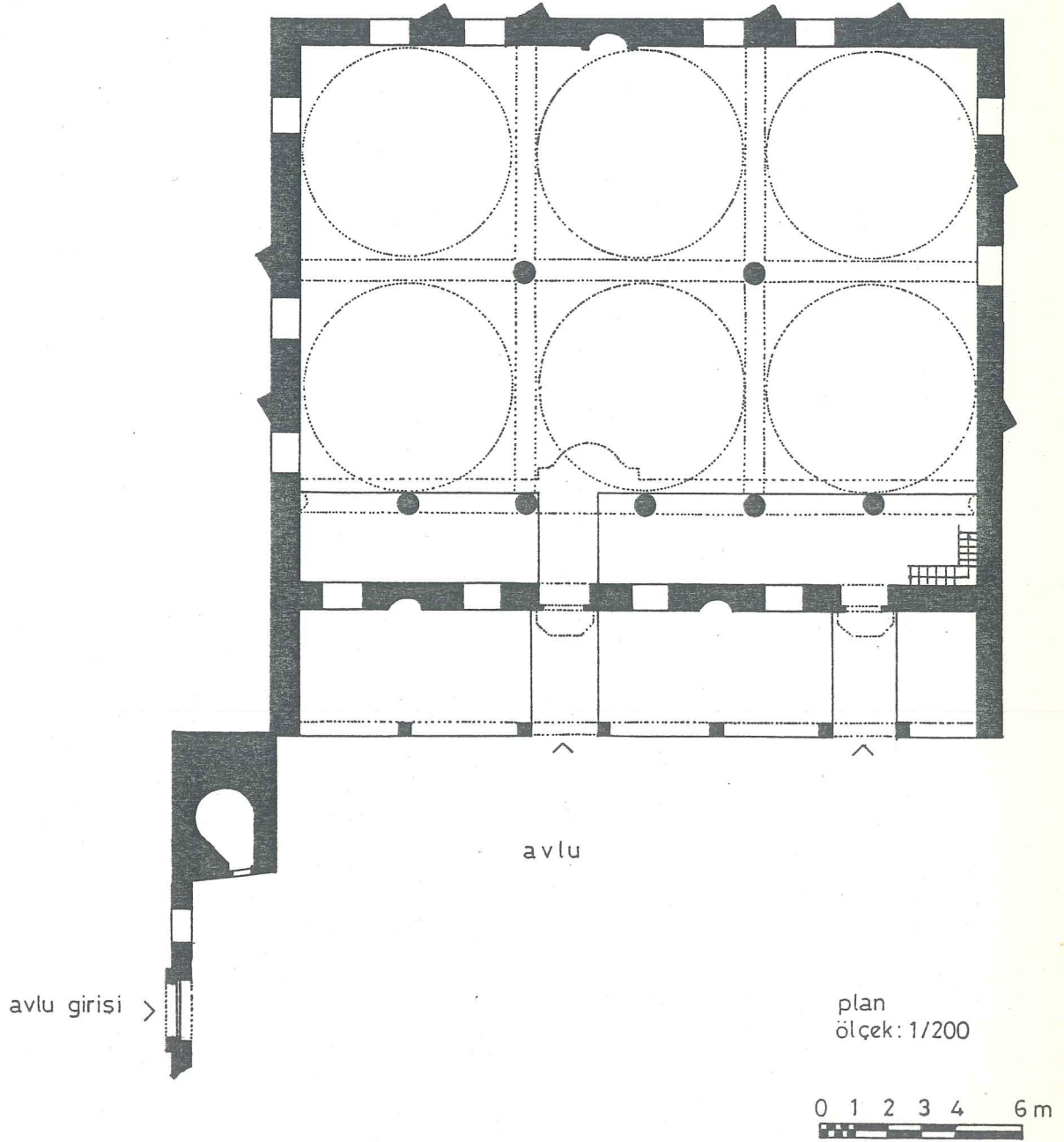
Ahşap işçilik: Sadece mimberin girişi üzerindeki yaldızlı oyma tahta görülür.

Öneriler: İlk kez Sungur Bey zamanında yapılip, yakın bir geçmişte yanmış olması ve yeniden yapılması, caminin eski karakterini yitirmesine karşın, çok kubbeli bir plan şemasının varlığı, özgün plan karakterinin uygulandığını, ancak yapıldığı dönem gereğince ampir + yerel mimari tarzında olduğu gözlenir. Yapıldığı yüzyılda Anadolu'nun birçok kentinde uygulanan Ulu Cami (çok kubbeli tip) plan tipleriyle benzerlik göstermektedir. Cami bu haliyle korunup, herhangi bir onarıma gereksinme duyulduğunda müdahale edilmelidir.

ÇARŞI CAMİ

EN NO:45.06.0(1.0)/11
MAHALLESİ:CAMİLİ CEDİT
ADA:108
PARSEL:13

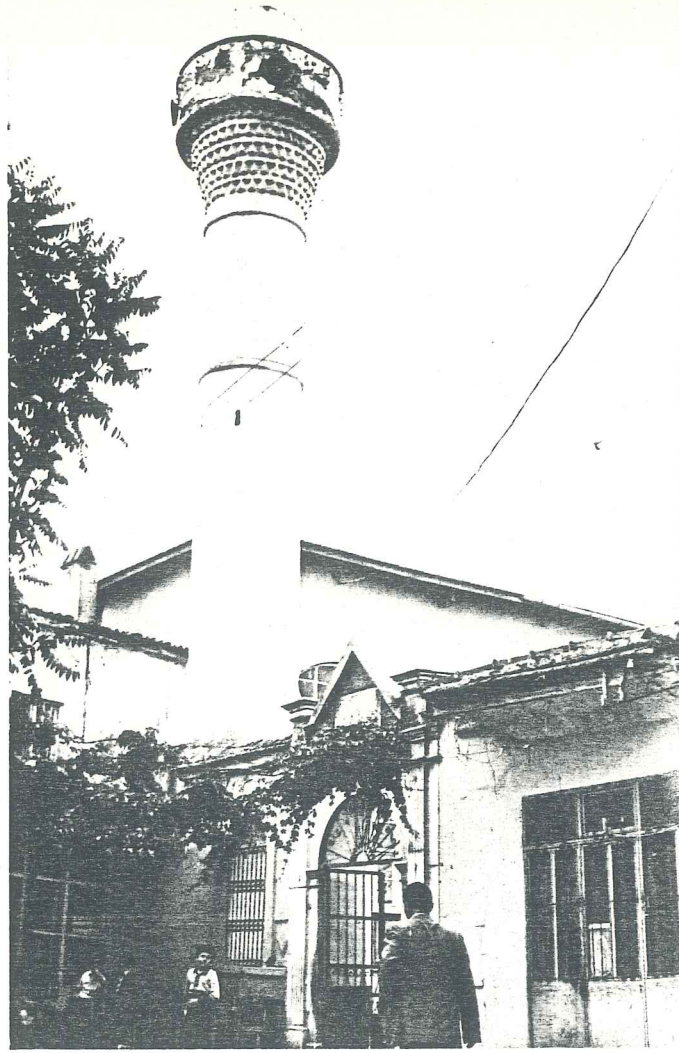

Foto 25- Çarşı Cami. Avlu girişi ve minare.

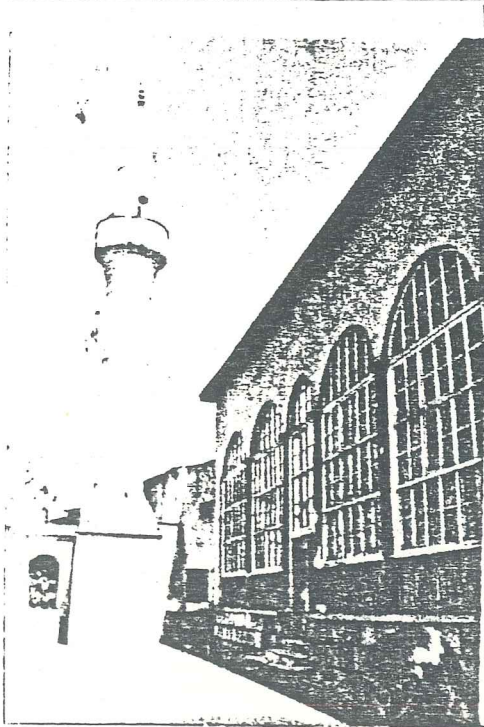

Foto 26- Çarşı Camii. Son Cemaat yeri dış görünüşü.

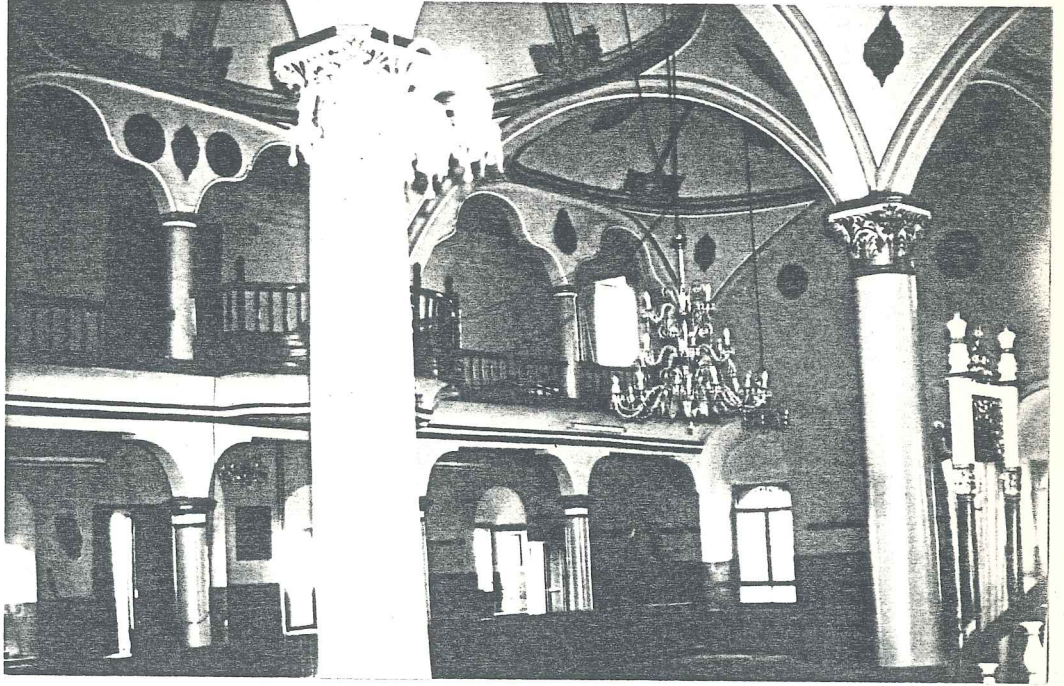

Foto 27- Çarşı Camii. İç görünüş.

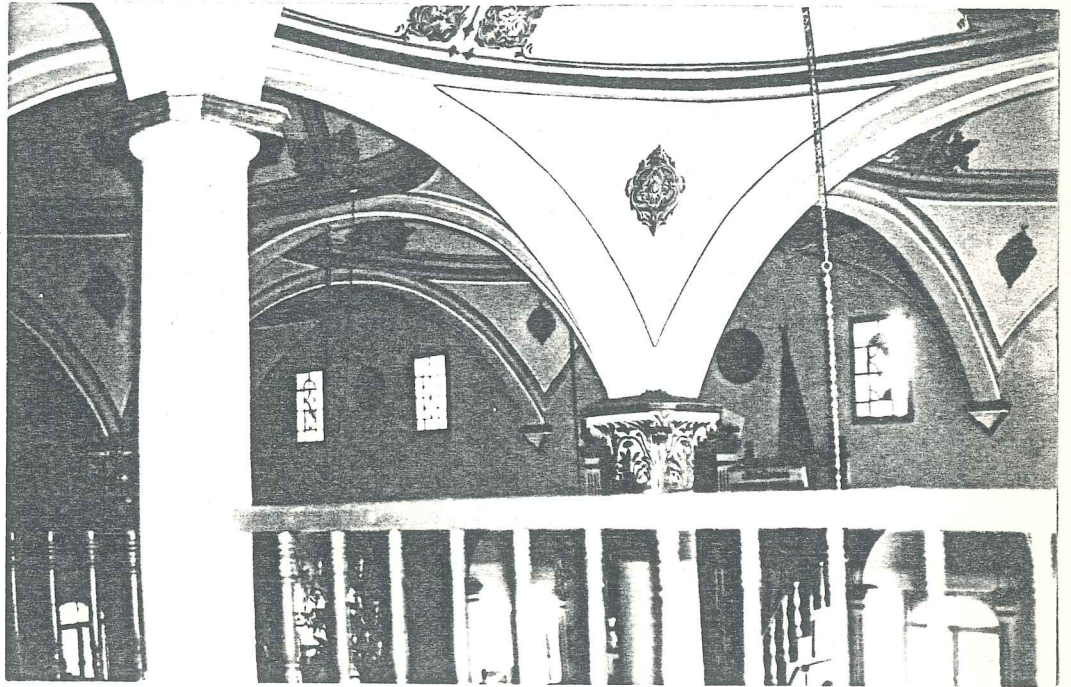

Foto 28- Çarşı Camii. İç görünüş.

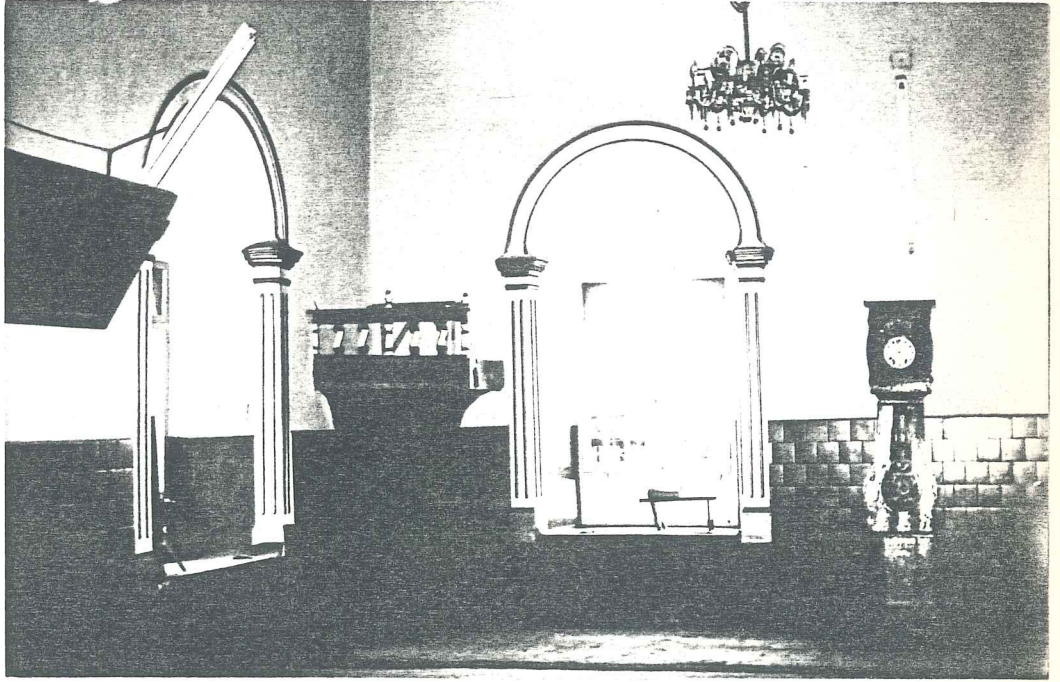

Foto. 29- Çarşı Cami. Pencerelelerin içten görünüşü.

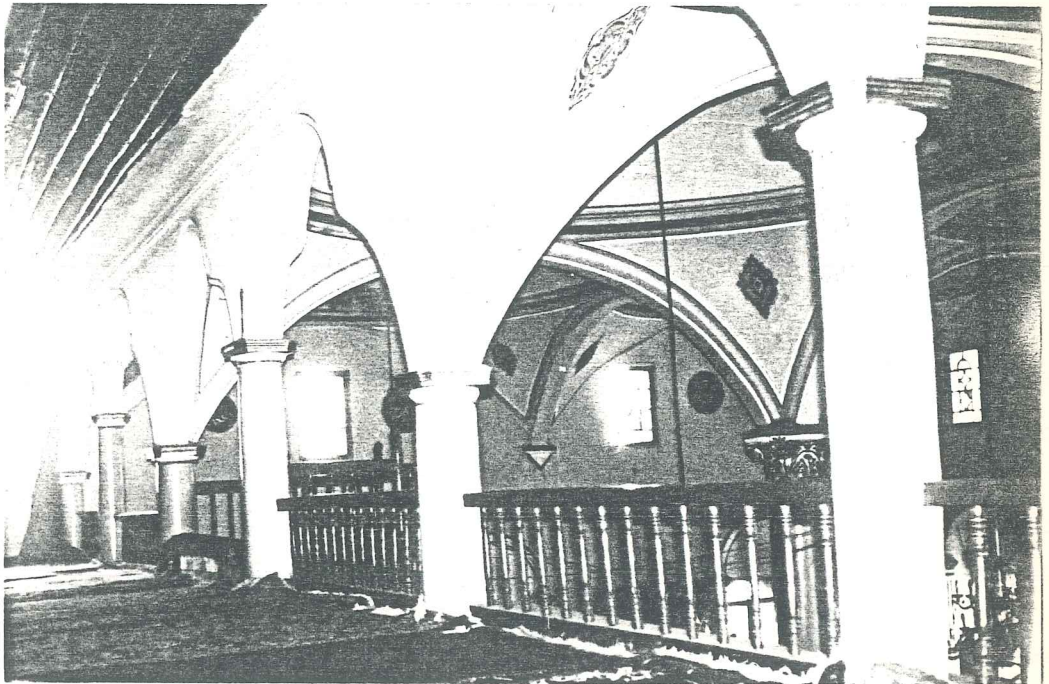

Foto 30- Çarış Camii. Kadınlar mahfili.

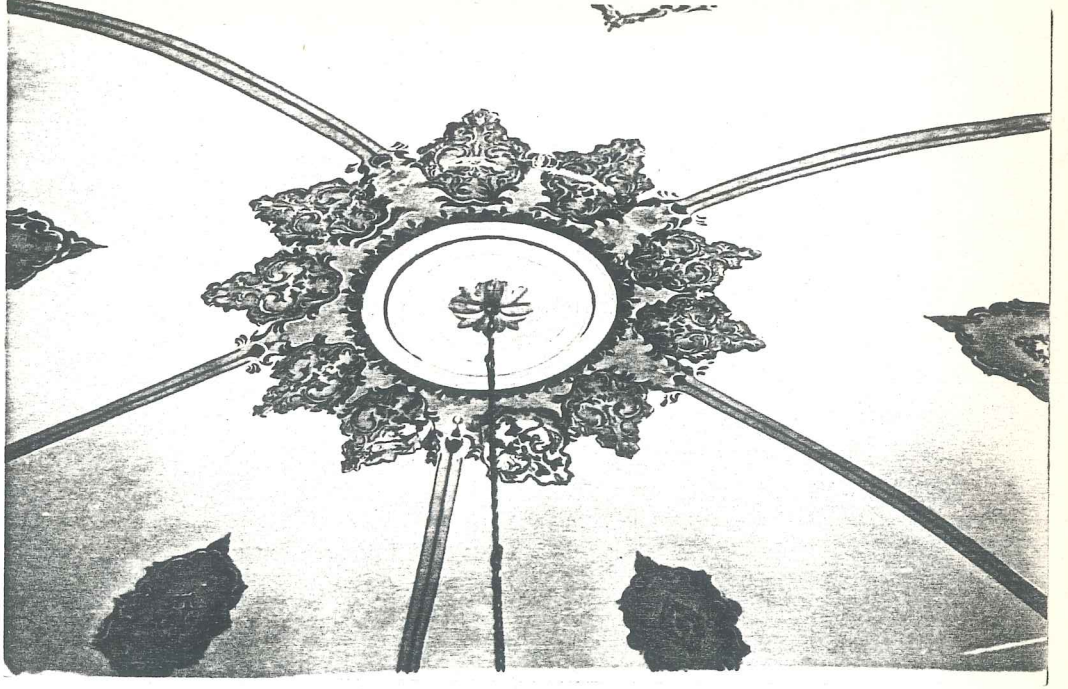

Foto 31- Çarşı Camii. Kubbe süslemesi.

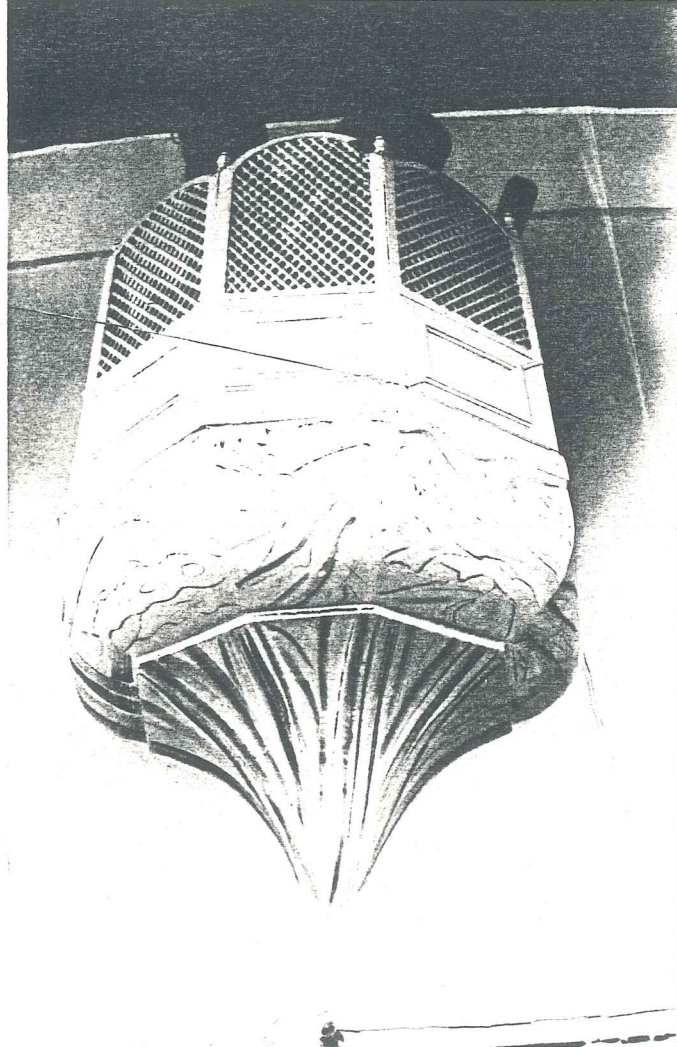

Foto 32- Çarşı Camii. Kadınlar mahfili cumbası.

1.1.4. PAŞA CAMİİ

Taş mahallesinde, Tuz Pazarı Caddesi üzerinde, Ada 10, parsel 34'de bulunan 45.06.0(1.0)/9 envanter numaralı camidir (Föy 5, Plan 1).

Yaptıranı ve yapılış tarihi belli olmamakla birlikte, biri kitabesinde, diğeri ise cumbası üzerinde iki farklı tarih vardır. Yaklaşık 100 yıl arayla yazılı tarihlerden kitabe üzerindeki 1198 H.'yi, cumbadaki ise 1289 H.'yi gösterir.

Kitabe: Minarenin giriş kapısı üzerinde yer alan 6 satır sülüs hatla yazılı kitabedir. Bu minarenin yapılışına ait bir kitabe olabilir. Üzerinde 1198 tarihi yazılıdır (Foto 38).

Mimari Plan: Dikdörtgen planlı ana mekan ve önünde beş açıklıklı son cemaat yerinden meydana gelen caminin minaresi sağ köşede yer alır (Föy 5, Plan 2).

Strüktür: Ahşap çatısını kargir dış duvarlarıyla, son cemaat yerinin ahşap sütunları taşır. Ana mekanda, merkezi kubbe ile iki yandaki elipstik kubbeler dış duvarlar ve sütunlar tarafından taşınırlar.

İç Görünüş: Son cemaat yeri; Cami ile ortak duvarında 3 pencere, 1 mihrap ve giriş kapısı yer alır. Minarenin kapısı da buraya açılır. Sol taraftaki merdivenle kadınlar mahfiline çıkılır. Ana mekan; 8 sütunla taşınan kadınlar mahfilin altı iki yanda seki halinde düzenlenmiştir. Bu 8 sütun altta ve üstte C, S kıvrımlı kemerlerle birbirine bağlanmıştır (Foto 34, 35). Mahfil ortada yarım daire şeklinde bir çıkıntı yapar. Giriş kapısının üzerine gelecek şekilde son cemaat yeri üzerine 5 kenarlı bir cumba çıkar (Foto 40). Mahfilin tavanı düz ahşap kaplamalıdır. Camiyi iki sıra pencere aydınlat-

maktadır. Alt sıra pencereler içte yuvarlak kemerli, dışta dikdörtgen şeklinde ve madeni doğramalıdır. 2. sırada bulunan tepe pencereleri dikdörtgen şeklinde olup, içte basit barok etkili alçı revzenlidir (Foto 36). Pencerelerin parapet düzeyine dek desenli fayanslar döşenerek, kötü bir görünüme yol açılmıştır. Mekanı içten bir merkezi kubbe ile yanlarına gelecek şekilde iki elipstik kubbe örter. İçi kalem işi ile süslenmiştir.

Mihrap: Yarım daire şeklinde bir niş halindedir ve üzerinde alçı kabartma motifli bir tacı vardır.

Mimber: Ahşaptan sade olarak yapılmıştır.

Dış Görünüş: Kare prizma bir kütle ve onu örten topuz bir çatıyla silindirik minareden oluşmaktadır. Cami yüksekçe duvarlı bir avlu içinde yer alır. Avluya yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir. Dış duvarlar sıvalı olup, parapet düzeyine kadar taş derzlemesi şeklinde sıvanmıştır (Foto 33). Avlusunda son zamanlarda yapılmış bir şadırvan yer alır.

Minare: Son cemaat yerinin sağ tarafında kaidesi avlu duvarı üzerinde görünen minarenin girişi son cemaat yerindedir. Mermerden sivri kemerli kapının üzerinde kitabe taşı yer alır (Foto 38). Kare planlı kaidesi üzerinde sekizgen planlı, yuvarlak kemerli nişleri olan pabuç kısmı yer alır. Silindirik gövdesi şerefe altında 10 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir (Foto 33).

Malzeme: Duvarlar moloztaşdan inşa edilmiştir. Sütunlar ve çatı konstrüksiyonu ahşaptandır.

Süsleme: Kalem işleri; kubbe içinde, ortada 6 köşeli yıldızdan çıkan bir yazı dizisi ve çevresinde üç sıra bordür yer alır. 1. sırada aralıklı selvi ağacı motifi, 2. sırada

dallarla çevrelenmiş madalyonlar içinde dekoratif yazılar, aralarında zincirinden asılmış kandil motifleri yer alır. Her iki sırada da serpmeye çiçeklere yer verilmiştir. 3. sırada ise bir yazı dizisi görülür (Foto 39). Açık renk zemin üzerine yapılan motifler yenilenmiştir. Cumbanın eğrisel alt yüzeyine de açık renk zemin üzerine yapraklı dal motifleri ve yazılar işlenmiştir (Foto 40).

Alçı İşleri: Revzenler basit barok etkili yapılmıştır. Mihrap üzerinde ise alçı kabartma motifler görülür.

Özgün süsleme elemanı olarak minarenin kapısı üzerindeki mermer taşa yapılan motifler gösterilebilir. Sivri kemerin uç noktasından çıkan bir minare motifi ve iki yanında birer çarkı felek motifi yer alır. İki yanda uçları kıvrık birer selvi ağacı, önlerine basit birer rozet yapılan bu mermer taş 1198 H. tarihini taşır. Bu görünüm yanlarına kaplanan fayanslarla bozulmuştur (Foto 38).

Öneriler: 1198 H. ya da daha önce yapılan bu cami, onarımlar sırasında özellikle dış cephesinde karakter bozulmalarına uğramıştır. Derzlemeli sıva kaldırılıp düz yapılabilir. Pencereilerin demir doğraması ahşabı ile değiştirilebilir. Ve özellikle içte duvarlara kaplanan fayanslar kesinlikle kaldırılmalıdır. Son cemaat yerinin camlı doğrama ile kapatılması önlenemez bir duruma gelmiştir. Bunda doğramanın bölümlenmesine dikkat edilmelidir. Minare küp ve kaidesi ise kapısıyla birlikte korunması gereken tarihsel ve belgeselliğe sahiptir.

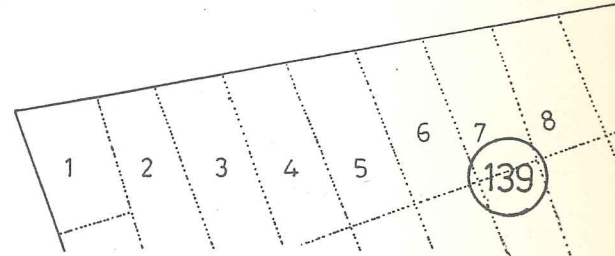
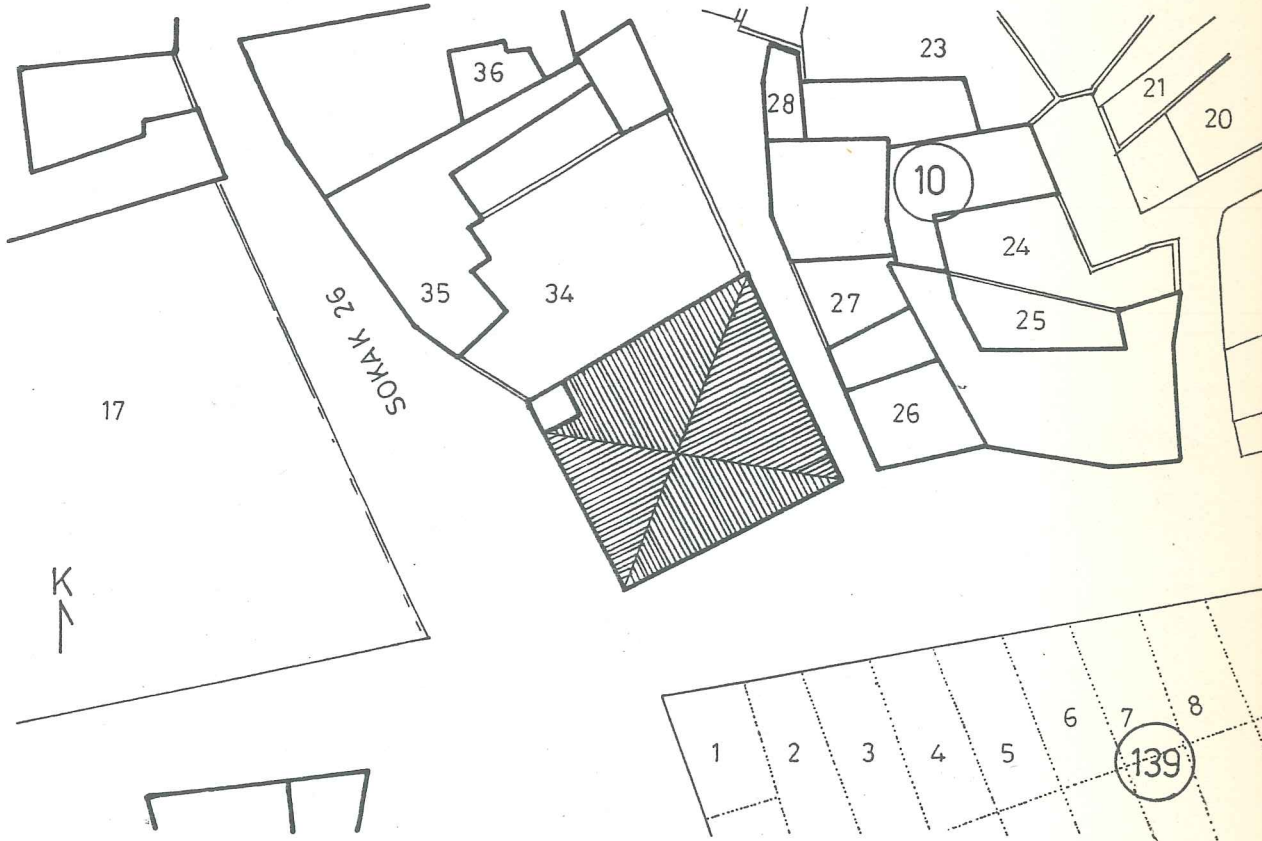
PAŞA CAMİİ

EN NO: 45.06.0(1.0) /9

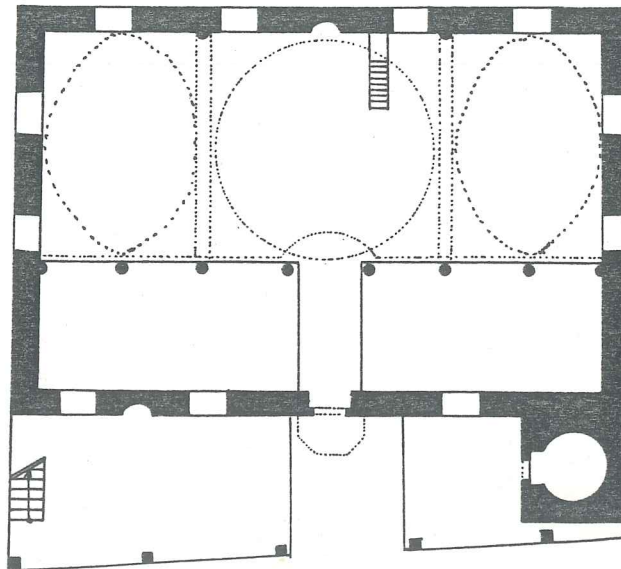
MAHALLESİ : TAŞ

ADA: 10

PARSEL: 34

KONUM PLANI
ölçek: 1/ 500
plan 1

plan 2
ölçek: 1/ 200
0 1 2 3 4 6 m

Foto 33- Paşa Camii, dıştan genel görünüş.

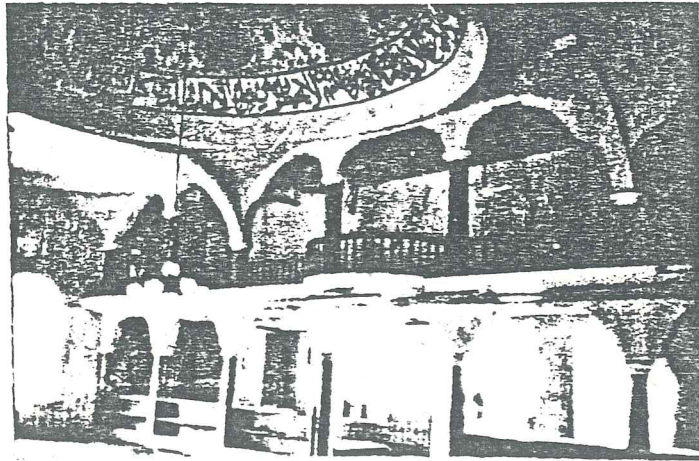

Foto 34- Paşa Camii, iç görünüş (Kültür Bakanlığı envanter fişlerinden).

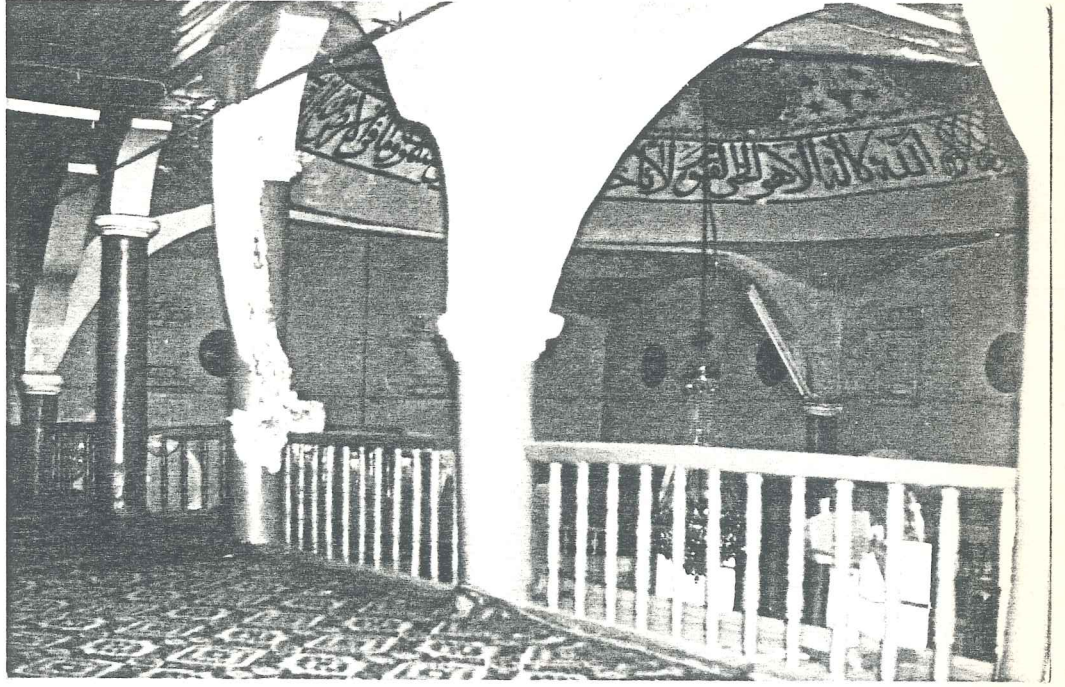

Foto 35- Paşa Camii, kadınlar mahfili.

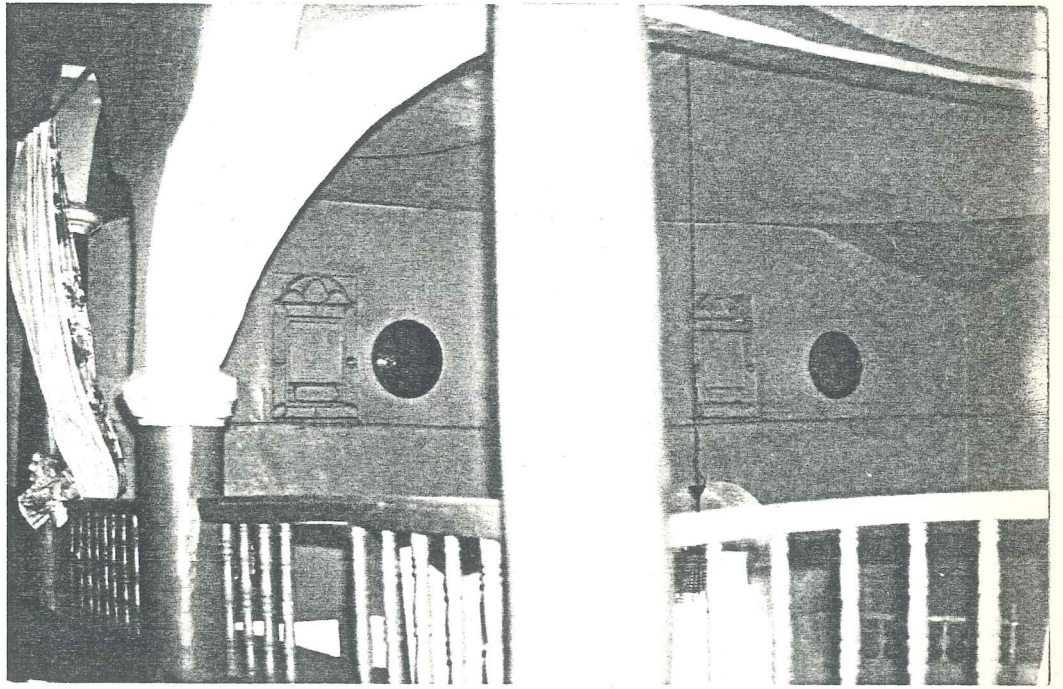

Foto 36- Paşa Camii, kadınlar mahfilinden görünüş.

Foto 37- Paşa Camii, iç görünüş (Kültür Bakanlığı envanter fişlerinden)

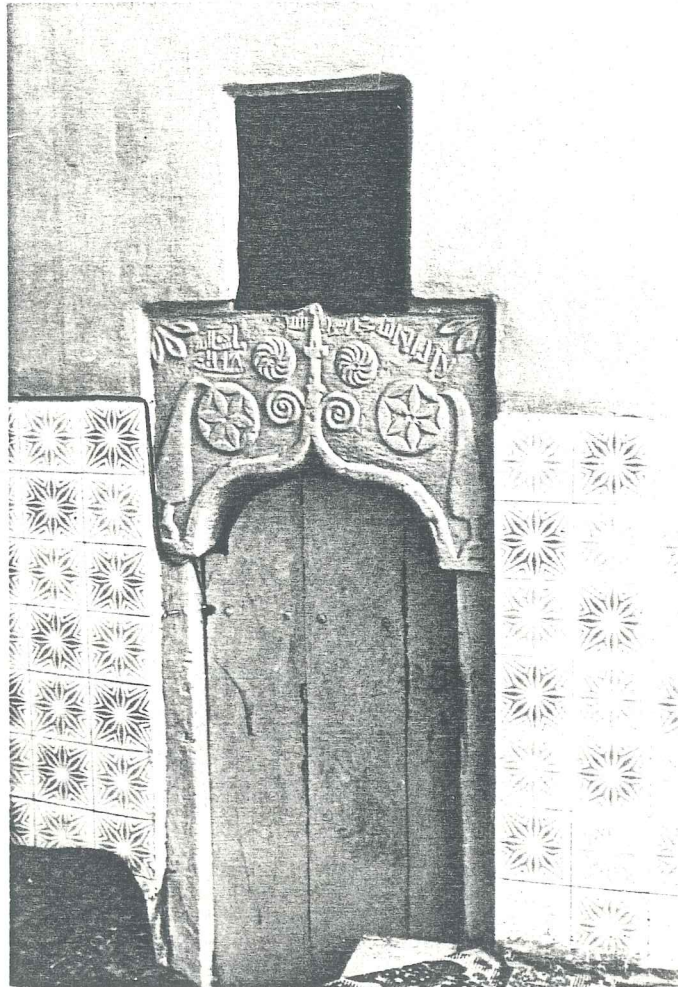

Foto 38- Paşa Camii minare kapısı ve kitabesi.

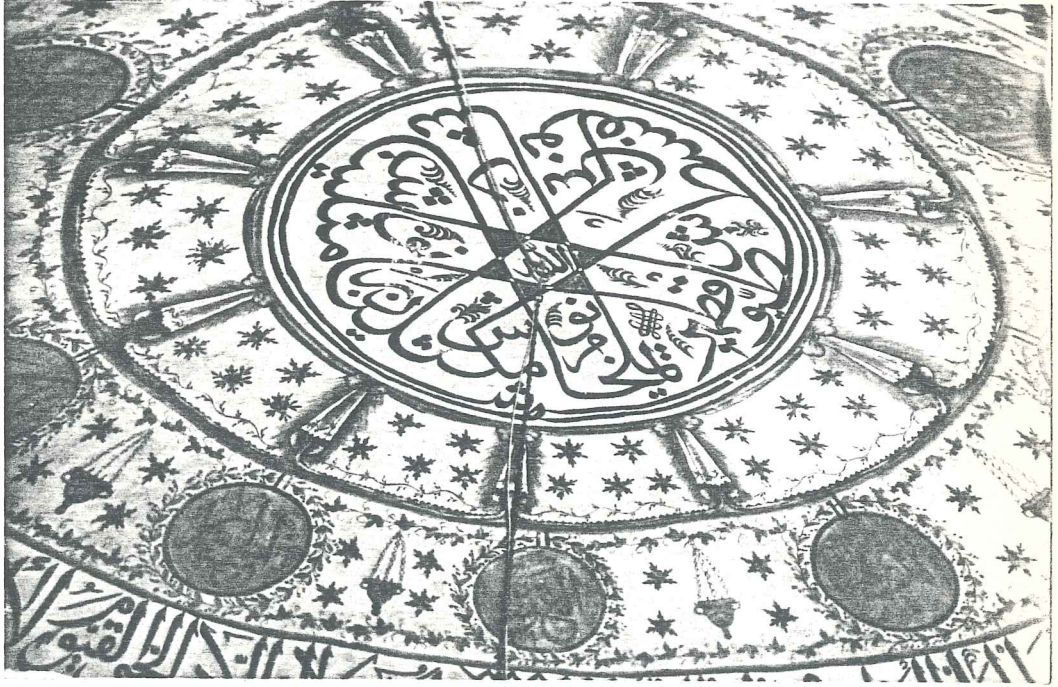

Foto 39- Paşa Camii kubbe süslemesi.

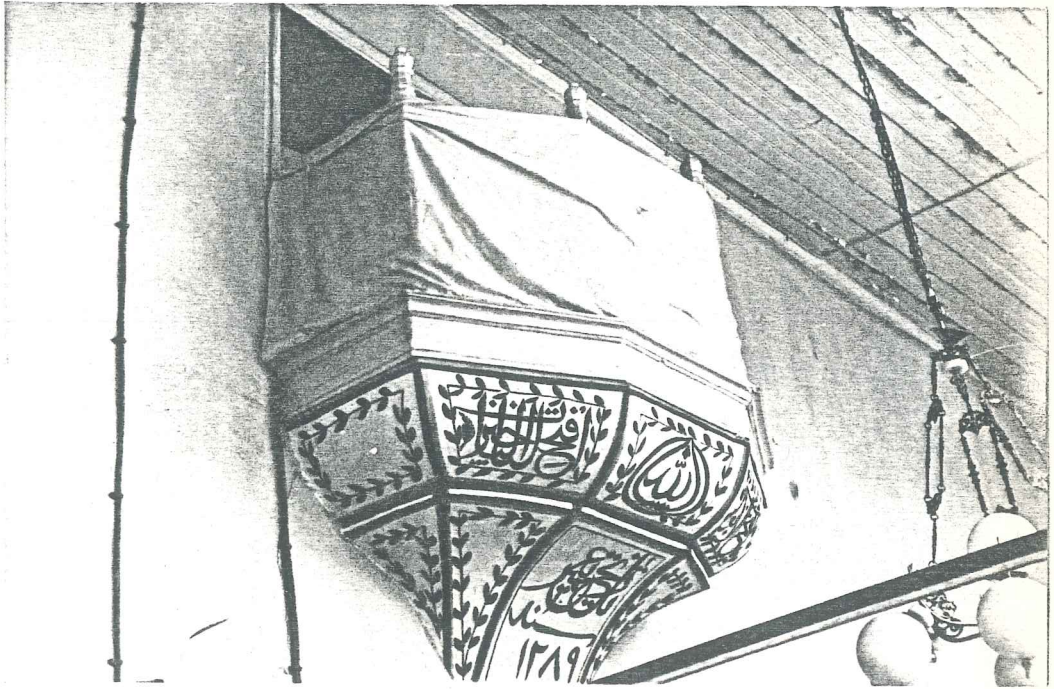

Foto 40- Paşa Camii kadınlar mahfili cumbası.

1.1.5. NECİP CAMİİ

Seyit Ali Mahallesinde 131.sokakta, ada 87, parsel 1 de bulunan 45.06.0(1.0)/19 envanter numaralı camidir (Föy 6, Plan 1).

Yaptıranı belli olmayan caminin minare kapısı üzerindeki kitabede 1198 H.tarihi okunmaktadır, ancak bu minarenin yapılış tarihine aittir. İlçede eskiden Kızlar Camisi⁵⁸ de denen cami, ilk defa tekke olarak yapılmıştır.

Kitabe: Minare kapısı üzerinde yeralan 6 satırlık, kitabe sülüs hatla yazılmıştır (Foto 42). Şunlar yazılıdır:

Etiyabı Halini Bedl	Seyyid elhac Hasanın
eyledi der salikin	kim Mutadin ve Emin
Sıhhatül hayr vire	Bu minare ile kılub
Ecri ... rabbi muin	Mescidi paki tezyin
Ne güzel merkeze davet	Bu zarifi lafzla bu
güzel hayrüllezin	Mısra-ı menkut tarih
1198	1198

Kitabeden anlaşıldığına göre 1198 H. yılında Seyyit Elhac Hasan minareyi yaptırarak camiyi tezyin etmiştir. Bu duruma göre caminin yapılış tarihi daha eskidir.

Mimari: Plan: Uzunlamasına dikdörtgen bir ana mekanla önünde yer alan 3 açıklıklı bir son cemaat yerinden meydana gelir (Föy 6, Plan 2).

Strüktür: Ahşap çatısını moloz taşlarla yapılan duvarları ve son cemaat yerinin ahşap direkleri taşır. Kadınlar mahfilini yan duvarlar ile ahşap sütunları taşır.

58. Fersan, op.cit., dip not. 296.

İç Görünüş: Son cemaat yeri. Ana mekandan bir aks daha geniştir. Sağda dışa taşan minare, onun yanında kadınlar mahfiline çıkan merdiven bulunur. Bir başka merdiven ise altta mahzen katına iner. Ana mekanla ortak duvarında iki pencere, bir mihrap ve giriş kapısı vardır. Ana mekan: Uzunlamasına dikdörtgen planlı mekanın ortasında çökertme bir kubbe yer alır. Tavanın geri kalan kısmı düzdür ve ahşap kaplıdır (Foto 43). Kadınlar mahfili ahşaptan yenilenmiştir ve ortada 4 kenarlı bir çıkıntı yapar (Foto 43). Camiyi iki sıra pencere aydınlatır. 1. sıradakiler içte yarım daire kemerli olup, özelliğini yitirmiştir ve dışta dikdörtgen formundadır.

Mihrap: Ampir izler taşıyan yarım daire şeklinde bir mihraptır.

Mimber: Kula'da sıkça görülen ahşap işçiliğine sahip basit işlemeli (iki yüzü farklı), küçük rozetleri olan bir mimberrdir (Foto 44,45).

Mahzen katı: Son cemaat yerindeki 6-7 basamaklı taş merdivenle inilir. Kible tarafında basit bir mihrabı bulunur. Eskiden tekke olduğundan buranın çilehane olduğu sanılıyor.

Dış Görünüş: Dikdörtgen prizmatik kütle ve üzerinde yer alan kırma çatısı ile silindirik minaresinin oluşturduğu görünüme sahiptir (Foto 41). Sıvalı olan duvarları sol taraftan kapalıdır. Alçak avlu duvarı içinde yer alan caminin son cemaat yerinde dört ahşap direk vardır ve araları camlı doğrama ile kapatılmıştır.

Minare: 1198 H. tarihinde yapıldığı üzerindeki kitabeden anlaşılan minareye avludan sivri kemerli bir kapıyla girilir. Kare planlı kaide kısmı üzerinde sekizgen planlı yuvarlak kemerli nişleri olan pabuç kısmı yer alır. Silindirik gövdesi şerefe altında 7 sıra kirpi saçak yapılarak genişle-

tilmiştir. K lahı koniktir (Foto 41).

Süsleme: Sadece mimberin ahşap i  ili inden söz edilebilir. Dikdörtgenler arasına küçük rozetler konulmuştur (Foto 45). Diğer yüzü daha sade i lenmi tir. Giri inin ve mimber kısmının üstü kemer şeklinde yapılarak, ahşap oymalarla bezenmi tir (Foto 44).

Malzeme: Duvarlar moloz ta dan, çatı sistemi ve s t nları ahşaptan yapılmıştır.

 neriler: 1198 H. tarihinden önce yapıldığı ve uzun süre tekke olarak kullanıldığı anlaşılan caminin özgün karakteri bozulmuştur. Minarenin kaide ve pabuç kısmı ile caminin temel duvarları kalmış üst kısmı tamamen yenilenmiştir. Minare kitabesinin belgeledi i tarihi ve Kula'ya aykırı olmayan görünümü ile korunması gereken eski sayılabilecek camilerden biridir.

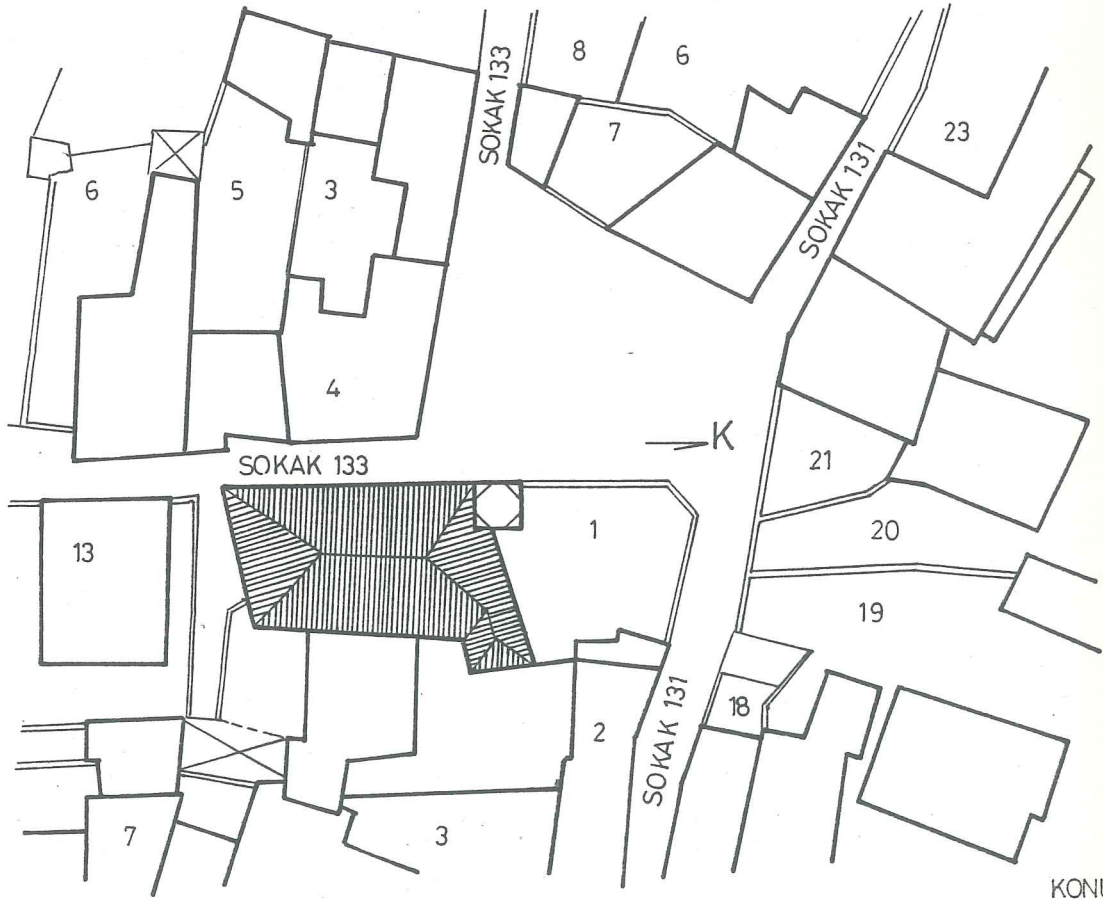
NECİP CAMİ (Eski Tekke Cami)

EN NO:45.06.0(1.0)/19

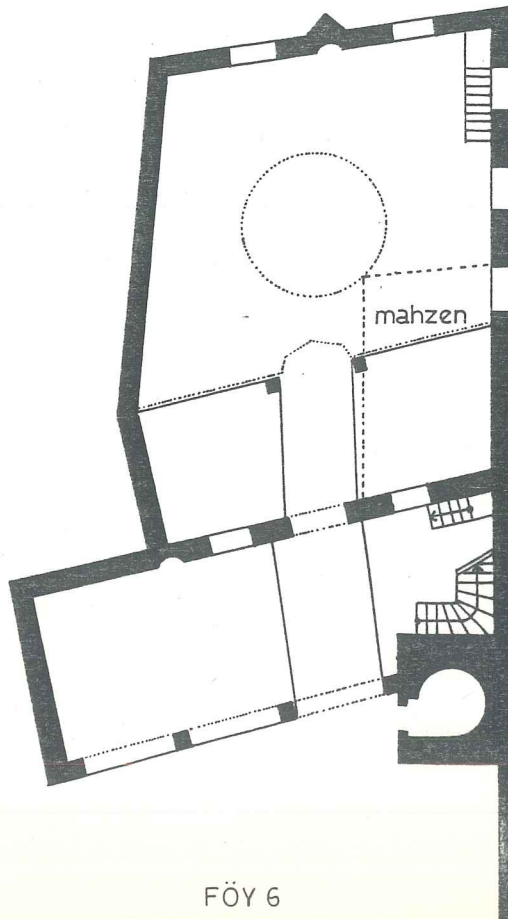
MAHALLESİ:SEYİT ALİ

ADA:87

PARSEL:1

KONUM PLANI
ölçek: 1/500
plan1

plan 2
ölçek:1/200

0 1 2 3 4 6 m

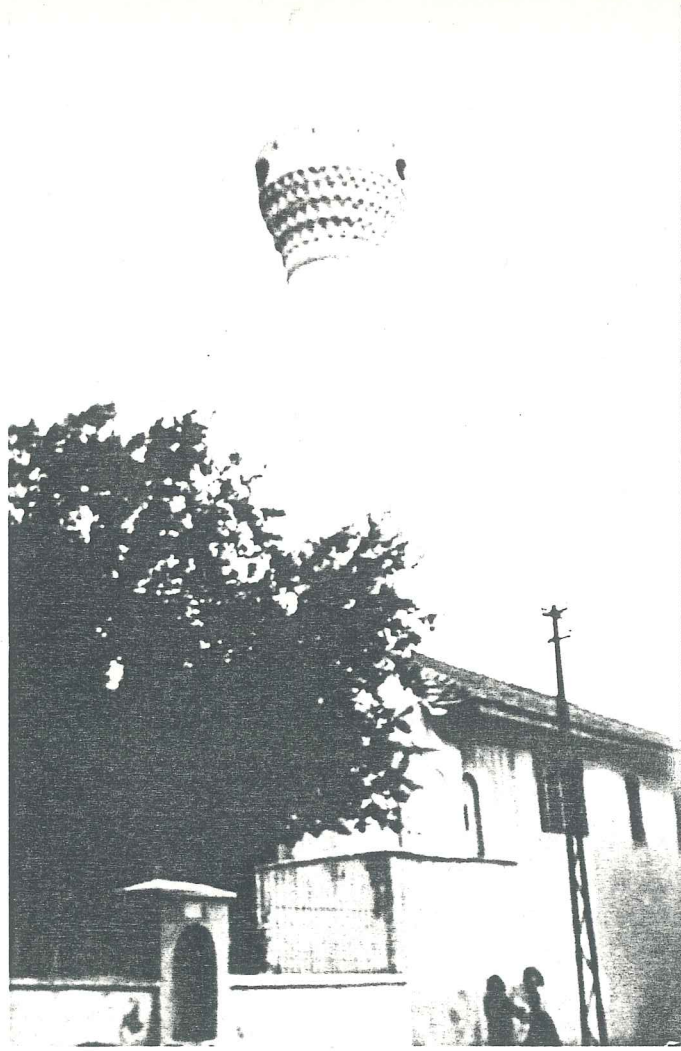

Foto 41- Necip Camii. Diştan genel görünüş

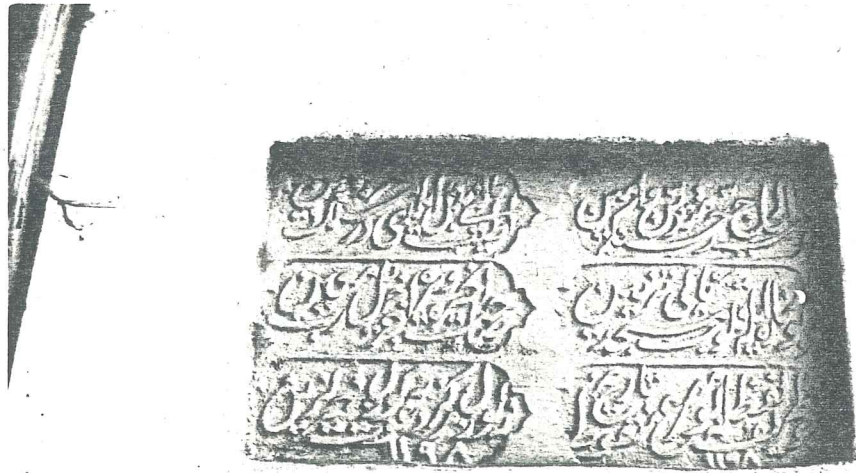

Foto 42- Necip Camii. Minare kapısı üzerindeki kitabe

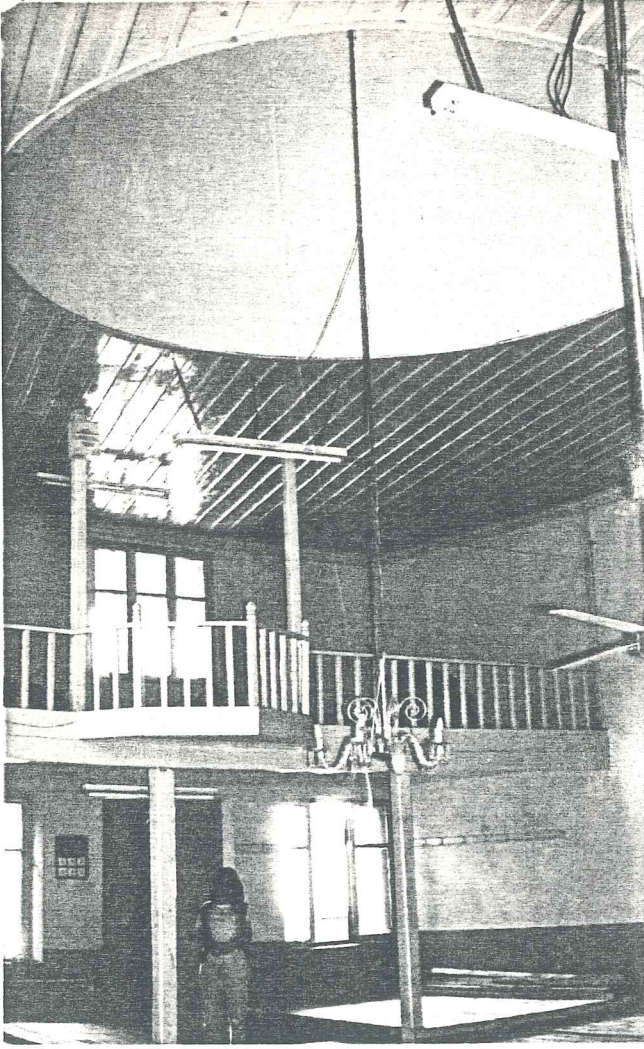

Foto 43- Necip Camii iç görünüş

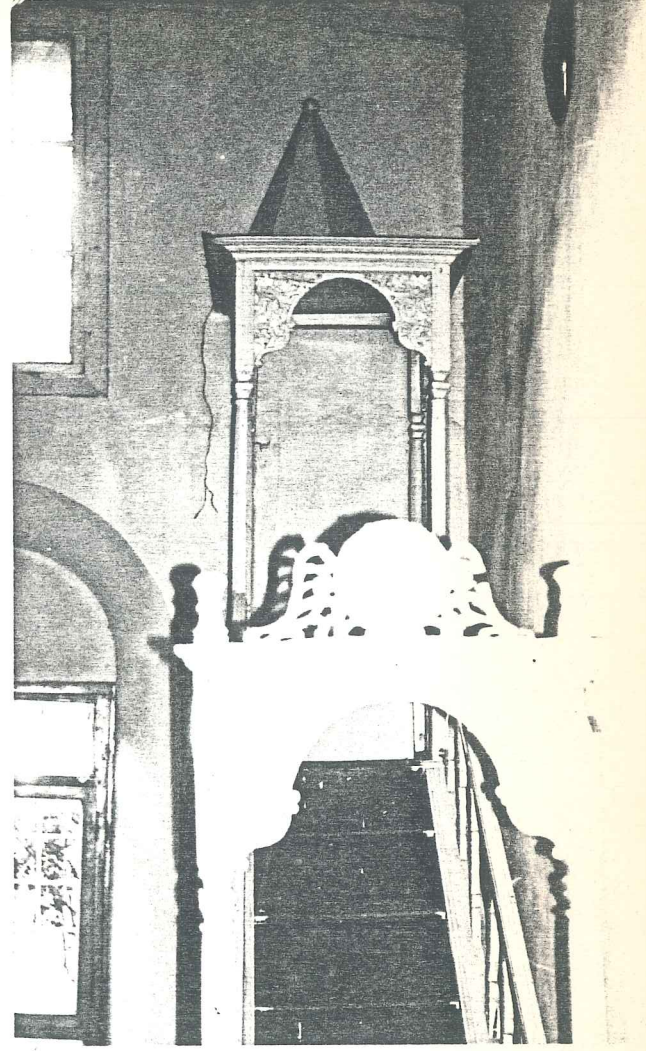

Foto 44- Necip Camii. Mimber.

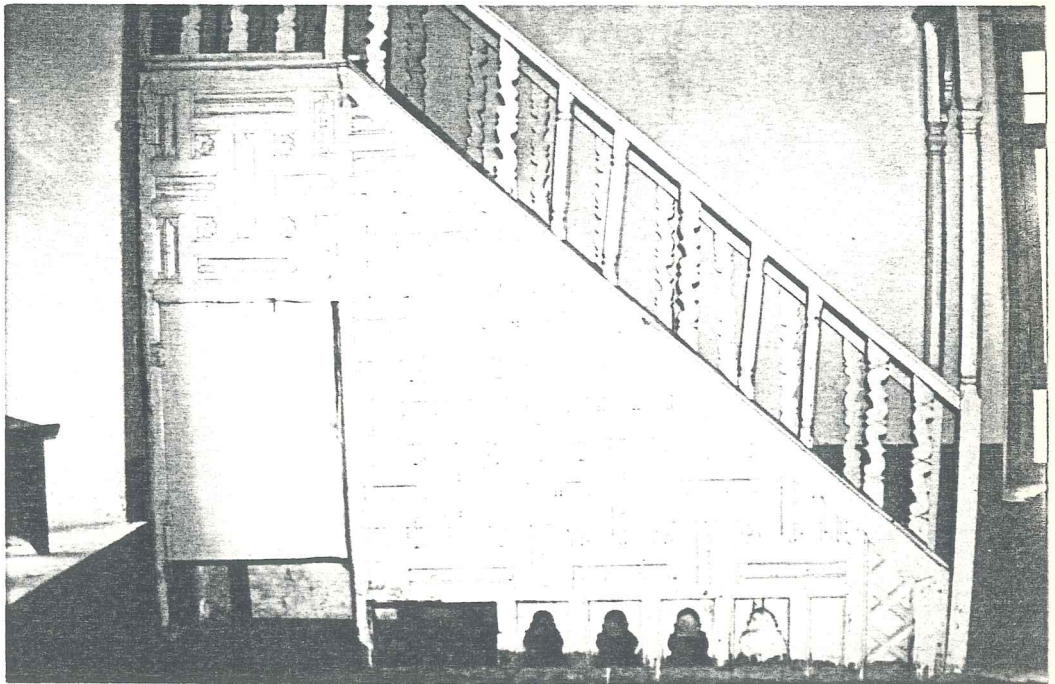

Foto 45- Necip Camii. Mimber yan yüzü.

1.1.6. SOĞUKKUYU CAMİİ

ızılkaya mahallesinde 79.sokakta, Ada 86, Parsel 1 de bulunan 45.06.0(1.0)/29 envanter numaralı camidir (Föy 7, Plan 1).

Kula'nın eski camilerindendir. Ancak yapım tarihi kesin olarak belli değildir. Mezarı kible duvarı önünde bulunan Kula'nın fethi sırasında şehit olmuş Seyyidi Hacı Yahya Dede'nin ölümünden sonra vasiyeti üzerine yapılmış olabilir⁵⁹. Bu sav doğru kabul edilecek olursa yapım tarihini kabaca 14. yüzyıla koyabiliriz.

Kitabe: Minare kapısının üzerinde yer alan 10 satırlık bir kitabesi vardır. Tamir kitabesi olduğu tahmin ediliyor. Üzerinde şunlar yazılıdır (Foto 52):

1. satır okunamadı.
 2. Kıldı tecdidine bina ve ... Camiul hayrın olup ol kârî mekâr
 3. Ömrünü mürdat ide bahtın şad Devletin daim kıla
 4. Baniî kabetül Celil ala ide Ruzî mahşerde Şefîîn kirdekâr
 5. Bir lafzı tarihi Bağî firdevsî zar ... menar
- 1199 H.

Mimari: Plan: Alçak duvarlı bir avlu içersinde yer alan cami kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir. Dikdörtgen bir ana mekanla, önünde yer alan 7 açıklıklı son cemaat yerinden meydana gelir.

Strüktür: Dış duvarlar kargir (taş ve tuğla) olarak yapılmış olup, ahşap çatısını taşır. Çatı girişte uzayarak son cemaat yerini örter ve 8 ahşap sütuna oturur.

59. Cami imamı ile yapılan görüşmeden.

İç Görünüş: Son cemaat yeri: Ahşap sütunları birbirlerine C ve S kıvrımlı kemerlerle bağlanmış ve demir doğrama takılarak camla kapatılmıştır. Ana mekanla ortak duvarında 3 pencere, iki mihrap ve giriş kapısı yer alır. Girişin iki yanı seki halinde düzenlenmiştir. Ana mekan: Dikdörtgen planlı mekanı iki sıra pencere aydınlatır. Sol yan duvarda 4, sağ yan duvarda 2 ve mihrap duvarında 1 pencere bulunur. Tüm pencerelerin üzerinde tepe pencereleri vardır. 5 ahşap sütunun taşıdığı kadınlar mahfili ortada öne doğru beş kenarlı bir çıkıntı yapar. Mahfile sağ yandaki, dışarıdan bir kapının da açıldığı merdivenle çıkılır. Mahfilden son cemaat yerine çıkan cumba kaldırılmış, yeri bir kapıyla kapatılmıştır. Cumbanın ahşap oymalı korkuluğu mahfilde durmaktadır (Foto 53). Mahfilin altı iki yanda seki olarak düzenlenmiştir. Minarenin kitabeli kapısı da ana mekana açılır. Tavan: Düz ahşap kaplama olan tavan, ortada kare şeklinde çökertilerek, içi çaprazlama çıtalarla karelenmiş ve içlerine kalem işi ile çiçekler yapılmıştır (Foto 51). Mihrap duvarında Kabe ve tasvirleri yapılmıştır (Foto 50). Duvarlarda dekoratif yazılar ve ayetler görülür (Foto 52).

Mimber: Ahşaptan basit olarak yapılmıştır.

Mihrap: Onarımlar sırasında değiştiği anlaşılan mihrabın iki yanına çok basit bir işçilikle sütun resimleri yapılmıştır. İçi kademeli olup, üzerine kıvrık dal motifli bir taç konmuştur (Foto 50). Giriş kapısı ahşaptan tablalı olarak yapılmıştır (Foto 49).

Dış Görünüş: Kare prizma kütleli örten bir topuz çatı ve yanında yükselen minareden oluşuyor. Ön cephede 8 sütunu bağlayan kemerler ve camlı bölme görülmektedir. Sıvalı durumdaki duvarlarda dikdörtgen formlu pencereler yer alıyor (Foto 46,47).

Minare: Sağ yan cephenin sol köşesinde yer alan minare duvardan çıkıntı yapacak şekilde düzenlenmiş. Kare planlı kaide kısmı iri blok taşlar (aralarında motifli devşirme olanları var) ve tuğla ile inşa edilmiş, bitimi taş silme ile be-lirlenmiştir.

Üzerinde yer alan sekizgen planlı kısımda tuğladan yuvarlak kemerli nişler yapılmıştır. Bu nişler içinde dekora-tif tuğla örgüleri görülür (Foto 48). Bu kısım konik bir ge-çişle silindirik gövdeye bağlanmıştır. Gövde tuğladan sıva-sızdır. Şerefe altına 7 sıra kirpi saçak yapılarak genişle-tilmiştir.

Malzeme: Duvarlar taş ve tuğla örgülüdür. Çatı ahşap, alafranga kiremit kaplıdır. Son cemaat yeri sütunları ve ka-dınlar mahfili ile taşıyıcıları ahşaptır. Avlu kayrak taşı döşelidir.

Süsleme: Özgün örnekleri yok gibidir. Mihrap ile mim-ber arasında duvarda görülen tasvirler ilgi çeker (Foto 50).

Tek dikkati çeken yeri tavan göbeğidir. Çıtalarla ya-pılan karolaj içine kalem işi ile çiçekler yapılmış ve kare göbek çevresi çiçekli bir bordürle çevrilmiştir (Foto 51).

Ahşap işçiliği olarak cumba korkuluğu ile mihrap üze-rindeki taç sayılabilir (Foto 53). Duvarlarda kalem işi ile yapılmış dekoratif yazılar ve bitkisel motifler ise yenilen-miştir (Foto 52). Minare kaidesinin motifli taşları ile deko-ratif örgüsü özgündür (Foto 48).

Öneriler: Kula'daki benzerleri arasında dikkati çeken niteliklere sahip bir camidir. Haziyesinde bulunan mezar taşları (34 kişiye ait olduğu saptanmış) ve tamir kitabesi ile belgesel ve tarihselliği üst düzeydedir. Tam anlamıyla

ölgün sadece minare kaidesidir. Plan şeması değışmeden onarılmış ve değışiklikler yapılmıştır. Haziyesi ve ölgün elemanlarıyla korunması gerekmektedir.

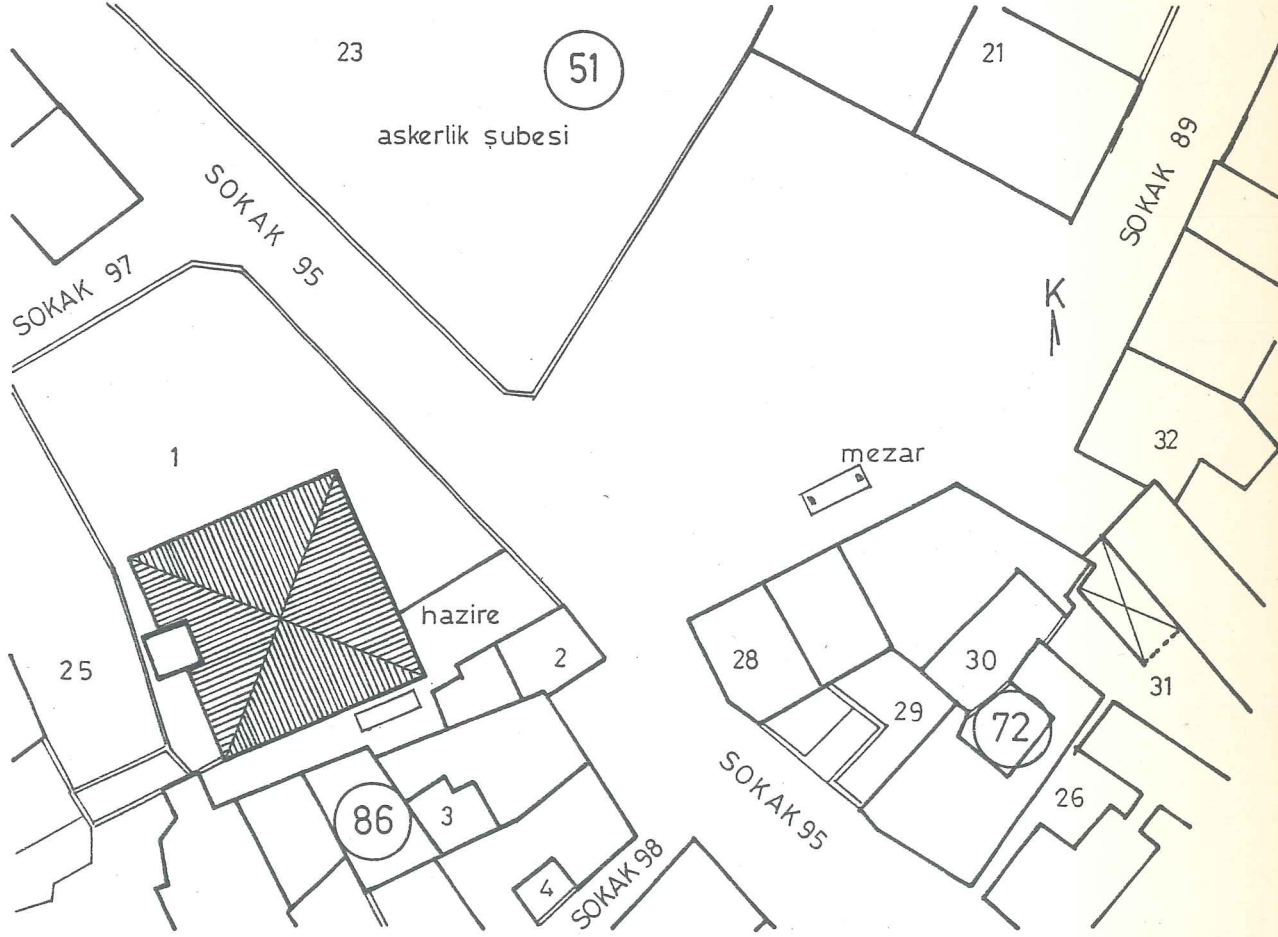
SÖĞÜKKUYU CAMİ

EN NO:45.06.0(10)/29

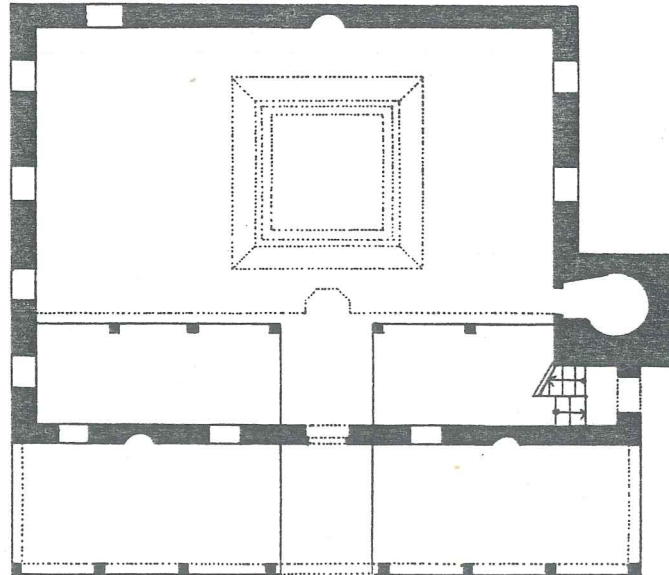
MAHALLESİ:KIZILKAYA

ADA:86

PARSEL:1

KONUM PLANI
ölçek:1/500
plan 1

plan 2
ölçek:1/200

Foto 46- Soğukkuyu camii. Dıştan genel görünüş.

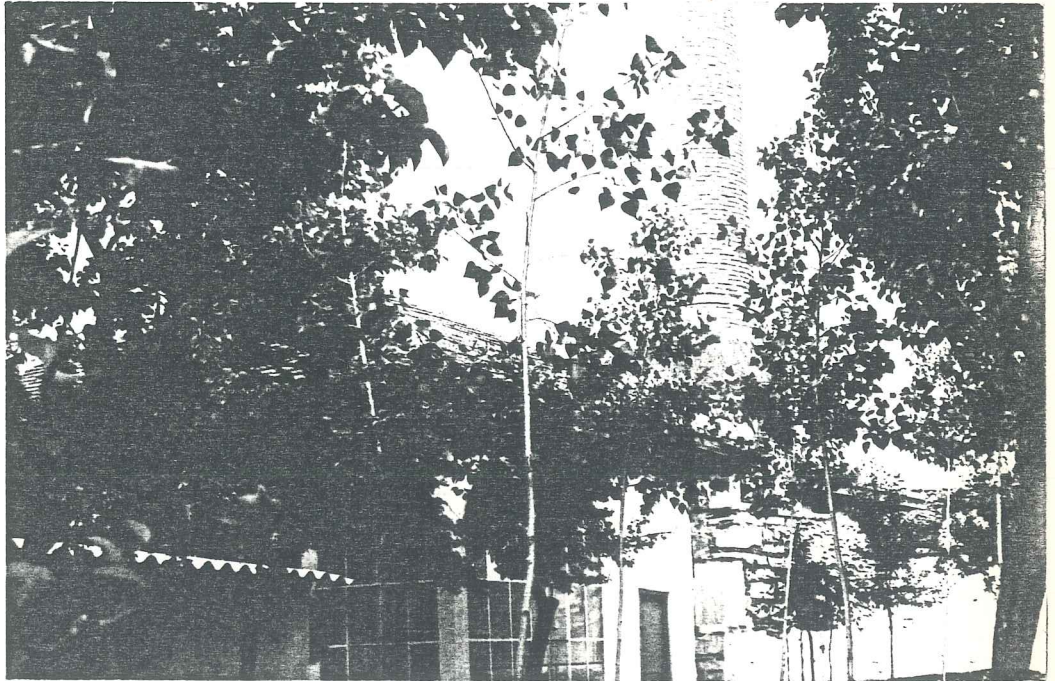

Foto 47- Soğukkuyu Camii. Son cemaat yeri ve minare.

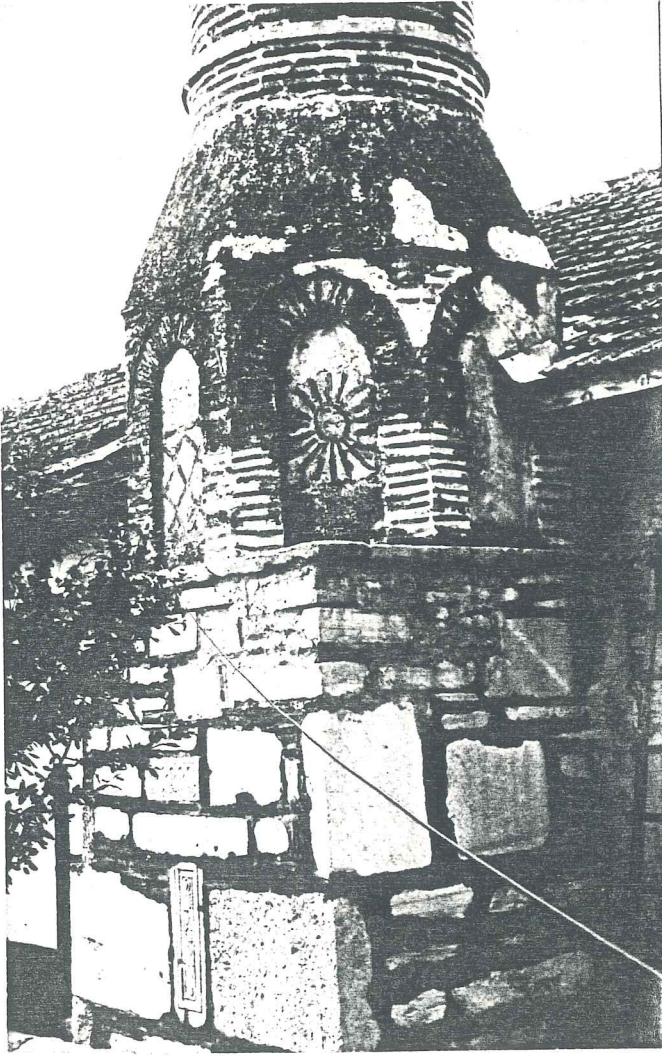

Foto 48- Soğukkuyu Camii.
Minare küpü.

Foto 49- Soğukkuyu Cami.
Giriş kapısı.

Foto 50- Soğukkuyu Camii. Mihrabı ve kalem işleri.

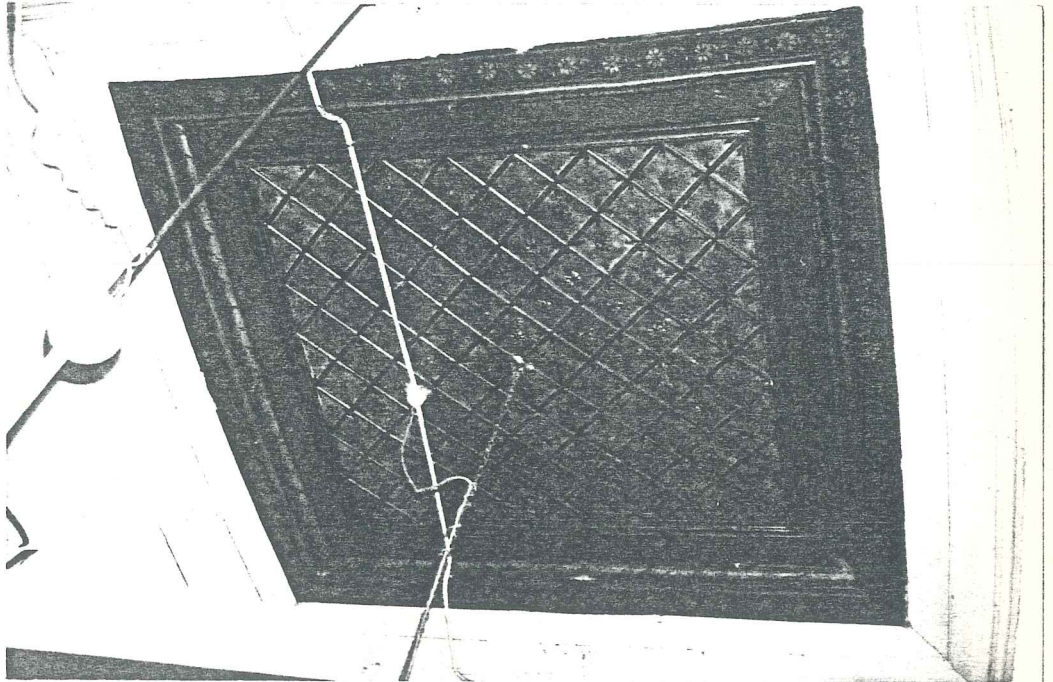

Foto 51- Soğukkuyu Camii. Tekne tavanının içi.

Foto 52- Soğukkuyu Camii. Minare kapısı üzerindeki kitabe

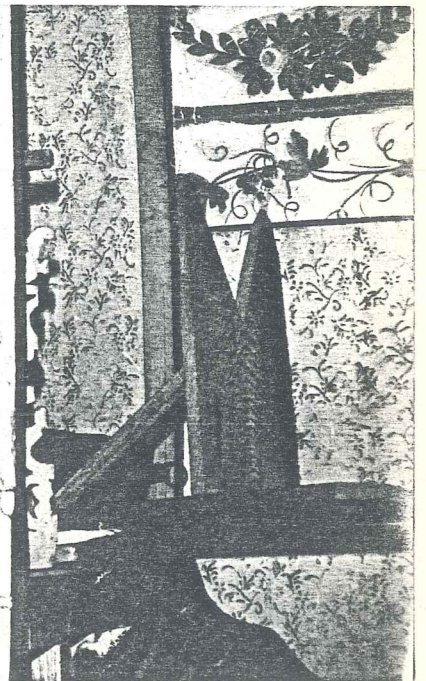
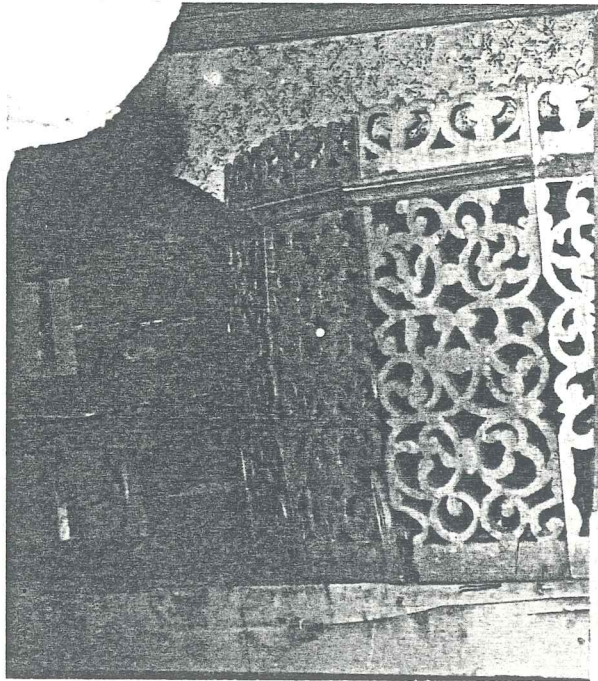

Foto 53- Soğukkuyu Camii. Cumbanın korkuluğu

1.1.7. HACI RECEP CAMİİ

Kızılkaya mahallesinde, 119.Sokakta, Ada 81, Parsel 43 de bulunan 45.06.0(1.0)/23 envanter numaralı camidir (Föy 8, plan 1).

Kulalı Hacı Recep tarafından 1770 yıllarında yaptırılmıştır. Kitabesi yoktur.

Mimari: Plan: Yüksekçe duvarlarla çevrili bir avlu içinde yer alır. Kareye yakın planlı caminin son cemaat yeri ve kadınlar mahfili vardır (Föy 8, Plan 2).

Strüktür: Moloz taşlarla inşa edilen duvarlar ahşap çatısını taşır. Çatı giriş yönünde uzayarak son cemaat yerinin 6 ahşap sütununa oturur (Foto 54, 55).

İç Görünüş: Son Cemaat Yeri: 6 ahşap sütunlu mekanın sağ yan tarafında caminin minaresi bulunur. Ana mekanla ortak duvarında 3 pencere, 1 mihrap ve giriş kapısı bulunur. Mihrap kademeli olup iki yanına sütun resimleri, içine perde motifleri yapılmıştır (Foto 56). Giriş kapısı: Ahşap tablalı ve orijinaldir (Foto 57).

Ana Mekan: Dikdörtgen planlı mekanı sol yan ve giriş duvarındaki 3 er pencere aydınlatır. Kadınlar mahfili 4 ahşap sütun tarafından taşınmakta ve mahfile sağ taraftaki merdivenden çıkılmaktadır. Mahfil ortada öne doğru 5 kenarlı bir çıkıntı yapar. Aynı aks üzerinde son cemaat yeri üzerine 5 kenarlı kafesli bir cumba çıkmaktadır (Foto 57). Ana mekanın tavanı ortada kare şeklinde çökertilerek tekne tavan yapılmıştır (Foto 58). İçinde kareler içine çiçek motifleri yapılarak süslenmiştir (Foto 59). Yan tavanlara ise çitalarla üçgen, eşkenar dörtgen şekilleri yapılmıştır (Foto 58). Duvarlarda kalem işi ile yapılmış süslemeler görülür. Pencere

kapakları özgündür.

Mihrap: 6 sıra basit stelaktit yapılmış, üzerine alçıdan motifli bir taç konmuş.

Mimber: Ahşaptan basit olarak yapılmıştır.

Dış Görünüş: Kare prizma bir kütle ve onu örten topuz bir çatı ile silindirik bir minareden meydana gelir. Son cemaat yerinin ahşap sütunları mermer ayaklara oturur. Çatı geniş bir saçak yapar. Pencereler lokmalı demir parmaklıklılıdır.

Minare: Kapısı son cemaat yerine açılan minarenin küp kısmı özgün olup bitiminde taş silme görülür. Silindirik gövdesi onarımlar sırasında yenilenmiştir.

Malzeme: Moloz taşlarla inşa edilen caminin çatı sistemi ahşaptandır. Çatı alafranga kiremit kaplıdır. Sütunlar ahşaptır. Son cemaat yeri zemini iri blok mermer taşlarla, avlu ise kayrak taşı ile kaplıdır.

Süsleme: Kalem işleri: İki tip kalem işi görülür. Sıva üzerine yapılanlar: Bunlardan sadece mimber altındaki özgündür (Foto 60). Bitkisel motiflidir. Onarımlarda diğerlerinin üzeri badana ile kapatılmış ve yeni kalem işleri yapılmıştır. ki, bunların eskisiyle ne motif, ne de işçilik açısından benzerliği yoktur. Duvarlar panolara bölünerek içlerine çiçek buketleri işlenmiştir. Pencerelerin üzerine taç şeklinde kalem işleri yapılmıştır (Foto 58). Ahşap üzerine yapılanlar: Kadınlar mahfilinin altındaki tavan pastel yeşil boyalı çıtalarla karelenmiş ve içlerine aşı boyası rengi üzerine çiçekler yapılmıştır. Ortadaki tekne tavanın içi C, S kıvrımlı çıtalarla karelenmiş ve içlerine çiçek motifleri yapılmış. Tavanın eteklerine kalem işi ile çiçek demetleri yapılmış (Foto 59).

Ahşap işleri: Mimber ve vaiz kürsüsü basit işçiliğe sahip. Giriş kapısı orjinal ahşap işçilikte. Tekne tavanın eğri kesimli çıtaları da ahşap işçilikten sayılabilir. Pencere kapakları orijinal ahşap işçiliğe sahip.

Alçı işleri: Mihrabın üzerine alçıdan bitkisel motifli kabartma bir taç yapılmış.

Öneriler: Aynı büyüklükteki Kula'daki diğer camilerden farklı niteliklere sahiptir. 1770 yıllarında yapıldığı söylenen cami gerek mekan düzeni, gerekse özgün işçiliği ile korunması gereken camilerdendir. Son onarımlarda duvarlara mihrap dahil parapet seviyesine kadar mavi-beyaz fayans kaplanmış olması, caminin özgünlüğünü yeni yapılan kalem işleriyle birlikte zedelemiş de olsa; özgün ahşap tavanlarının, kapı ve pencere kapaklarının hiç değilse korunabilmiş olmasıyla belgeselliği yitirilmemiştir. Fayansların kesinlikle kaldırılması gerekiyor. Bunun dışında mimarisi ve kente dokusal katkısı dolayısıyla korunması gerekmektedir.

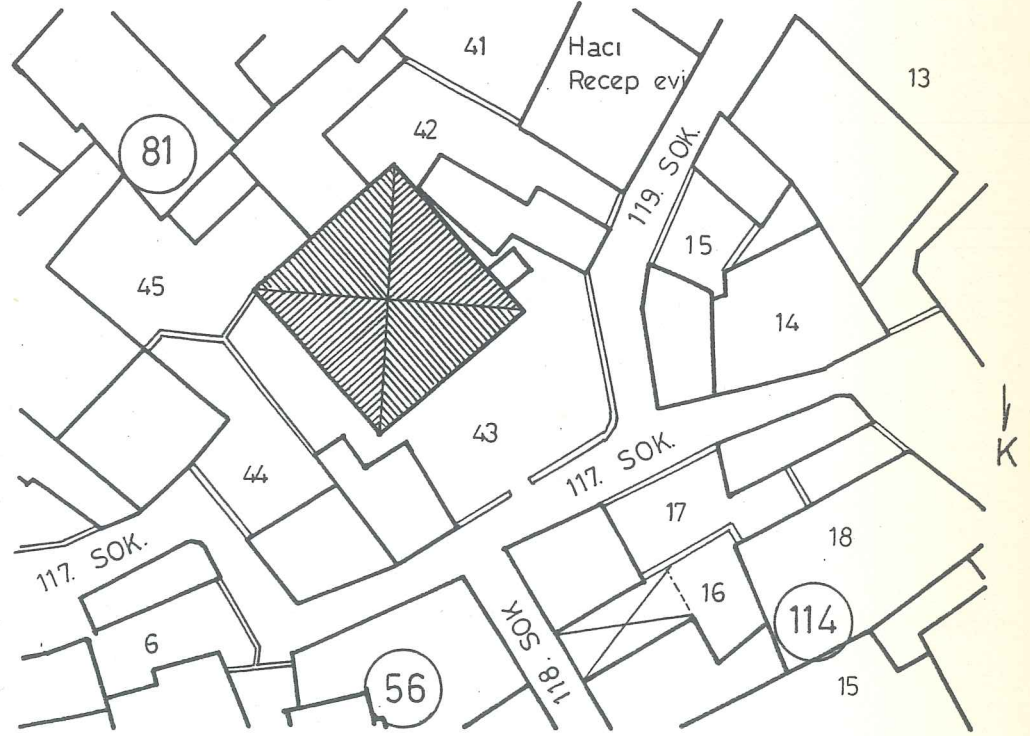
HACI RECEP CAMII

EN NO: 45.06.0 (10) /23

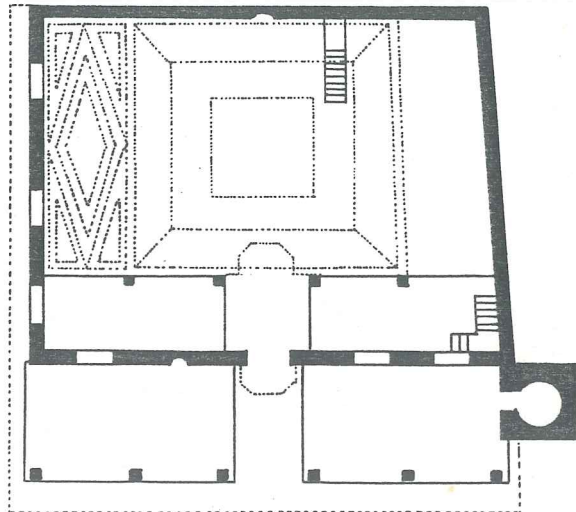
MAHALLESİ : KIZILKAYA

ADA : 81

PARSEL : 43

KONUM PLANI
ölçek: 1/500
plan 1

plan 2
ölçek: 1/200

0 1 2 3 4 6 m.

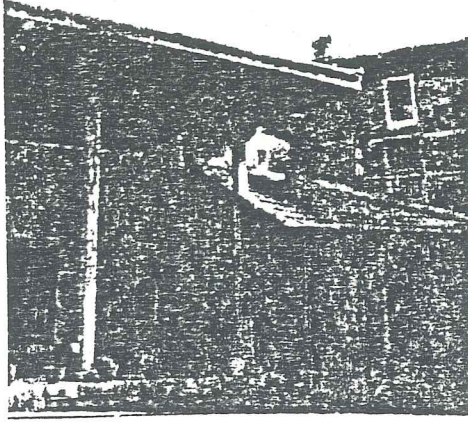

Foto 54- Hacı Recep Camii
Avludan Görünüş.

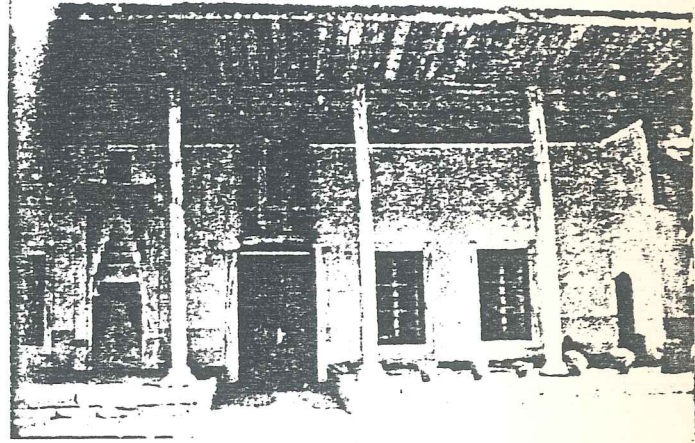

Foto 55- Hacı Recep Camii. Son
cemaat yeri
(Kültür Bakanlığı En-
vanter Fişinden)

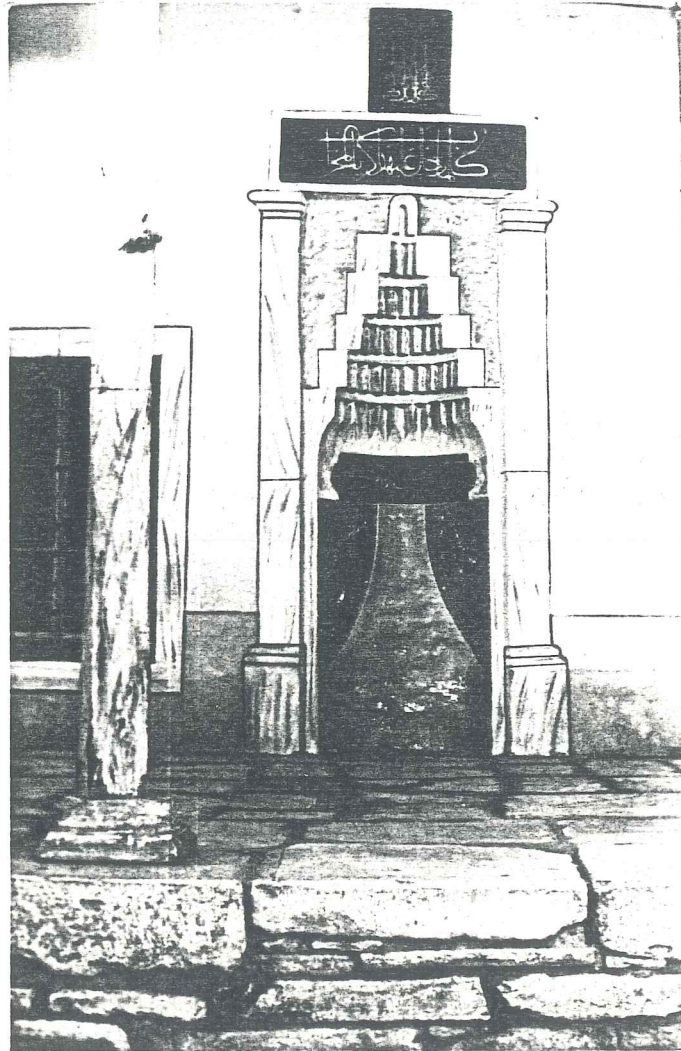
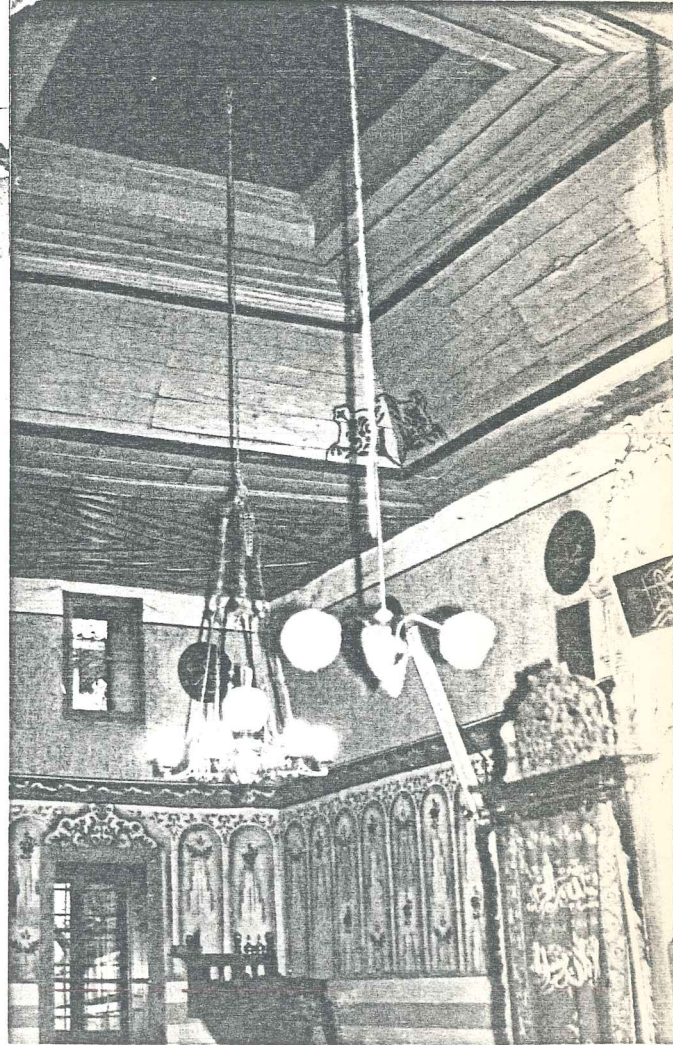

Foto 56- Hacı Recep Camii. Son cemaat yerindeki
mihrap.

Foto 57- Hacı Recep Camii. Giriş kapısı ve kadınlar mahfili cumbası

Foto 58- Hacı Recep Camii. İç görünüşü.

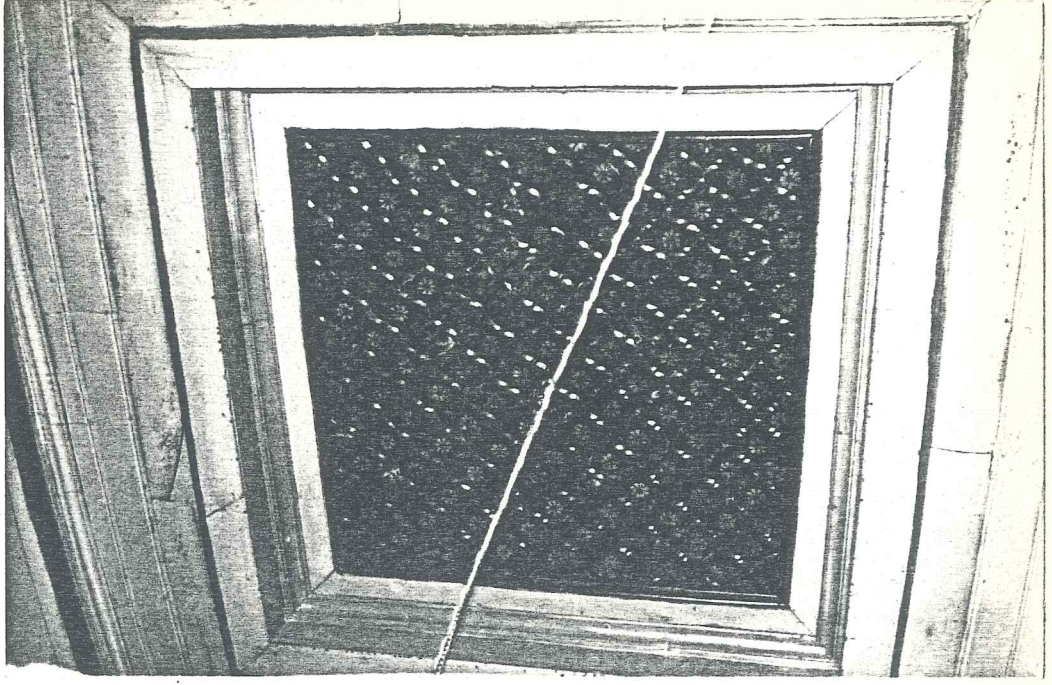

Foto 59- Hacı Recep Camii Tekne Tavanı.

Foto 60- Hacı Recep Camii. Mimler altındaki özgün kalem işi.

1.1.8. ESKİ CAMİİ

Akgün mahallesinde, 56.Sokakta, Ada 16, Parsel 45 de bulunan 45.06.0(1.0)/7 envanter numaralı camidir (Föy 9, Plan 1).

Kültür Bakanlığının hazırladığı anıt fişlerinde yapım tarihi 1815 olarak geçse de, kitabesinden de anlaşılabacağı gibi bu onarım tarihidir. İlçedeki söylentiye göre cami kiliseden bozulmadır. Bu konuda kesin kanıt yoktur, ancak yerinde bulunan bir kilisenin temelleri üzerine yapılmış olabilir. Türklerin Kula'yı almalarından sonra yapıldığı ve ilçenin en eski camisi olduğu savı daha kuvvetlidir.

Kitabe: Üzerinde caminin 1815 yılında onarıldığı belirtilen kitabedir. Yapı bu yılda önemli ölçüde onarılmıştır.

Mimari: Plan: Kareye yakın dikdörtgen bir plan şemasına göre yapılmıştır. Minare sokak cephesinde camiye bitişik olarak yapılmıştır.

Strüktür: Moloz taş ve tuğla ile inşa edilen duvarları ahşap çatısını taşır.

İç Görünüş: İçine girme olanağı bulunamadığından tanımlanamamıştır.

Dış Görünüş: Kare prizma kütle ve onu örten topuz bir çatı ile silindirik minaresinden oluşmaktadır. Camiyi iki sıra pencere aydınlatmaktadır. 1. sıra pencereler dikdörtgen formu, mermer söveli ve demir parmaklıklılıdır. Cami saçağının hemen altında alçı tepe pencereleri bulunur. Çukur çeşmeye bakan cephesindeki pencerelerden biri üzerinde tuğladan sivri kemer, diğerinde ise tuğladan basık kemer yapılmıştır. İki pencerenin arasında tuğladan yuvarlak bir pencere daha var-

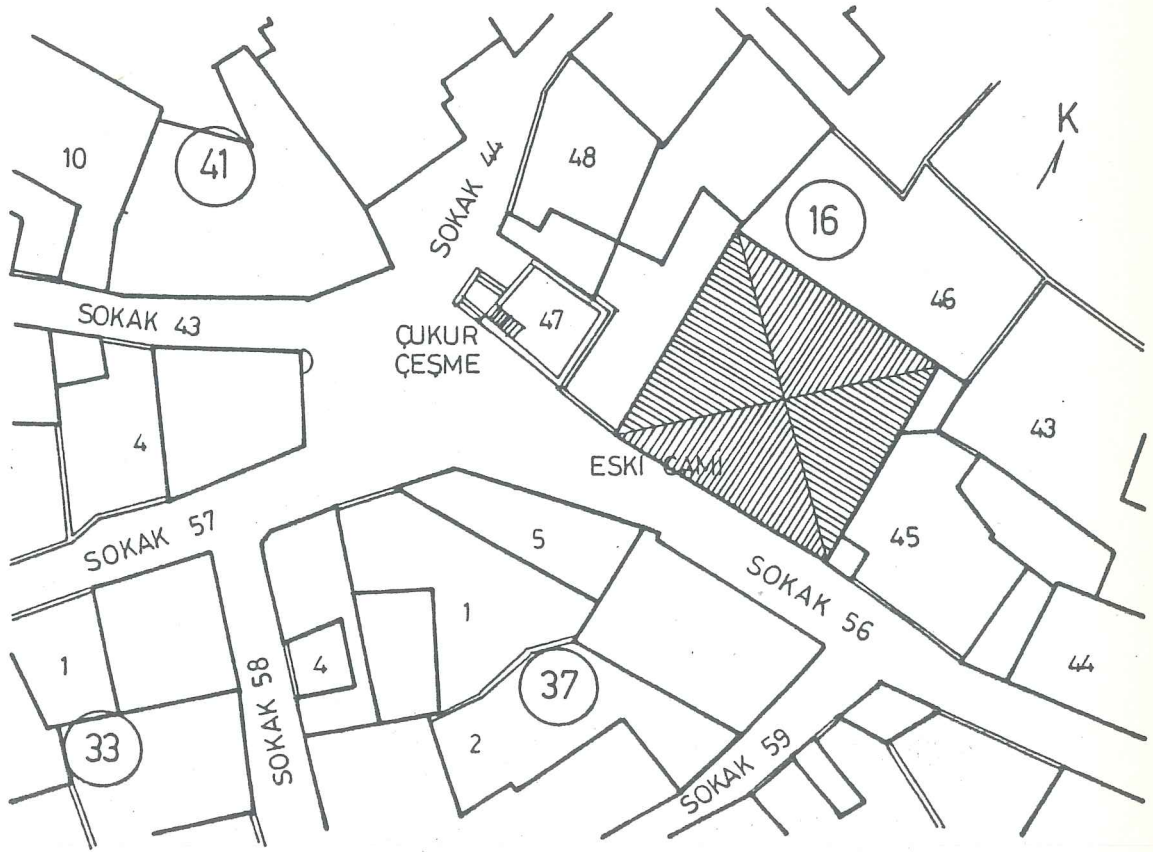
dır. Sokak cephesindeki iki pencere üzerinde de tuğladan basık kemerler vardır. İki pencere arasında ise tuğladan yuvarlak bir sağır pencere bulunmaktadır (Foto 61, 62).

Minare: Kare planlı minare kaidesi düzgün taş ve tuğla sıralarla örülüdür. Silindirik gövdesi sıvalı olup, şerefe altında 3 sıra kirpi saçak yapılmıştır. Kaidesinin bittiği yerde özgün silme ve çörteni bulunur.

Öneriler: İlçenin en eski camisi sıfatıyla anılan Eski Cami, önündeki Çukur Çeşme ile birlikte korunarak, özgün Kula sokak perspektifini tamamlayan bir yapı ve tarihsel belge olarak ele alınmalıdır.

ESKİ CAMİ

EN NO:45.06.0(1.0)/7
MAHALLESİ:AKGÜN
ADA:16
PARSEL:45

KONUM PLANI
ölçek: 1/500

plan 1
föy: 9

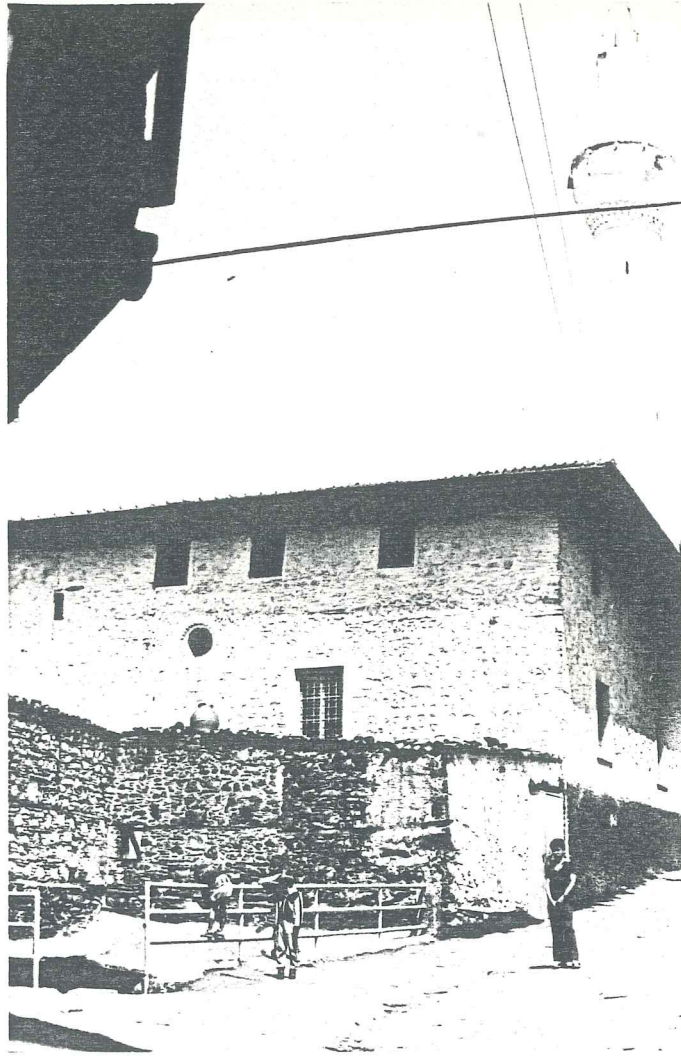

Foto 61- Eski Cami. Dış görünüş. Önde çukur çeşme.

Foto 62- Eski Cami. Dış görünüş.

1.1.9. TAŞ MAHALLE CAMİİ

Taş mahallesinde, 36., 32. ve 33. sokaklar arasında, ada 4, parsel 1 de yer alan 45.06.0(1.0)/6 envanter numaralı camidir (Föy 10, Plan 1).

Hacı Mustafa Ağa tarafından 1310 H.tarihinde yaptırılmıştır⁶⁰.

Kitabe: Tamir kitabesidir. 5 satırlık yazı sonunda 1310 tarihi okunur. Bu duruma göre 1310 tarihinde cami tamamen yenilenmiş olmalıdır (Foto 66).

Mimari: Plan: Dikdörtgen planlıdır. Önündeki son cemaat yeri üzerini kırma çatı örter. Minaresi camiden kopuktur, avlu duvarının köşesinde yer alır.

Strüktür: Moloz taşlarla inşa edilen duvarları ahşap çatısını taşır.

İç Görünüş: İçine girme olanağı bulunamadığından tanımlı yapılamadı.

Dış Görünüş: Dikdörtgen prizma kütleli örtün kırma bir çatı ile binadan kopuk, silindirik gövdeli minaresinden oluşmaktadır. Dikdörtgen formlu iki sıra pencereye sahiptir. Pencerelel lokmalı demir parmaklıklılıdır. Dış duvarları sıvalılıdır (Foto 63, 64).

Minare: Caminin tek özgün yeridir. Kare planlı taş ve tuğladan yapılmış kaide ve üzerinde yer alan sekizgen planlı, yuvarlak kemerli sağır nişli, taş + tuğladan yapılmış pabuç kısmı orjinaldir (Foto 65). Silindirik gövdesi yenilenmiş

60. Kültür Bakanlığının Nisan 1979 da yaptığı tesbit çalışmaları sonunda hazırlanan Anıt fişinden alınmıştır.

olabilir. Şerefe altı 7 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir (Foto 64). Minare gövdesinde devşirme blok taşlar kullanılmıştır. Bunlar bir adak Steli ile Rumca bir kitabe taşıdır (Bkz. Bölüm I, 2.2).

Öneriler: Kula'nın özgün dokusu içinde korunması gerekli bir yapıdır. Bundan sonra yapılabilecek onarımlarda özellikle minarenin korunmasına dikkat edilmelidir.

TAŞ MAHALLE CAMİ

EN NO:45.06.0(1.0) /6
MAHALLESİ:TAŞ
ADA:4
PARSEL:1

ADAK STELİ

EN NO:45.06.0(1.0) /5
MAHALLESİ:TAŞ
ADA:4
PARSEL:1

KONUM PLANI
ölçek:1/500

Foto 63- Taş Mahalle Camii. Dış Görünüş.

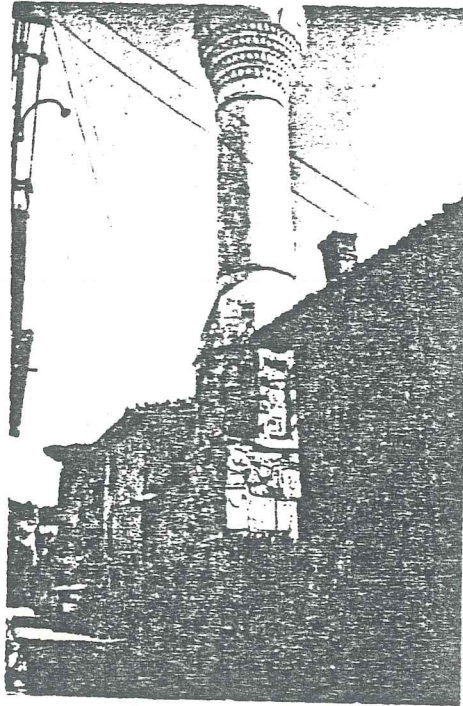

Foto 64- Taş Mahalle Camii. Dış görünüş. (Kültür Bakanlığı envanter fişlerinden, 1979).

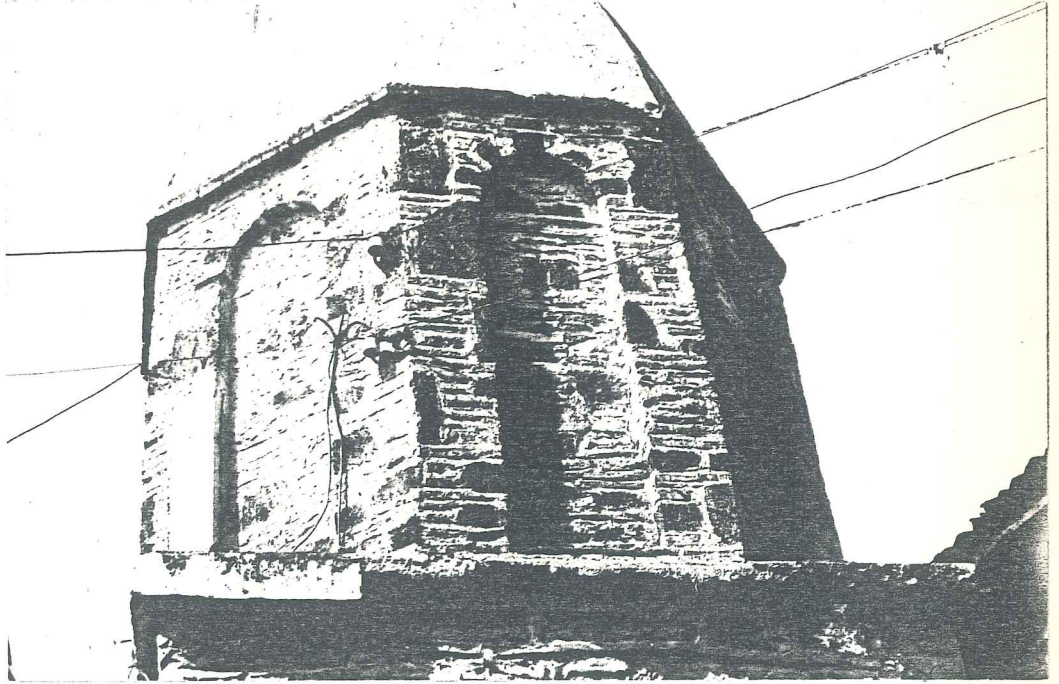

Foto 65- Taş Mahalle Camii. Minare küpü.

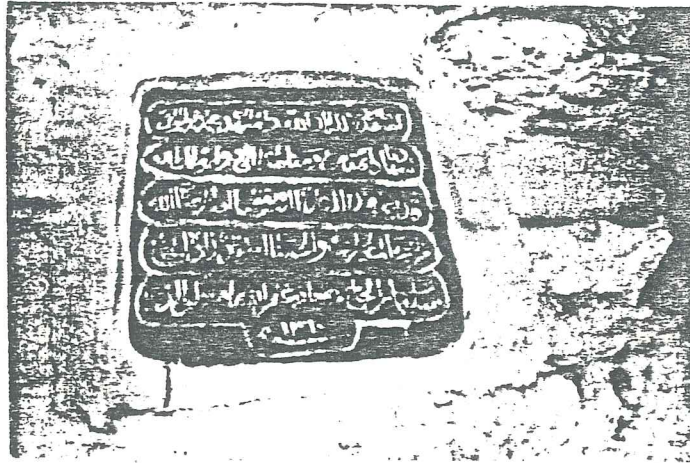

Foto 66- Taş Mahalle Camii. Onarım Kitabesi.
(Kültür Bakanlığı envanter fişinden, 1979)

1.1.10. ZİNCİRLİ CAMİİ

Seyit Ali mahallesinde 106. ve 113. Sokaklar arasında, ada 90, parsel 20'de bulunan 45.06.0(1.0)/20 envanter numaralı camidir (Föy 11, Plan 1).

XIV. yüzyılda yapıлып, sonra tamamen yanan cami XX. yüzyıl başlarında yeniden yapılmıştır.

Kitabe: Giriş kapısı üzerinde yer alan 4 satırlık bir kitabedir (Foto 70).

Mimari Plan: Dikdörtgen planlı ana mekanla önünde yer alan son cemaat yerinden meydana gelmiştir (Föy 11, Plan 2).

Strüktür: Moloz taşlarla inşa edilen duvarları ahşap çatısını taşır. Çatısı önde ahşap direklere oturur.

İç Görünüş: Son cemaat yeri; ana mekanla ortak duvarında 3 pencere ve giriş kapısı bulunur. İki yanı seki halinde düzenlenen mekanda bulunan merdivenle kadınlar mahfiline çıkılır. Ana mekan; iki sıra pencere aydınlatır. 1. sıra pencereler mihrap ve giriş cephesinde, 2. sıra pencereler ise tüm cephelerde açılmıştır. Giriş cephesi pencereleri özgün ahşap kapaklıdır. Kadınlar mahfili ortada öne doğru yarım daire şeklinde çıkıntı yapar. Mahfili 6 ahşap sütun taşır, bu sütunlar üstte de devam eder, ahşap korkulukludur (Foto 71).

Giriş Kapısı: Ahşaptan tablalı olarak yapılmıştır (Foto 70).

Mihrap: Sade yarım daire bir niş halindedir.

Mimber: Ahşaptan, giriş kapısıyla aynı işçilikte.

Dış Görünüş: Kare prizma kütle ve onu örten topuz bir çatı ile silindirik bir minareden oluşmaktadır. Yüksekçe duvarlarla çevrili bir avlu içinde yer alan cami iki yanından yapılarla çevrilidir (Foto 67, 68). Duvarlar sıvalı olup, avluya yuvarlak kemerli demir bir kapıdan girilir. Son cemaat yerinin 3 geniş açıklıklı kısmı kapatılmıştır. Dar açıklıklı kısımda sütunların üzeri genişletilerek C, S kıvrımlı kemerler oluşturulmuştur (Foto 69).

Minare: Caminin sağ köşesinde yer alır. Minareye cami içinden geçilir. Kare planlı kaidesi ile üzerindeki sekizgen planlı pabuç kısmı orjinaldir. Tuğladan, sıvalı silindirik gövdesi şerefe altında 11 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir.

Malzeme: Duvarlar moloz taştan, sütunlar ve çatı ahşaptandır. Çatı alafranga kiremitle örtülü, avlu kayrak taşı ile döşelidir.

Öneriler: Özgün olarak sadece minare kaide ve pabuç kısmı kalan cami işlevselliği ve Kula kent dokusuna uygunluğu nedeniyle korunmalıdır.

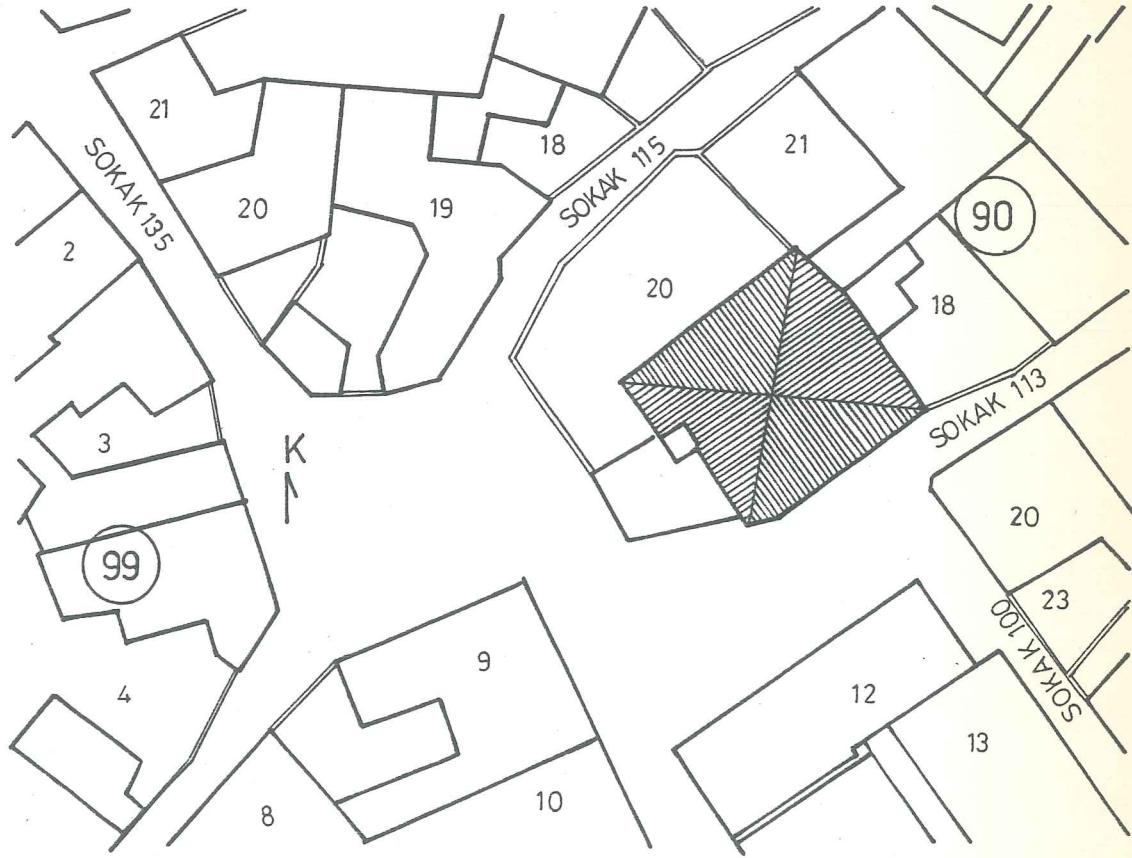
ZİNCİRLİ CAMİ

EN NO:45.06.0 1.0 /21

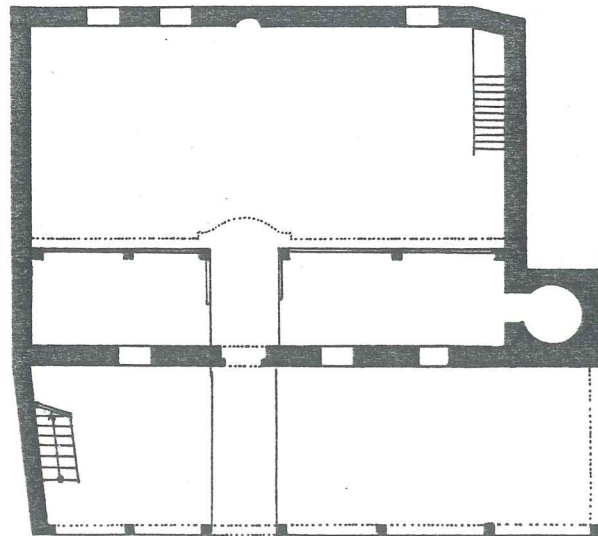
MAHALLESİ: SEYİT ALİ

ADA:90

PARSEL:20

KONUM PLANI
ölçek:1/500
plan 1

plan 2
ölçek:1/200

0 1 2 3 4 6 m

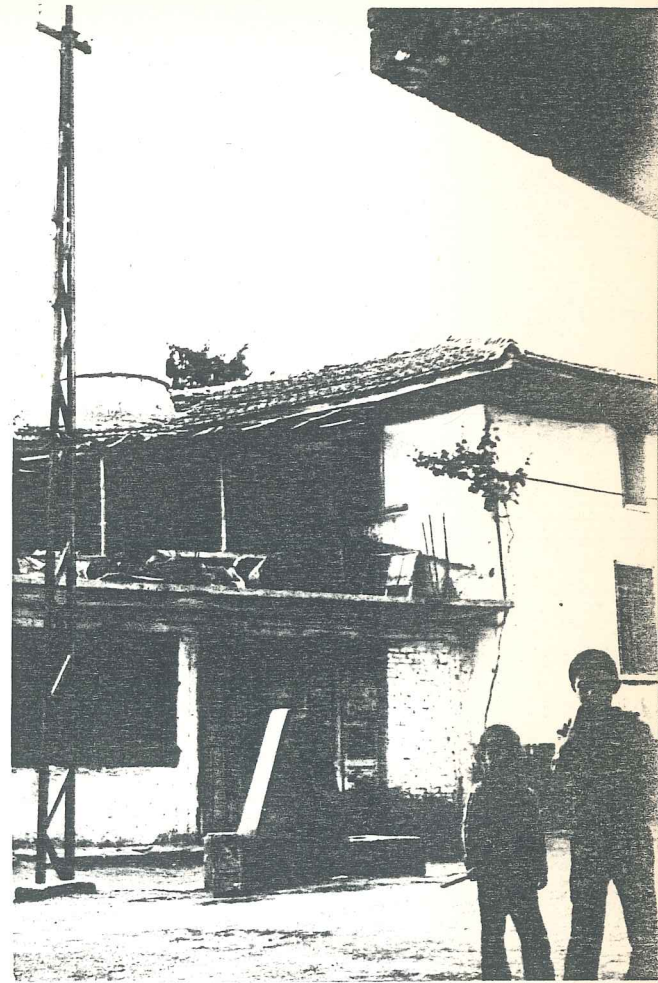
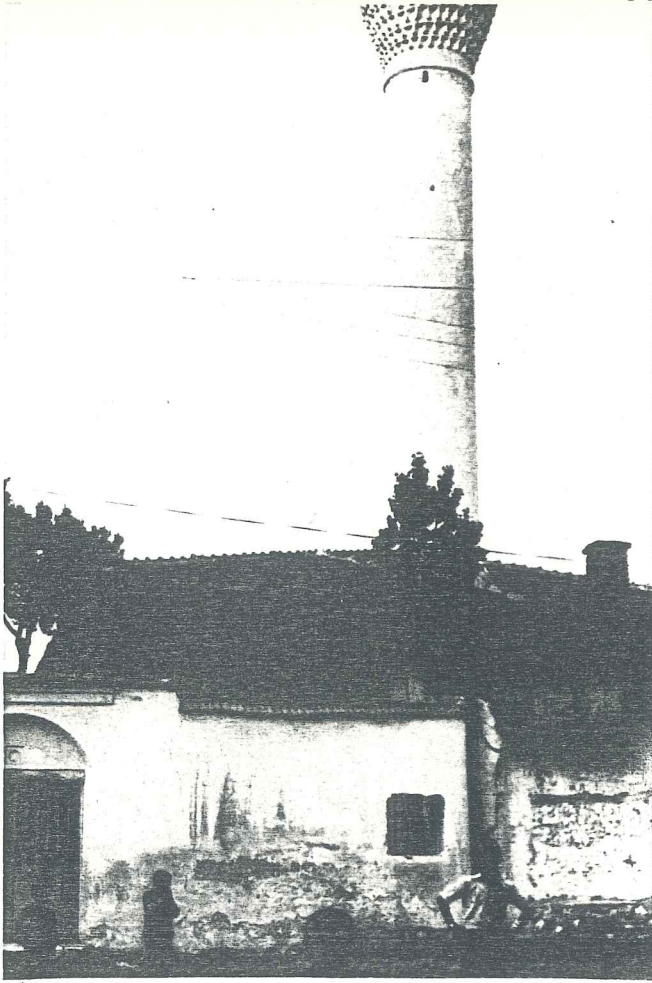

Foto 67- Zincirli Camii dış görünüş. Foto 68- Zincirli Camii dış görünüş.

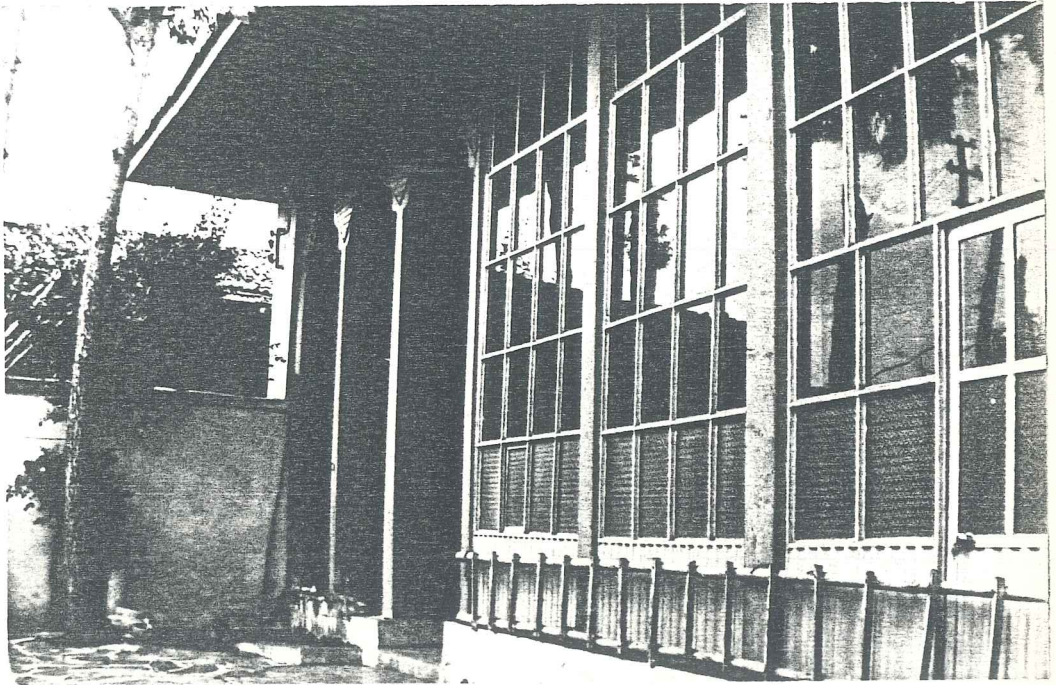

Foto 69- Zincirli Camii son cemaat yeri.

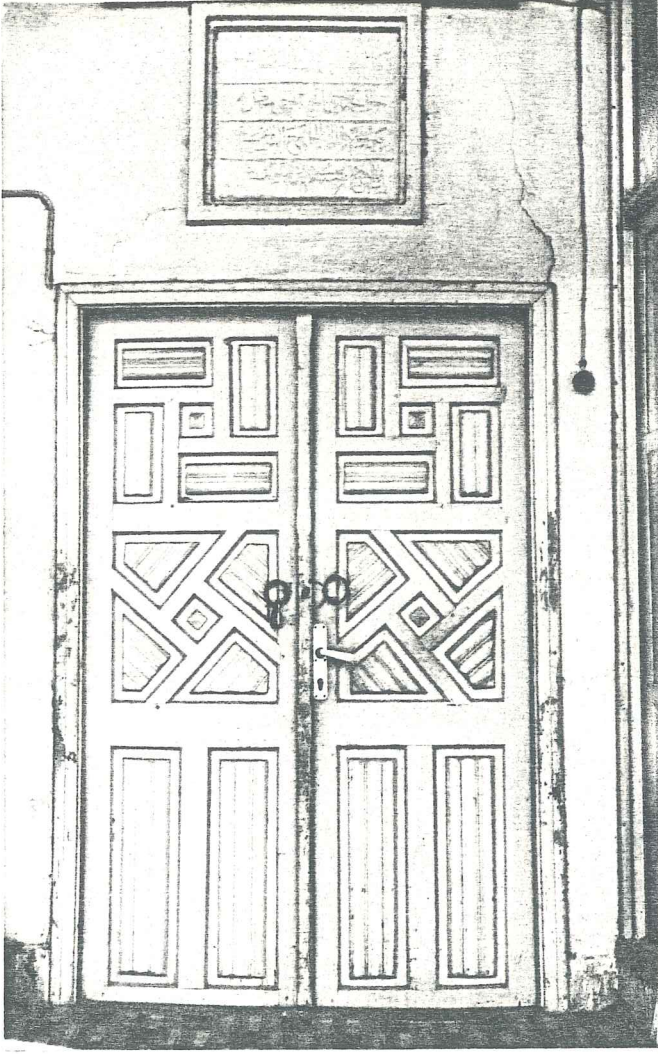
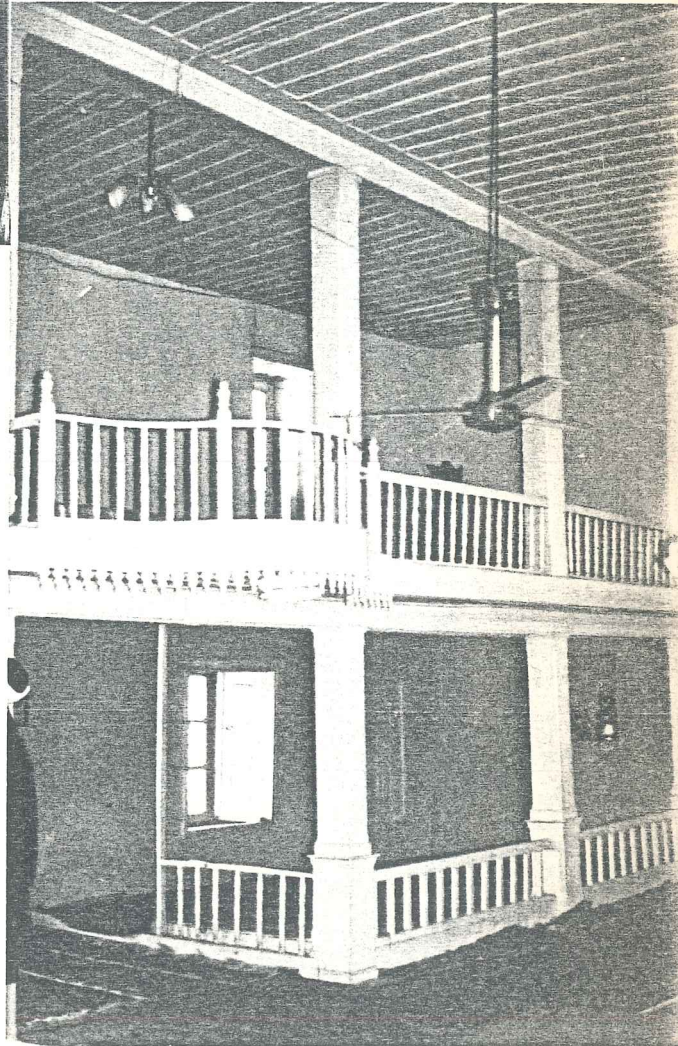

Foto 70- Zincirli Camii giriş kapısı ve kitabesi.

Foto 71- Zincirli Camii iç görünüşü.

1.1.11. TAHTALI CAMİİ

Seyit Ali Mahallesiinde, 106. sokakta, ada 92, parsel 1 de bulunan 45.06.0(1.0)/22 envanter numaralı camidir (Föy 12, Plan 1).

Kaç yılında, kim tarafından yaptırıldığı belli olmayan cami 20. yüzyıl yapısıdır. Minaresi 1961 yılında Hacı Ali Özkula tarafından yaptırılmıştır.

Kitabesi yoktur. Minarenin yapım tarihini gösteren Türkçe bir kitabe konmuştur.

Mimari: Plan; Alçak duvarlı bir avlu içinde yer alır. Kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Ahşap sütunlu son cemaat yeriyle ana mekanı mevcuttur. 4 ahşap sütunun taşıdığı kadınlar mahfili vardır (Föy 12, Plan 2).

Strüktür: Kargir duvarları ahşap çatıyı taşır, çatı uzantısı son cemaat yerini örter ve ahşap kolonlara oturur. Kadınlar mahfili ve taşıyıcı sistemi ahşaptır.

İç Görünüm: Son cemaat yeri; 5 ahşap sütunludur. Kadınlar mahfiline buradaki merdivenle çıkılır. Ana mekan: Sağ yan ve giriş duvarlarında 2'şer penceresi bulunmaktadır. Mimleri ahşaptan basit olarak yapılmış, mihrabı yarım daire niş halindedir. Kadınlar mahfilini 4 ahşap sütun taşımaktadır.

Dış Görünüm: Kare prizma kütleinin üzerinde bulunan topuz bir çatı ve bağlantısız bir minareden oluşur. Üzeri sıvalı olup, minaresinden dolayı cami görünümü kazanmıştır. Minare: Kaidesi düzgün kesme taştan yapılmıştır. Eğimli 4 yüzeyle silindirik gövdeye geçilmiştir. Şerefe altı 9 sıra kirpi sacak yapılarak genişletilmiştir. Kûlahı koniktir (Foto 72).

Malzeme: Moloz taştan inşa edilmiş duvarları sıvalıdır. Sütunları ve çatısı ahşaptır. Çatıda alafranga kiremit kullanılmıştır.

Öneriler: Tarihsel ve mimari bir değere sahip değildir, ancak dokuya uygunluğu ve işlevselliği nedeniyle korunmalıdır.

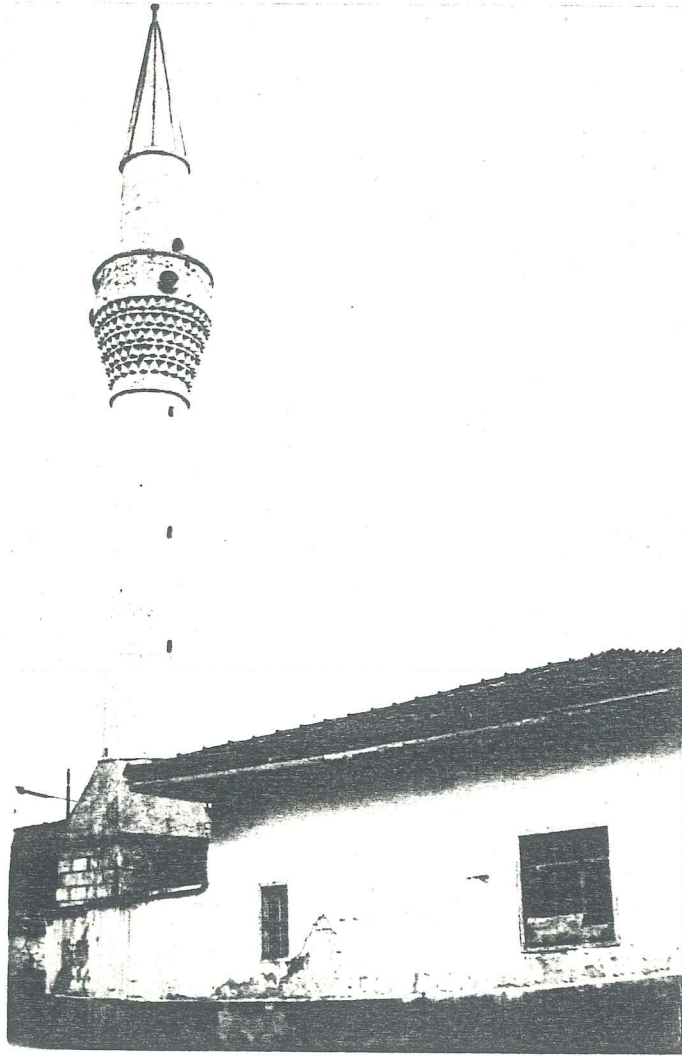

Foto 72- Tahtalı Camii dış görünüş.

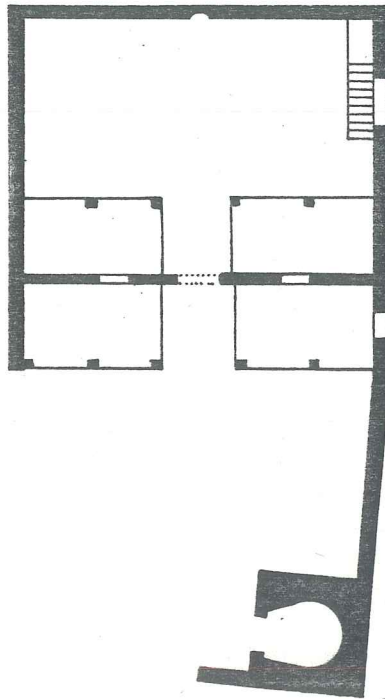
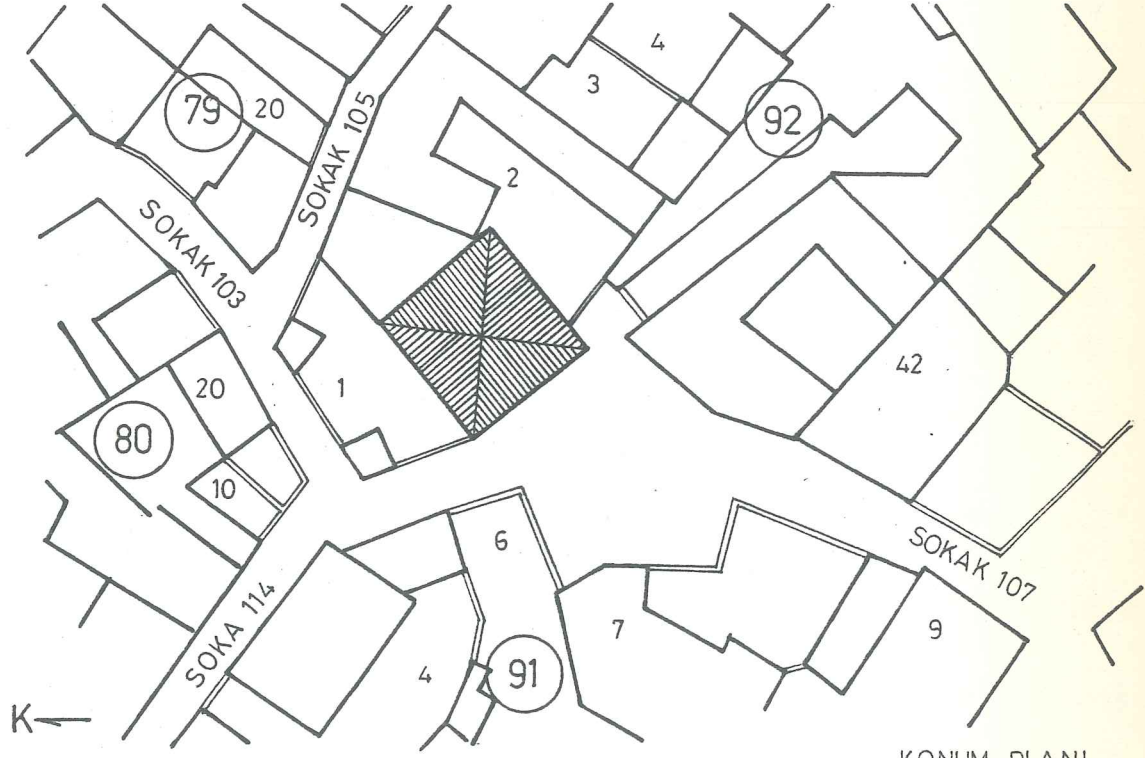
TAHTALI CAMİİ

EN NO:45.06.0(1.0)/22

MAHALLESİ:SEYİT ALİ

ADA:92

PARSEL:1

FÖY12

0 1 2 3 4 6 m

1.1.12. YENİ CAMİ

Seyit Ali Mahallesinde, 122. Sokak ile 110. sokaklar arasında, ada 96, parsel 1'de bulunan 45.06.0(1.0)/31 envanter numaralı camidir (Föy 13, Plan 1).

Hangi yılda kim tarafından yapıldığı bilinmeyen cami 20. yüzyıl yapısıdır. Kitabesi yoktur.

Mimari: Plan; Küçük bir avlu içinde yer alan caminin dikdörtgen planlı ana mekanıyla, son cemaat yeri vardır (Föy 13, Plan 2).

Strüktür: Moloz taşlarla inşa edilen duvarları ahşap çatıyı taşır. Son cemaat yerini de örten çatı 4 ahşap sütuna oturur.

İç Görünüm: Son cemaat yeri; 4 ahşap sütunlu mekanın yanları duvarla, önü camlı doğrama ile kapatılmıştır. Kadınlar mahfiline buradaki merdivenden çıkılır. Ana mekanla ortak duvarında 3 pencere, bir mihrap ve giriş kapısı bulunur. Ana mekan, mihrap ve yan duvarlarındaki 2'şer, giriş duvarındaki 3 pencere aydınlatmaktadır. Düz ahşap tavanlıdır. Kadınlar mahfilini 4 ahşap sütun taşır. Mimberi basit, ahşaptandır. Mihrap nişinin içi yeşil fayanslarla kaplanmıştır.

Dış Görünüm: Kare prizma kütle ve üzerinde yer alan topuz çatı ile bağlantısı zayıf bir minareden oluşur (Foto 73). Son cemaat yerindeki ahşap sütunlar birbirlerine C, S kıvrımlı kemerlerle bağlanmıştır. Cephelerde yer alan iki pencerenin ortasında üstte birer pencere daha yer alır.

Minare: Caminin sol yan duvarı uzantısı üzerinde bulunan minarenin kaidesi taş + tuğla örgülü olup, bitiminde silme izi vardır. Silindirik gövdesi üzerinde yer alan şerefeye

9 sıra kirpi saçak yapılarak geçilmiştir. Minareye avludan mermer söveli, yuvarlak kemerli bir kapıdan girilir.

Malzeme: Moloz taştan yapılan duvarları sıvalıdır. Çatısı ahşap ve alafranga kiremit kaplıdır. Sütunlar ve bağlantıları ahşaptır.

Öneriler: Tarihsel ve mimari değeri olmamakla birlikte Kula'ya özgü nitelikleri (son cemaat yeri kemerleri) olan, dokuya uygun bir yapıdır. İşlevselliği ve bu özelliklerinden ötürü korunmalıdır.

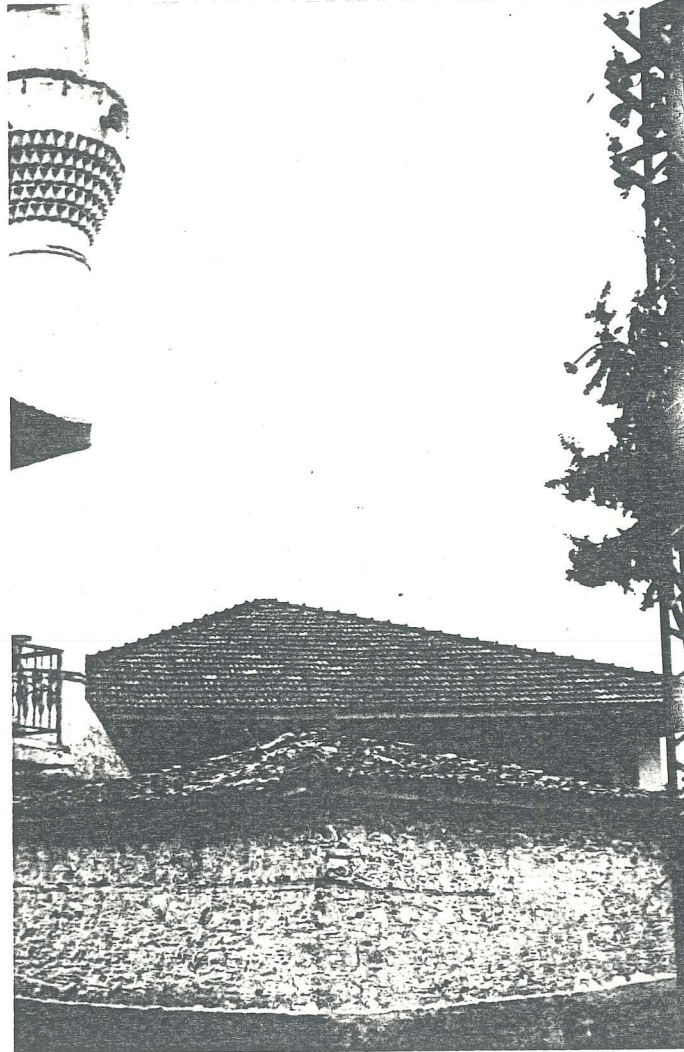

Foto 73- Yeni Cami dış görünüş.

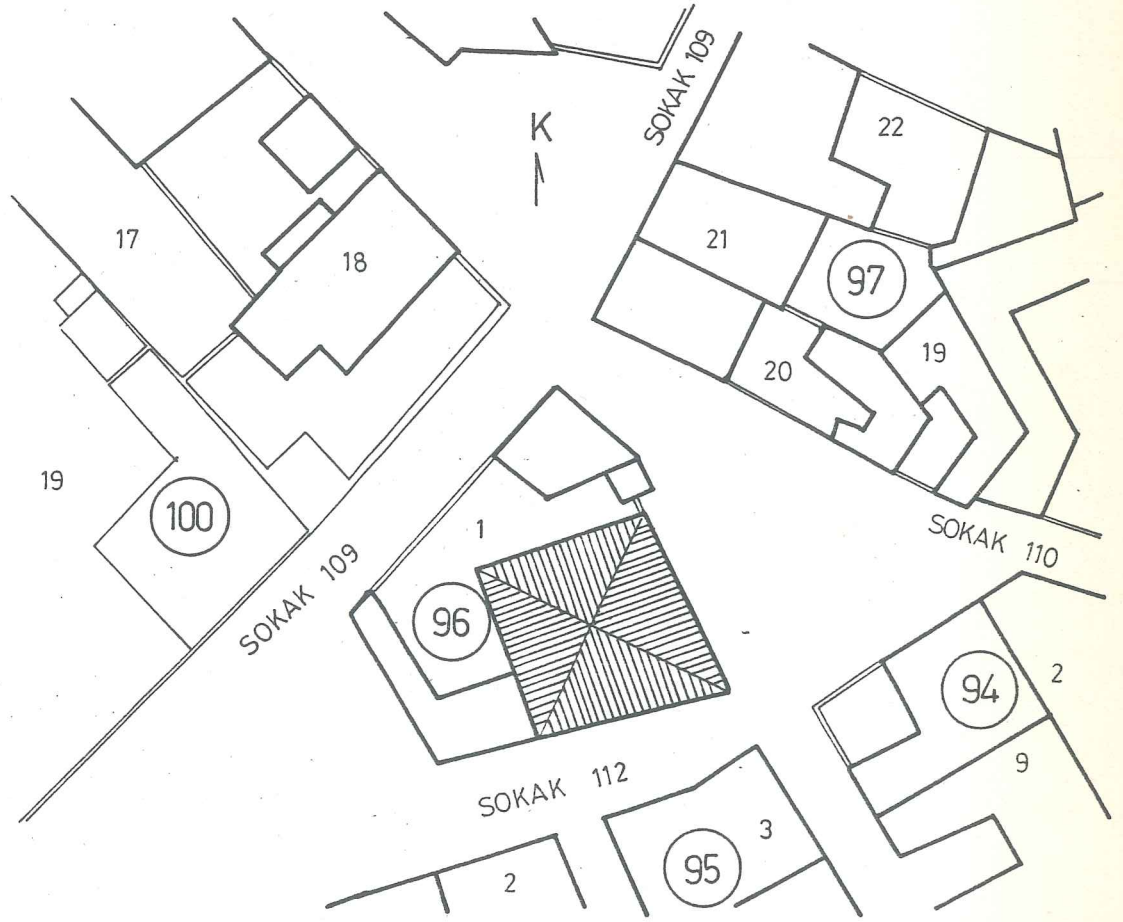
YENİ CAMİ

EN NO:45.06.0(10)/31

MAHALLESİ: SEYİT ALİ

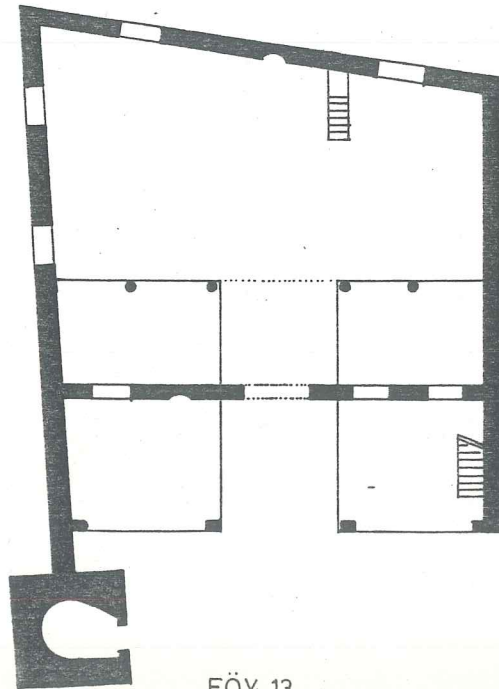
ADA:96

PARSEL:1

KONUM PLANI

ölçek:1/500
plan 1

plan 2

ölçek: 1/200

1.1.13. KARAKAVUK CAMİİ

Seyit Ali Mahallesiinde, 138. sokakta, ada 104, parsel 2'de bulunan 45.06.0(1.0)/20 envanter numaralı camidir (Föy 14, Plan 1).

Yapım tarihi ve yaptıranı hakkında bir belge yoktur.

Kitabe: Kapısı üzerinde onarıma ait olduğu sanılan bir kitabe vardır.

Mimari: Plan; Yüksekçe taş duvarlarla çevrili bir avlu içinde yer alır. Dikdörtgen planlı bir ana mekanla önünde yer alan son cemaat yerinden oluşur (Föy 14, Plan 2).

Strüktür: Moloz taşlarla inşa edilen duvarları ahşap çatısını taşır. Çatı önde uzayarak son cemaat yerini örter ve ahşap sütunlarına oturur.

İç Görünüş: Son cemaat yeri; 7 sütuna oturan çatıyla örtülüdür. Ana mekanla ortak duvarında 2 pencere ve 2 kapı bulunur. Yanlar seki halinde düzenlenmiştir. Ana mekan: Düz ahşap tavanlı mekanın sol yan duvarında iki penceresi vardır. Mihrap ve mimberi basittir.

Dış Görünüş: Kare prizma kütleyle örten bir topuz çatı ile silindirik bir minareden oluşmaktadır. Son cemaat yerinde bulunan 7 ahşap sütunun üst kısımları ahşapla C, S kıvrımları verilerek kemer haline getirilmiştir.

Minare: Son cemaat yerinin sol köşesinde yer alan minareye buradaki kapıdan girilir. Kare planlı küpü üzerinde, sekizgen planlı yuvarlak kemerli nişleri olan pabuç kısmı yer alır. Tuğladan silindirik gövdesi şerefe altında 9 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir. Konik bir külâhı vardır

(Foto 74).

Malzeme: Duvarlar moloz taş ve tuğladır. Sütunlar ve çatı ahşaptır. Çatısı alafranga kiremit kaplıdır. Minare gövdesi tuğladan yapılmıştır.

Öneriler: Tarihi ve mimari açıdan değer taşımamakla birlikte, diğer yapılar, yol ve meydancığı ile oluşturduğu kompozisyon dolayısıyla Kula kent dokusuna uyumlu bir yapıdır. Uyumluluğı ve işlevselliğı nedeniyle korunmalıdır.

Foto 74- Karakavuk Camii dış görünüş.

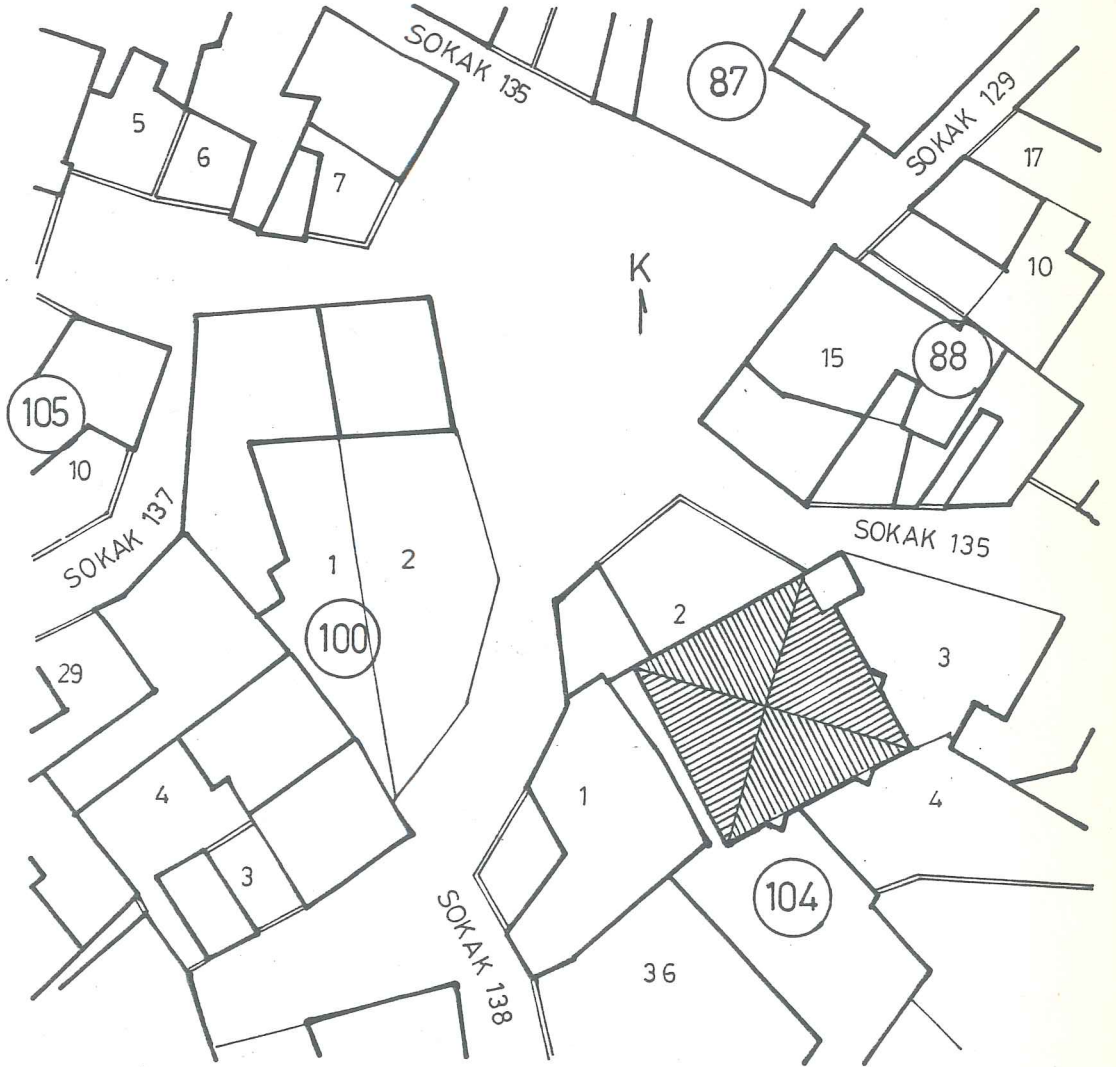
KARAKAVUK CAMİ

EN NO: 45.06.0(10)/20

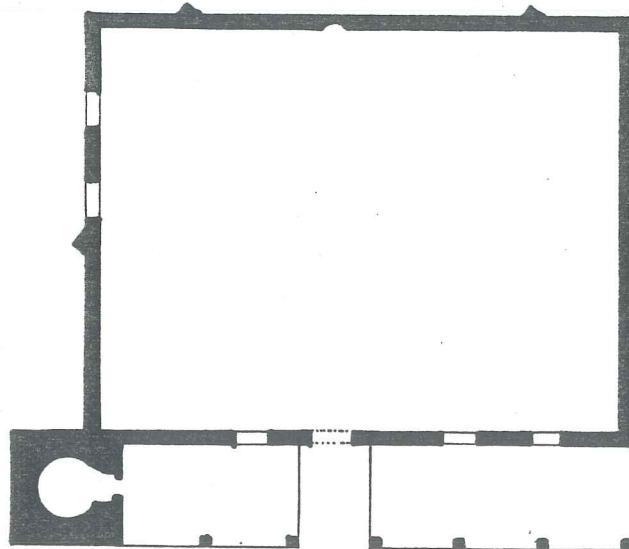
MAHALLESİ: SEYİT ALİ

ADA: 104

PARSEL: 2

konum planı 1
ölçek: 1/500

plan 2
ölçek: 1/200

1.1.14. YUVALI CAMİSİ

Cami-i Cedit mahallesinde, 124. Sokakta, ada 109, parsel 8'de bulunan 45.06.0(1.0)/15 envanter numaralı camidir (Föy 15, Plan 1).

Yapım tarihi ve yaptıranı belli değildir.

Mimari: Plan; Dikdörtgen ana mekanla önünde yer alan son cemaat yerinden meydana gelmektedir.

İç Görünüm: İçine girme olanağı, bulanamadığından tanımı yapılamadı.

Dış Görünüm: Kare prizma kütle ve onun üzerindeki topuz çatı ile silindirik minaresinden oluşmaktadır. Ahşap tavanı son cemaat yeri üzerine uzayarak ahşap direklerle taşınmaktadır. Camiyi iki sıra pencere aydınlatmaktadır. Her iki sıradakiler de dikdörtgen formludur. Silindirik gövdeli minaresi şerefe altında kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir (Foto 75).

Malzeme: Duvarlar taş ve tuğla ile Kula'ya özgü duvar işçiliğinde örülmüştür. Çatı ve sütunlar ahşaptır. Çatısı alafranga kiremit kaplıdır.

Öneriler: Tipik bir Kula sivil mimarisi üslûbundaki duvar işçiliği, mahalle camisi işlevi ve tarihsel dokuya katkısı dolayısıyla korunması gereklidir.

YUVALI CAMİ

EN NO:45.06.0(1.0)/15

MAHALLESİ: CAMLİ CEDİT

ADA:109

PARSEL:8

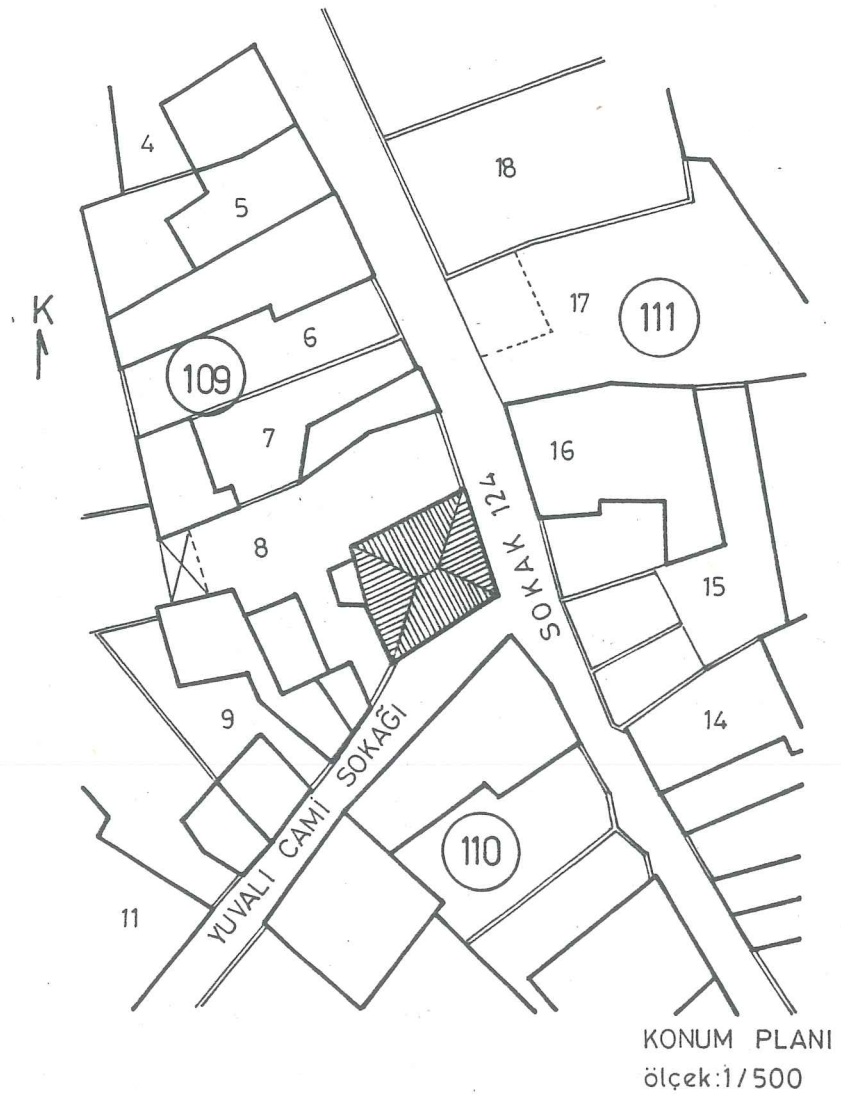

Foto 75- Yuvalı Camisi dış görünüş.

1.1.15. ZAFERİYE CAMİİ

Zaferiye mahallesinde, Zaferiye Camisi meydanında, ada 65, parsel 4'de bulunan 45.06.0(1.0)/28 envanter numaralı camidir (Föy 16, Plan 1).

Yapım tarihi ve yaptıranı belli olmamakla birlikte 20. yüzyılda yapıldığı kesindir. Kitabesi yoktur.

Mimari: Plan; Dikdörtgen plana sahip bir camidir.

Strüktür: Moloz taş duvarları, ahşap çatısını taşır.

İç Görünüm: İçine girme olanağı bulunamadığından tanımlanamadı.

Dış Görünüm: Dikdörtgen formlu tek sıra pencereleri vardır. Duvarları sıvalıdır. Minaresi kuzeybatı köşesinde yer alır. Kaide kısmı kesme taştan yapılmıştır. Üzerinde silindirik gövdesi yer alır. Şerefe altı 9 sıra kirpi saçak yapılarak genişletilmiştir. Kaidesi üzerinde Türkçe bir kitabe ile önünde bir çeşme bulunur (Foto 76).

Malzeme: Duvarlar moloz taştan, çatı ahşaptandır. Çatısı alafranga kiremit kaplıdır.

Öneriler: Tarihi ve mimari bir değeri olmayan cami işlevselliği nedeni ile korunmalıdır.

ZAFERİYE CAMİ

EN NO:45.06.0(10)/28
MAHALLESİ : ZAFERİYE
ADA:65
PARSEL:4

KONUM PLANI
ölçek:1/500

Foto 76- Zaferiye Camii dış görünüş.

1.1.16. DEMİRCİ MESCİDİ

Cami-i Cedit mahallesinde, 12. sokakta, ada 124, parsel 28'de bulunan 45.06.0(1.0)/13 envanter numaralı camidir (Föy 17, Plan 1).

Yapım tarihi belli olmayan caminin son yüzyılda yapıldığı sanılıyor.

Mimari: Plan; Dikdörtgen bir plana sahiptir. Camiye 10 basamaklı bir merdiven çıkılarak girilir.

Strüktür: Moloz taştan inşa edilen duvarları çatısını taşır. Çatı sokak cephesinde 6 ahşap sütuna oturur (Föy 17, Plan 2).

İç Görünüm: Cami içindeki direkli kısım son cemaat yeridir, seki halinde düzenlenmiş olup, aynı mekan içindedir. Mescidi sokak cephesindeki 6 ahşap sütunun aralarını kapatan pencereler aydınlatır. Minaresi girişin solunda yer alır. Mihrabı basit yarım daire bir niş şeklinde, mimberi ise ahşaptandır.

Dış Görünüm: Çarşı içinde, altında dükkan sıralarının yer aldığı camiyi kırma bir çatı örter. Bu çatı merdivenin de üstünü örter ve ahşap payandalara oturur (Foto 77).

Minare: Silindirik gövdesi cami içinde kalan minaresi kısa boyludur.

Malzeme: Duvarlar moloz taş, çatı ve sütunları ahşaptır. Çatısı alafranga kiremit kaplıdır.

Öneriler: Çarşı içinde yer alması dolayısıyla kapısı her zaman açık bulunan cami, alt sıra dükkanları, güdük minaresi ve girişiyle birlikte oluşturduğu değişik görünümü korunmalıdır.

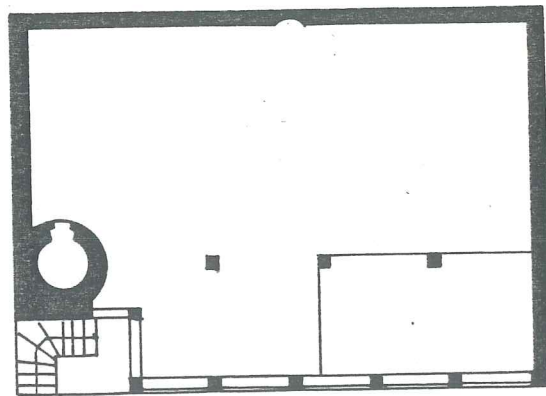
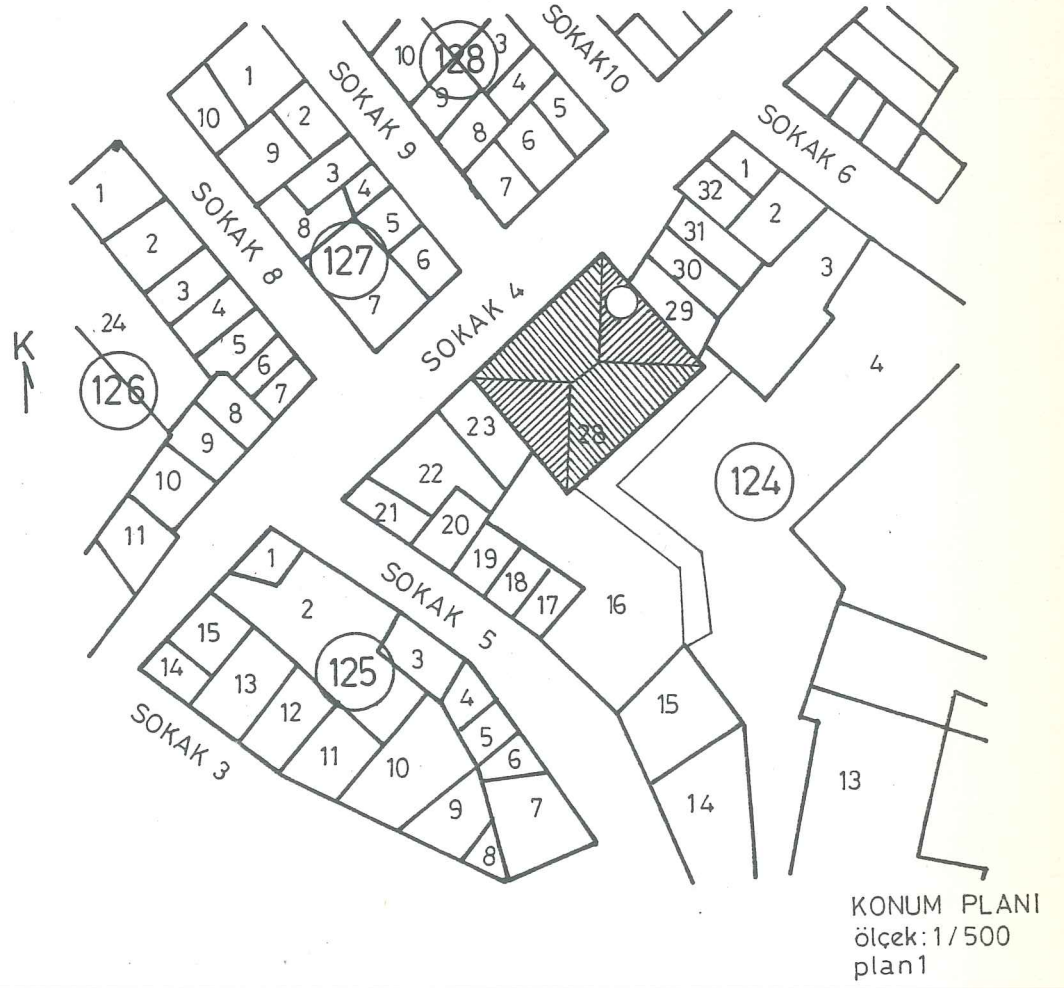
DEMİRCİ MESCİDİ

EN NO:45.06.0(1.0)/13

MAHALLESİ:CAMLI CEDİT

ADA:124

PARSEL:28

0 1 2 3 4 6m

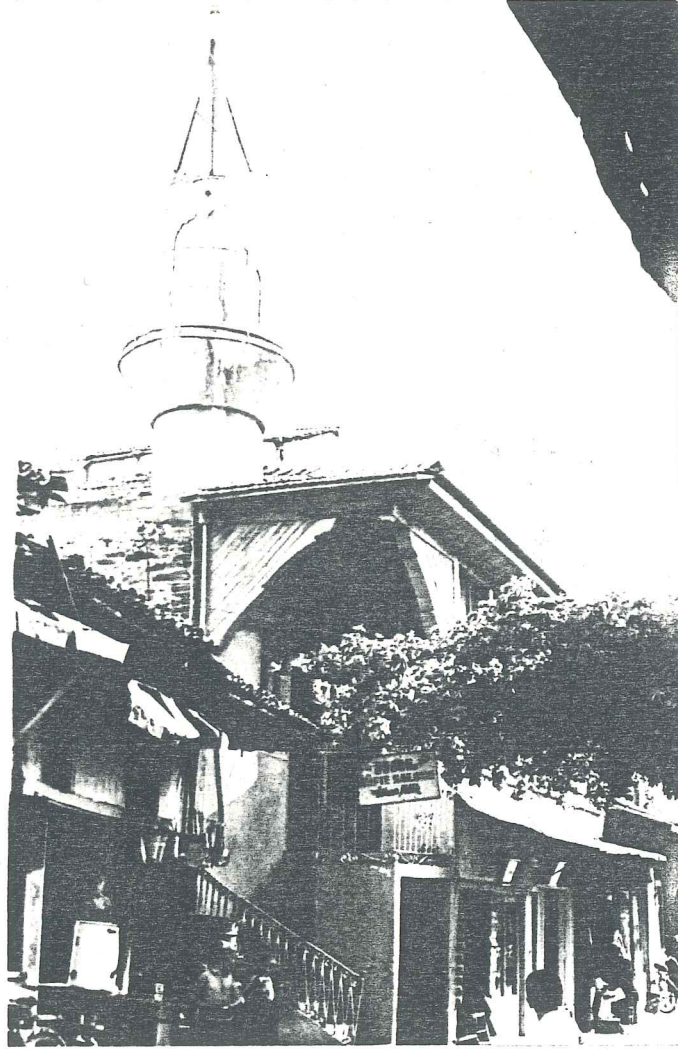

Foto 77- Demirci Mescidi dış görünüş.

1.1.17. TAŞKOYUN MESCİDİ

Kızılkaya mahallesinde 102 ile 103. sokakların kesiştiği yerde, ada 78, parsel 1'de bulunan 45.06.0(1.0)/24 envanter numaralı camidir.

Yapım tarihi belli değildir, kitabesi yoktur.

Mimari: Plan; Dikdörtgen plana sahip basit bir mescittir. İçine girilemediğinden tanımı yapılamamıştır.

Dış Görünüm: Moloz taş duvarla çevrili küçük bir avlu içinde yer alır. Dıştan bakıldığında konutlardan farksızdır. Moloz taşlarla inşa edilen mescidi alafranga kiremit kaplı beşik bir çatı örter. Minaresi yoktur (Foto 78).

Öneriler: Mimari ve tarihi bir değeri olmayan cami işlevselliği ve kent dokusuna uyumu dolayısıyla korunmalıdır.

Foto 78- Taşköyün Mescidi dış görünüşü.

1.1.18. ZAFERİYE MESCİDİ

Zaferiye mahallesinde, 85. sokakta, ada 48'de bulunan 14 A kapı, 45.06.0(1.0)/27 envanter numaralı mescittir.

Yapım tarihi belli değildir. Kitabesi yoktur.

Mimari: Dikdörtgen plana sahiptir. Sokağa bakan iki penceresi vardır. Ahşap bir kapıyla girilir. Moloz taşlarla inşa edilmiş olup, tek katlı bir ev görünümündedir (Foto 79). Kıрма çatısı alaturka kiremit kaplıdır. Mihrabı vardır, minaresi yoktur. Duvarları sıvalıdır.

Öneriler: Mimari ve tarihi değeri yoktur. Kapısı kilitli olup, kullanılmamaktadır. Kent dokusuna uyumlu bir görünümü vardır.

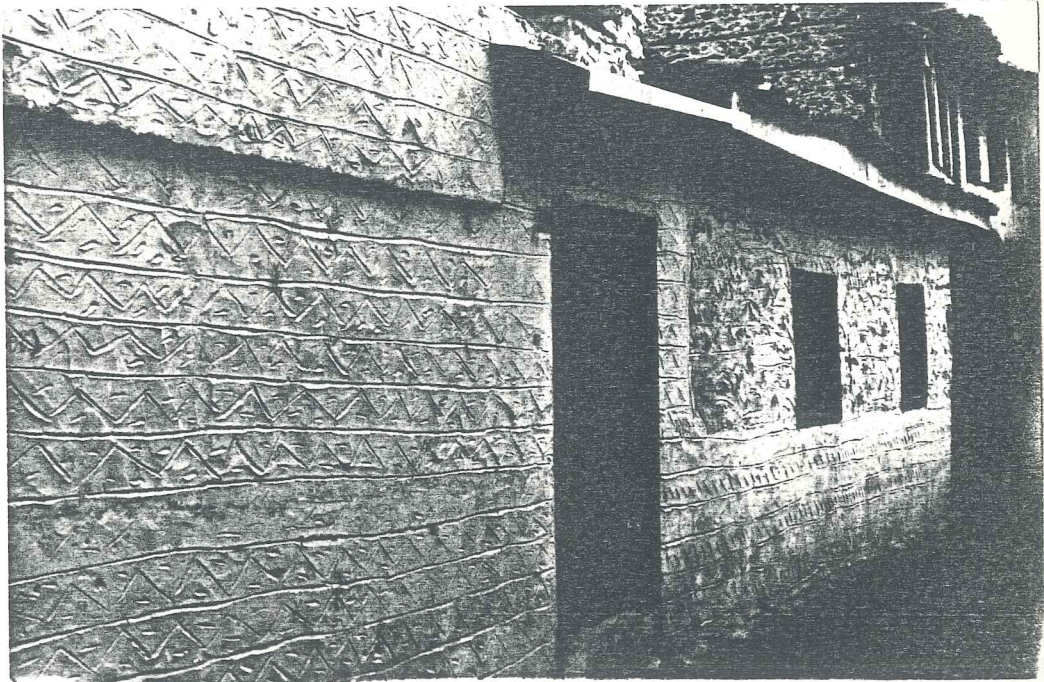

Foto 79- Zaferiye Mescidi dış görünüş.

1.2. HAMAMLAR

Kula'yı XVII. yüzyılda ziyaret eden Evliya Çelebi seyahatnamesinde 3 hamamın varlığından söz eder⁶¹. Bundan yaklaşık 200 yıl sonra Kula'ya gelen Şemseddin Sami de 3 hamamı olduğunu yazmıştır⁶². Ancak bugün Kula'da tek bir hamam vardır, Sungurbey ya da Çin Çin Hamamı denilen hamam. Evliya'da Kutbettin adıyla geçen hamamın harabesi son yıllarda yok olmuştur. Ancak 3. hamamın adı ve yeri her iki kaynakta da belirtilmemekte ve Kula'da 3. hamam tanınmamaktadır. Bu Kula dışında bir kaplıca hamam olan Emir Hamamı olabileceği gibi, izi kalmamış bir başka hamam da olabilir.

1.2.1. SUNGUR BEY (ÇİN ÇİN) HAMAMI

Çarşı içinde Büyük Hamam Caddesinde ada 141, parsel 1'de bulunan 45.06.0(1.0)/10 envanter numaralı yapıdır (Föy 18, Plan 1).

Adını aldığı Sungur Bey tarafından 1351 tarihinde⁶³ yaptırıldığı sanılıyor. Bu tarih kesin değildir. Mimari göz önüne alınırsa, Erken Osmanlı dönemine, 14. yüzyılın 2. yarısına rastlar. 1494 yılında Bursalı Mehmet Bin Mustafa'nın yaptırdığı onarım yapının özgün karakterini bozmamıştır.

Kitabe: Giriş kapısının üzerinde bulunan 3 satırlık girift sülüs hatla yazılı Arapça kitabe onarıma aittir (Foto 82).

Mimari: Plan; Klasik hamam planına göre tasarlanmış-

61. Evliya Çelebi, loc.cit.

62. Şemseddin Sami, Kamus al-alam, C.5, s.3766.

63. Manisa İl Yıllığı, 1967, s.192.

tır. Camekan (soyunmalık), ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümleri vardır (Föy 18, Plan 2).

Strüktür: Taş ve tuğla ile inşa edilen duvarları soyunmalık hacminde köşelerde tromplar yardımı ile sekizgen kasnağını ve kubbeyi taşır. Diğer hacımları da değişik boyutlardaki kubbeler örter.

İç Görünüm: Soyunmalık (Camekan); Kare planlı hacmi tek bir kubbe örtmektedir. Üzerinde feneri vardır. Hacmin ortasında daire şeklinde betondan yapılmış bir havuzu bulunmaktadır. Duvarların önüne çepeçevre ahşaptan son derece bakımsız ve kötü durumda soyunma hücreleri yapılmıştır. Bu kısımdan bir kapıyla ılıkılığa geçilir.

Ilıkılık: Üzeri 4 küçük kubbeye örtülü dikdörtgen bir mekandır. Sol tarafı kapatılarak tıraşlık, sağ tarafı ise tuvalet yapılmıştır. Buradan bir kapıyla sıcaklık kısmına geçilir.

Sıcaklık: Ortada bir kare mekan ve buraya açılan yüksekçe üç eyvan ile iki halvetten meydana gelir. Ortada kare şeklinde betondan bir göbek taşı bulunur. Girişin karşısına gelen eyvanı iki küçük kubbe, yan eyvanlarla halvetleri ise birer kubbe örtmektedir. Ortadaki kare planlı alanı tek bir merkezi kubbe örter. Bu kubbelerde aydınlanmayı sağlayan delikler vardır. Orta eyvanda 3, halvetlerde 2'ser, sol yan eyvanda 1, sağ yan eyvanda 2 kurnadan toplam 10 kurnası vardır. 2 kurna da traşlık kısmına konulmuştur. Sol yan eyvanda orijinal mermer sekisi kalmıştır. Halvetlere kemerli açıklıklardan girilir. Suyun yerde akışı için küçük kanallar yapılmıştır.

Hamamın külhan kısmı bunun arkasında yer almaktadır.

Dış Görünüm: Duvarlar tuğla hatıllı kaba yonu taşı örgülüdür. Bu örgü sıralarında dikine tuğlalar da konmuştur. Soyunmalığın kubbesi dışta iki katlı sekizgen kasnağa oturan tabanı sekizgen bir piramit şeklindedir. Köşelerdeki tromplarla aralarında belirgin bir kot farkı vardır. Kubbesi üzerinde sekizgen piramit formunda saçaklı bir aydınlatma feneri bulunur. Soyunmalık hacminin üç cephesinde de birer tuğladan sivri kemerli penceresi vardır. Tüm kubbeler alaturka kiremitle örtülü olup, saçakları 5 sıralı kirpi saçaktır. Bazı yerlerde bozulan saçak 4 veya 3 sıraya inmiştir (Foto 80, 81). İçinde bulunduğu çarşı üç kez yanıp yapıldığından hamamın zeminini yola göre aşağıda kalmış olup, hamama merdivenle inilerek girilebilmektedir. Giriş kapısı mermer sövelidir.

Malzeme: Duvarlar taş ve tuğla ile inşa edilmiştir. İçerde döşeme kaplaması mermerdir. Kubbeler alaturka kiremit kaplıdır.

Öneriler: Hamamın yapısal ve mimari karakterinde herhangi bir bozulma ve değişim olmamasına karşın içi bakımsız durumdadır. Soyunmalık kısmındaki sonradan yapılan sağlıksız ve yapıya aykırı görünen soyunma hücreleri ıslah edilmelidir. Hamamdaki kötü kokunun önlenmesi için, nedenleri araştırılıp, buna göre çözüm aranmalıdır. Özellikle kanalizasyon çıkışı ele alınmalıdır. Kubbelerdeki gerekli onarımlar (suya karşı) yapılmalıdır. Göbek taşı ve havuz daha temiz bir görünüme kavuşturulmalıdır. İlçenin özgün eski yapılarının önde gelenlerinden olması dolayısıyla, binanın adını ve kısa tarihçesini içeren bir tabela girişin uygun bir yerine konulmalıdır.

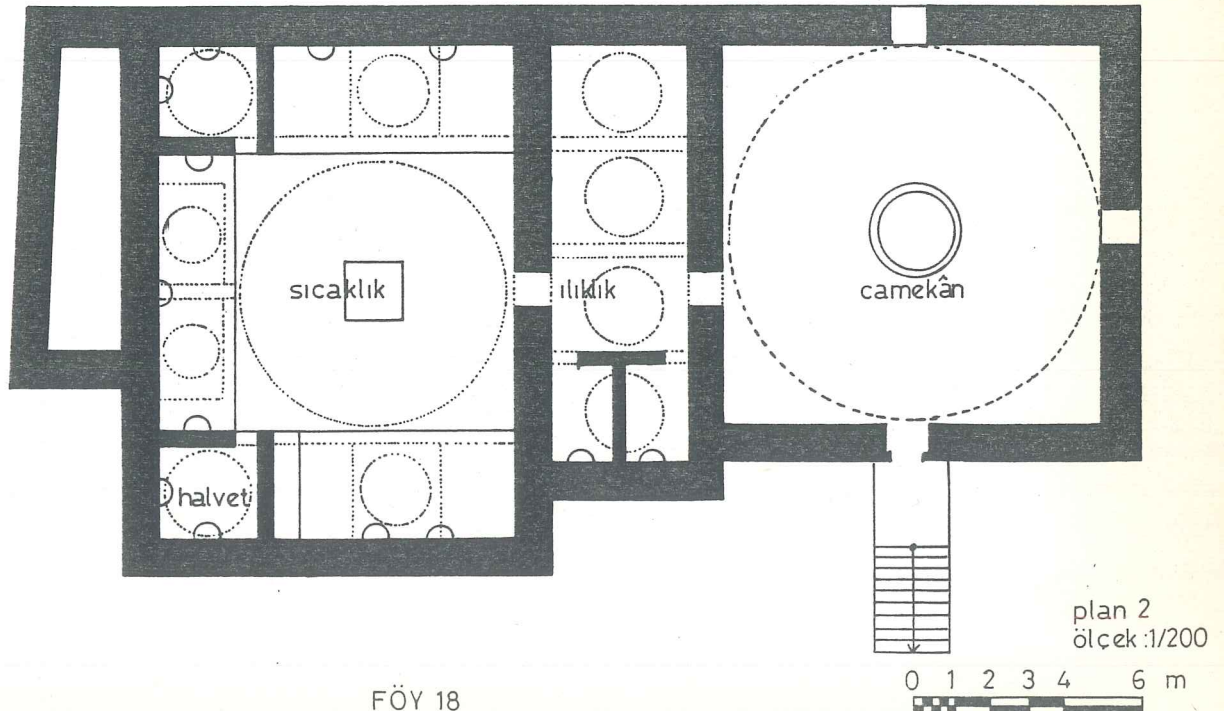
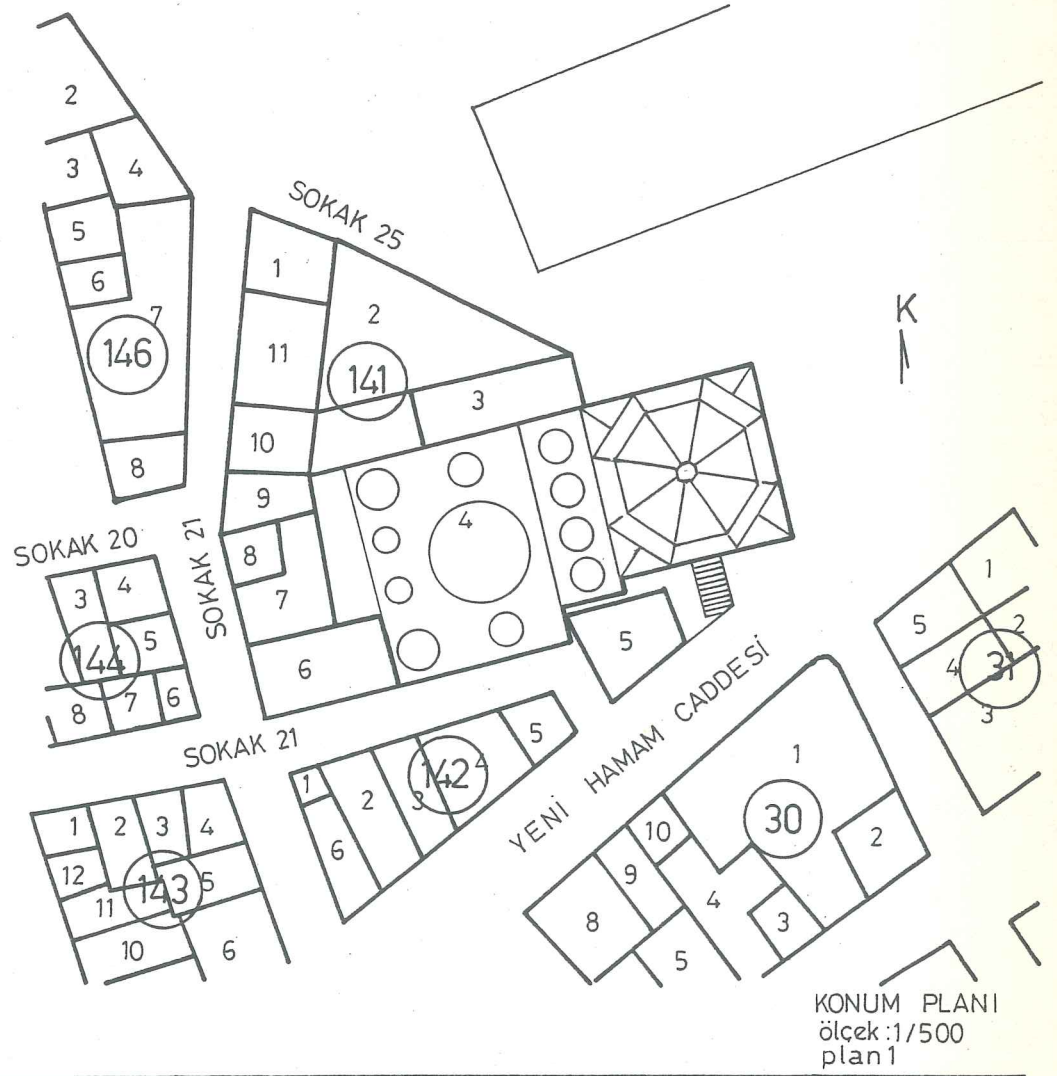
SUNGUR BEY(ÇİN ÇİN) HAMAMI

EN NO : 45.06.0 (10) /10

MAHALLESİ:TAŞ

ADA:141

PARSEL:4

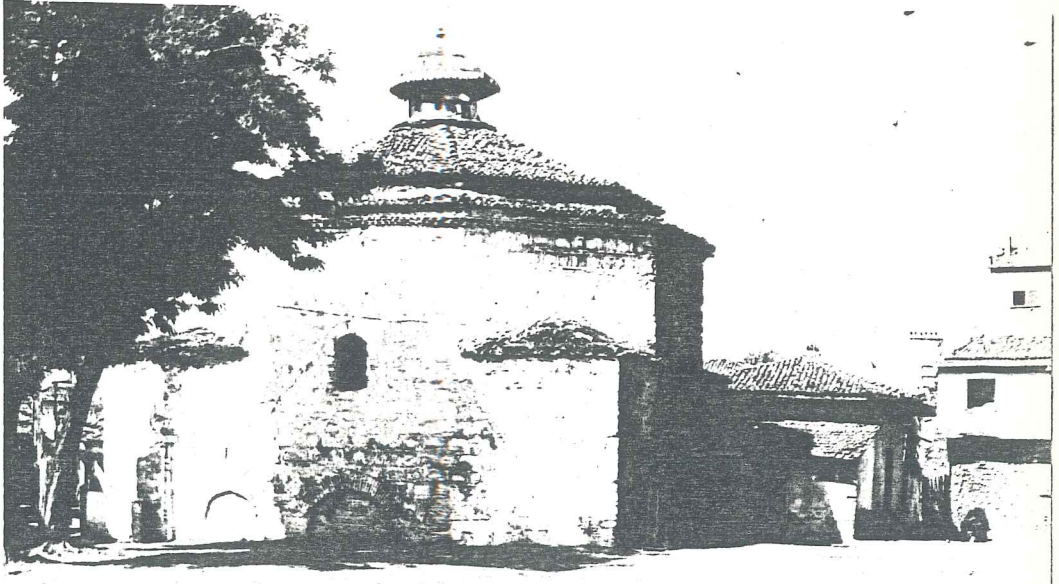

Foto 80- Sungur Bey hamamı.

Foto 81- Sungur Bey hamamı.

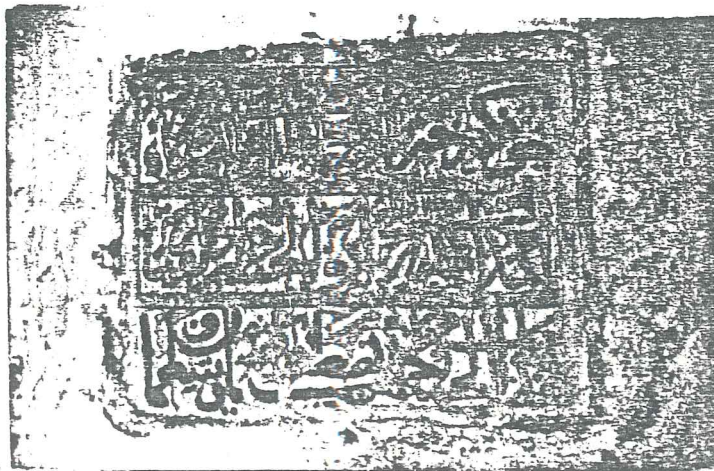

Foto 82- Sungur Bey hamamı. Onarım kitabesi.

1.2.2. KUTBETTİN HAMAMI

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde adı geçen hamamdır. Kutbettin adında bir kişinin yaptırdığı hamamın yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak XVII. yüzyıldan önce olduğu kesindir. İ.Tosun hamamı "5 kubbeli küçük bir yapıdır, harabe halindedir"⁶⁴ diye tanımlamakta ise de, biz Kula'da hamamın izine rastlayamadık. Ancak yaptığımız görüşmelerde⁶⁵ çarşının arka tarafında bulunduğunu saptadık. Geçmişte bu isimdeki hamamın varlığı kesin, ancak bugün harabesi bile mevcut değildir.

1.2.3. EMİR HAMAMI

Kula'nın kuzeybatısında 19 km. uzaklıkta, Gediz'e 5 km uzaklıkta bir kaplıca hamamdır.

Burada yapılan ilk hamam Romalılar devrinden kalmadır. Kayalar üzerine oyulan kabartmada hasta olarak gelen birinin, iyileşip yürüyerek gittiği tasvir edilmiştir. Kükürt ve bikarbonat dösutu içeren suyu 59°C ısıya sahiptir. Romatizma ve bazı hastalıklara iyi geldiği söylenmektedir⁶⁶.

Mimari: Bugün bakımsız bir görünüm veren hamam iki ayrı kubbeli yapıdan oluşmaktadır.

Plan: Her ikisinde de yıkanma hacmi kare planlı olup üzeri kubbelidir.

İç Görünüm: İçi havuz şeklinde yapılmış, sıcak su devamlı akararak havuzun suyunu değiştirmektedir. Kubbedeki de-

64. Tosun, op.cit., s.19.

65. Mustafa Keleşloğlu ile Mayıs 1983 de yapılan görüşme.

66. Tosun, op.cit., s.7-8.

likler buhar tetekliği görevini üstlenmiştir.

Dış Görünüm: 1982 Aralık ayında yapılan inceleme gezi-
sinde hamamlar sahipsiz ve bakımsız bir görünüm içindeydi.
n suyun düzensiz akıtılmasından dolayı balık halindeydi
ve içeri zorlukla girilmekteydi.

Hamam yakınına belediyeenin yaptırdığı tesis denemeye-
cek barakalar ise konaklamak için son derece yetersiz ve gay-
ri sıhhiliği ile doğal kaynakların değerlendirilememesine r-
nek oluyordu.

neriler: Bölgenin yeniden ele alınıp, hazırlanacak
bir proje uyarınca değerlendirilmesi gerekir. Bu eski tarih-
sellik taşıyan yerde yapılan hamamın islah edilmesi, konakla-
ma ve sosyal tesisler yapılması, Kula'nın gelecekteki turizm
potansiyelinin odak noktalarından biri olacaktır.

1.3. ÇEŞMELER

Osmanlı döneminde Kula'nın su gereksinimi çok sayıdaki çeşmelerden sağlanmaktaydı. Kula'ya 19.yüzyılda gelen Şemseddin Sami 15 çeşmesi olduğunu yazar⁶⁷. Bu çeşmelerden 7 tanesinin adı ve yeri bilinmektedir⁶⁸. Ancak günümüze sadece Eski Cami bitişiğindeki Çukur Çeşme kalabilmiştir.

Bu çeşmelerde su dağıtımı bir çeşit bileşik kaplar teorisine göre yapılmaktaydı. Kent dışından getirilen su kentlin çeşitli yerlerinde hepsi aynı kotta bulunan çeşmelere dağıtılıyordu. Bu çeşmeleri birbirine bağlayan insan geçebilecek genişlikte galeriler vardı. Su yollarında meydana gelen herhangi bir bozukluk sırasında, bu galerilere girilerek gerekli onarım yapılabilmekteydi.

Değişen yaşam koşulları, yeni gereksinimleri ortaya çıkardı. Bunlardan biri de insanların suyu evlerinde bulmak istemeleriydi. Bu onların en doğal gereksinimiydi. Suyu evlerinde bulabilen insanların doğal olarak çeşmelere ilgisi azaldı. Ancak eski eser bilincinin yoksunluğu, geçmiş yaşantı biçimlerinin toptan dışlanması kentlin bu sevimli, ilginç çeşmelerinin, suları azaldığı gerekçesiyle, bir bir yok edilmesine neden oldu. Toprak doldurulup, üzerleri kapatıldı, en ufak bir iz bile bırakılmadı bu çeşmelerden. Belediyenin bu temizlik işleminden sonra 1950-65 yılları arasında birçoğunu hayırsever yurttaşların yaptırdığı, mahalle aralarında küçük bir dönemecin kenarında, ya da meydanın bir köşesinde basit, gösterişsiz, iddiasız ama, gereksinimi karşılayan çeşmeler görülmeye başlandı. Ancak bunların da 1983 yılında yaptığımız çalışmalarda büyük bir kısmının muslaklarının kopuk, kuruçeşmeler haline geldiğini saptadık.

67. Şemseddin Sami, loc.cit.

68. Fersan, op.cit., dipnot 309.

1.3.1. YERİ VE ADI BİLİNER ESKİ ÇUKUR ÇEŞMELER

7 çukur çeşmenin adı ve yeri bilinmektedir.

1. Alan Çeşme: Seyit Ali mahallesinde bulunuyordu. Yeri saptanamamıştır.

2. Burşuk Çeşme: Seyit Ali mahallesinde bulunuyordu. Yeri saptanamamıştır.

3. Karakavuk Çeşmesi: Seyit Ali mahallesinde bulunuyordu. Karakavuk Camisinin bulunduğu küçük meydana olması mümkündür.

4. Beş Ulalı Çeşme: Cami-i Cedit mahallesinde Kurşunlu caminin bulunduğu büyük meydanın sol tarafında bulunuyordu. Caminin banisi Hoca Seyfettin Efendi tarafından yaptırılmış olup, 5 ayrı musluğu vardı. Kula'nın eski çeşmelerindendi.

5. Hocacı Çeşmesi: Seyit Ali mahallesinde Sokak 116 da bulunuyordu. Yakın bir tarihte kapatılmış olup, üzeri asfaltlanmıştır. Çeşmeyi anımsatacak küçük bir iz bile bırakılmamıştır.

6. Çır çır Çeşme: Haliçi'nde bulunuyordu.

7. Çukur Çeşme: Eski Caminin bitişiğinde bulunan Kula'nın bugün tek Çukur çeşmesi.

1.3.2. ÇUKUR ÇEŞME

Çukur çeşmelerden günümüze kalabilen tek örnek Akgün mahallesinde Sokak 44 ile Sokak 56 nın kesiştiği köşede Eski Caminin bitişiğinde ada 16, parsel 47 de bulunan 45.06.0(1.0)/8 envanter numaralı çeşmedir (Föy 19, Plan 1).

14.yüzyıla ait olan çeşme, yakın bir zamana kadar içi çöp ve moloz dolu iken, Kulalı bir yurttaş tarafından temizletilip açığa çıkarılmıştır.

Kitabe: 3 satırlık sülüs hatla yazılı kitabesi Arapçadır (Foto 83).

Mimari: Çeşme zeminine 15 basamakla inilmekte, burada duvar içinde 3 niş bulunmaktadır (Föy 19, Plan 2). Yanyana olan iki niş içinde çeşme yalakları ve musluk delikleri bulunmaktadır. Nişler mermer ayaklar üzerine oturan tuğla sivri kemerlidir (Foto 84). Soldaki nişin içinde üstte kitabesi, altta ise, iki musluk deliği bulunur. 1983 Mayısında yapılan incelemede deliklerden su sızılmaktaydı. Sağdaki nişin içinde ise su deliğinden başka, mermer kabartmalı kırık bir rozet yer almaktadır. Yan duvardaki tuğdalardan kemerli niş ise, çeşme için yapılmamış, yüksekçe sekisi çeşmeye gelenlerin tas, kova gibi eşyalarını koymaya yarayacak niteliktedir (Foto 85).

Malzeme: Duvarları taş ve tuğladan yapılmıştır. Niş kemerleri tuğla, kemerlerin oturduğu ayaklar ise mermerden yapılmıştır. Zemin ve merdiven basamakları kayrak taşından yapılmıştır.

Süsleme: Günümüze çok harap olarak gelen çeşmenin sağdaki niş içindeki basit mermer rozeti dışında bir şeye rastlanmamıştır.

Öneriler: Kula'nın özgün çeşme mimarisinden günümüze kalabilen tek örnek olması ve geçmişin yaşam biçiminden bir kesit getirmesi, ayrıca eski eser kapsamında bulunmasından dolayı kesinlikle korunup, restore edilmesi gerekli bir yapıttır.

Ayrıca, yeri kesin bilinen bir iki çukur çeşme (Hocacı Çeşmesi olabilir) kazı yapılarak gün ışığına çıkarılmalı ve koruma altına alınmalıdır.

1.3.3. DİĞER ÇEŞMELER

Çukur çeşmeden başka kent içinde yeni yapı hayrat birkaç çeşme daha vardır. Bunlardan Eski Kilise'nin (Aya Stefanos) bulunduğu meydandaki, tuğladan yuvarlak kemerli bir niş halinde yapılmış, bugün kuru durumdadır (Foto 86). Bir başkası çarşı içinde Demirci Mescidi'ne çıkan merdivenin altında yer almış beton yalaklı ve akar durumdadır. Mescit ile birlikte oluşturdıkları görünüm dikkati çekmektedir. Soğukkuyu camii meydanında olduğu sanılan bir başka çeşmeye ait üzerinde eski yazıyla 1237 H. tarihi bulunan basit işlemeli bir ayna taşı, Soğukkuyu Camisinin avlusunda kaplama taşı olarak kullanılmıştır (Foto 87). Üzerinde ortada bir ayaklı tabak içinde armut, nar, üzüm gibi meyvalar, iki yanında ucu kıvrık yapraklar ve üzerlerinde istiridye kabuğu motifleri yer almaktadır. Tabak içinde meyve motifi çeşme süslemesinde çok sık görülen bir motif olması dolayısıyla, bu taşın bir çeşmeye ait olabileceği geçerlik kazanmaktadır. Avluya döşeniş tarihi 23.6.1963 taşın üzerine kazınmıştır.

Bunların dışında birçok caminin avlu duvarı üzerinde veya köşe başlarında, duvar diplerinde bir kısmı akar durumda basit mahalle çeşmesi vardır. Bu çeşmeler kent dokusu içinde sokak ve meydanların görünümelerini tamamlayan, kimi

zaman yoldan geçen birinin susuzluğunu gideren küçük, göste-
rişsiz eşmelerdir.

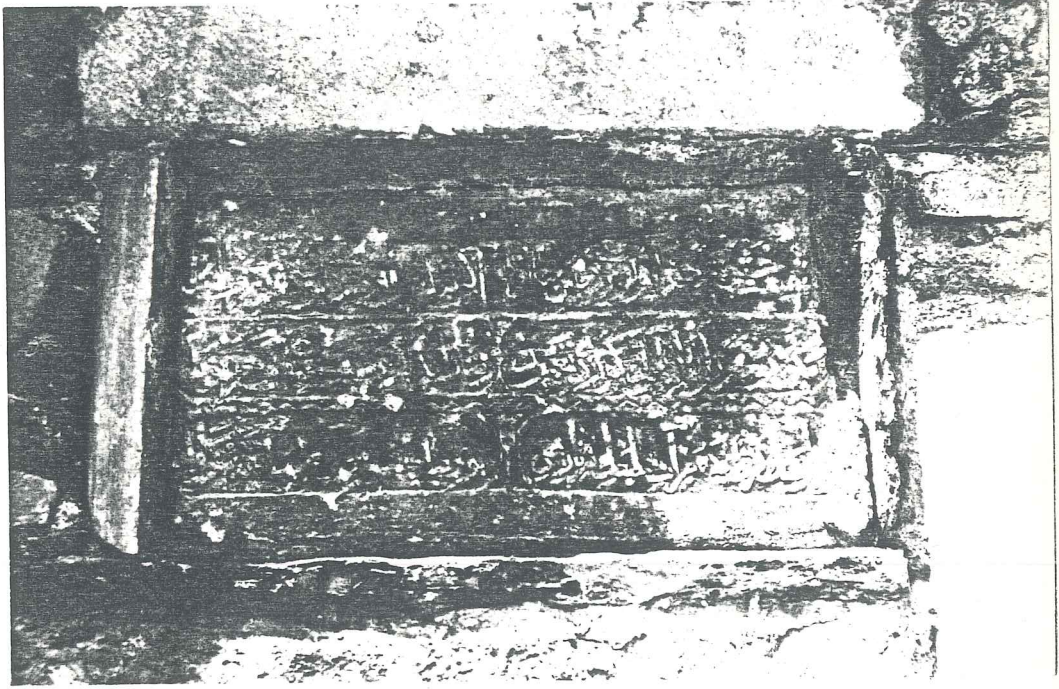

Foto 83- ukur eşme kitabesi.

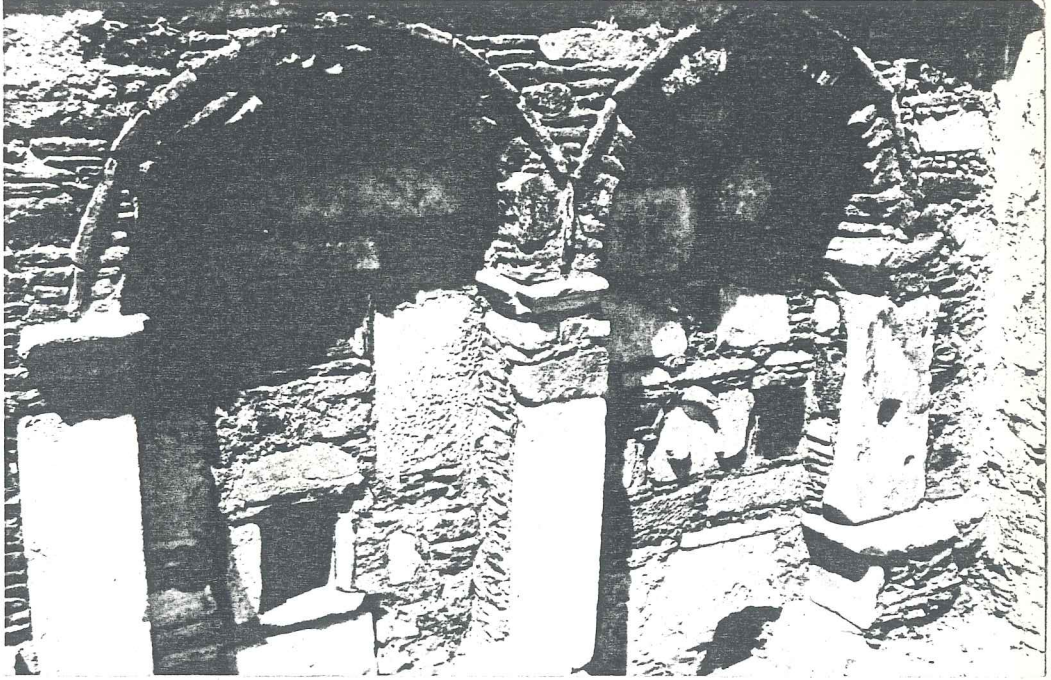

Foto 84- Çukur Çeşme.

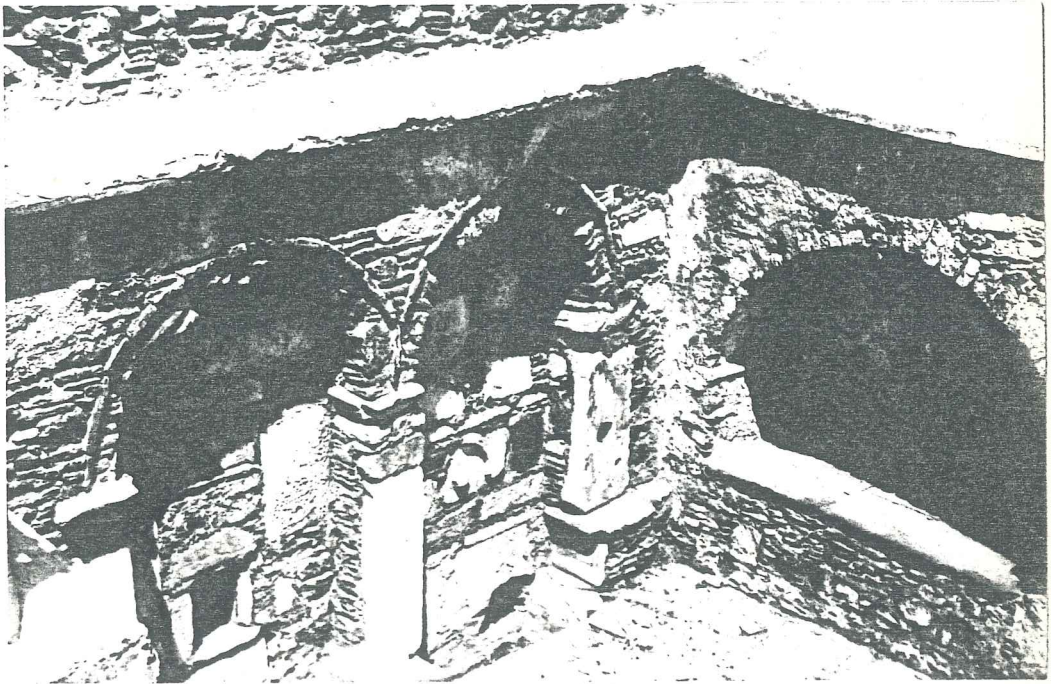

Foto 85- Çukur Çeşme.

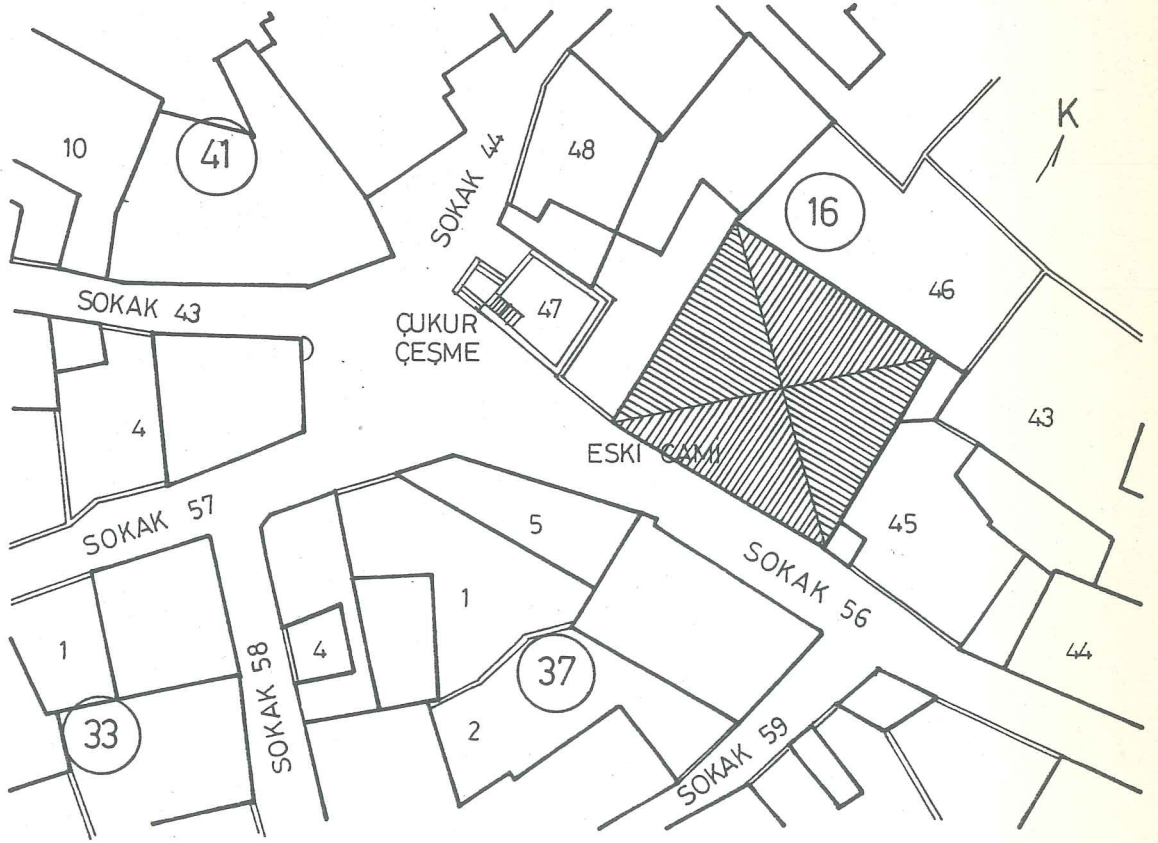
ÇUKUR ÇEŞME

EN NO: 45.06.0(10)/8

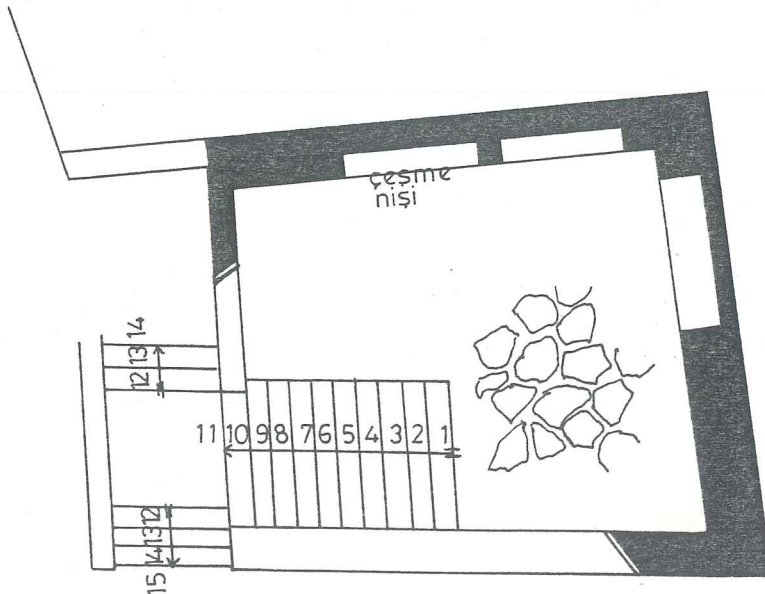
MAHALLESİ : AKGÜN

ADA: 16

PARSEL: 47

KONUM PLANI
ölçek: 1/500
plan 1

plan 2
ölçek: 1/100

Foto 86- Eski Kilise (Aya Stefanos) meydanında-
ki çeşme.

Foto 87- Soğukkuyu Camisi avlusuna döşenen çeş-
me aynası

1.4. TÜRBELER VE MEZARLIKLAR

Kula'daki türbe ve mezarlıkları türbeler, tek mezarlar, hazire ve mezarlıklar olarak sınıflandırabiliriz.

1.4.1. TÜRBELER

Kula'da türbe yapısı olarak kent içinde 2, dışında ise 1 türbe saptanmıştır. Bunlar yapım tarihleri eski olmakla birlikte, günümüze değişime uğrayarak gelmiştir.

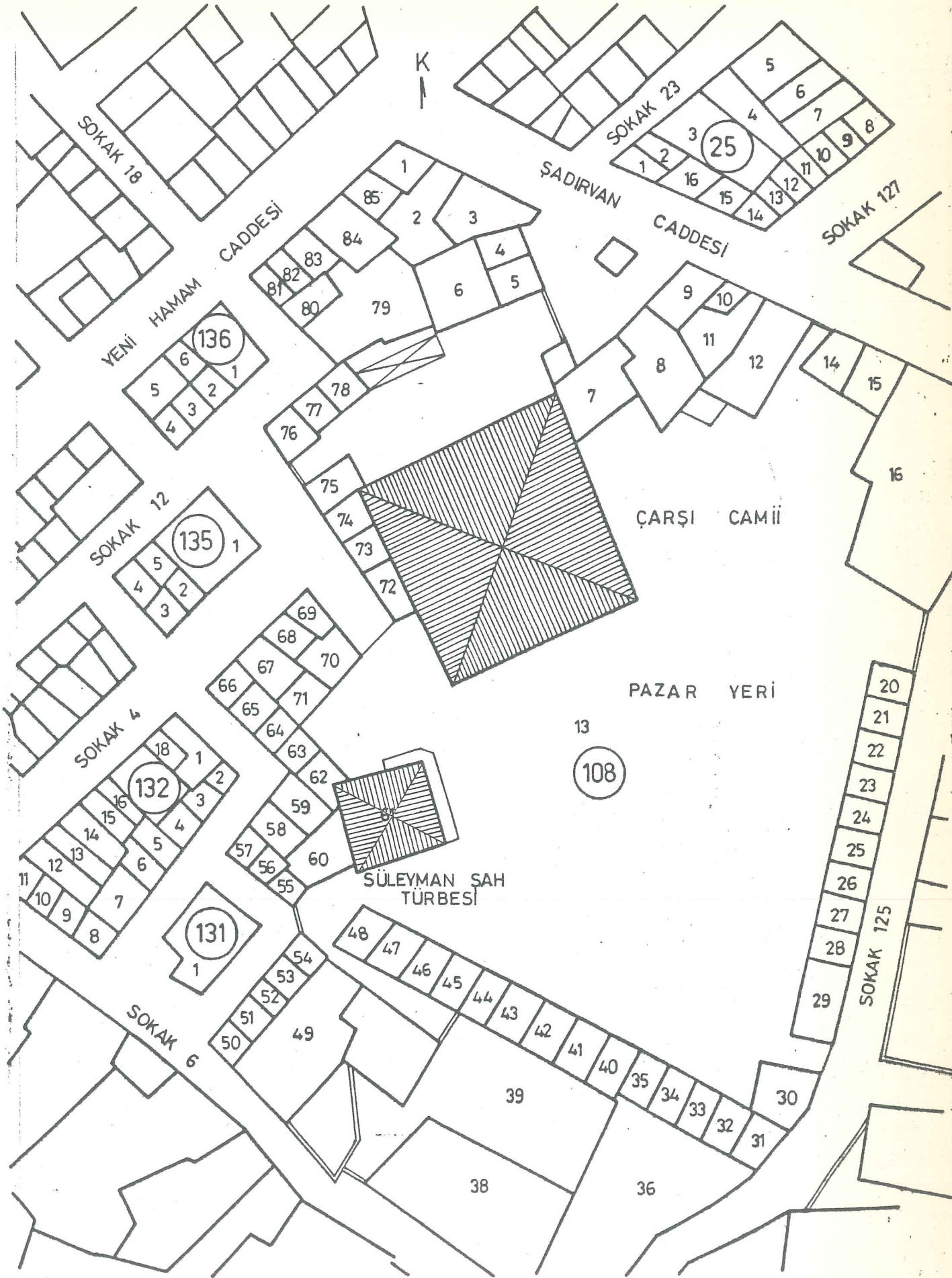
1.4.1.1. SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ

Cami-i Cedit mahallesinde, pazar yerinde, ada 108, parsel 61'de bulunan 45.06.0(1.0)/12 envanter numaralı türbedir (Föy 20, Plan 1).

Yapım tarihi 1387 (789 H) dir. Üzerinde Türkçe onarım kitabesi vardır. Süleyman Şah'ın Kula'da ölmesi üzerine yapılmıştır.

Mimari: Kare planlı mekanı tek bir kubbe örter. Türbe zemini yol seviyesinden aşağıda kaldığından birkaç basamaklı bir merdivenle inilmektedir. Ortada Süleyman Şah'ın sandukası, sol yan tarafında da hanımı ile çocuklarına ait olduğu sanılan sandukalar yer almaktadır. Giriş kapısı yuvarlak kemerli sağır bir niş içinde bulunur. Sağ yan duvarında bir penceresi vardır. İçten kubbeli olan türbeyi dıştan alaturka kiremit kaplı kırma bir çatı örtmektedir. Girişin üzerine eternit bir çatı yapılmıştır (Foto 88).

Öneriler: Kula'nın en eski türbesi olması dolayısıyla belgesel ve tarihsel değeri yüksektir. Mimari karakteri yapı-

lan birçok onarımda bozulmuşsa da planı ve iç yapısı bozulmamıştır. Kula'nın tarihini belgeleyen önemli bir yapı olması nedeniyle korunması gerekmektedir.

Foto 88- Süleyman Şah Türbesi.

1.4.1.2. ŞEYH ESETULLAH TÜRBEŞİ (DARI EFENDİ)

Cami-i Cedit mahallesinde 123. sokakta, ada 111, parsel 8'de bulunan 45.06.0(1.0)/16 envanter numaralı türbedir (Föy 21, Plan 1).

Yapım tarihi belirsiz olan türbenin kapısı üzerinde Türkçe kitabesi vardır (Foto 90). 4 Eylül 1968'de onarıldığını belgeler. Şeyh Esetullah Efendinin kimliği hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Evliya Çelebi'de adı geçer.

Mimari: Türbe parmaklıklı bir duvarla çevrili küçük bir avlu içinde yer alır (Foto 89). Türbeye birkaç basamakla inilmektedir. Kare planlı mekanın ortasında sanduka bulunur.

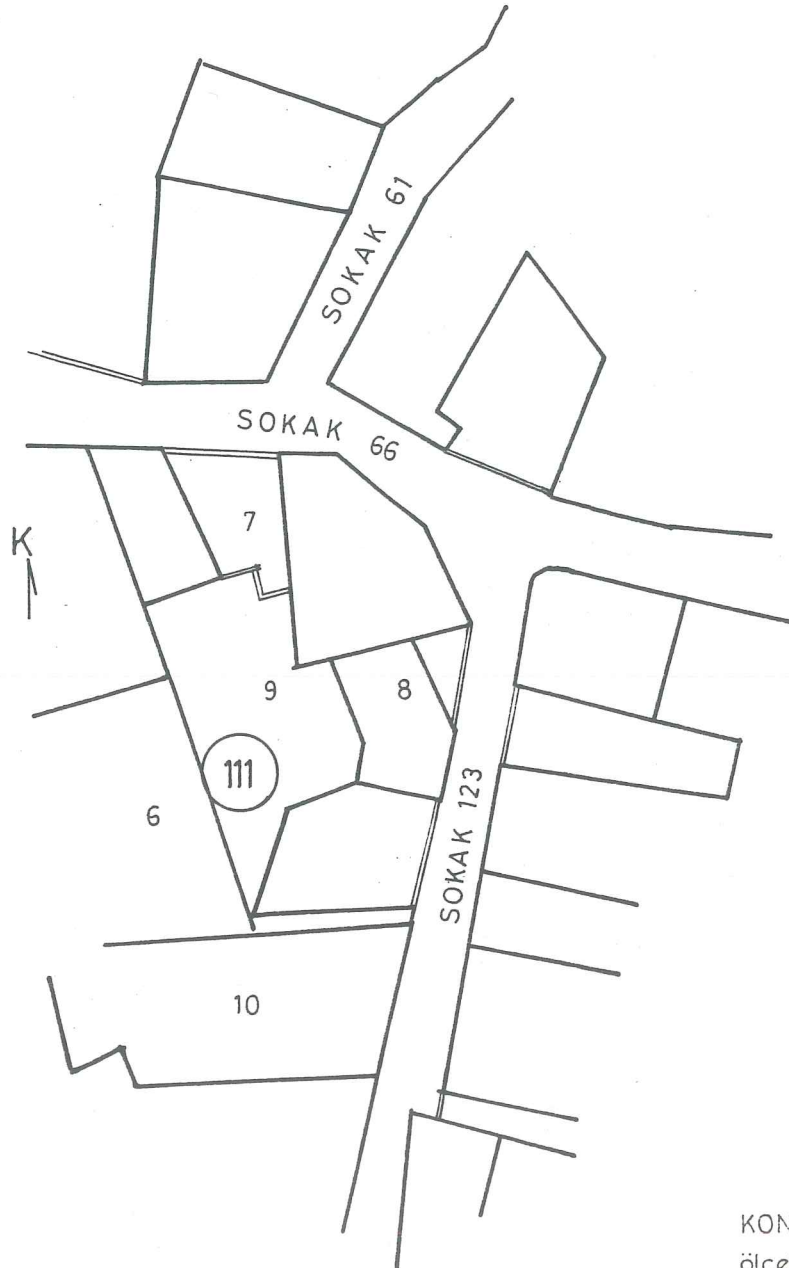
ŞEYH ESETULLAH DARI EFENDİ TÜRBESİ

EN NO:45.06.0(1.0)/16

MAHALLESİ:CAMİLİ CEDİT

ADA:111

PARSEL: 8

KONUM PLANI
ölçek:1/500

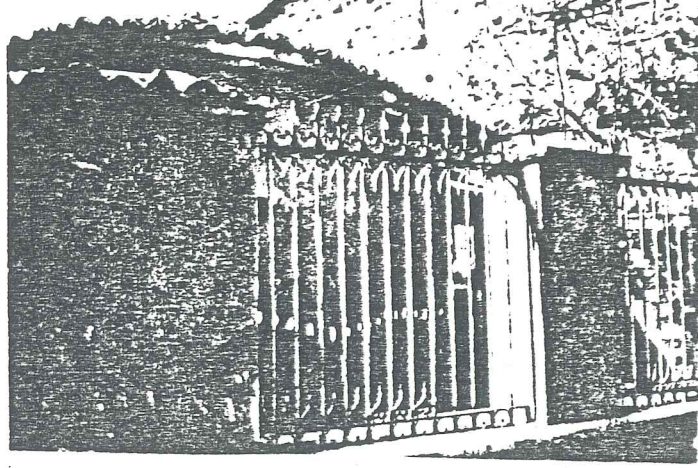

Foto 89- Şeyh Esetullah Efendi Türbesi (Kültür Bakanlığı envanter fişinden, 1979).

Foto 90- Şeyh Esetullah Efendi Türbesi Kapısı ve Kitabesi.

Girişin karşısındaki duvarda bir mihrap nişi vardır. Penceresiz olan türbenin üzerini örten çatısı alaturka kiremitle kaplıdır.

Öneriler: Kula'nın iki türbesinden biri olan türbe evler arasında, dar bir sokak içinde bulunmaktadır. Yapım tarihi belli olmamakla birlikte halk arasında Darı Efendi denen türbenin korunması gerekmektedir.

1.4.1.3. TAPTUK EMRE TÜRBESİ

Kula'ya 3 saat uzaklıkta bulunan Emre köyündedir. İçinde Taptuk Emre'nin mezarının bulunduğu söylenir⁶⁹. Yapım tarihine ait bir belge yoktur. Ancak oldukça eski olduğu sanılıyor. Köylüler tarafından benimsenmiş ve türbe yıllarca korunup onarılmıştır. Bu onarımlarla türbenin özgün mimarisi değişmiştir.

Kare planlı türbeyi iki kademeli topuz çatısı örtüyor. Duvarları taştan yapılmıştır (Foto91).

Kapısının önünde Yunus'a ait olduğu ileri sürülen bir mezar vardır.

Yerinde inceleme yapılamadığından ayrıntılı tanımı ve yorumuyapılamamıştır.

1.4.2. TEK MEZARLAR

Kula içinde iki tane tek mezar saptanmıştır. Bunlardan biri Kültür Bakanlığınca tescil edilmiştir.

69. Tosun, op.cit., s.19.

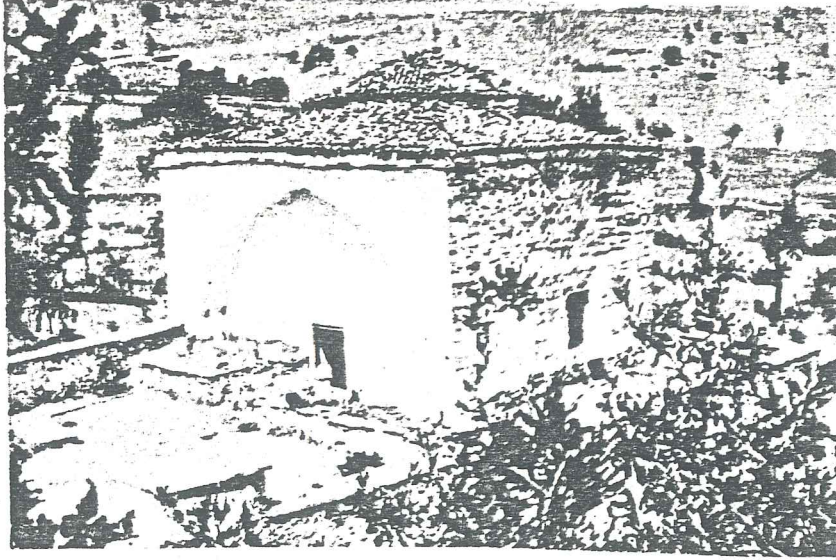

Foto 91- Taptuk Emre Türbesi (Emre Köyünde) (Aray Macit, Yunus Emre).

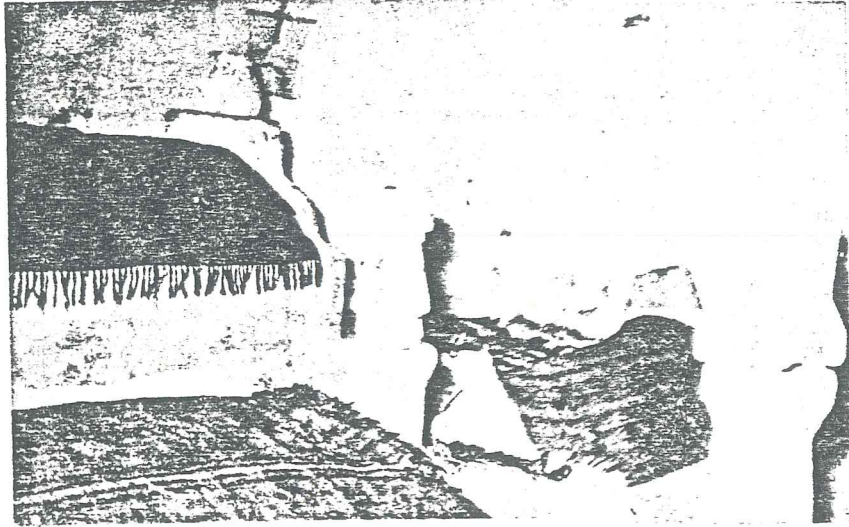

Foto 92- Taptuk Emre Türbesi (Emre Köyünde) iç görünüş (Aray, Macit, Yunus Emre).

Kızılkaya mahallesinde, Soğukkuyu Camisi meydanında bulunan 45.06.0(1.0)/30 envanter numaralı mezar tescillidir. Meydanda iki akasya ağacı arasında bulunan mezarın kenar duvarları taştan örülmüştür. Baş ve ayak uçlarında birer mezar taşı vardır. Tümsek toprak yeşil örtü ile örtülmüştür (Foto 93). Halkın inancı ile korunagelmıştır.

İkinci mezar Hacı Abdurrahman Camisinin avlusunda bulunur. Avlu duvarının dibinde bulunan mezarın yazılı bir mezar taşı vardır. Camiyi yaptıran Hacı Abdurrahman'a ait olduğu sanılıyor (Föy 2, Plan 1).

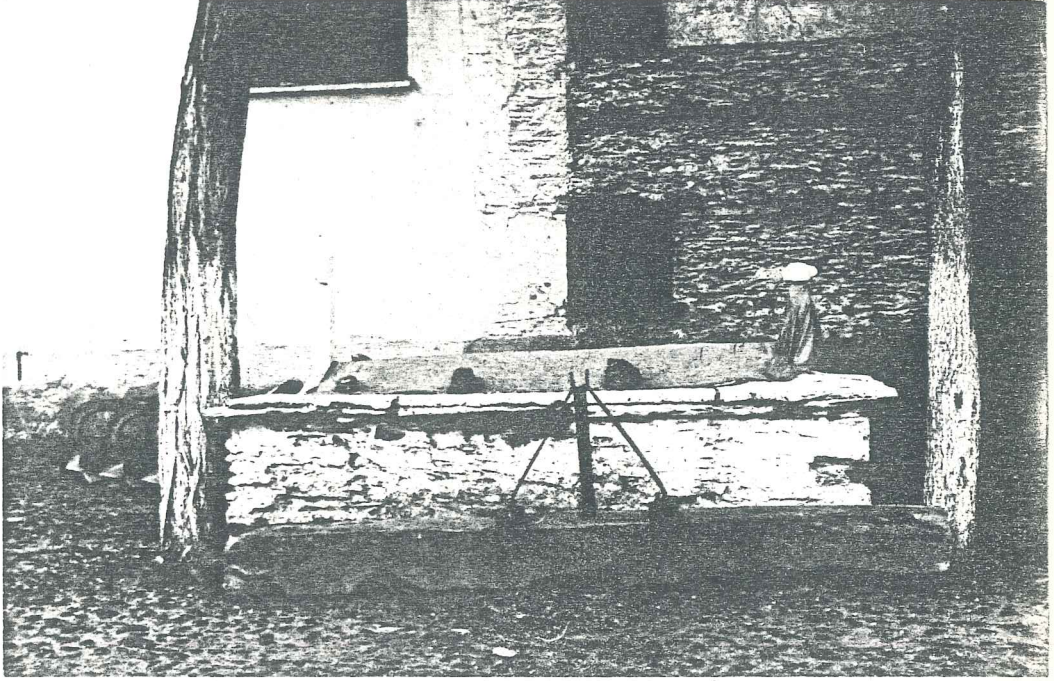

Foto 93- 45.06.0(1.0)/30 envanter numaralı mezar.

1.4.3. HAZİRELER VE MEZARLIKLAR

1.4.3.1. HAZİRELER

Kula'da iki caminin avlusunda haziresi vardır.

Kurşunlu Cami Haziresi: Kurşunlu caminin sağ yan tarafında bulunur. Yola göre yüksekte kalmıştır. Caminin banisi Hoca Seyfettin Efendi ve oğullarının da mezarları burada bulunur (Foto 94). Kula tarihi için belgesel niteliktedir. Tarihsel ve sanatsal değerinden ötürü korunmalıdır. Envanter numarası 45.06.0(1.0)/18.

Soğukkuyu Cami Haziresi: Soğukkuyu Camisinin sol yan tarafında yer alır. 34 kişiye ait mezar taşı tesbit edilmiştir. Soğukkuyu camisi, ölümünden sonra vasiyeti üzerine yapılan, Kula'nın fethi sırasında şehit olmuş Seyyidi Hacı Yahya Dede de bu hazirede caminin kible duvarı önünde bulunan büyük mezarda yatar. Hazirede ayrıca camiye onartanlardan Göldeli-oğlu Halil Ağa'nın da mezarı bulunur. Cami ve Kula için belgesel nitelikte bulunan hazirenin korunması gerekmektedir (Foto 95).

1.4.3.2. MEZARLIKLAR

Kula'nın eski mezarlığı kuzeybatısında kent dışında selvi ağaçlı küçük bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Birçok eski mezar taşının bulunduğu mezarlık bugün kullanılmamaktadır. Kula kentinin tarihini aydınlatacak bir belge durumunda ki mezarlık başka bir araştırma tezine konu olabilecek niteliktedir.

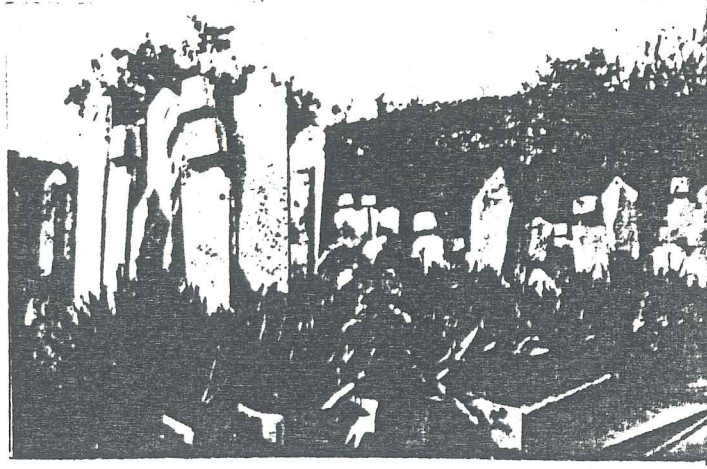

Foto 94- Kurşunlu Cami Haziresi (Kültür Bakanlığı envanter fişinden)

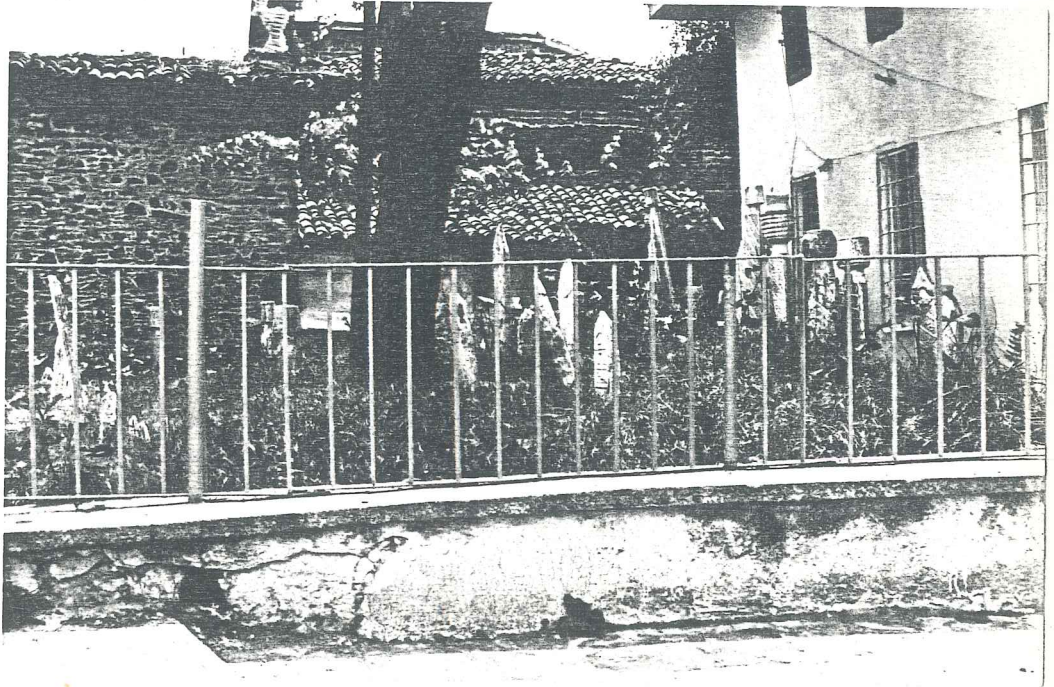

Foto 95- Soğukkuyu Camisi Haziresi.

1.5. HAN VE KERVANSARAYLAR

1.5.1. HANLAR

Kula'daki hanların bugün birçoğu işyeri olarak kullanılmaktadır. Dış görünüşleriyle sivil mimariden ayırt edilemeyen hanların kendilerine özgü plan düzenleri vardır. Günümüze kalanlardan biri tescil edilmiştir⁷⁰.

1.5.1.1. ESKİ HAN

Cami-i Cedit mahallesinde 125., 66. ve 124. sokaklar arasında, ada 109, parsel 27 de bulunan 45.06.0(1.0)/14 envanter numaralı yapıdır.

19. yüzyılda yaptırılan hanın kitabesi yoktur.

Mimari: Plan: Ortası düzgün olmayan dörtgen planlı ve üstü açık avlu durumundadır. Avlunun çevresinde alt katlarda işyeri, üst katlarda ise gecelemeğe ayrılan odalar yer almaktadır. Alt katın dış cephedeki odaları da işyerleri içindir.

Strüktür: Ahşap karkas olarak yapılan handa dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır.

Dış Görünüm: Dış cephede üst kat dışa doğru bir çıkma yapmaktadır. Bu çıkma iç bükey yüzeyler şeklinde yapılmıştır. Üst kat pencereleri dikdörtgen formu olup, düşey sürgülüdür. Alt katta işyerleri bulunur (Foto 96).

Öneriler: Ampir üslupta yapılan bu han restore edilip sağlıklı bir duruma kavuşturulursa; Anadolu'nun küçük kentle-

70. Evliya Çelebi, loc.cit., 6 hanı olduğunu belirtiyor.

rinde görülen benzerlerine örnek olacak ve geçmişteki işlevine benzer, bugünkü yaşamda yerini alacaktır. Kullanım şekli yine otel-işyeri olacaktır.

Foto 96- Eski hanın dıştan görünüşü.

1.5.2. KERVANSARAY VE KONAKLAMA YERLERİ

1.5.2.1. ZENCİRLİ HAN

Kula'nın bilinen en eski kervansarayı bugün bulunmayan Zencirlihan denilen kervansaraydır. Çarşı camii yakınlarında, 1358 de Sungur Bey tarafından camii ile birlikte yaptırılmıştır. 100 yıl kadar önce yanan camii yeniden yaptırılmıştır. Kervansaray ise sahipleri tarafından yıktırıldı ve yerine bir ev yaptırıldı. Kervansaray'ın mermer sütunlar üzerine oturtulmuş kargir bir bina olduğu söylenmektedir⁷¹.

1.5.2.2. ESKİ CEZAEVİ

Bundan başka uzun süre konaklama evi, daha sonra ise cezaevi olarak kullanılan bir bina daha vardı ki, bu da yakın zamanda yapmış, bugün yeri boş arsa olarak durmaktadır (Foto 98).

Akgün mahallesinde, ada 13, parsel 9 da, Sokak 48 de bulunan yapı 45.06.0(1.0)/3 envanter numarası ile tescil edilmiştir. Rum Hacı Muşo'nun evi olarak yapıldığı söylenmektedir (Föy 22).

3 katlı büyük bir konak görünümünde olan yapıda II. Mahmut'un da ağırlandığı söylenmektedir. Cumhuriyet döneminde adliye ve cezaevi olarak kullanılmış ve 70 li yıllarda yanmıştır. Bugün sadece kargir bir su sarnıcı kalmıştır. Foto 97 1974 yılında çekilmiş olup, binanın avlusundan görünümünü sergilemektedir.

Araştırılması ayrı bir proje konusu olabilecek nitelikte Kula'nın eski yapılarından biriydi.

71. Tosun, op.cit., s.18.

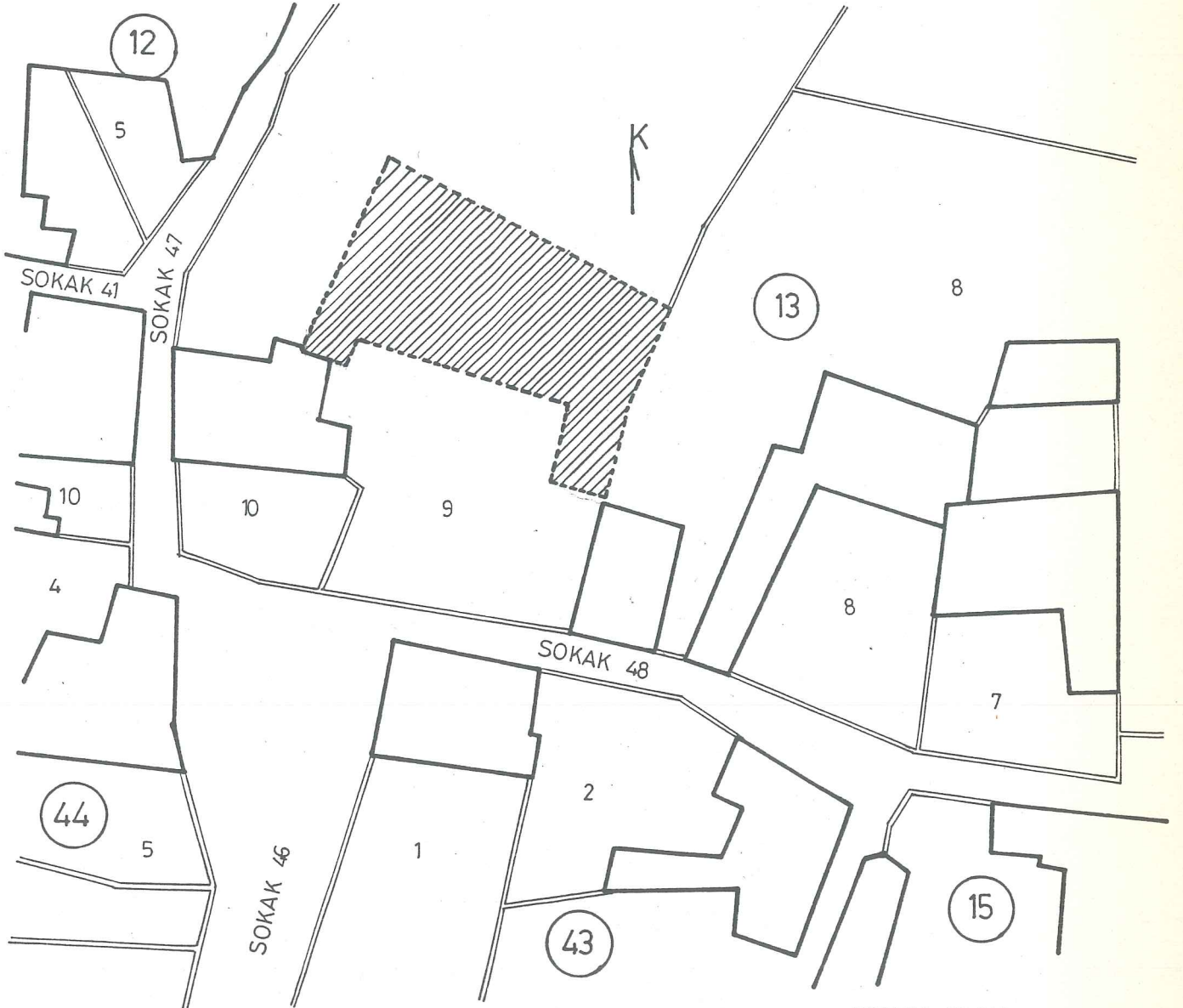
ESKİ CEZAEVİ

EN NO:45.06.0(10)/3

MAHALLESİ:AKGÜN

ADA:13

PARSEL:9

KONUM PLANI
ölçek:1/500

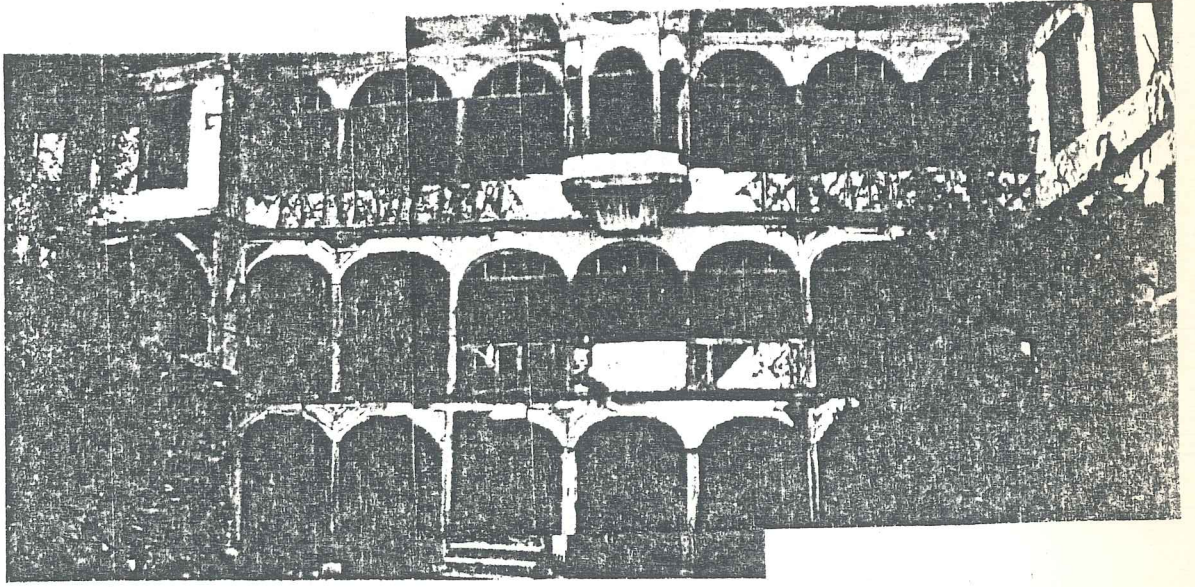

Foto 97- 45.06.0(1.0)/3 envanter numaralı eski cezaevi binası
yanmadan önce 1974 (F.Çuhadaroglu'nun arşivinden)

Foto 98- Eski Cezaevi binasının bugün boş olan arsası.

1.6. MEDRESELER VE OKULLAR

1.6.1. MEDRESELER

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde medreseleri olmadığını yazsa da, kaynaklar Kula'da üç medrese olduğunu yazar⁷². Bunlar Evliya Çelebi'den sonra yapılmış olabileceği gibi önceden yapılmış ve yıkılmış da olabilirler. Bugün hiçbir kalıntısı bulunmayan bu medreselerin Kurşunlu Cami çevresinde bulunduğu, caminin Kula'da görülmeyen genişlikte bir alanda bulunmasından anlaşıyor. Bu medreselerin adları: Gülhane (Körhane) Kurşunlu Cami ve Hacılar Medreseleri. Bunların ne zaman yapıldığı bilinmemekte, ancak yakın geçmişte yıktırıldığı sanılmaktadır. Bu medreseler din öğretimi yaptırmaktaydı.

1.6.2. OKULLAR

Evliya Çelebi kentte 11 sübyan mektebi olduğunu yazar. Şemseddin Sami Bey ise bir rüstiye, birkaç iptidaiye, bir iki Rum ve bir Frenk mektebi olduğunu kaydetmiştir. Yüzyılın başında Koca Mektep, Kurşunlu, Soğukkuyu isimlerini taşıyan ilkokullar vardı⁷³. Bugün kentte hiçbir sübyan mektebi izi yoktur. Rüstiye binası ise bilinmemektedir. Rum okullarından biri bugün Zafer İlkokulu olarak bilinen ve kullanılmayan okuldur. İlkokul binalarını ise saptayabilmiş değiliz. Ayrıca 1892 de yapılan Kula Enas okulu bugün Kız Kuran Kursu olarak kullanılmaktadır⁷⁴.

72. İbid, s.28.

73. İbid.

74. Fersan, op.cit., s.35.

1.7. KİLİSELER

1.7.1. ESKİ KİLİSE (Jandarma Karakolu)

Akgün mahallesi, 45.Sokakta, Ada 44, Parsel 7 de bulunan 45.06.0(1.0)/4 envanter numaralı kilisedir (Föy 23, Plan 1).

Kitabesi olmadığından kesin yapılış tarihi bilinmemektedir. Diğer kilise ile aynı yıllarda yapılmış olması, benzerliklerinden dolayı mümkün görülmektedir. 1835-50 yılları, arasında yapılmış olabilir. Bahçesinde bulunan mezar taşları 1834, 1844, 1878, 1881, 1886 tarihlerini taşımaktadır. Rumlar'ın Kula'yı terketmelerinden sonra önce sinema olarak kullanılan bina daha sonra Jandarma Karakolu olmuş, 1975 yılında 95.00 TL.sına Şeremet köyünden bir kişiye satılmıştır⁷⁵.

Mimari: Plan: Büyük bir bahçe içinde yer alan kilise tek nefli olup, uzunlamasına dikdörtgen bir plana sahiptir (Föy 24). Uzun kenarları ortasından karşılıklı iki giriş kapısı ile ana giriş duvarında bir de küçük kapısı vardır. Karşılıklı duvarlarında 5 er pencere bulunur. Yarım daire planlı apsisinde ise bir penceresi vardır. İçinde bir mahfil katı bulunur. Bu kata dışarıdan kapalı bir taş merdivenle çıkılır (Föy 23, Plan 2). Bu katın yan duvarlarında karşılıklı olarak birer pencere ve kapı bulunur. Giriş kapısının karşısına gelen kapının merdiveni mevcut değildir. Arka duvarında ise 3 pencere yer alır. Mahfil ahşap dikmeli ve parmaklıklılıdır (Foto 107).

İç görünüş: içten tonoz olan örtü dıştan beşik çatı şeklindedir. Apsisi ise yarım kubbe örter. Duvarlarda belli aralıklarla bulunan sütunçelerin üzerinde kompozit başlıklar bulunur (Foto 105). Başlıkların üzerinden çatının ana kaburgaları duvarları karşılıklı olarak bağlar. Başlıkların düze-

75. İbid., s.34.

yinden profilli silmeler geçer. Tonozun iç yüzeyi bağdadi sıva ile sıvanmış ve madalyonlar ile süslenmiştir. Pencere ve kapılar içten yuvarlak kemerli ve alçı profillidir. Apsis duvarı üzerinde ortada yuvarlak yanlarda yaprak şeklinde şevli pencereler vardır (Foto 106).

Dış Görünüş: Pencereleri yuvarlak kemerli, mermer söveli ve demir parmaklıklıdır. Giriş kapısı bir portiko ile gölgelenmiştir. Kapı yuvarlak kemerli, mermer söveli, ahşaptan tablalı olarak yapılmıştır (Foto 100, 101). Ön cephede mahfile çıkan merdiven ayrı bir yapı gibi durmaktadır (Foto 104). Kargir olan merdiven binası eski çan kulesinin kaide kısmı olarak günümüze kalmış olabilir. Mermer söveli bir kapıdan geçilerek merdivenler çıkılmaktadır. İçten tonoz örtülü olan mekandan, merdiven sağa dönerek mahfile çıkar. Kapı önündeki sahanlığı ahşap dikmeli bir saçak örter (Foto 103). Kapısı yuvarlak kemerli ve mermer sövelidir. Girişin karşısındaki cephe tarafına geçilemediğinden ayrıntılı olarak tanımlanamadı. Mahfil katının yuvarlak kemerli pencere ve kapısı fotoğrafta görülmektedir (Foto 102). Bu kapıya ulaşan merdiven hakkında bilgiye sahip değiliz. Saçaklar bağdadi sıva ile profilli olarak yapılmıştır.

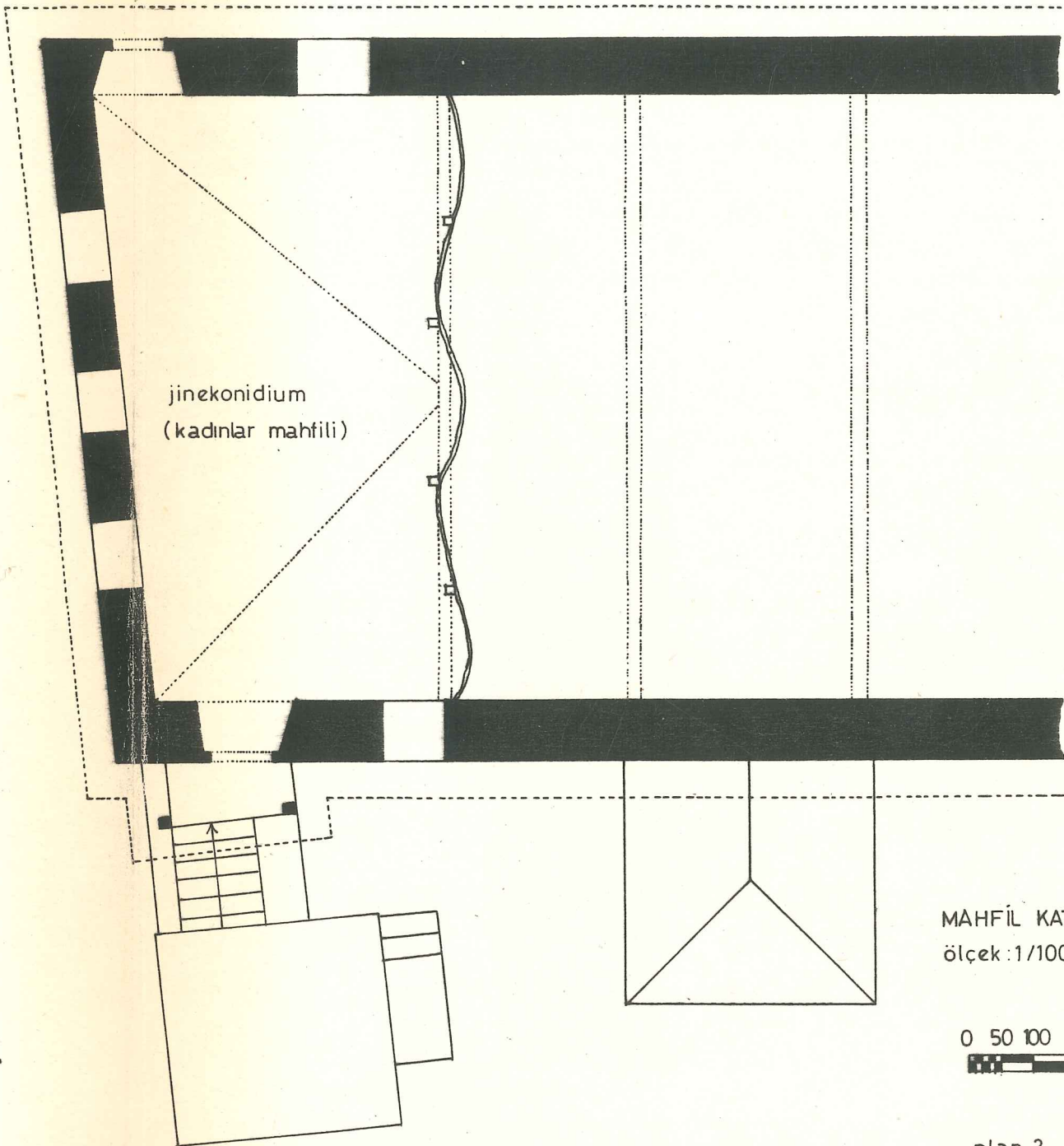
Strüktür: Kargir olan duvarları ahşap sistemli örtüyü taşır. Örtü içten ahşap kaburgalı tonoz şeklinde, dıştan ise beşik çatı olarak yapılmıştır.

Malzeme: Duvarlar taş ve tuğladan yapılmıştır. Çatısı ahşaptır. Çatı kaplaması alaturka kiremittir. Söveler, sütunlar ve döşeme kaplaması mermerdendir.

Süsleme: Sıva üzerine kalem işi süsleme ile alçı kabartma motifler yapılmıştır. Tonozun iç yüzeyine yapılan madalyonlarda fresk tasvirler görülür. Çevreleri ise alçı kabartma motiflerle bezelidir (Foto 107, 108). Kaburgaların

üzerine ise kalem işi ile çiçek motifleri yapılmıştır (Foto 105).

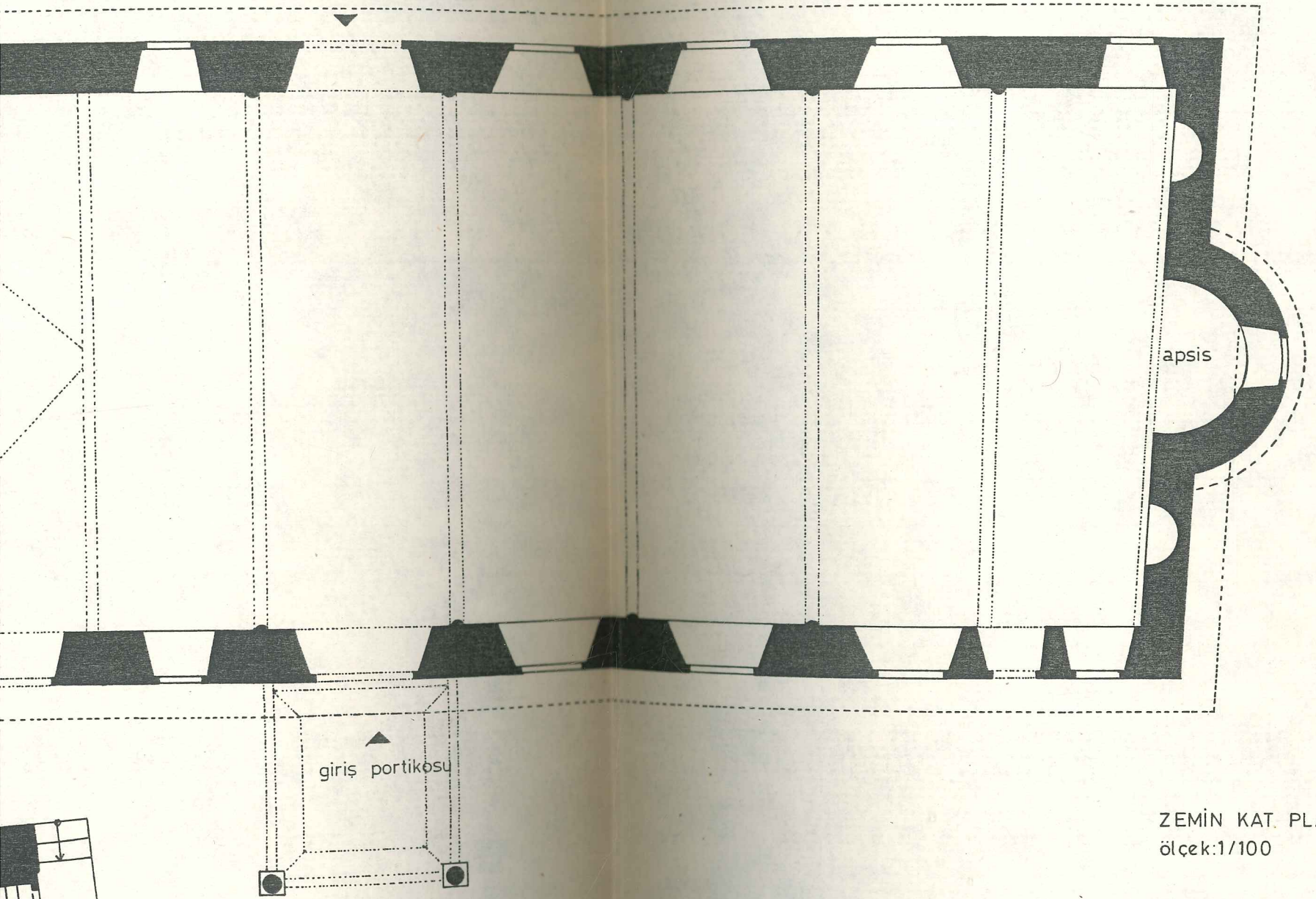
Öneriler: Yapıya bugünkü hukuksal durumu nedeniyle müdahale edilmesi mümkün değildir. Ancak 1710 sayılı yasaya karşın yapılan hatalar sonunda bunun gibi pek çok eski eser yitirilebilmektedir. Zor da olsa görünen tek yol kamulaştırılmasıdır. Çünkü bugünkü sahiplerinin binanın içini oda oda bölerek yaptıkları tahribat, onların binayı korumak ya da tahrip etmemek gibi bir sorunları olmadığını göstermiştir (Foto 106). Kütüphane, çok maksatlı kültürevi olabilecek nitelikte büyük bir binadır.

MAHFİL KATI PLANI
ölçek: 1/100

0 50 100 200 300 cm

plan 2

ZEMİN KAT PLANI
ölçek:1/100

0 50 100 200 300 cm.

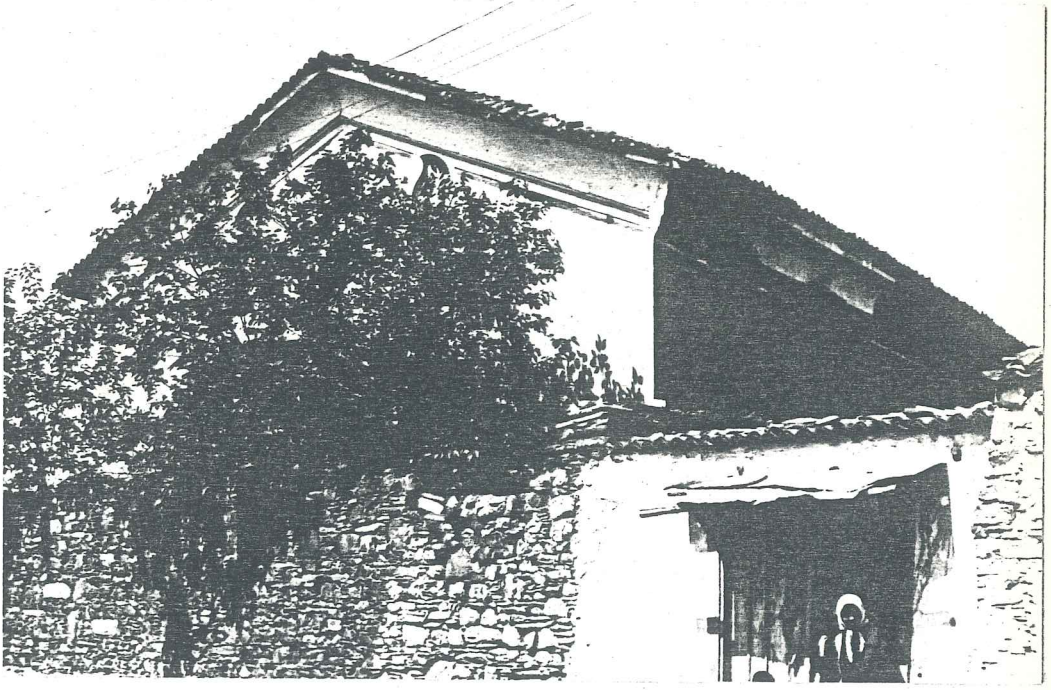

Foto 99- Kilisenin dış görünüşü

Foto 100- Kilisenin bahçeden görünüşü

Foto 101- Kilisenin giriş portikosu.

Foto 102- Kilisenin girişin karşısındaki cephesi.

Foto 103- Kilisenin mahfil girişini örten saçak.

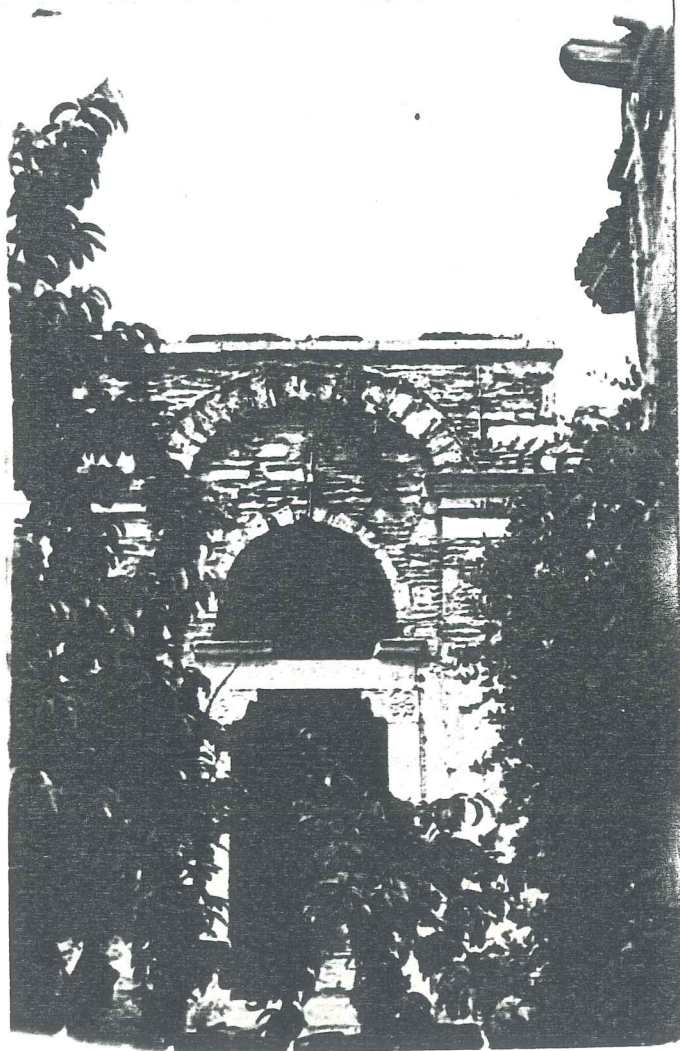

Foto 104- Kilisenin mahfile çıkan merdivenin bulunduğu yer.

Foto 105- Kiliseden iç görünüş.

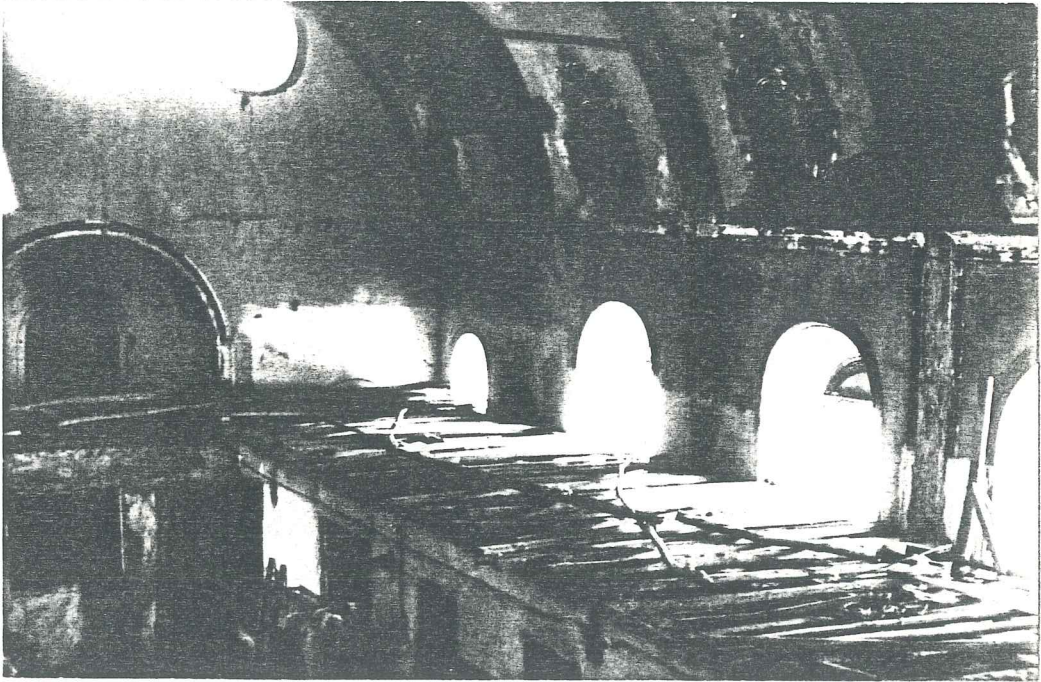

Foto 106- Kiliseden iç görünüş.

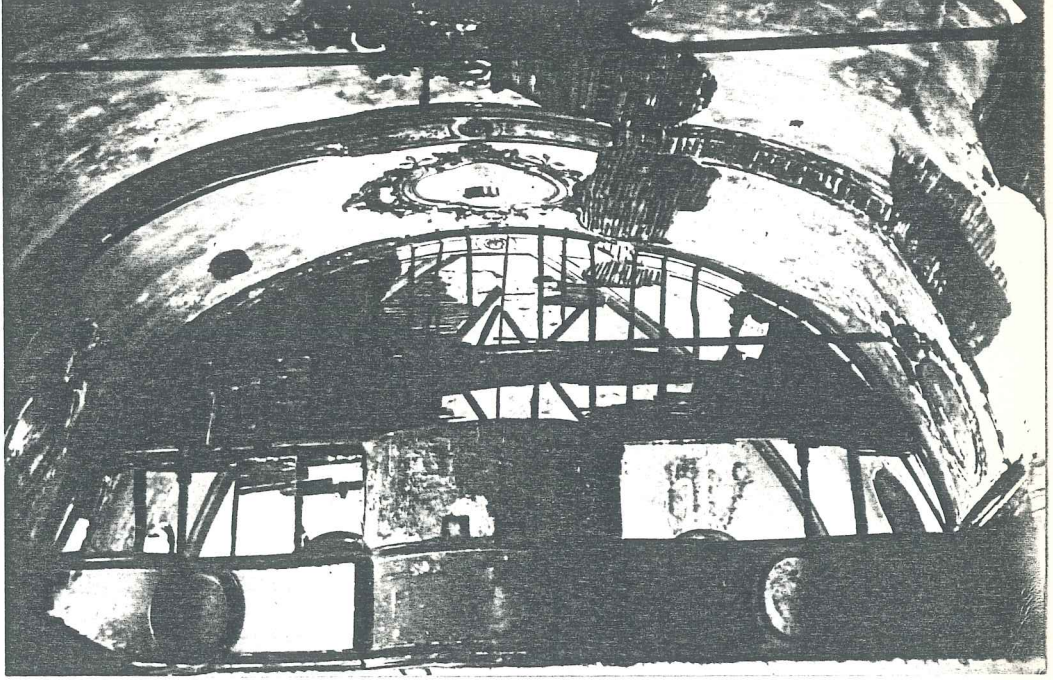

Foto 107- Mahfil katının iç görünüşü.

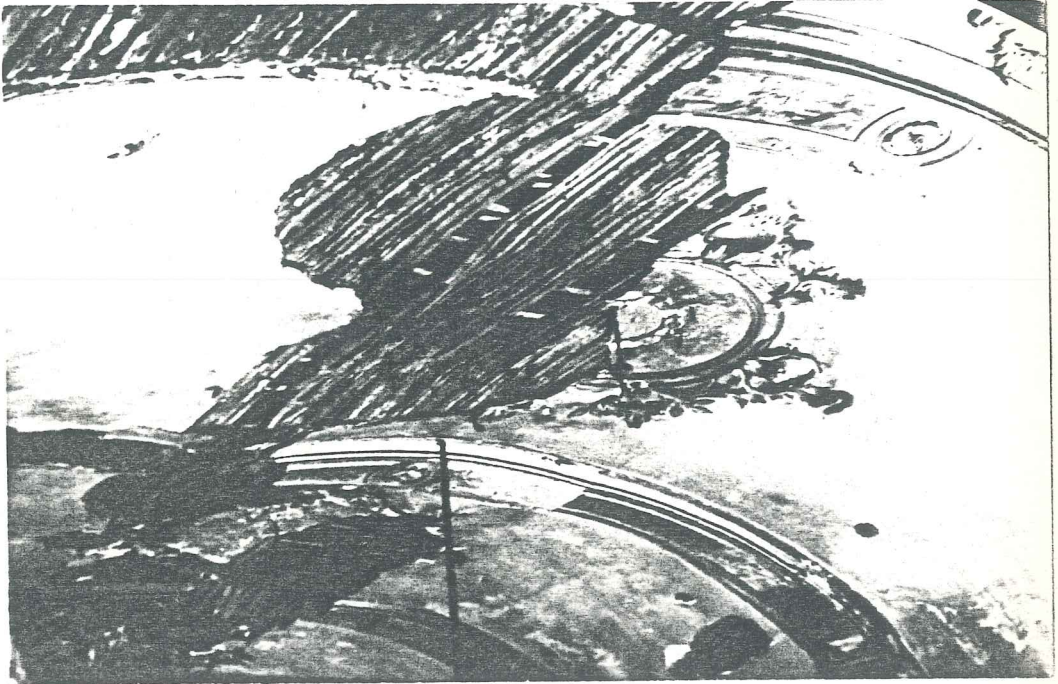

Foto 108- Tavandaki bağdadi sıva ve süslemeler.

1.7.2. AYA STEFANOS KİLİSESİ (Tekel Deposu)

Zaferiye mahallesi sokak ada 68, parsel 5 de bulunan 45.06.0(1.0)/26 envanter numaralı kilisedir.

Kitabesinden 25 mart 1837 de yapıldığı anlaşılmaktadır. Yakın bir zamana kadar tekel deposu olarak kullanılmış, bugün boş durmaktadır. Maliye hazinesine ait olan bina bir ara satılmak istenmişse de alıcısı çıkmamıştır.

Mimari: Uzunlamasına dikdörtgen planlı tek nefli bir kilisedir. Biri kısa kenarından, 2 si uzun kenarlarından olmak üzere 3 girişi bulunmaktadır. Yan girişler portikoludur. Akgün mahallesindeki kilisenin küçük bir benzeridir. Tek farkı içinde mahfil katı olmamasıdır. Ancak izler böyle bir katın varolabileceğini gösteriyor. İçten kaburgalı tonoz şeklindeki örtü, dıştan beşik çatı görünümündedir (Foto 109, 110).

Taş ve tuğla ile yapılan duvarları ahşap konstrüksiyonlu çatı örtüsünü taşırlar.

Binanın en ilginç yeri üzeri ahşap oyma işçilikle süslü olan ana giriş kapısıdır (Foto 110).

Aya Stefanos kilisesi iki benzer kiliseden biri olması dolayısıyla pilot yapı olarak seçilmiş ve ayrıntılı rölöve ve restorasyon projeleri yapılmıştır. Bölüm III de ayrıntılı olarak anlatılacağından burada bina kısa olarak tanıtılmıştır (Bkz. III.Bölüm, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

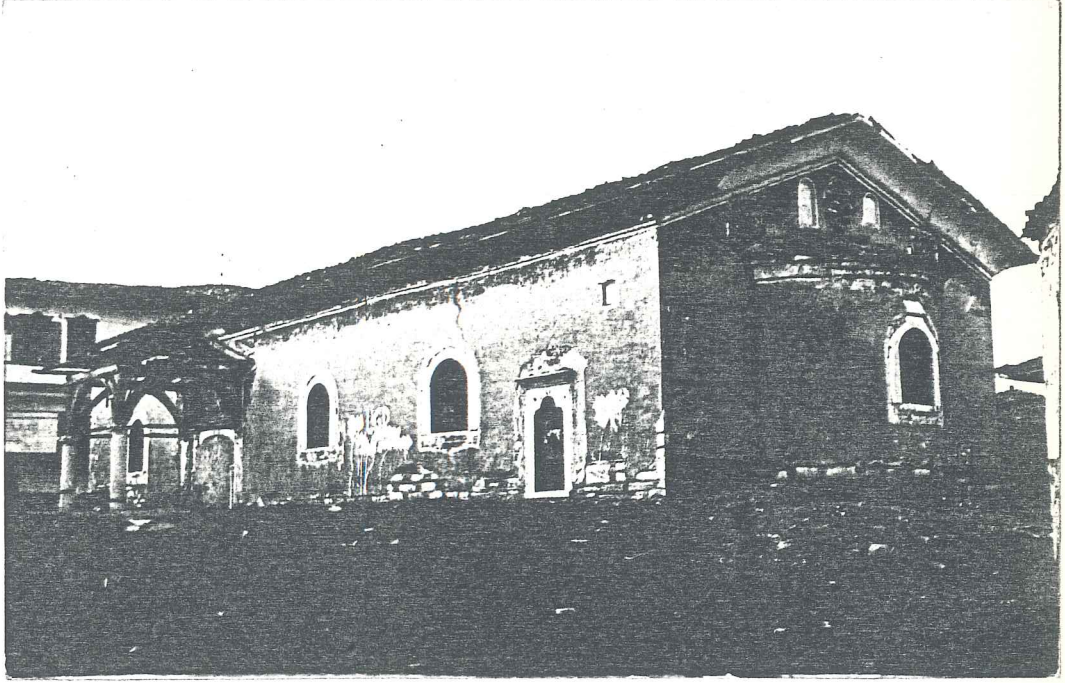

Foto 109- Aya Stefanos kilisesinin genel görünüşü.

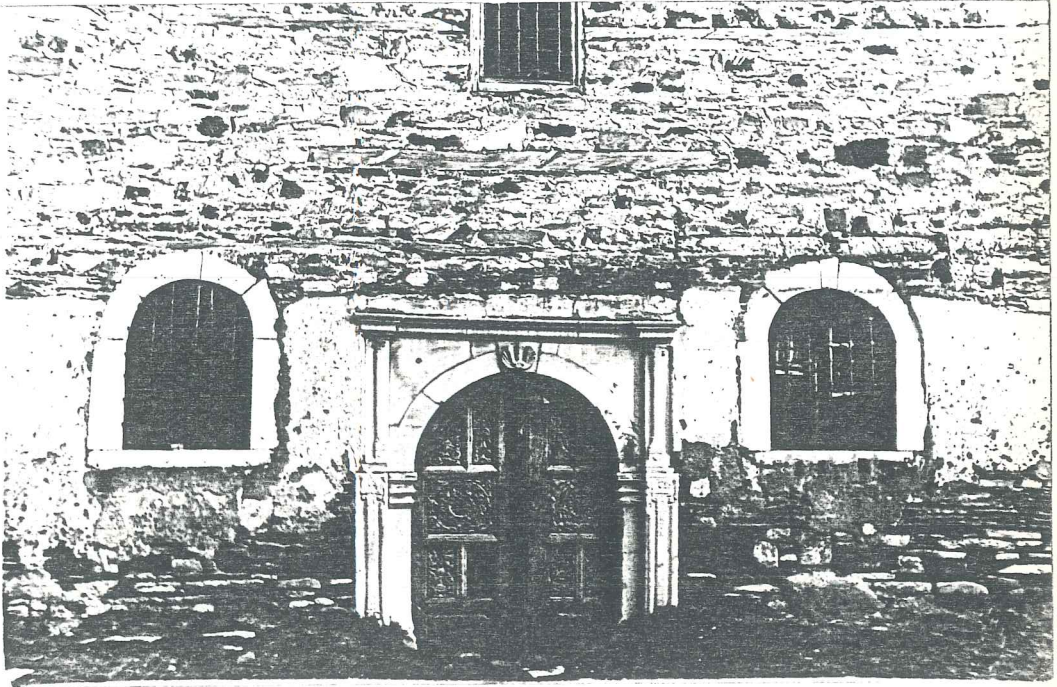

Foto 110- Aya Stefanos kilisesinin giriş cephesi.

1.7.3. ŞAPEL

Akgün mahallesi Sokak, Ada 14, parsel 1 de eski Zafer ilkokulunun bahçesinde bulunan 45.06.0(1.0)/2 envanter numaralı binadır (Föy 25, plan 1).

Zafer ilkokulu Lamboğlu Damyunus'un evi olarak yapıldığında, bahçesinde özel ibadet yeri olarak yapıldığı sanılmaktadır. Uzun yıllar Zafer ilkokulunun kütüphanesi olarak kullanılmıştır.

Mimari: Plan: Kare planlı bir mekanla, önünde yeralan dikdörtgen planlı giriş kısmından meydana gelir. Giriş duvarının ortasında yer alan kapının iki yanında yarım daire nişler (mumluk) bulunur. Yan duvarlarında birer penceresi vardır. Kare planlı mekanın üç duvarının herbirinde bir pencere bulunmaktadır (Föy 25, Plan 2).

İç Görünüş: Kare planlı mekanı tek bir kubbe örter. Giriş kısmı beşik tonozla örtülüdür. Pencereleer yuvarlak kemerli ve şevlidir (Föy 26, Kesit) (Foto 115, 116).

Dış Görünüş: Üzeri kesik sekizgen piramitle örtülü kare prizma kütle ile yapışık dikdörtgen prizma kütleden meydana gelir (Foto 111). Girişin üzeri kırma bir çatı ile örtülmüştür. Ortada yuvarlak kemerli, mermer söveli kapı yer alır.

Yan Görünüşler: Girişin yan duvarında yuvarlak kemerli bir pencere bulunur. Kare prizma kısımda zemine kadar inen yuvarlak bir kemerle taşıyıcı kısım belirlenmiş, ortada yuvarlak kemerli bir pencere açılmıştır. İçten kubbe olan örtü dıştan sekizgen kasnak üzerinde yer alan kesik piramit şeklindedir. Köşelerde tromplar oluşturulmuştur (Föy 26, Görünüş) (Foto 112, 114). Girişin karşısındaki cephede de taşıyıcı kemer belirtilmiş olup ortadaki pencere diğerlerine göre ol-

dukça küçük ve biçim bakımından farklıdır. C, S kıvrımlardan oluşan mermer bir kemeri ve mermer sövesi bulunmaktadır (Foto 113).

Strüktür: Kargir malzeme ile inşa edilen binanın taşıyıcı elemanları köşeleri bağlayan kemerlerdir. Bu kemerler ve köşelerde oluşan tromplar yardımı ile içte eğrisel bir yüzeyle kubbe oluşturulmuş, dışa ise piramidal bir görünüm verilmiştir. Girişin duvarlarına oturan tonoz ise bu hacmi örter.

Malzeme: Duvarlarda taş ve tuğla kullanılmıştır. Söveler mermerdendir. Kapı ve pencere doğramaları ahşaptır. Çatı kaplaması alaturka kiremittir. Duvarlar sıvalıdır.

Süsleme: Binada süsleme elemanı yok denecek durumdadır. İçte köşelerde kemerin başladığı yerde profilli silmeler görülür (Foto 116).

Öneriler: Zafer ilkokulunun korunup değerlendirilmesi ile birlikte bu eski şapelin de korunması gerekmektedir. Ancak buraya verilecek işlev okul ile ilişkiyi sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bugün artık kütüphane için yetersiz boyuttadır. Kısa süreli kullanımlar için uygundur. Örneğin, bahçede yapılacak beden eğitimi çalışmaları için soyunma yeri olabilir.

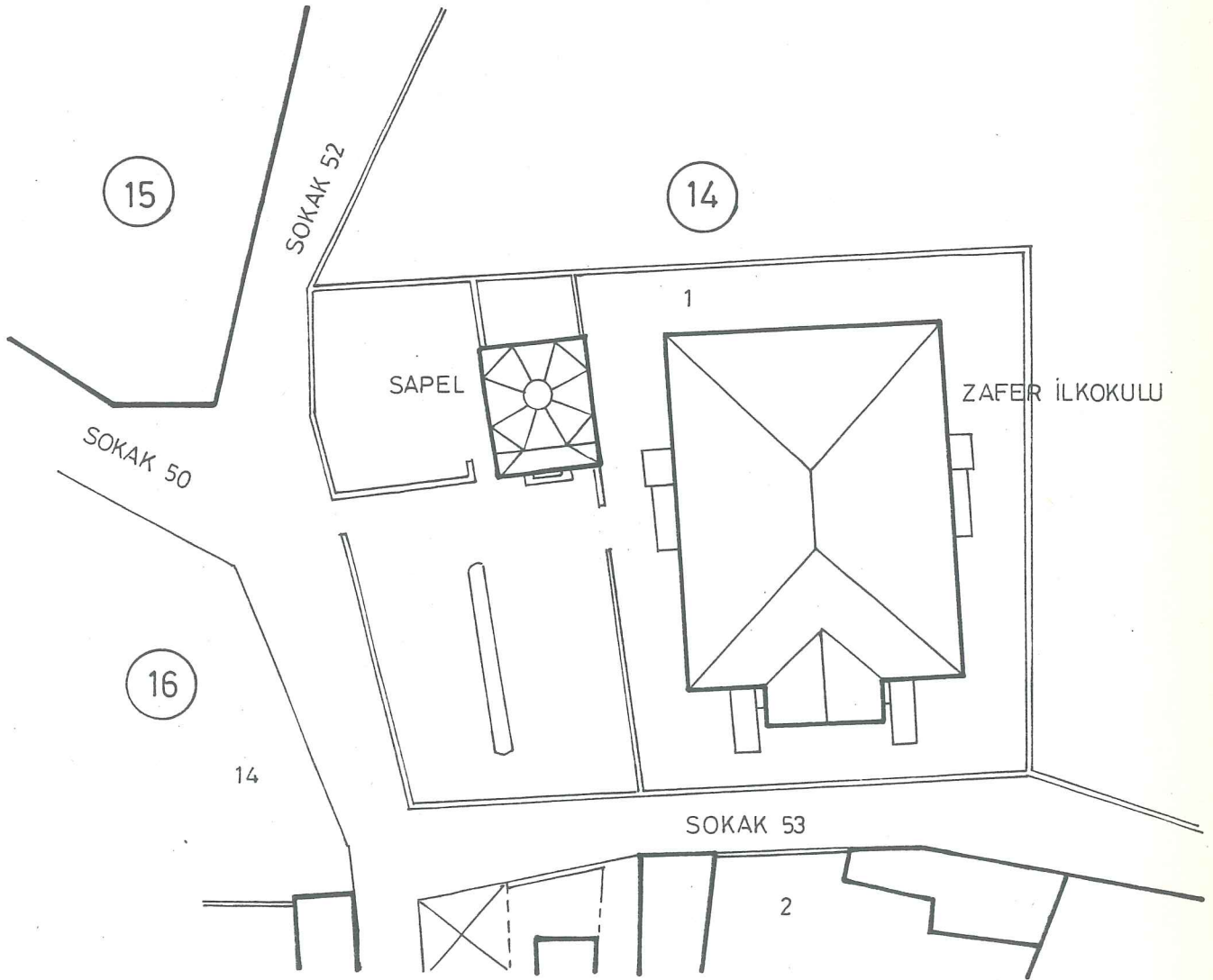
ŞAPEL

EN NO:45.06.0(1.0)/2

MAHALLESİ:AKGÜN

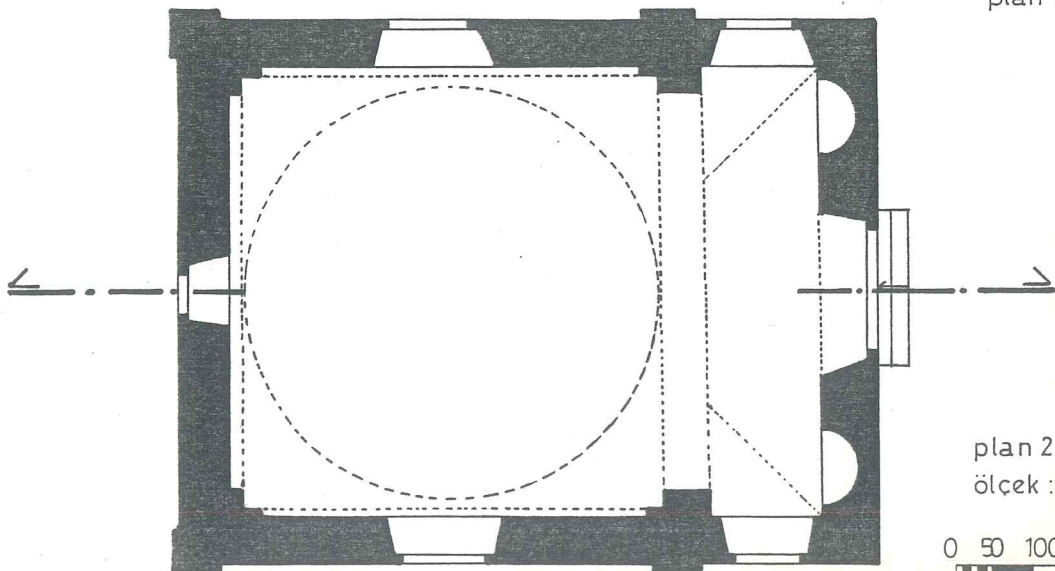
ADA:14

PARSEL:1

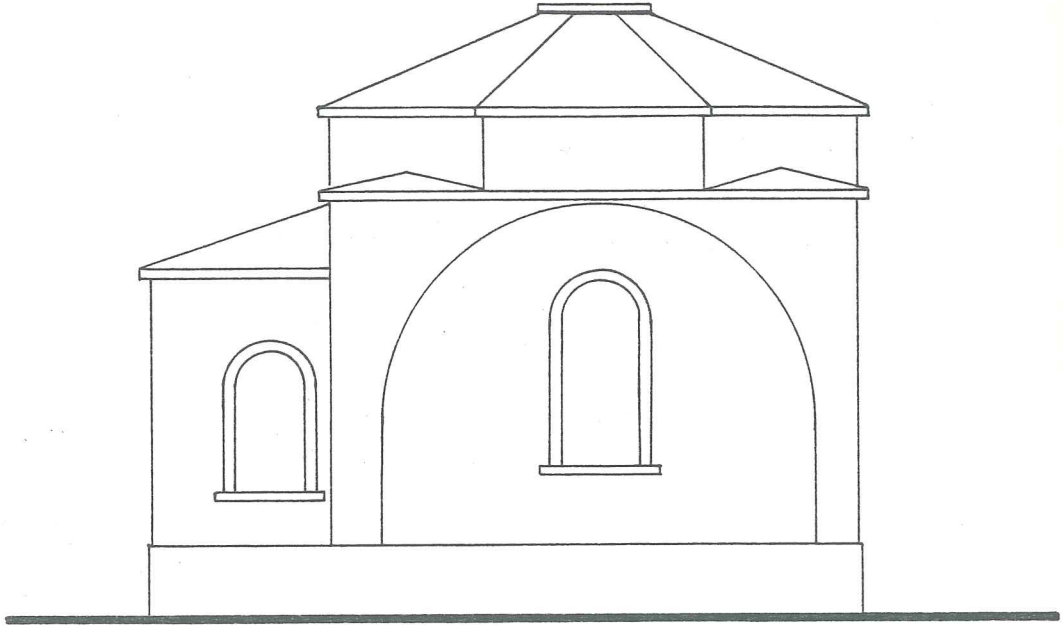
KONUM PLANI

ölçek:1/500
plan 1

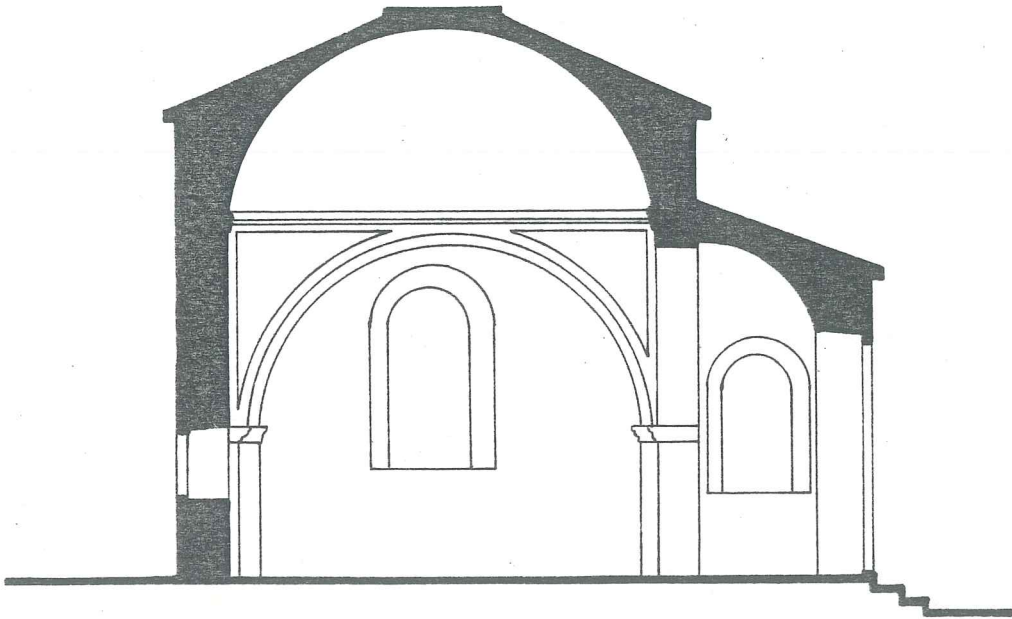

plan 2
ölçek:1/100

0 50 100 200 300 cm

SAĞ YAN GÖRÜNÜŞ

KESİT

Foto 111- Şapelin genel görünüşü.

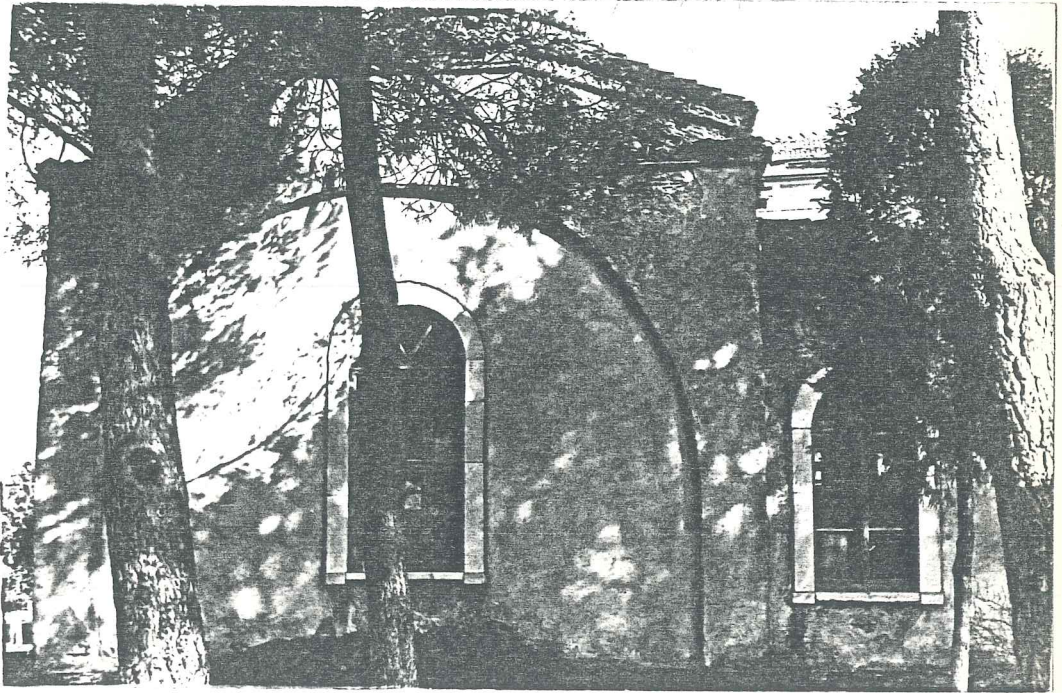

Foto 112- Şapelin yan cephesi.

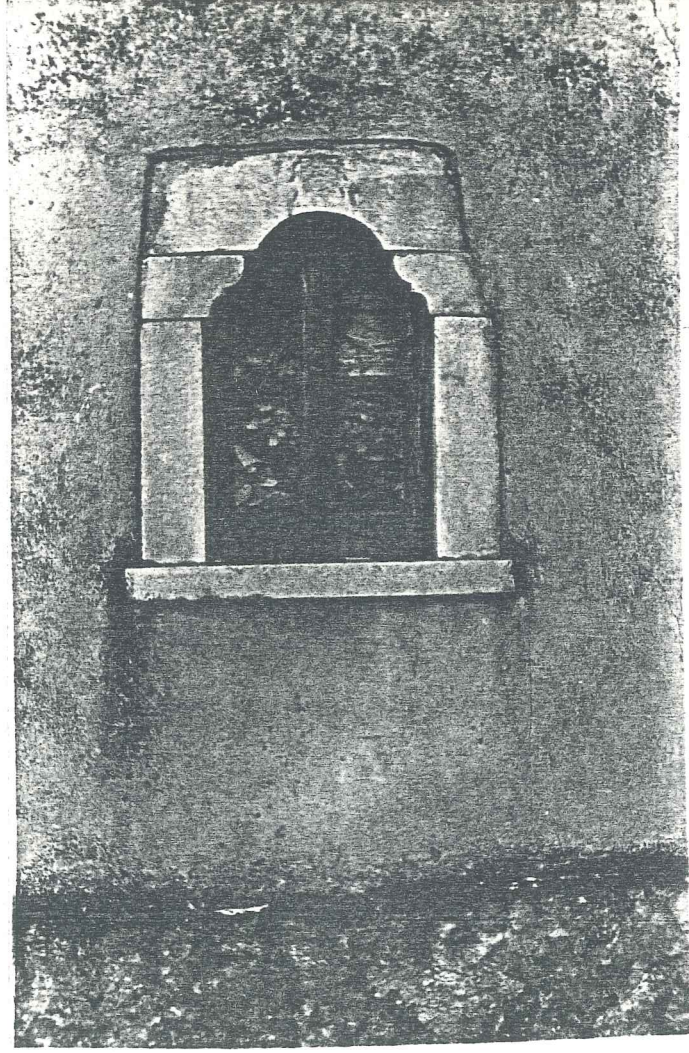

Foto 113- Şapelin arka cephesindeki pencere.

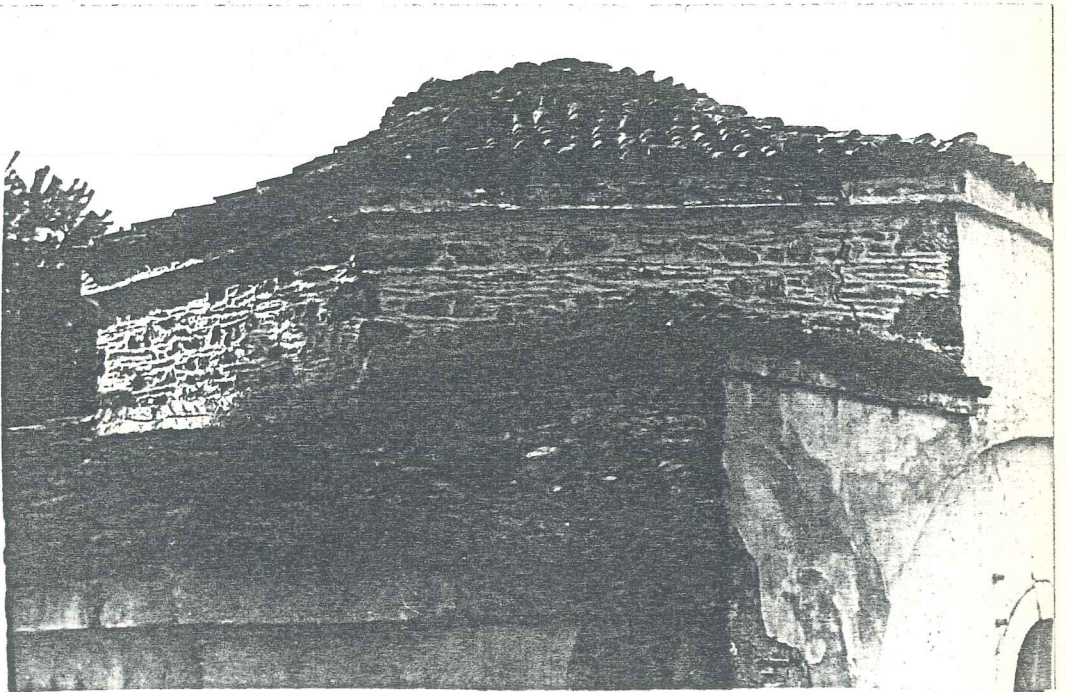

Foto 114- Şapelin örtü şekli, köşedeki tromp.

Foto 115- Şapelin iç görünüşü.

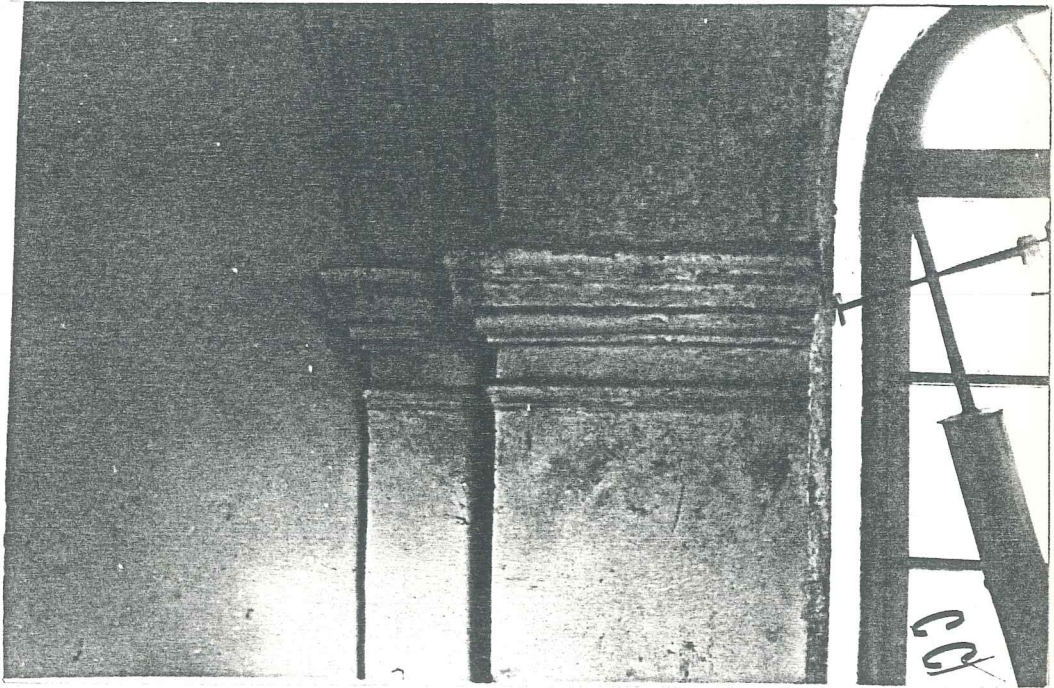

Foto 116- İçten Silme Detayı.

2. ARA SONUÇ VE TİPOLOJİ

2.1. CAMİ VE MESCİTLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kula cami ve mescitlerinin araştırılması sonunda değerlendirme 5 kategori üzerinde yapıldı:

1. Planlarına göre camiler:

(İçine girilemeyen Eski, Taş Mahalle, Yuvalı ve Zaferiye camileri ile Zaferiye ve Taşkoyun Mescitleri değerlendirme dışındadır).

- a) Ana mekanı kare planlı olup, önünde son cemaat yeri bulunanlar: Kurşunlu ve Hacı Abdurrahman Camileri.
- b) Ana mekanı enine dikdörtgen planlı olup, önünde son cemaat yeri bulunanlar: Çarşı, Soğukkuyu, Paşa, Hacı Recep, Zincirli, Karakavuk, Tahtalı ve Yeni Camileri ile Demirci Mescidi.
- c) Ana mekanı uzunlamasına dikdörtgen planlı olup, önünde son cemaat yeri bulunanlar: Necip Cami.

2. Strüktür ve malzemelerine göre camiler:

(Tümü dahil)

- a) Kargir duvarlarının kargir örtüyü taşıdığı camiler: Kurşunlu ve Hacı Abdurrahman Camileri.
- b) Kargir duvarlarının ahşap örtüyü taşıdığı camiler: Kurşunlu ve Hacı Abdurrahman Camilerinin dışında kalan tüm camiler.

3. Örtü Şekline göre camiler: (Föy 27)

(Zaferiye ve Taşkoyun Mescitleri değerlendirme dışındadır)

a) Kubbeli Camiler:

- a) 1. İçten ve dıştan örtüsü kubbe olanlar: Kurşunlu ve Hacı Abdurrahman Camileri.

a) 2. İçten kubbe örtülü olup, dışı kırma çatılı olanlar: Çarşı ve Paşa Camileri çok, Necip Camisi tek kubbelidir.

b) Kubbesiz Camiler:

b) 1. İçten çökertme tavanlı olanlar: Soğukkuyu ve Hacı Recep Camileri.

b) 2. Düz tavanlılar: Eski, Taş Mahalle, Zincirli, Tahtalı, Yeni, Karakavuk, Yuvalı, Zaferiye Camileri ve Demirci Mescidi.

4. Mimari elemanlarına göre camiler:

a) Minareleri: Kare planlı kaide üzerine sekizgen pabuç kısmı bulunanlar: Kurşunlu, Hacı Abdurrahman, Paşa, Necip, Soğukkuyu, Taş Mahalle, Zincirli, Karakavuk camileri.

b) Ahşap kadınlar mahfili bulunanlar: Kurşunlu, Hacı Abdurrahman, Hacı Recep, Çarşı, Soğukkuyu, Necip, Paşa, Tahtalı, Zincirli, Yeni Camileri.

c) Kadınlar mahfilinden son cemaat yeri üzerine 5 kenarlı ahşap cumbası çıkmış olanlar: Çarşı, Paşa, Hacı Recep ve Soğukkuyu (çıkarılmış) camileri.

5. Süslemelerine göre:

(İçine girilebilenler değerlendirilmiştir)

Duvarlarında kalem işi süsleme bulunanlar: Kurşunlu, Paşa, Hacı Recep, Çarşı ve Soğukkuyu Camileri.

Bu değerlendirmelerden çıkan sonuç:

Kula camileri genellikle ana mekanları enlemesine dikdörtgen planlı olup, önlerinde son cemaat yerleri bulunur. Malzeme olarak duvarlar taş ve tuğla ile inşa edilmiş olup, büyük çoğunluğunda ahşap çatılarını taşırlar.

Kula camilerinin pek çoğu kubbesiz, ahşap kırma çatı ile örtülmüştür. İki kubbeli camisi bu gelenegin dışında yapılmış en eski camilerdir.

Kula camilerinin ortak özellikleri: Hepsi son cemaat yerine sahiptirler. Hemen hepsinde ahşap ayaklar üzerinde kadınlar mahfili bulunmaktadır. Minarelerdeki ortak nitelik kare planlı kaide üzerinde, sekizgen planlı, yuvarlak kemerli nişleri olan pabuç kısmı bulunmasıdır. Kula'ya özgü bir mimari eleman olarak kadınlar mahfilinden son cemaat yeri üzerine çıkan ahşap cumbalar görülebilir. Bu cumbaların, cemaatin kalabalık olduğu zamanlarda, hocanın sesisinin dışarıdan iyi duyulabilmesi için yapıldığı söylenmektedir.

Kula camilerinde süsleme olarak tavan ve duvarlara kalem işi yapılmıştır. Diğer türde süslemelere rastlanmaz. Özgün motifli yıldız dekoratif yazıdır. Tasvirler de görülür.

Bu camilerde, son cemaat yeri, kadınlar mahfili altındaki sütunlar birbirlerine genellikle C, S kıvrımlı ahşap kaplamalı kemerlerle bağlanmışlardır.

Bu ortak özelliklerin dışında bulunan nitelikleri, ya bozulmuş bir mimarinin ürünü, ya da özgün tek bir yapıya ait nitelikler olarak ele alabiliriz.

Kronolojik sıralandırmaya göre camiler:

(Sıralandırmada ilk yapılış tarihi esas alınmıştır)

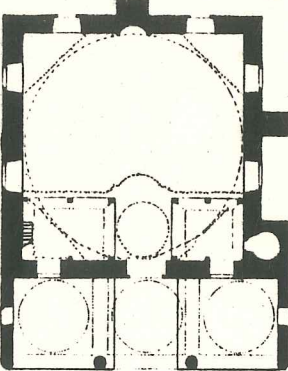
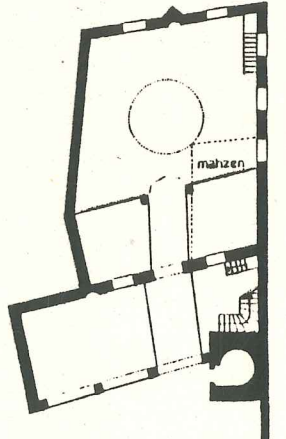
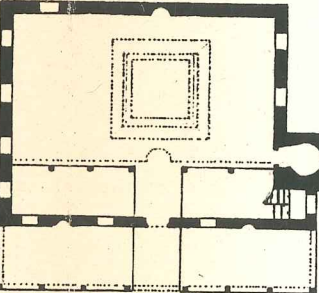
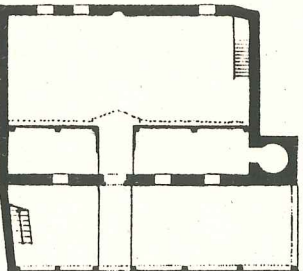
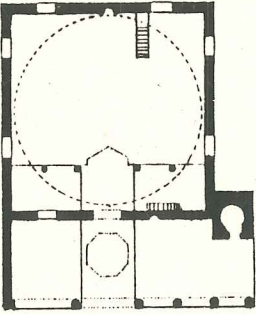
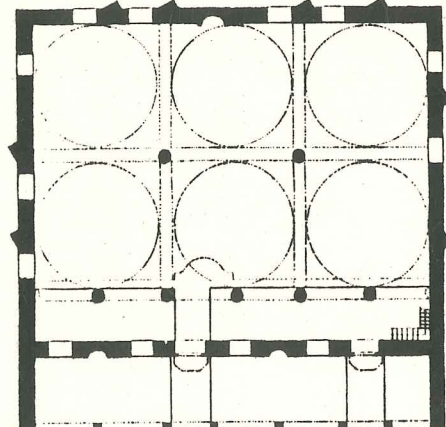
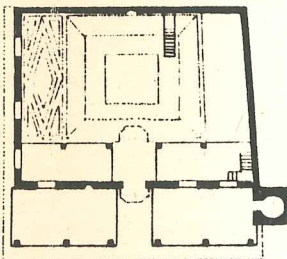
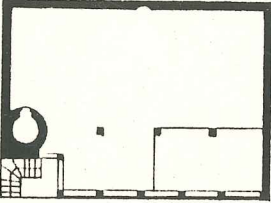
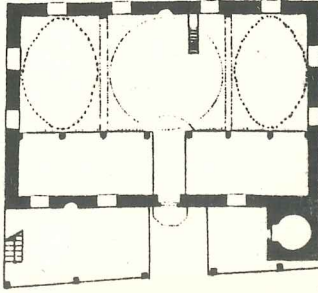
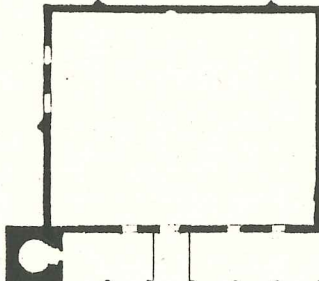
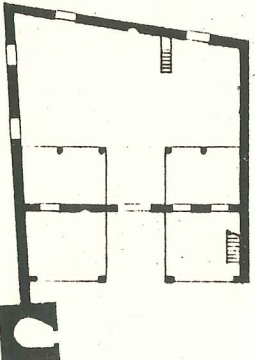
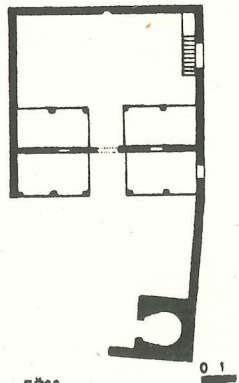
Eski Cami : İlk yapılış bilinmiyor.
Onarım 1815.

Çarşı Cami : İlk yapılış 1358.
Son yapılış 19.yy. sonu

- Zincirli Cami : İlk yapılış 14.yy.
Son yapılış 20.yy. başı
- Soğukkuyu Cami : İlk yapılış bilinmiyor.
1199 H (1782) minare yapımı.
- Kurşunlu Cami : 1497
- Hacı Abdurrahman C: 982 H (1565 M)
- Paşa Cami : İlk yapılış bilinmiyor.
1198 H (1781 M) minare yapımı.
- Necip Cami : İlk yapılış bilinmiyor
1198 H (1781 M) minare yapımı.
- Hacı Recep Cami : 1770-1780 olduğu sanılıyor.
- Taş Mahalle Cami : İlk yapılış bilinmiyor
1310 H (1893 M) onarım.
- Karakavuk Cami : 20.yy.da
- Tahtalı Cami : 20.yy.da
- Yuvalı Cami : 20.yy.da
- Yeni Cami : 20.yy.da
- Zaferiye Cami : 20.yy.da
- Demirci Mescidi : 20.yy.da.

KULA CAMI ve MESCİTLERİ TIPOLOJİSİ (ÖRTÜ SİSTEMLERİNE GÖRE)

FÖY 27

KUBBELİ CAMİLER		KUBBESİZ CAMİLER	
İçten ve dıştan kubbeli	İçten kubbeli dıştan kırma çatılı	İçten çökertme tavanlı	Düz tavanlı kırma çatılı
 KURŞUNLU CAMİ	 NECİP CAMİ (tekke)	 SOĞUKKUYU CAMİ	 ZİNCİRLİ CAMİ
 HACI ABDURRAHMAN CAMİ	 CARŞI CAMİ	 HACI RECEP CAMİ	 DEMİRCİ MESCİDİ
	 PAŞA CAMİ		 KARAKAVUK CAMİ
	 avlu girişi > avlu plan ölçek 1/200		 YENİ CAMİ
			 FÖY 27 0 1 TAHTALI CAMİ
			ESKİ CAMİ TAŞ MAHALLE CAMİ YUVALI CAMİ ZAFERİYE CAMİ TAŞKÖYÜN MESCİDİ ZAFERİYE MESCİDİ ÖLÇEK: 1/400

2.2. DİĞER YAPILARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kula'da cami ve mescitler dışındaki yapılar değerlendirme ve tipoloji yapılacak düzeyde niceliğe ulaşamamış olduğundan, kendi bölümleri sonunda belirtilen görüşler yeterli görülmüştür. Ancak, örneğin Kula'daki Çukur çeşmeler günümüze dek kalabilse idi, bunlar için bir görüş oluşturabilecektik, şüphesiz. Ya da sözü edilen hanlar veya sübyan mekteplerinin varlığı söz konusu olsa idi, bunlar da kendi tipleri içinde değerlendirilip, bir sonuca bağlanabilecekti.

Kula'da bugün bulunan yapılardan birbirinin tıpatıp benzeri (sadece boyutta farklı) iki kilise vardır ki, bunların benzerliği aynı yıllarda, aynı kişiler elinden çıkmış olması ve aynı topluluğa hitap etmiş olması ile açıklanabilir. Bu konudan kiliseler kısmında söz edilmiş ve ayrıca kiliselerden biri pilot yapı olarak seçilip çok geniş ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır (Bkz. II.Bölüm, 2.1).

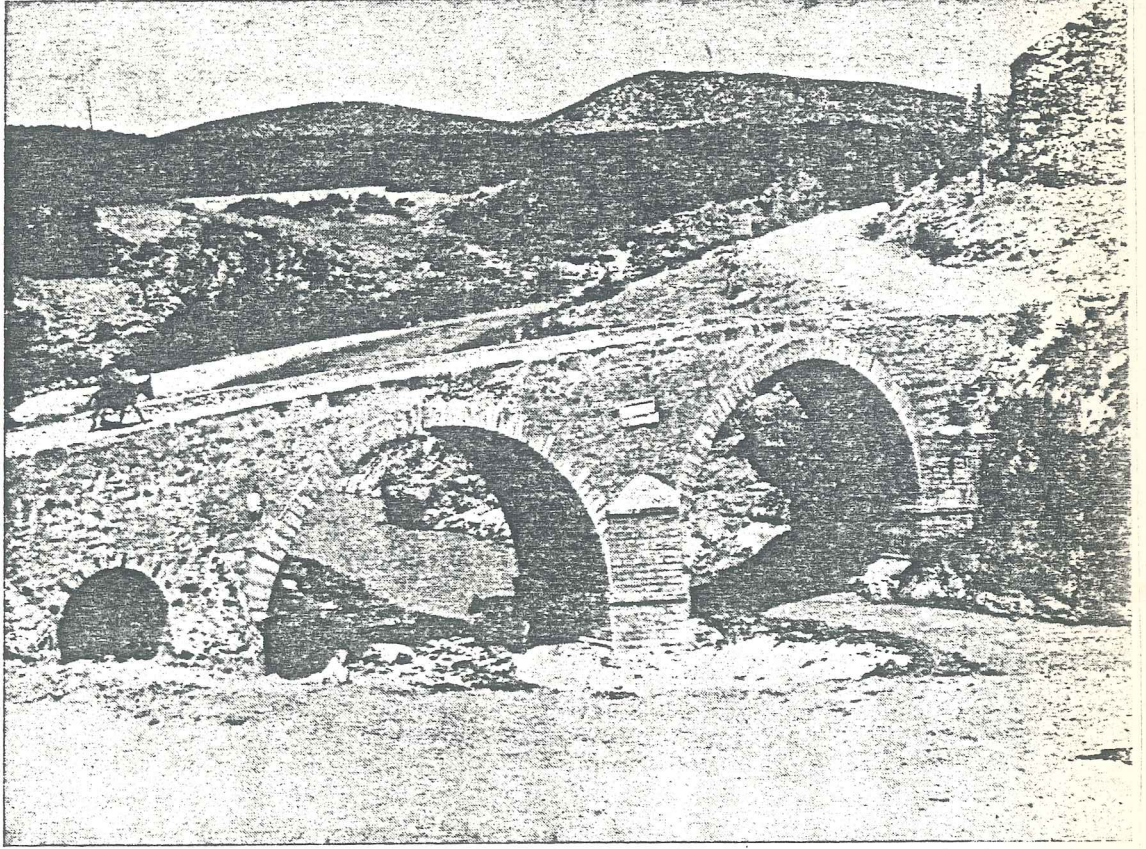

Foto 117- Kurşunlu Caminin Banisi Hoca Seyfettin Efendi'nin Selendi yolunda Gediz nehri üzerinde yaptırdığı Bahas (Boğaz) Köprüsü. 15.yy. sonu.

III. BÖLÜM - PİLOT YAPILARDA RÖLÖVE VE RESTORASYON

Kula tarihsel dokusu içinde birbirine çok yakın biri dinsel, diğeri kültürel nitelikli iki bina pilot olarak seçilmiştir.

Bunların ortak özelliği her ikisinin de Rum binaları olmasıdır. Bugün kullanılmayan, ancak Zafer İlkokulu adıyla bilinen binanın 19. yüzyılda, zengin Rumlardan Lambo oğlu Damyunus'un evi olarak yapıldığı söylenmektedir⁷⁶. Bahçesinde küçük bir şapeli de vardır. Cumhuriyet döneminde uzun yıllar ilkokul olarak kullanılmış, birçok Kulalı yurttaş bu okuldan mezun olmuş ve okul yakın bir zamanda yıkılma tehlikesi ileri sürülerek, yeni okul yapıldıktan sonra belediye tarafından oturulamaz raporu verilip kapatılmıştır. Bizim yaptığımız incelemeler, binanın orta derecede bir restorasyonla, yeniden Kula kültür yaşamına daha etkin bir şekilde katılabileceğini göstermiştir.

Seçilen 2. yapı ise Rumlar'dan kalan 1837 tarihli basit bir kilisedir. İlçede Rum nüfus bulunmadığından yakın bir zamana kadar tekel deposu olarak kullanılmış olan kilise, bugün harap bir durumda boş olarak durmakta ve Kula Özel İdare-since satışı istenmektedir. İşlevini yitirmiş dinsel bir ya-

76. Akgün mahallesi eski muhtarlarından Galip Tümer ile yapılan görüşmeden.

pının Kula sosyal yaşamına kazandırılabilmesi için seçtiğimiz kilisenin taşıyıcı sistemi orta derecede tahrip olmuş olup, ayakta durmaktadır. Okula göre daha ağır bir restorasyon gerektirip, uygulandığı takdirde, ilçe çok maksatlı bir salon niteliğindeki yapıyı sosyal ve kültürel yaşamına katmış olacaktır.

I. ZAFER İLKOKULU

19. yüzyılda ilçenin Rum zenginlerinden Lambo oğlu Damyunus'un evi olarak yapıldığı söylendiği gibi, binanın Rumlara ait bir okul ya da hastane olabileceği de ileri sürülmektedir. Gerçekten de plan özellikleriyle bir evden çok, okul ya da basit boyutta bir hastane niteliği taşır. Kula'da geçmişte bir Rum okulunun varlığı kesin olmakla birlikte, bu okulun, projemize konu olan bina olup olmadığı bilinmemektedir. Bahçesinde ayrıca eskiden okul kütüphanesi olarak kullanılan bir şapel de vardır (Bak II. Bölüm 1.7.3). Bahçe girişine döşenen Rumca yazılı mermerlerin yazıları zamanla silinmiştir.

1.1. RÖLÖVE RAPORU

1.1.1. KONUMU

Kula tarihsel merkezinin en kuzey ve en yüksek noktasında Akgün mahallesi, 14 ada, 1 parselde bulunan 45.06.0(10)/1 envanter numaralı binadır. (Pafta 1) Çam ağaçlarıyla kaplı, çevresi parmaklıklı duvarlarla çevrili bir bahçe içinde yer alır. Ana girişi güneydoğuda sokak tarafındadır. Bahçeye bu girişin karşısındaki demir kapıdan girilir. Güneybatısında içinde bir şapelin yer aldığı ağaçlıklı bir bahçe, kuzeybatısında okulun geniş boş bahçesi, kuzeydoğusunda ise yeniyapılan ilkokul binası yer almaktadır.

1.1.2. PLANLAR (PAFTA 2 ve 3)

Zemin Kat: Zemin kata 4 sütunlu bir portikten girilir. ZK000: Birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanan, mermer kaplamalı, kare kesitli 4 sütunun oluşturduğu bir giriş portigidir (Foto 121). Sol yan tarafında merdiven altına geçişi sağ-

lıyan muhdes bir kapı, bina duvarında ise, ortada mermer söveli, demir parmaklıklı bir kapı (MK1) ile iki yanında birer yarım daire niş şeklinde mumluklar (M1) yer alır. Döşemesi mermer kaplıdır.

ZK001: Giriş portiginden geçilerek girilen, binayı baştan sona geçen uzun bir koridordur. İki yanında odalara geçişi sağlayan ahşap kapılar (AK1), sonunda ise demir parmaklıklı bir kapı (MK1) yer alır. Girişin hemen sağında zemin altındaki sarnıçla bağlantıyı sağlayan bir kapak vardır (Foto 132). Döşemesi mermer, tavanı ahşap kaplama, duvarları ise kârgir üzeri sıvalıdır.

ZK002: Koridordan çift kanatlı ahşap bir kapı (AK1) ile girilir. Mekanın 4 penceresi (P1, P2), 1 camlı ahşap dolabı (D1) vardır. ZK003'e geçişi sağlayan çift kanatlı ahşap kapının iki yanında duvar içinde birer niş yer alır. Döşeme ahşap, tavan çıtalı ahşap kaplamadır. Duvarlar kargir ve sıvalıdır. Bacası vardır (B1).

ZK003: Koridordan çift kanatlı ahşap kapıyla girilen mekanın 3 penceresi (P2) ve 1 camlı ahşap dolabı (D2) vardır. ZK002 ile ortak duvarında çift kanatlı ahşap bir kapı yer alır. Döşemesi ahşap, tavanı çıtalı ahşap kaplama, duvarlar kargir ve sıvalıdır. Bacası vardır (B1).

ZK004: Koridordan çift kanatlı ahşap bir kapıyla girilir. 4 penceresi (P2) ve camlı ahşap bir dolabı (D3) olan mekanın döşemesi ahşap, tavanı çıtalı ahşap kaplama ve duvarları kargirdir. Bacası vardır (B2).

ZK005: Koridordan çift kanatlı ahşap kapıyla girilir. 4 penceresi (P3) ve camlı ahşap bir dolabı (D3) vardır. Döşemesi dökme mozaik (sonradan yapılmış), tavanı ise çıtalı ahşap kaplamadır. Bacası vardır (B3).

ZK006: ZK007 ile tek bir mekan iken sonradan bölme duvarı ile bölünen parçalardan biridir. ZK007 den tek kanatlı ahşap bir kapı (AK2) ile geçilen mekanın döşemesi ahşap, tavanı çıtalı ahşap kaplamadır. Tek penceresi kapalı merdiven sahanlığı altına geldiğinden ışık almaz. Camlı ahşap bir dolabı (D2) ile ZK005 ile ortak duvarında 2 nişi vardır. Bacası yoktur.

ZK007: Koridordan çift kanatlı ahşap bir kapı (AK1) ile girilen mekanın 2 penceresi (P3) vardır. Döşeme ahşap, tavan çıtalı ahşap kaplamadır. Duvarları kârgir ve sıvalı olan mekanın bacası vardır (B4).

ZK008: Koridordan çift kanatlı ahşap bir kapıyla girilir. 3 penceresi (P1, P3), camlı ahşap bir dolabı (D1) bulunan mekanın döşemesi ahşap, tavanı ise çıtalı ahşap kaplamalıdır. Duvarlar kargir ve sıvalıdır. Bacası vardır (B5).

1. Kat: Zemin katla doğrudan bağlantısı olmayan 1. katın dışarı ile ilişkisi 3 ayrı merdiven ve girişle sağlanmaktadır. Haçvari koridor sisteminin yanlarında odalar yer alır. Ana giriş ortada yan girişler ise, haçın yan kollarının uçlarındandır.

BK000: Merdiven sahanlığı giriş portiği şeklinde düzenlenmiştir. Sahanlığa yanlardan çift kollu merdivenlerle ulaşılır. Portik, birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanan daire kesitli 4 sütunun taşıdığı beşik çatı ile örtülüdür. Merdivenlere ve sahanlığa metal korkuluklar konulmuştur. Döşeme mermer, tavan sıvalıdır, ortasına alçı ile göbek yapılmıştır (Foto 141). Bina duvarının ortasında camlı parmaklıklı, çift kanatlı bir ahşap kapı (CK1) ile iki yanında birer yarım daire niş şeklinde mumluklar (M2) yer almıştır. Kapı yuvarlak kemerli, mermer söve ve eşiklidir.

BK001: Binayı baştan sona geçen bir koridor halinde olup, koridoru dikine kesen diğer bir koridor sistemi ile (BK001/A, BK001/C) birlikte haçvari bir koridor oluştururlar. Yanlarda odalara açılan kapılar (AK3) yer alır. BK001/A:BK000/A sahanlığından ahşap tablalı bir kapı (AK4) ile geçilen haçvari koridorun sol koludur. Karşılıklı odaların kapısı buraya açılır. BK001/B: Haçvari koridorun 3. koludur. Koridorun tek penceresi burayı aydınlatır. Karşılıklı iki kapı açılmıştır. BK001/C: BK000/B sahanlığından camlı, parmaklıklı, ahşap bir kapı (CK2) ile geçilen koridorun 4. koludur. Karşılıklı odaların kapıları buraya açılır. Döşeme ahşap; tavanı ahşap kaplamadır. Duvarlar ahşap karkas olup, bağdadi sıvalıdır. Duvarların tavan ile birleştiği yerlerde alçı silmeler görülür (Foto 134, 135).

BK002: BK001'den çift kanatlı iki ahşap kapı (AK3) ile girilen mekanın 5 penceresi (P4, P5) vardır. Döşeme ve tavan ahşaptır. Duvarlar 178 cm'e kadar ahşap lambri kaplıdır. İç duvarlar ahşap karkas, dış duvarlar kâgirdir. Bacası vardır (B1).

BK003: BK001 ve BK001/A'dan birer ahşap çift kanatlı kapı ile girilir. 3 penceresi (P5) bulunan mekanın tavan ve döşemesi ahşaptır. Duvarları 178 cm'e kadar ahşap lambri ile kaplıdır. İç duvarlar ahşap karkas, dışlar ise kargirdir. Bacası vardır (B1) (Foto 136).

BK004: BK001/B ve BK001/A'dan birer ahşap çift kanatlı kapı ile girilir. 4 penceresi ve camlı, ahşap bir dolabı (D4) olan mekanın tavan ve döşemesi ahşap, duvarları 178 cm'e kadar ahşap kaplıdır. İç duvarlar ahşap, dışlar kargirdir. Bacası vardır (B2). Mekanın bir de BK001/A'ya bakan iç penceresi (P6) vardır (Foto 138).

BK005: BK001/B ve BK001/C'den birer ahşap çift kanatlı kapı ile girilir. 4 normal penceresi (P5), bir iç penceresi (P6) ve camlı ahşap bir dolabı (D4) vardır. Tavan ve döşemesi ahşaptır. Duvarlar 178 cm'e kadar ahşap lambri kaplıdır. İç duvarlar ahşap, dışlar kargirdir. Bacası vardır (B3) (Foto 139).

BK006: BK001 ve BK001/C'den birer ahşap çift kanatlı kapı (AK3) ile girilen mekanın 2 penceresi, BK007'ye geçişi sağlayan bir kapısı (AK3) vardır. Döşeme ve tavanı ahşap olan mekanın duvarları 178 cm'e kadar ahşap lambri kaplıdır. İç duvarlar ahşap, dışlar ise kârgirdir. Bacası vardır (B4).

BK007: BK001'den bir kapı (AK3) ile girilen, daha önce BK008 ile tek bir mekan iken bölme duvarı ile ayrılmıştır. 2 penceresi ve BK006'ya geçişi sağlayan bir kapısı (AK3) vardır. Duvarları 178 cm'e kadar ahşap lambri kaplıdır. Döşeme ve tavanı ahşap olan mekanın iç duvarları ahşap, dışlar ise kargirdir. Bacası yoktur.

BK008: BK001'den bir kapı (AK3) ile girilen küçük bir mekandır. 3 penceresi (P4, P5) ve bacası (B5) vardır. Döşeme ve tavanı ahşaptır. İç duvarlar ahşap, dışlar ise kârgirdir.

1.1.3. GÖRÜNÜŞLER

Giriş Cephesi: Orta kısmı öne doğru çıkan 2 katlı giriş portiği şeklinde düzenlenmiş ve üst portiğe iki yandan merdivenler çıkmaktadır (Foto 118, 119). Geride kalan cephe de iki yanda alt ve üst katların 2'şer pencereleri bulunmaktadır. Portiğin üzeri üçgen frankton şeklinde düzenlenmiş, ortasına kabartma motifler yapılmıştır. Alt portik, üzerleri mermer kaplı, birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanan 4 sütunludur. Üst portiğin sıvalı daire kesitli dört sütununun

iyonik başlıkları vardır ve alçı profilli yuvarlak kemerlerle birbirlerine bağlanırlar. Tüm pencereleri mermer sövelidir. Köşelere mermer köşe taşları bina yüksekliğince sıralandırılmıştır (Foto 120, 121, 128).

Kuzeydoğu Cephesi: Boydan boya alt katın 6, üst katın 7 penceresi sıralanmıştır. Ortada binaya bitişik olarak üst kata çıkan bir merdiven yer alır. BK000/B sahanlığının altı basık kemerli yapılmış olup, sonradan kapatılmıştır. Sahanlıktan camlı, parmaklıklı ahşap kapı (CK2) ile üst kata geçiş sağlanmıştır. Kapı mermer söveli ve yuvarlak kemerlidir. Sahanlığın üzerini çinko kaplı bir saçak örter. Tüm cephelerde 1. kat düzeyini belirten 3 kademeli basit bir silme yapılarak, üst kat 10 cm içe çekilmiştir. Pencerelerin akslarında en altta mermerden bodrumu havalandıran kanallar, en üstte, saçak altında ise kafesli kanallar bırakılmıştır (Foto 122, 123).

Kuzeybatı Cephesi: Binanın arka cephesidir. Üst katın 5, alt katın 4 pencere ve ortada bir kapısı bulunur. Kat düzeyindeki silme tek katlı yapılmıştır. Ortadaki kapı (MK1) yuvarlak kemerli, mermer söveli, demir parmaklıklıdır. Pencere akslarındaki kanallar mevcuttur (Foto 124, 125).

Güneybatı Cephesi: Kuzeydoğu cephesinin az farkla simetriği görünümündedir. Üst ve alt katların 8'er penceresi ile üst katın bir giriş kapısı yer alır. Ortada binaya bitişik olarak üst kata çıkan bir merdiven yer alır. BK000/A sahanlığının altı açıktır, ancak özgün şeklinde değildir. Sahanlığı çinko kaplı bir saçak örter. Ahşap kapısı (AK4) tablalı, yuvarlak kemerli ve mermer sövelidir. Pencere akslarındaki kanallar burada da vardır (Foto 126, 127, 129).

Giriş cephesindeki pencerelerin söveleri mermer, diğerlerinininki ise tuğladan yapılmış olup, sıvalıdır.

1.1.4. MİMARİ ELEMANLAR

1- KAPILAR

Ahşap Kapılar:

AK1: Zemin katın oda kapılarıdır. Çift kanatlı ve tablalı yapılmış olup, sabit üst kısımları camlıdır. Profilli pervazları vardır. 122/257 cm boyutundadır.

AK2: ZK007 ile ZK006 arasındaki muhdes tek kanatlı kapıdır.

AK3: 1. katın oda kapılarıdır. Çift kanatlı ve tablalı yapılmış olup, sabit üst kısımları camlıdır. Geniş, profilli pervazları vardır. 140/300 cm boyutundadır (Foto 136).

AK4: BK000/A sahanlığından BK001/A'ya geçişi sağlayan çift kanatlı, tablalı kapıdır. 153/330 cm boyutundadır (Foto 127).

Ahşap Camlı Kapılar:

CK1: 1. katın ana giriş kapısıdır. Çift kanatlı kapının camlı kısmı önünde metalden dekoratif şebekesi vardır. Yuvarlak kemerli ve mermer sövelidir. 226/390 boyutundadır (Foto 131).

CK2: BK000/B sahanlığından BK001/C'ye geçişi sağlayan çift kanatlı kapının camlı kısmı önünde demir parmaklığı vardır. Yuvarlak kemerli ve mermer sövelidir. 151/330 cm boyutundadır (Foto 131).

Madeni Kapılar:

MK1: ZK000 portliğinden ve arka cepheden ZK001'e girişi

sağlıyan kapılardır. Parmaklıklı olarak yapılmıştır. Yuvarlak kemerli ve mermer sövelidir. 140/270 boyutundadır (Foto 130).

2- PENCERELER

P1: Zemin katın giriş cephesindeki pencereleridir. Diğerlerinden farkı mermer söveleri bulunmasıdır. 100/190 boyutundadır.

P2 ve P3: Zemin katın dışa bakan diğer pencereleridir. Söveleri tuğladan ve sıvalı olup, denizlikleri mermerdir. 96/190 ve 100/190 boyutlarındadır.

P4: 1. katın ön cephe pencereleridir. Mermer söveli ve mermer denizliklidir. 115/233 boyutundadır.

P5: 1. katın diğer pencereleridir. Söveleri tuğladan ve sıvalıdır. Denizlikleri mermerdir. 110/233 boyutundadır.

Bu pencerelerin tümü şevlidir. 1. kat pencerelerinin içte kenarlarında alçı profilli silmeler bulunur (Foto 137).

P6: 1. katta BK004 ve BK005'de bulunan koridora bakan iç pencerelerdir. 116/237 cm boyutundadır (Foto 139).

3- DOLAPLAR

D1, D2, D3: Aynı biçimlerde, farklı boyutlarda zemin katın camlı ahşap dolaplarıdır (Foto 133).

D4: BK004 ve BK005'de bulunan camlı ahşap dolaplardır. 110/228 boyutundadır (Foto 138).

4- MUMLUKLAR

M1: Alt giriş portiğinde bulunan yarım daire niş şeklindeki içleri mermer kaplı yuvarlak kemerli mumluklardır.

M2: BK000 portiğinde bulunan yarım daire niş şeklinde, içi mermer kaplı, kenarlarında profilli alçı silmeleri olan, yuvarlak kemerli mumluklardır.

5- MERDİVENLER

Giriş cephesindeki merdiven: Çift kollu, mermer kaplama basamaklı, madeni basit süslemeli korkuluğu olan merdivendir. BK000 sahanlığına ulaşır. 17 rıhtlıdır (Foto 121, 128).

Kuzeydoğu cephesindeki merdiven: Tek kollu, mermer kaplama basamaklı, madeni korkuluklu merdiven BK000/B sahanlığına ulaşır. 17 rıhtlıdır. Sahanlık köşede bir kolona oturtulmuş ve basık kemerlerle bağlanmış olup, sonradan kapatılmıştır (Foto 122, 123).

Güneybatı cephesindeki merdiven: Tek kollu, mermer kaplama basamaklı, madeni korkuluklu merdiven BK000/A sahanlığına ulaşır. Sahanlık köşede kargir bir kolona oturur. Altı açıktır. 16 rıhtlıdır (Foto 126, 127).

1.1.5. STRÜKTÜR

Binanın tüm dış duvarları yığma olarak kargirden yapılmıştır. Zemin katta iç duvarlar da kargir olup, tüm duvarların altında temel duvarları vardır. 1. katta kargir dış duvarlar aynen devam ederler. İç duvarlar ahşap karkas sistemde yapılmıştır. Dış duvarlarla birlikte çatıyı taşırlar. Döşemeler zemin katta ahşap kirişleme ile oluşturulmuş olup, altta kargir ayakları bulunması gerekir. 1. katın döşemesi de alt

katın duvarlarına oturan ahşap kirişleme ile oluşturulmuştur. 1. katın tavanı da ahşap kirişlerle geçilmiş olup, alt kısmı ahşapla kaplanmıştır. Giriş portikleri kargir ayaklarca taşınır. Portiği örten beşik çatı ana çatı ile birlikte kurularak portiğin sütunlarına oturur.

Zemin katın altı, koridorun bir kısmında sarnıç görevini üstlenmiştir. Koridorun kısa kenarına paralel olarak atılan kemerlerle iki ana duvarın bağlantısının yapıldığı sanılmaktadır (Pafta 4, 5).

1.1.6. MALZEME

Bina genelde kârgir olarak inşa edildiğinden dış duvarlarda tuğla ve taş üst katın bölme duvarlarında ahşap kullanılmıştır. Döşemeler ve çatı ahşaptan inşa edilmiştir. Çatı alafranga kiremit kaplıdır. Binada yer yer mermer (döşeme kaplaması, denizlik ve söve olarak) de kullanılmıştır. Metale kapılarda, parmaklık ve korkuluklarda rastlandığı görülür.

1.1.7. SÜSLEME

Binada süsleme elemanlarına pek rastlanmaz. Giriş cephesindeki franktonda görülen kabartma motifler, BK000 sahanlığının tavanındaki basit kartonpiyer ve profilli alçı silmeler binanın tek süsleme öğeleridir. ZK000'daki madeni kapının sereni de kabartmalı motifleriyle dikkati çekiyor (Foto 130).

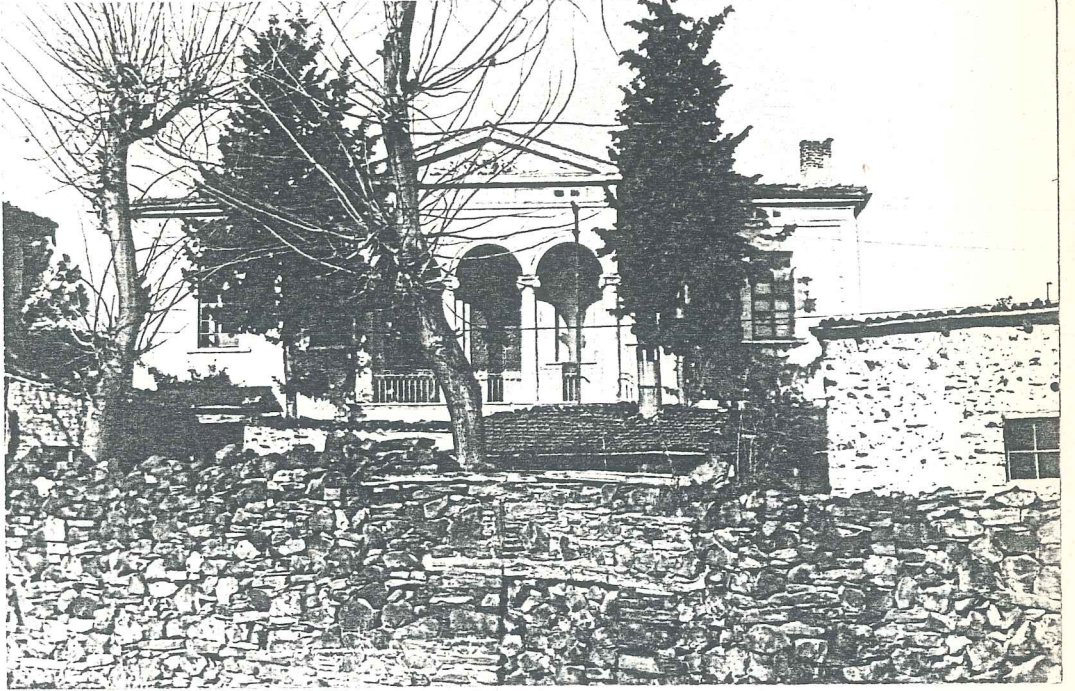

Foto 118- Zafer İlkokulu Genel görünüş .

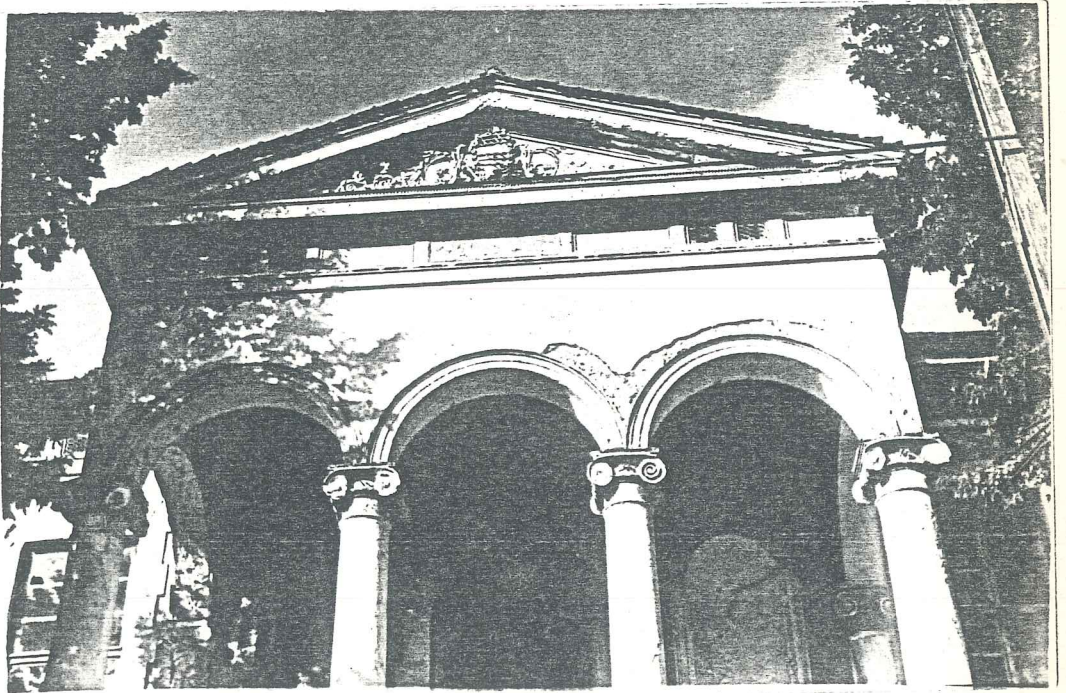

Foto 119- Zafer İlkokulu üst giriş portiği.

Foto 120- Zafer İlkokulu ön cephe.

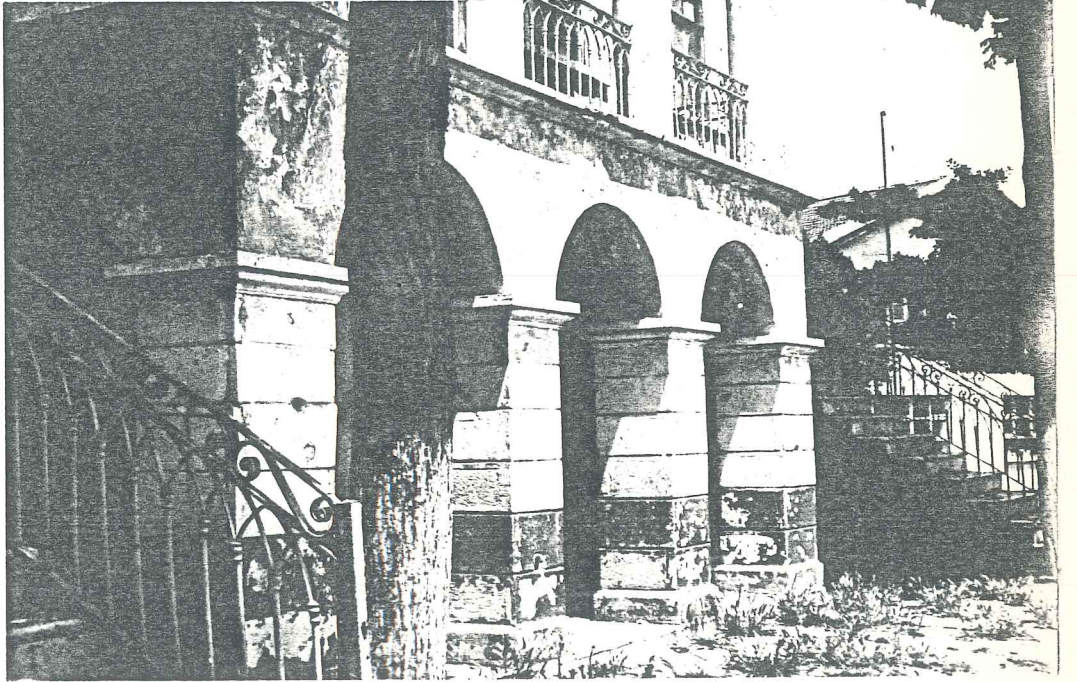

Foto 121- Zafer İlkokulu alt giriş portığı.

Foto 122- BK000/B sahanlığı ve CK2 kapısı.

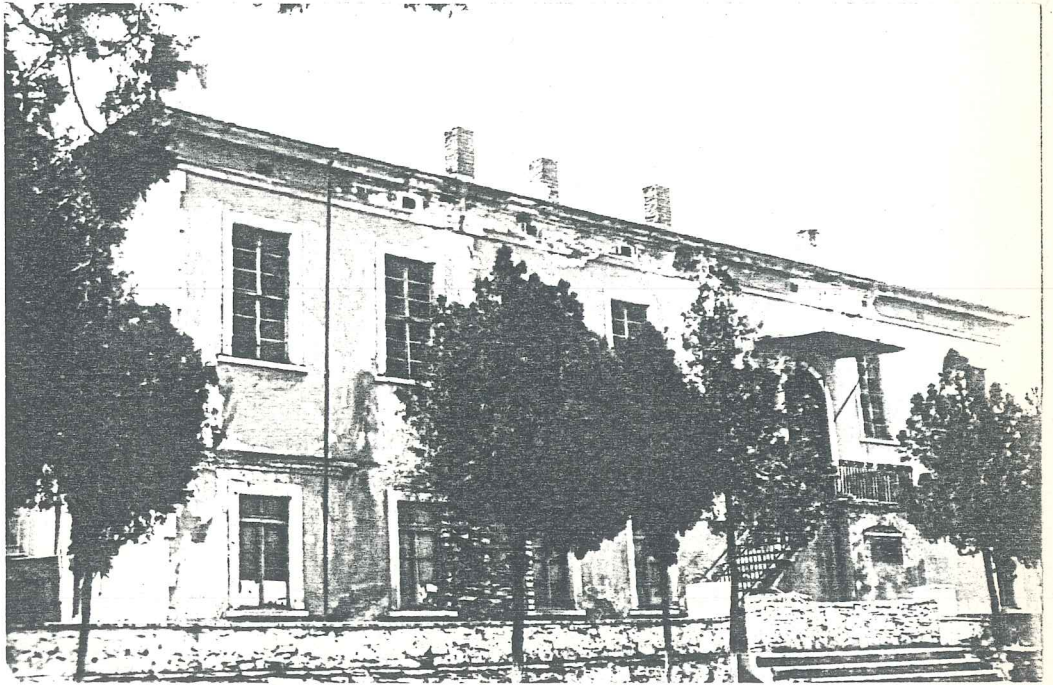

Foto 123- Sağ yan görünüş.

Foto 124- Arka görünüş, sağda şapel.

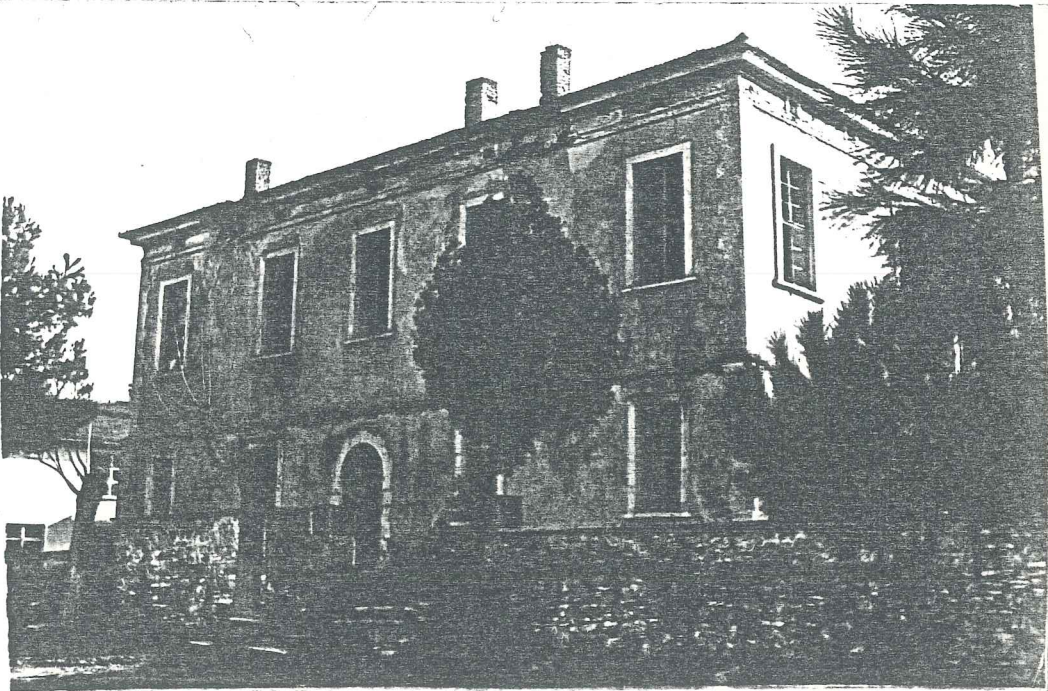

Foto 125- Arka görünüş.

Foto 126- Sol yan görünüş.

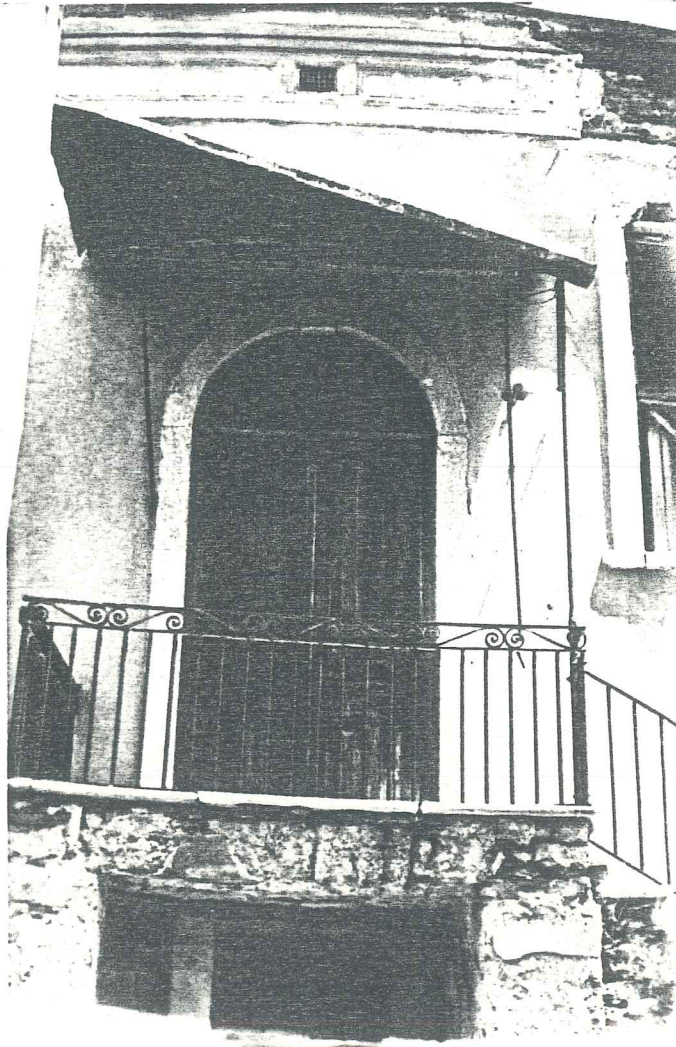

Foto 127- BK000/A sahanlığı ve kapısı.

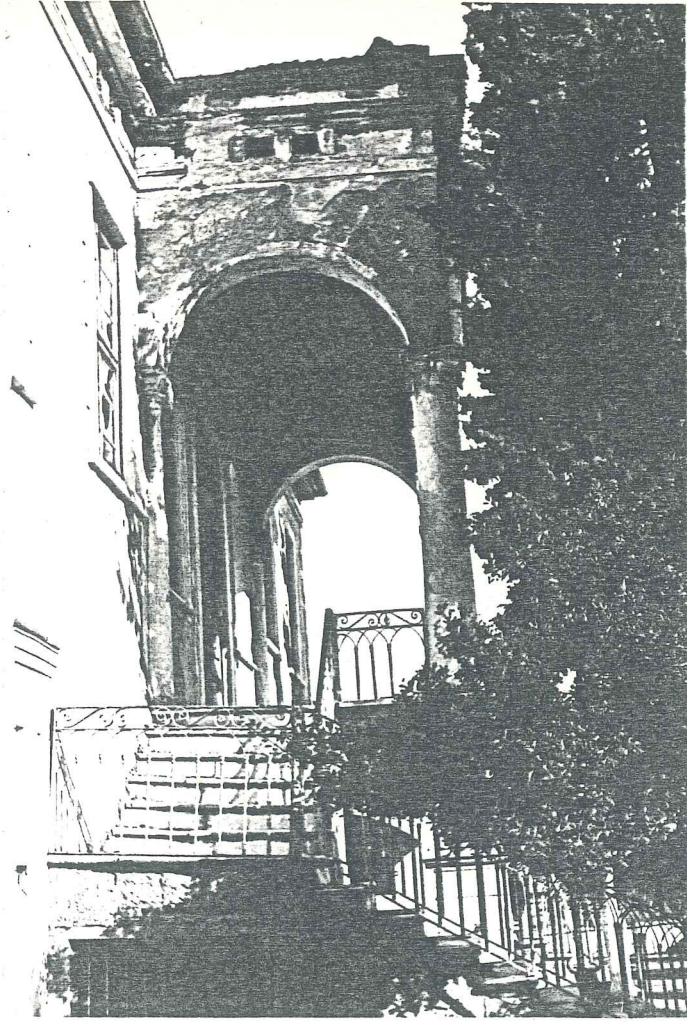

Foto 128- Portiin sol yandan grn.

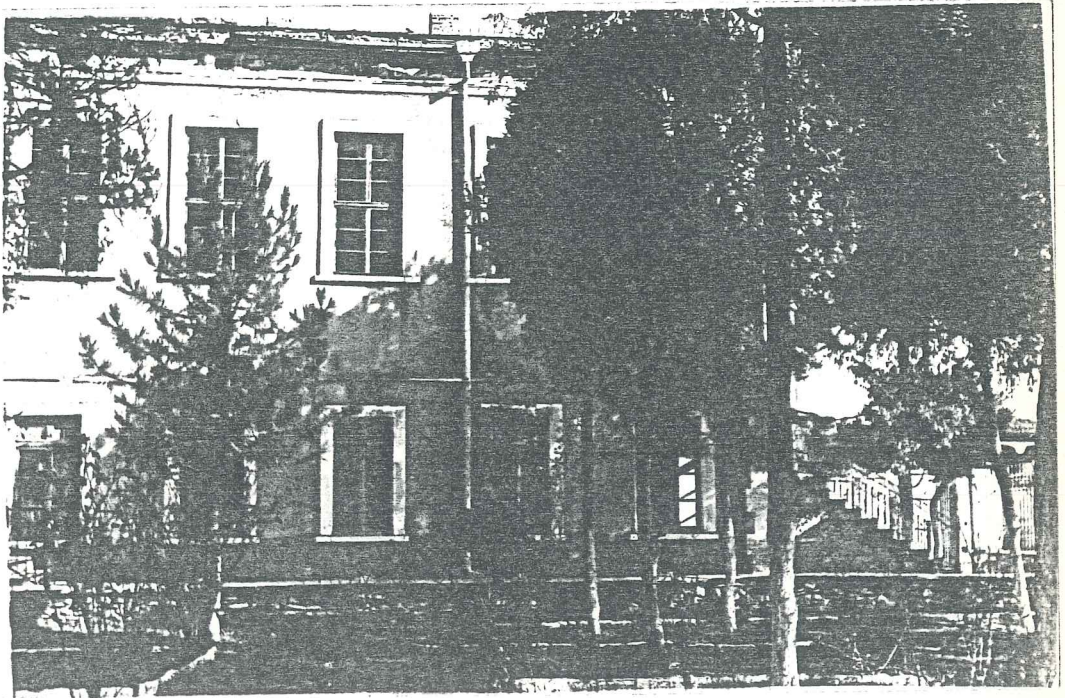

Foto 129- Sol yan cephe.

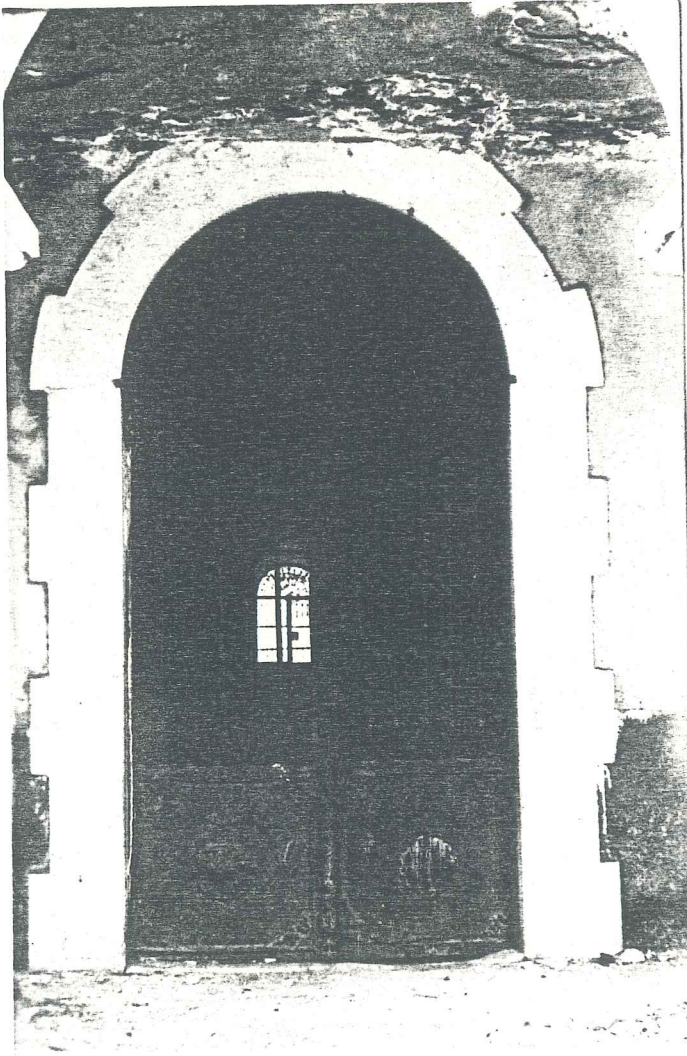
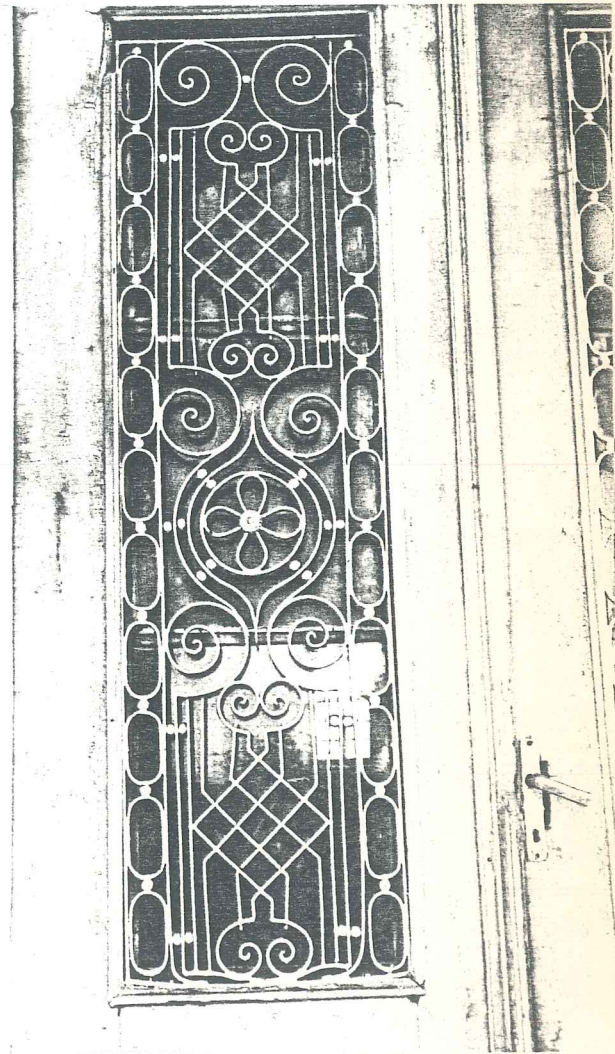

Foto 130- MK1 kapısı
(zemin katta)

Foto 131- CK1 kapısı
(1. katta)

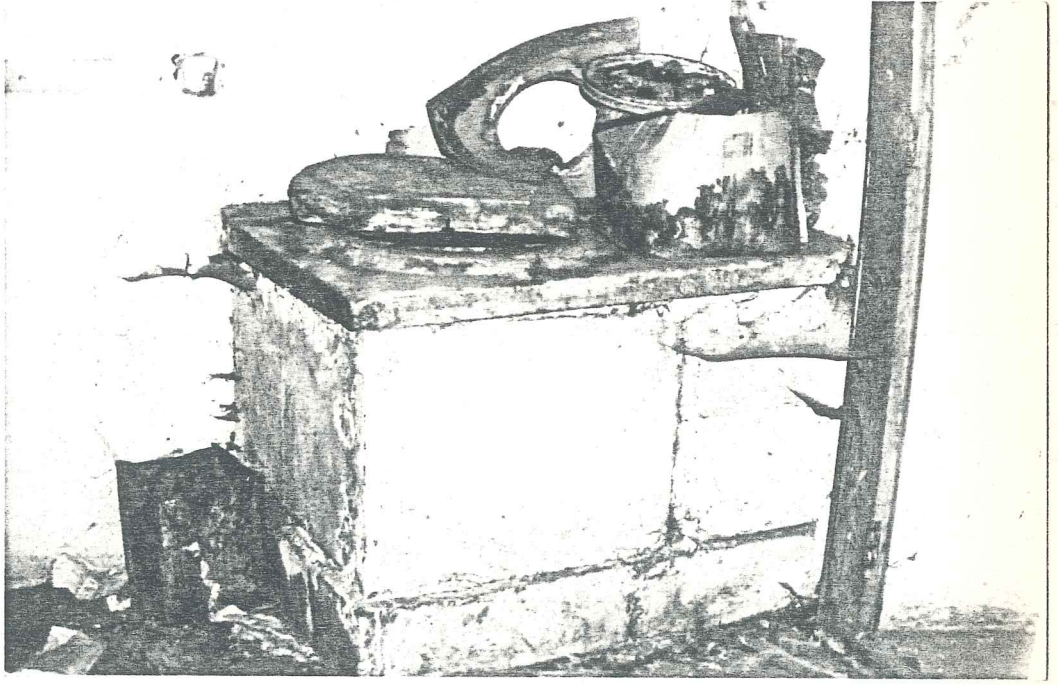

Foto 132- ZK001 deki kuyu kapağı.

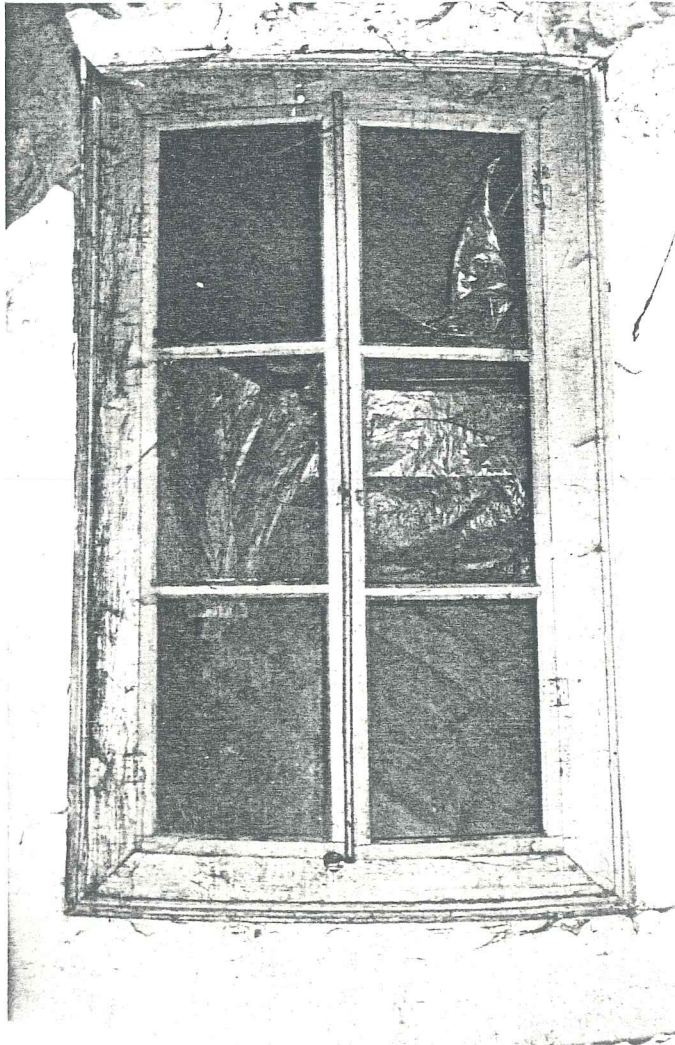

Foto 133- ZK002 deki D1 dolabı

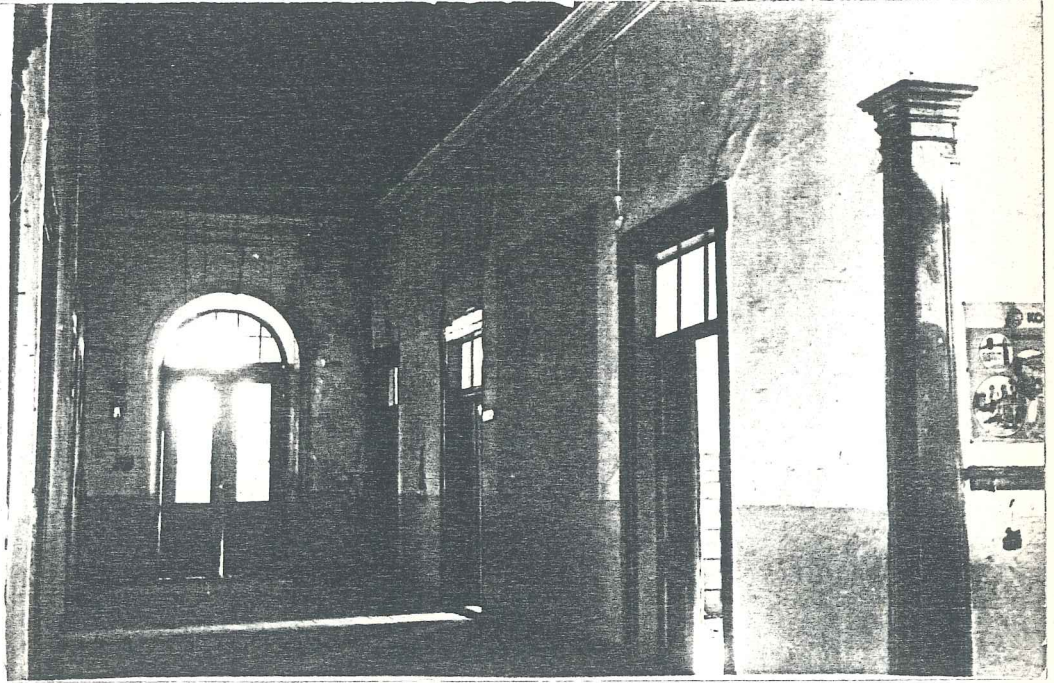

Foto 134- BK001 koridor.

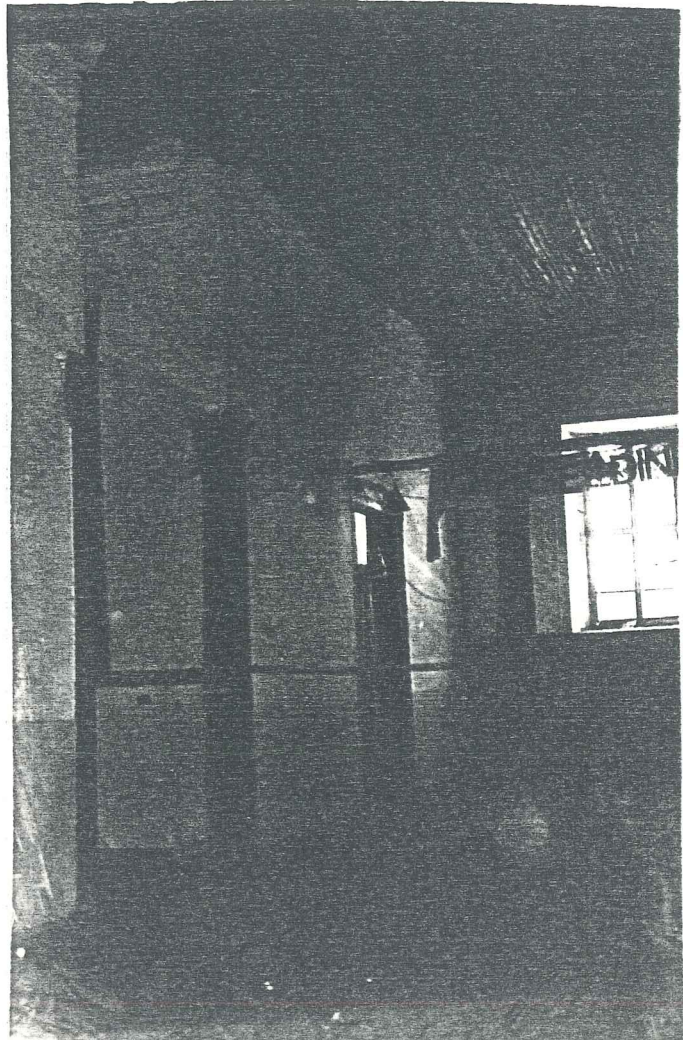

Foto 135- BK001/B koridorun diğ er ucu

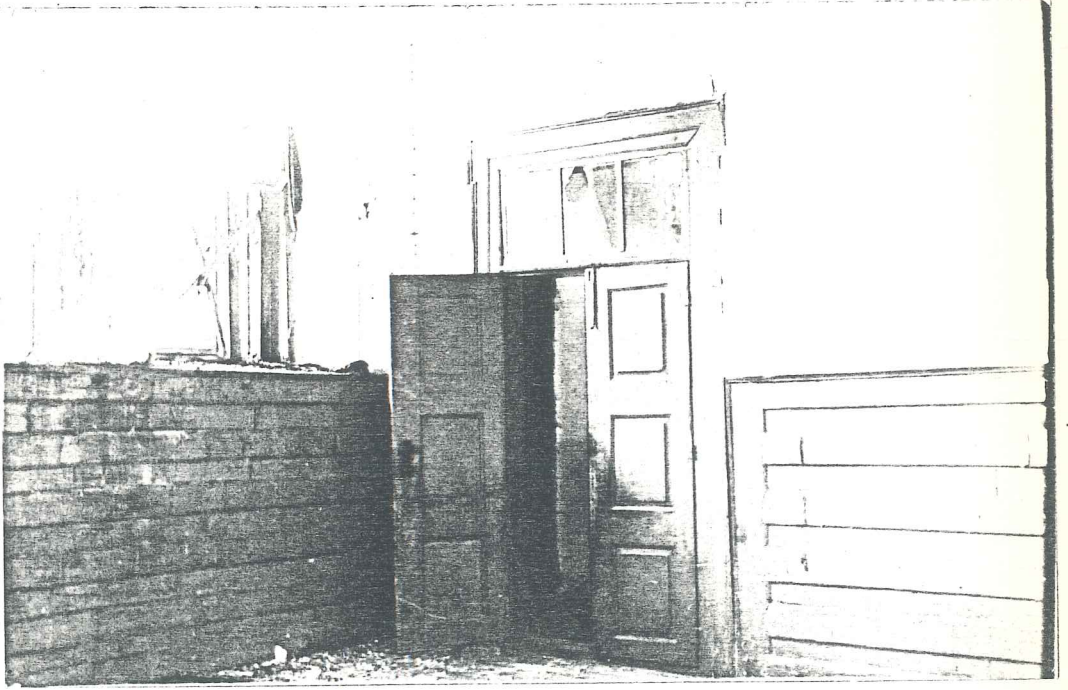

Foto 136- BK003 odası.

Foto 137- 1. katta bir pencere

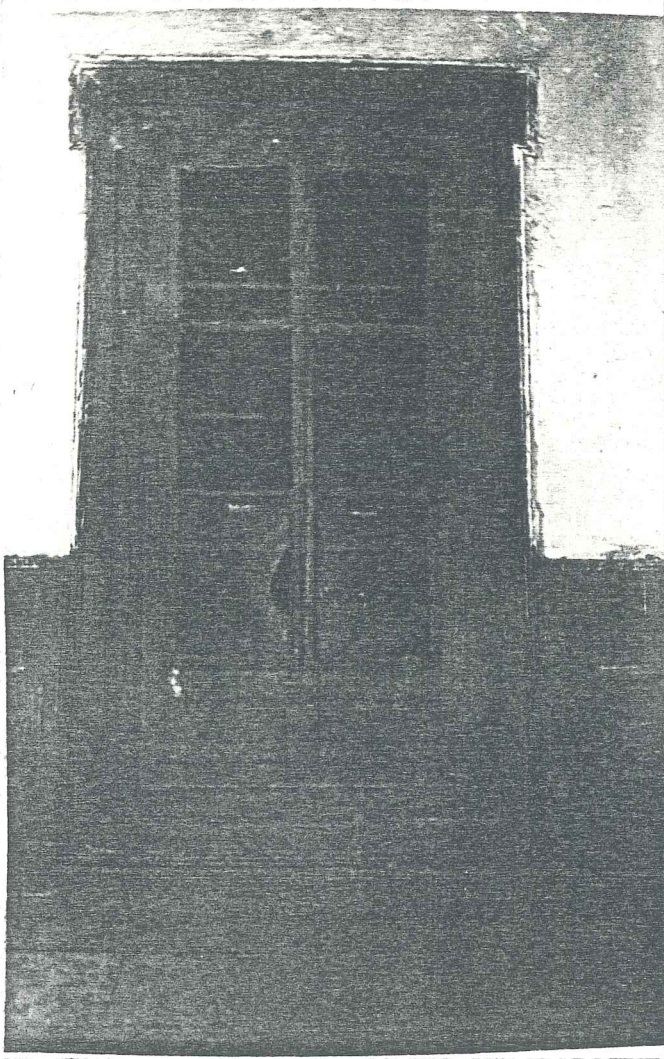

Foto 138- BK004 de D4
dolabı.

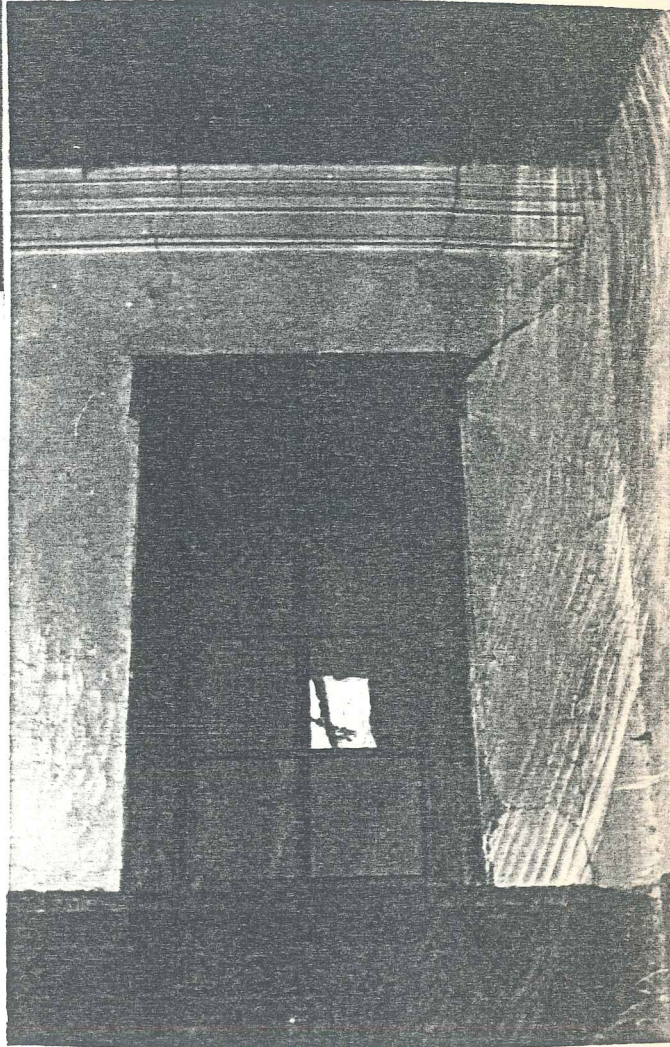

Foto 139- BK005 de iç
pencere.

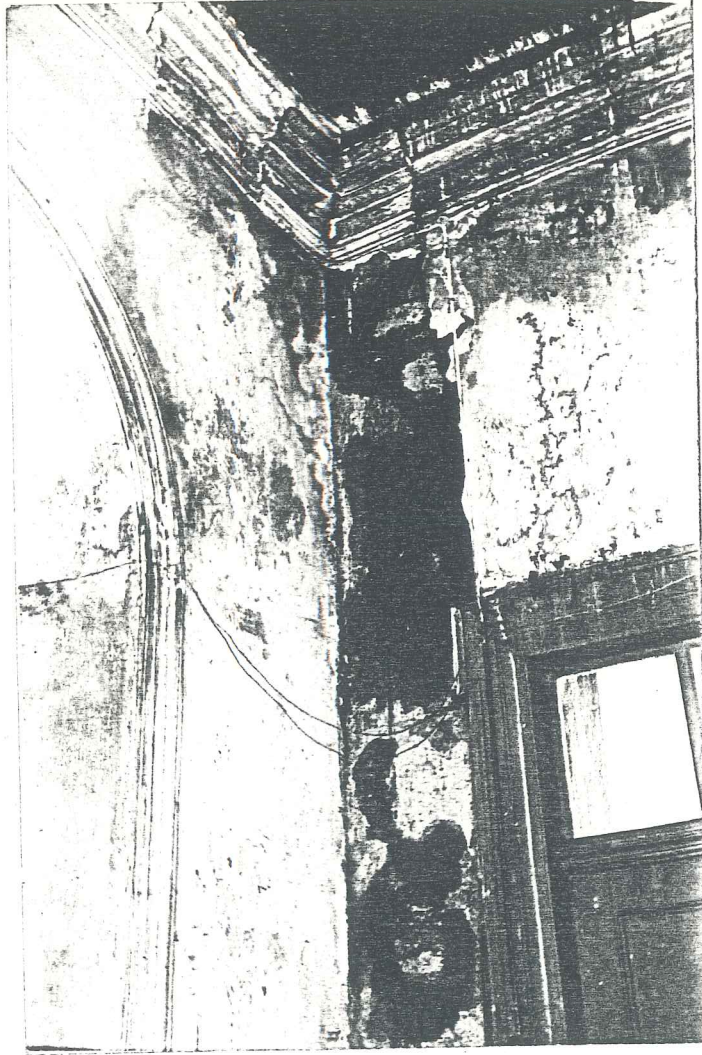

Foto 140- BK001 de tahrip olan köşe.

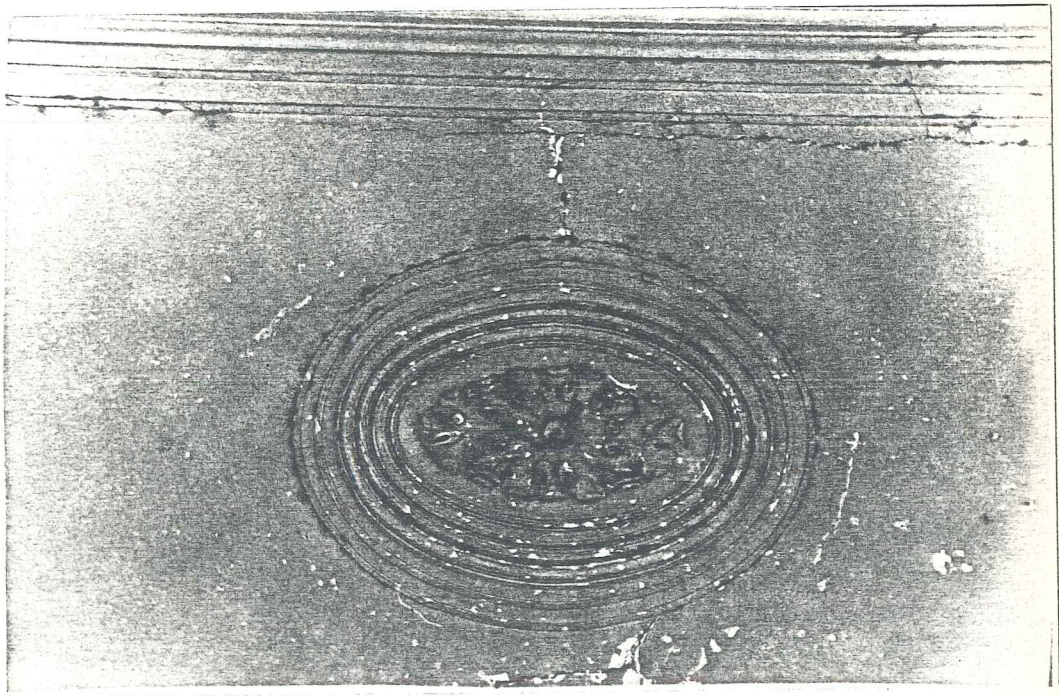
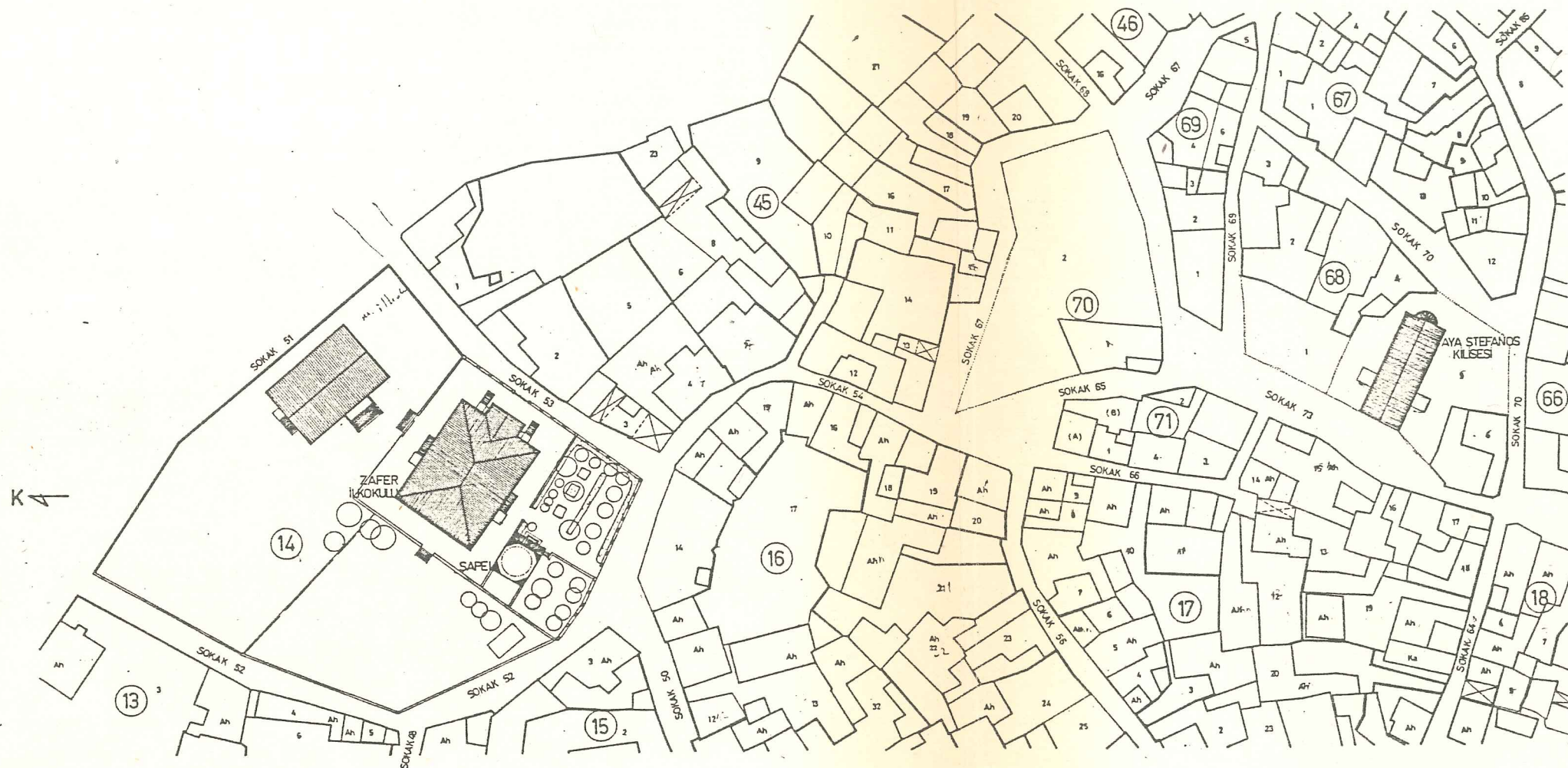

Foto 141- BK000 sahanlığı tavanı.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ.

Rolöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

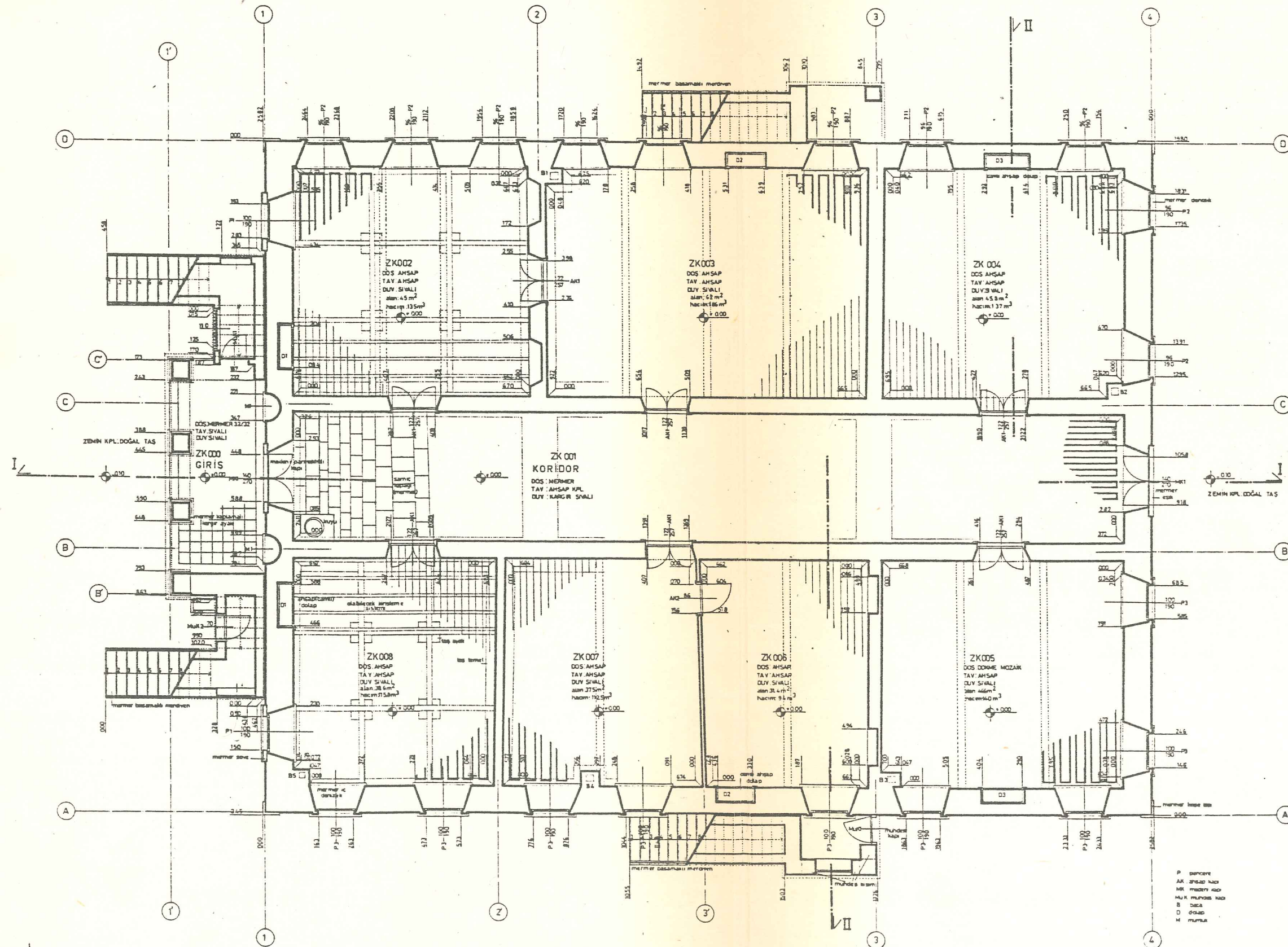
DİPLOMA PROJESİ mart 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA, ZAFERİYE MAH.
AYA STEFANOS KİLİSESİ.
ZAFER İLKOKULU.

VAZİYET PLANI
ÖLÇEK: 1/500

Yöneten: Öğ. Gr. Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve-Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

DİPLOMA PROJESİ

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.06.00.011
ZAFER İLKOKULU

ZEMİN KAT PLANI (RÖLÖVE)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten: Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

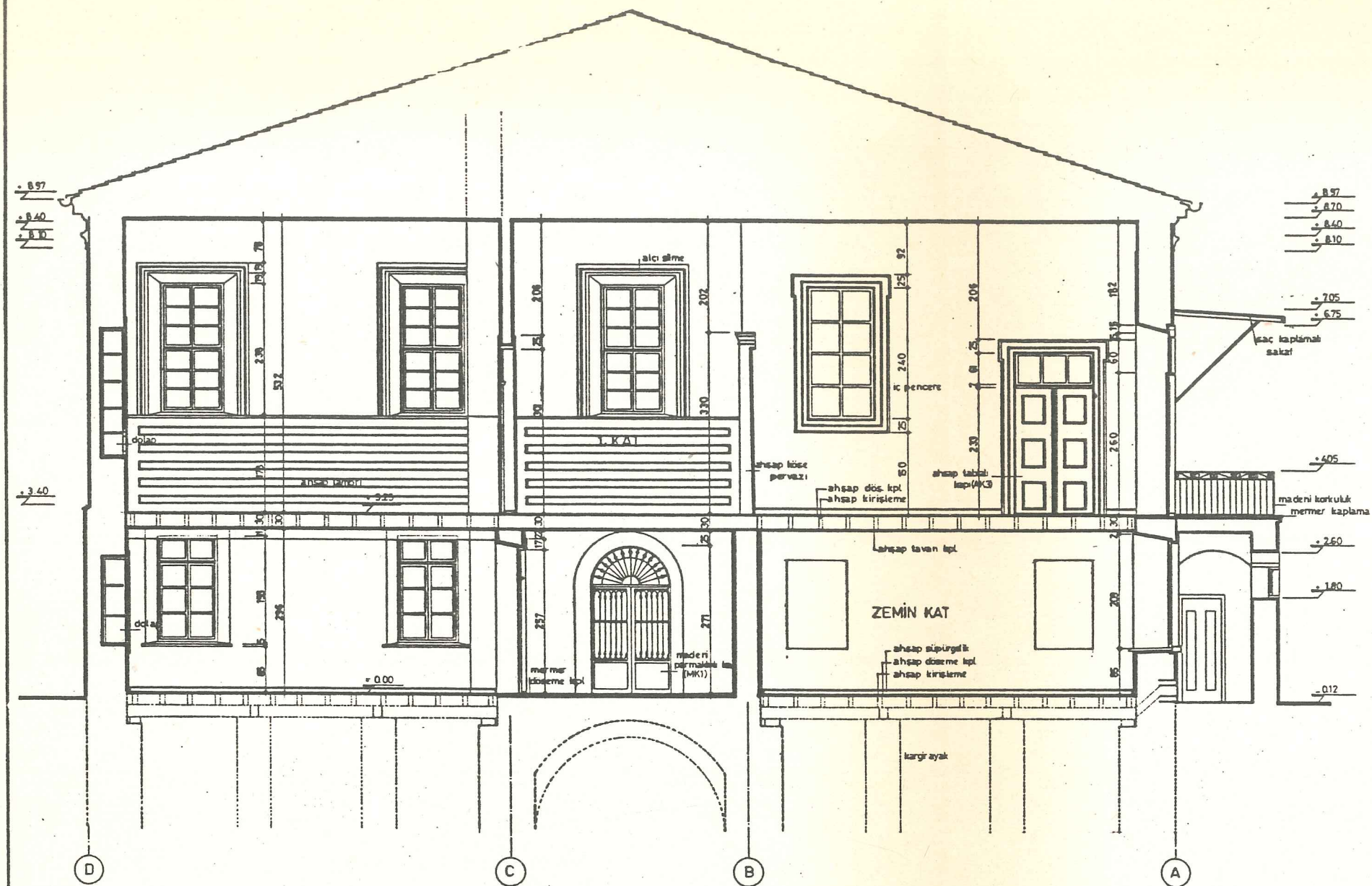
DIPLOMA PROJESİ 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.06.01/101/1
ZAFER İLKOKULU

BİRİNCİ KAT PLANI (RÖLÖVE)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten: Öğ. Gr.Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

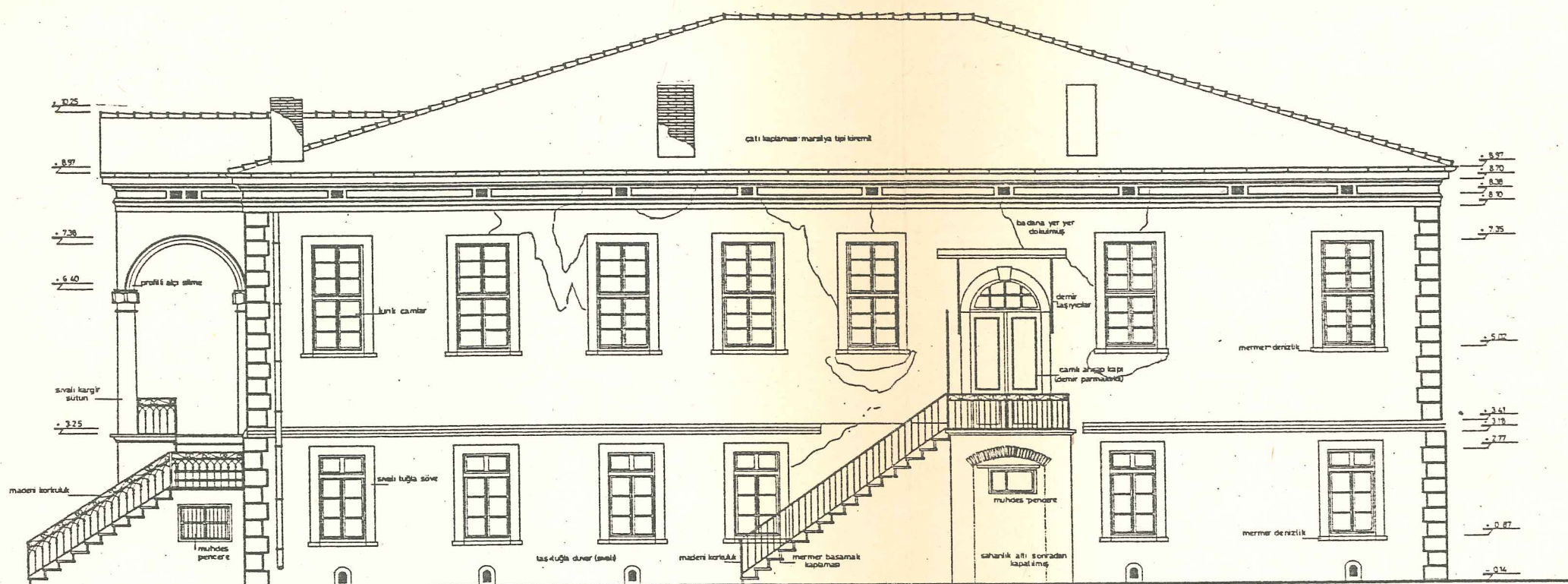
DİPLOMA PROJESİ 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.06.01.01/1
ZAFER İLKOKULU

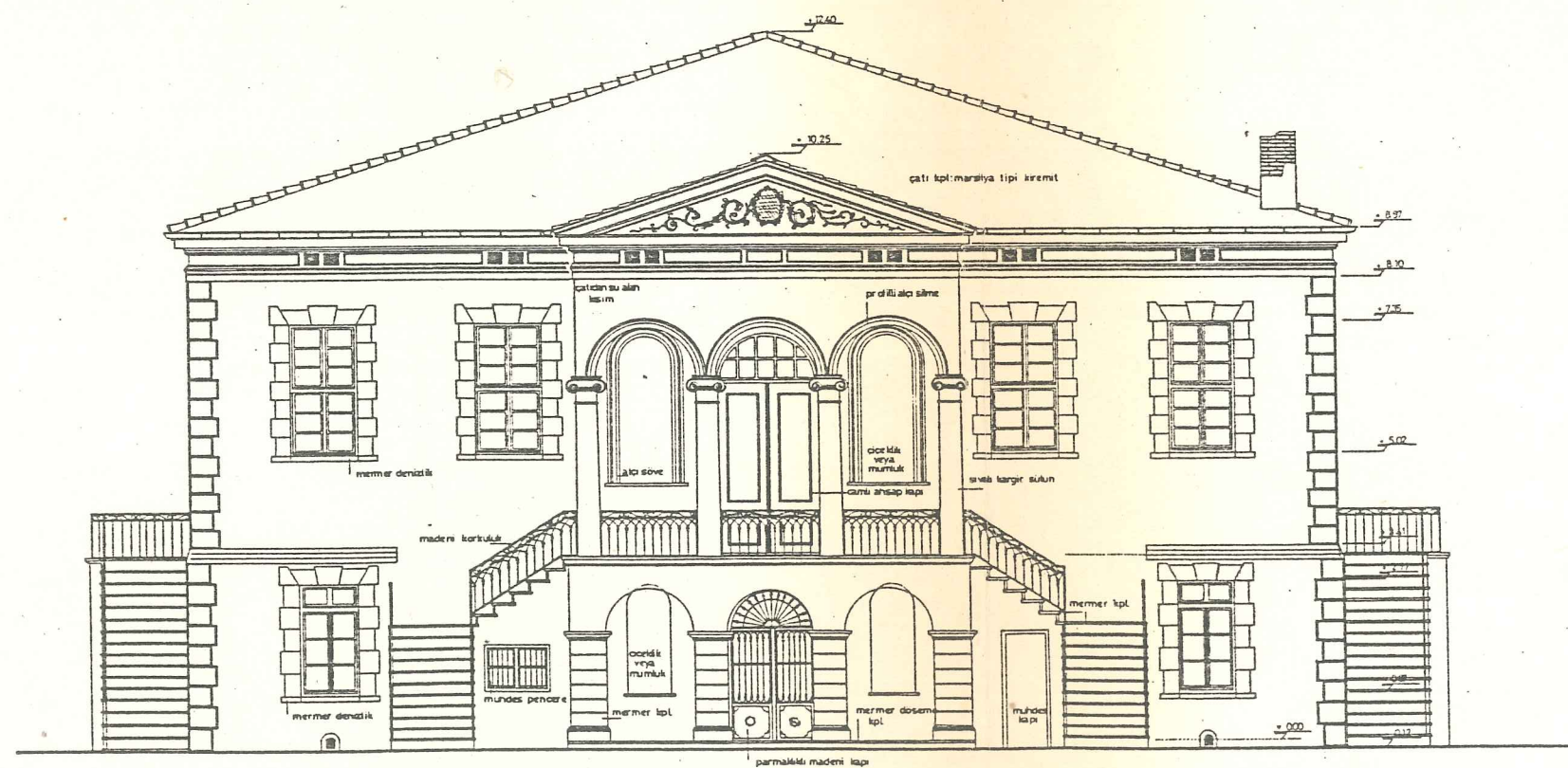
KESİTLER
ÖLÇEK : 1/50

Yöneten: Öğ. Gr. Y. Mimar Nevzat İlhan

Hazırlayan: Mimar Esin Demirel

SAĞ YAN CEPHE (kuzeydoğu görünüşü)

ÖN CEPHE (güneydoğu)

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

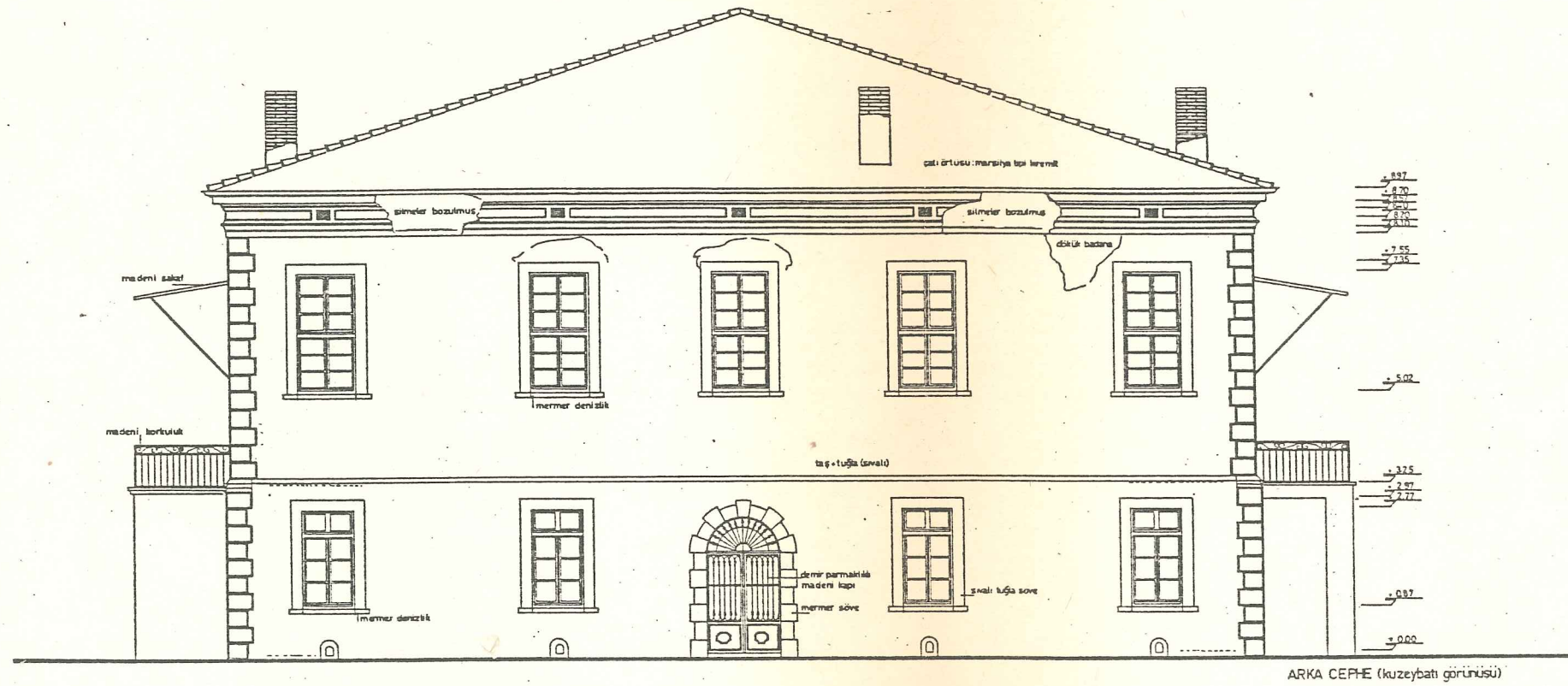
DIPLOMA PROJESİ 1983

İL : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.D6.0(10)/1
ZAFER İLKOKULU

GÖRÜNÜŞLER (Rölevé)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten: Öğ. Gr. Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan Mimar ESİN DEMİREL

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve-Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

DİPLOMA PROJESİ

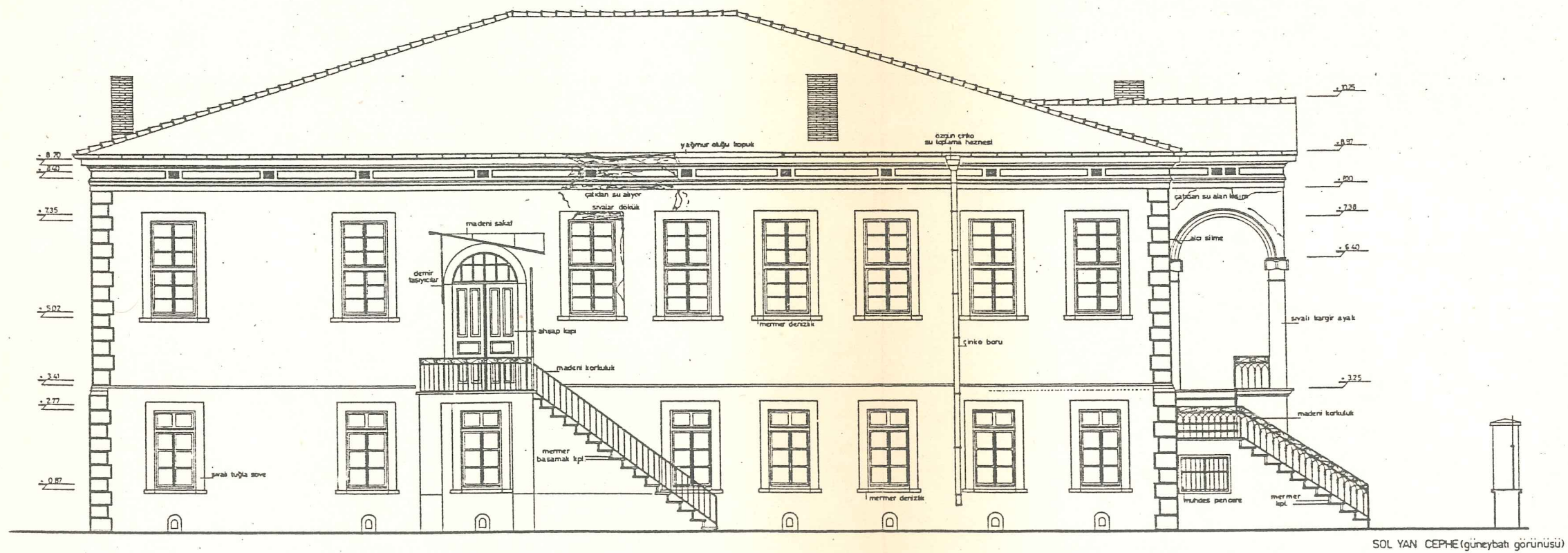
1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.06.001.01/1
ZAFER İLKOKULU

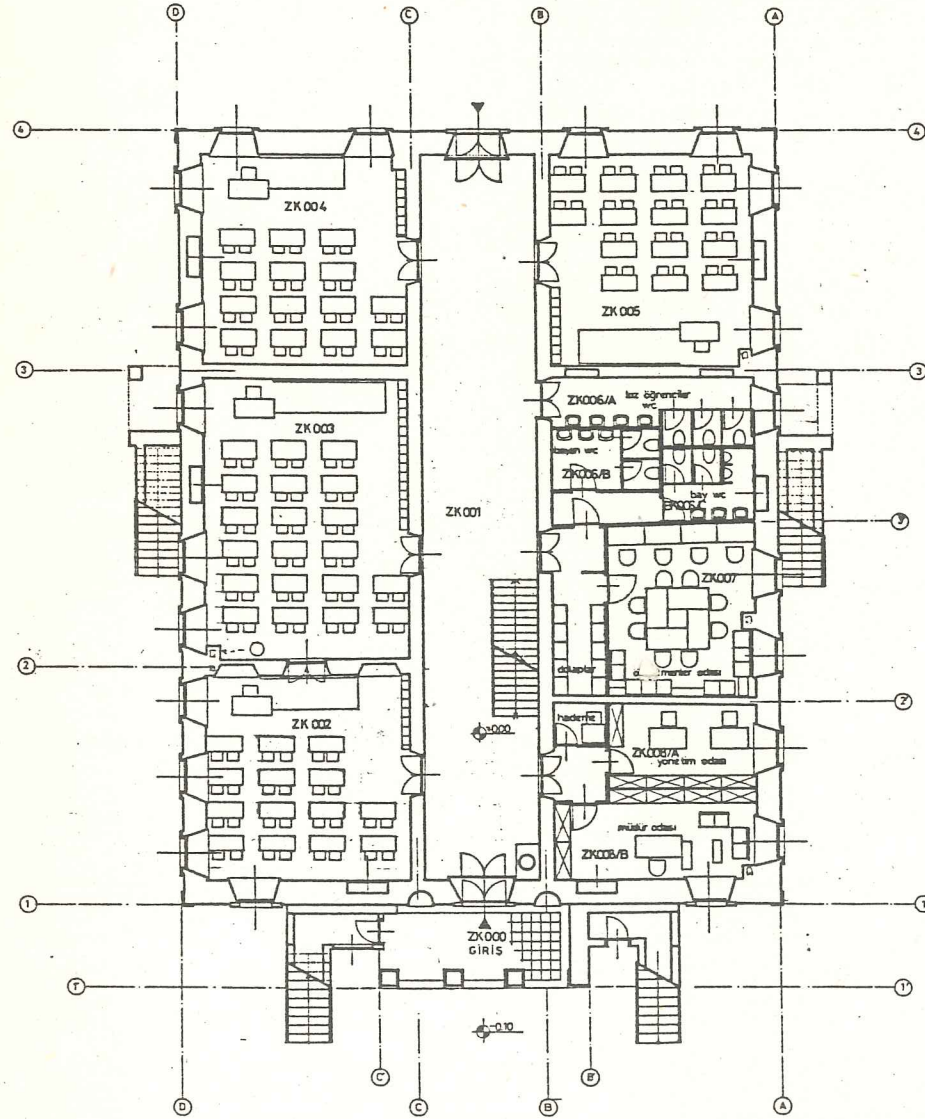
GÖRÜNÜŞLER (rölöve)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten Öğ.Gç.YMimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

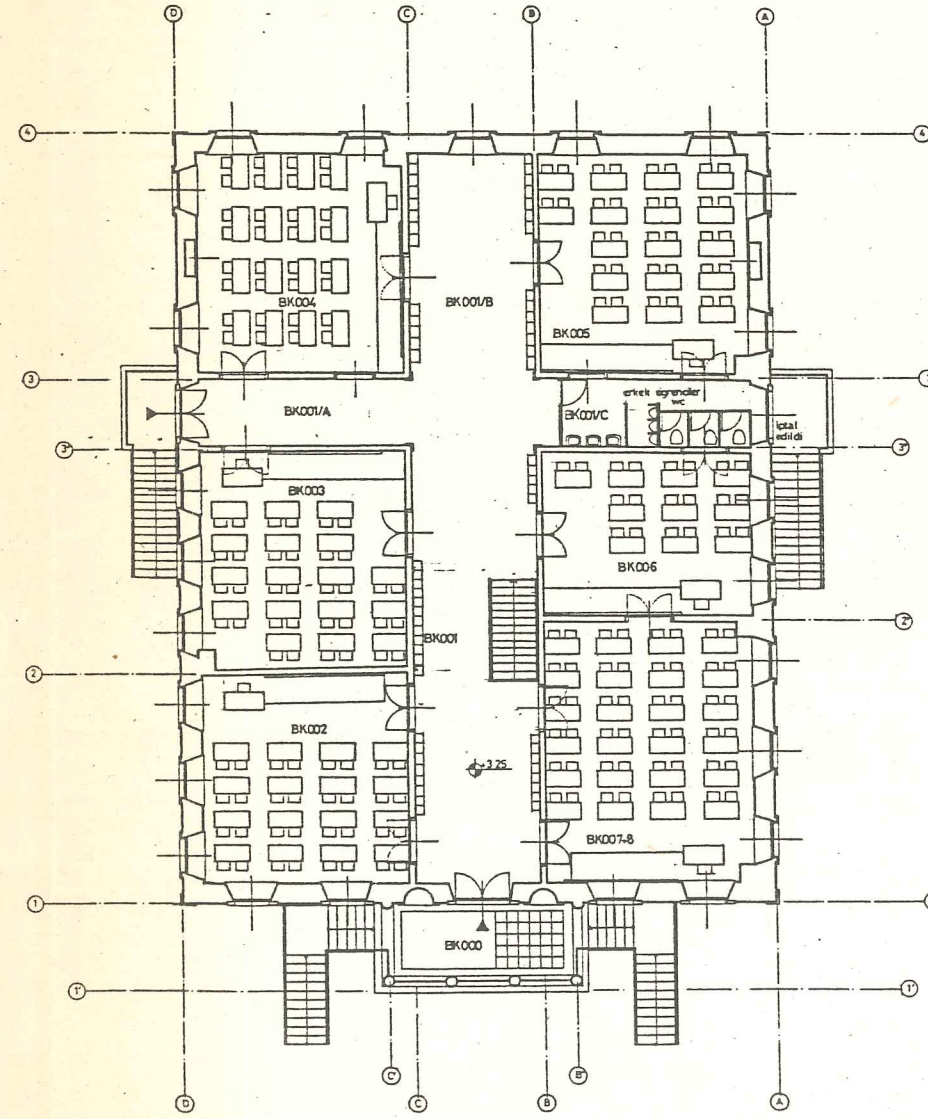

SOL YAN CEPHE (güneybatı görünüşü)

ZEMİN KAT PLANI

ZK002 28 KİŞİLİK alan 45.60 m ² hacim 136.680 m ³ 16 m ² /kişi	ZK003 40 KİŞİLİK alan 62.31 m ² hacim 186.93 m ³ 15 m ² /kişi	ZK004 28 KİŞİLİK alan 45.56 m ² hacim 138.950 m ³ 16 m ² /kişi	ZK005 28 KİŞİLİK alan 46.55 m ² hacim 139.650 m ³ 16 m ² /kişi
---	--	---	---

BİRİNCİ KAT PLANI

BK002 22 KİŞİLİK alan 45.00 m ² hacim 144 m ³ /kişi	BK003 34 KİŞİLİK alan 51.90 m ² hacim 155.000 m ³ 15 m ² /kişi	BK004 32 KİŞİLİK alan 50.00 m ² hacim 145.000 m ³ 15 m ² /kişi	BK005 34 KİŞİLİK alan 50.00 m ² hacim 145.000 m ³ 14 m ² /kişi	BK006 20 KİŞİLİK alan 37.16 m ² hacim 102.70 m ³ 18 m ² /kişi	BK007-B 48 KİŞİLİK alan 59.30 m ² hacim 172.000 m ³ 12 m ² /kişi
--	---	---	---	--	---

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ.

Rölöve Restorasyon
Lisans Ustü İhtisas Dalı

DİPLOMA PROJESİ

1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45060(10)/1
ZAFER İLKOKULU

PLANLAR (yerleşim düzenli restorasyon)

ÖLÇEK: 1/100

Yöneten Öğr.Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan Mimar ESİN DEMİREL

1.2. RESTORASYON RAPORU

1.2.1. KULLANIM ÖNERİSİNE İLİŞKİN MEKAN DÜZENLEMELERİ

Eski Zafer İlkokuluna verilecek işlevin seçimi gündeme geldiğinde, ilçe halkının gereksinimleri doğrultusunda karar verebilmek için, onların görüşünü almak gerekiyordu. Özellikle okul ve çevresindeki kişiler neler düşünüyor, neyi istiyorlardı; bunu bilmemiz gerekliydi. Bu konuda Zafer İlkokulu müdürü ve öğretmenleri bu binanın mutlaka bir öğrenim işlevi taşıması gerektiğini vurgulayarak, kasabanın gerçekte buna gereksinimi olduğunu belirttiler. Okulun eski mezunlarından muhtar Galip Tümer ve diğerleri çocukluk dönemlerinin en güzel günlerini geçirdikleri bu binanın, gözler önünde harap olup gitmesine razı olamayacaklarını, eğer onarılıp değerlendirilecek olursa, ilçe için büyük kazanç olacağını ve bunun için gereken yardımı yapmaya hazır olduklarını söylediler.

Bizim de pilot yapı olarak seçmemizin nedeni binanın işlevsel esnekliği ve yararlılık derecesinin yüksekliği idi. Bu görüşmelerden edindiğimiz izlenimin, kendi araştırma ve gözlemlerimiz ile koşutluk göstermesi, bu konuda daha gerçekçi bir karar vermemize yardımcı oldu. Gelecekte Türkiye'de geçilmesi düşünülen 8 yıllık ilk öğretim programı da göz önüne alınınca, bugün kullanılan okul binasının nitel ve nicel yetersizliği daha da belirginleşti. Bu durumda restorasyonu yapılacak bina (10 derslikli) ile yeni bina bu tür bir öğrenime ancak yetebilecekti. Bu görüşten kalkarak binamızın tüm hacimleri tek tek gözden geçirildi, tahrip olmuş yerleri saptandı ve rölövesi yapıldı (Pafta 2, 3, 4, 5, 6, 7). Zemin katta 7, 1.katta ise 6 normal 1 küçük oda vardı. Katlar arasında doğrudan bağlantı bulunmuyordu. Katlarda WC hacmi ve su tesisatı yoktu.

Önerilen kullanım şekline göre mekanların düzenlenmesi
(Pafta 8)

Zemin Katta

- ZK001 Koridorun iki ucundaki kapılar (MK1) parmaklıklı olduğundan duvarın iç yüzüne birer, ahşap doğramadan camlı kapı takılarak hava ceryanı önlenmiştir. Üst katla bağlantıyı sağlayacak ahşap bir merdivenin sağ yan duvara bitişik olarak yapılması öngörülmüştür.
- ZK002 28 kişilik bir derslik olarak düzenlenmiştir.
Alan: 45.60 m^2 kişi başına düşen alan $1.6 \text{ m}^2/\text{kişi}$
ZK003 ile arasındaki kapı üzerine kara tahta konularak geçiş kapatılmıştır.
- ZK003 40 kişilik bir derslik olarak düzenlenmiştir.
Alan: 62.31 m^2 kişi başına düşen alan $1,5 \text{ m}^2/\text{kişi}$
- ZK004 28 kişilik derslik olarak düzenlenmiştir.
Alan: 46.56 m^2 kişi başına düşen alan $1,6 \text{ m}^2/\text{kişi}$
- ZK005 28 kişilik bir derslik olarak düzenlenmiştir.
Alan: 46.55 m^2 kişi başına düşen alan $1,6 \text{ m}^2/\text{kişi}$
- ZK006 Kız öğrenciler ile bay ve bayan öğretmenler için WC olarak düzenlenmiştir. Yapılan bölme duvarları tavana kadar yükseltilmeyerek hacımlar arası hava sirkülasyonu sağlanmıştır. Kız öğrenciler koridordan açtığımız bir kapı ile WC (ZK006/A) ye girip çıkabilecekler. Öğretmenler ise ZK007 deki ara kapıdan geçerek WC lere (ZK006/B erkek öğretmenlere, ZK006/C bayan öğretmenlere ait) girebilecekler.
- ZK007 Bu mekan öğretmenler odası olarak düzenlenmiştir. Bir bölme duvarı ile giriş kısmı ayrılmış, sağ tarafa öğ-

retmenler için dolaplar yerleştirilmiştir. Sol yandan ise WC lere geçilebilmektedir. Buradan bir kapıyla girilen hacmin ortasına masalar grubu, yanlara ise yine özel çalışma masaları ile oturma yerleri yerleştirilmiştir.

ZK008 Okul müdürü ile yönetime ait odalar olarak tasarlanmıştır. Bölme duvarları ile antre ve girişi denetleyen bir hademe odası yapılmış, hacim ikiye bölünerek bu antreden geçilerek girilen müdür (ZK008/B) ve yönetim odaları (ZK008/A) düzenlenmiştir.

Bu mekanlara ait gerekli tefrişat Pafta 8 de plan üzerine işlenmiştir. Dersliklerin askılıkları içinde bulunmaktadır.

1. Katta:

BK001 Döşeme açılarak zemin kat ile bağlantıyı sağlayan ahşap merdiven yapılmıştır.

BK001/C Koridordan ayırıcı duvarı olmayan bu mekanın zemin kattaki WC ler üzerine gelmesi dolayısıyla, erkek öğrenci WC leri olarak düzenlenmesi önerilmiştir. Köşeden içeri çekilerek bir duvar örülmüş ve iç kısım WC + lavabo hacmi olarak düzenlenmiş, mekana açılan giriş kapısı korunarak iptal edilmiştir.

BK002 32 kişilik derslik olarak düşünülen mekanın 2. kapısı kullanılacaktır. Alan: 45.00 m^2 kişi başına düşen alan $1,4 \text{ m}^2/\text{kişi}$.

BK003 34 kişilik derslik olarak düşünülen mekanın BK001 den girilen kapısı kullanılacaktır. Alan: 51.90 m^2 Kişi başına düşen alan: $1,5 \text{ m}^2/\text{kişi}$

BK004 32 kişilik derslik olarak düşünülen mekanın BK001/A dan girilen kapısı kullanılacaktır.
Alan: 50.00 m². Kişi başına düşen alan 1,5 m²/kişi.

BK005 34 kişilik derslik olarak düzenlenen mekanın BK001/B den girilen kapısı kullanılacaktır.
Alan: 50.00 m² Kişi başına düşen alan 1,4 m²/kişi

BK006 20 kişilik derslik olarak düzenlenen mekanın BK001 den girilen kapısı kullanılacaktır.
Alan: 37,16 m² Kişi başına düşen alan 1,8 m²/kişi

BK007+8 Bu iki mekanı ayıran bölme duvarı kaldırılarak elde edilen mekan 48 kişilik derslik olarak düzenlenmiştir. Girişin hemen sağındaki ilk kapı kullanılacaktır.
Alan: 59,30 m² Kişi başına düşen alan: 1,2 m²/kişi.

Bu mekanlara ait gerekli tefrişat pafta 8 de plan üzerinde gösterilmiştir. Askılık koridorlarda bulunmaktadır.

1.2.2. YAPISAL RESTORASYON

Binanın yapısal olarak taşıyıcı kargir duvarları sağlam durumdadır. Kat döşemeleri ile çatı kirişlemesinde çürümeler nedeniyle sehimler görülmektedir. Saçaklarda olukların çürümüş ve yer yer yok olduğu, pencerelerin camlarının kırık kasalarının çürümüş veya kırılmış olduğu, merdiven basamaklarının kaymış, sahanlık saçaklarının eğilmiş ve çürümüş, boya ve badananın kirli ve dökük olduğu saptanmıştır.

Bu durumda binanın içinde yapılacak onarımlar:

Zemin katta döşeme tahtalarının birkaçı kaldırılarak kirişlerin sağlamlığı kontrol edilip buna göre kirişler veya kaplama tahtaları değiştirilecektir. Bu işlem 1.kat döşeme ve tavan kirişlemesi için de yapılacaktır.

Bozulan sıva ve badanalar raspa edilerek temizlenecek, yeni sıva ve badana yapılacaktır.

Çürüyen pencere kasaları yenilenecek, camları takılacak ve yağlı boyları yapılacaktır. Kapıların da boyları gerekirse raspa edilecek ve boyanacaktır.

Alt katta koridorun iki ucuna demir kapıların bulunduğu duvarın iç yüzüne ahşap doğramadan camlı kapı yapılarak takılacaktır. Koridordan ZK006/A ya açılacak çift kanallı ahşap bir kapı (AK1) yapılacaktır.

Koridorun sağ yan duvarına bitişik olarak yapılacak üst kat ile bağlantıyı sağlayacak olan merdivenin, limon kirişleri üzerine oturan ahşap basamaklı olması önerilmiştir. Merdiven 19 rıhtla 325 cm yüksekliğe çıkmaktadır.

WC ler için su ve pis su tesisatı ile gerekli sıhhi tesisat döşenecektir. Bu hacimlerde ahşap döşeme kaldırılarak

blokaj üzerine grobeton dökölüp, gerekli su yalıtımı yapıldıktan sonra karo mozaik döşenecektir. Üst kat WC lerinin bulunduğu hacimde ahşap döşeme kirışlemesi kaldırılacak ve düşük betonarme döşeme zemin katın kargir duvarlarına kirışler aracılığı ile oturtulacaktır. 20 cm.lik dolgu betonu üzerine harçla karo mozaik döşenecektir. Tuvalet hacimlerinin ayırıcı duvarları, demir profil çerçevelere yerleştirilen panolar halinde olacak veyerden 20 cm yukardan başlayacaktır. Kapıları da aynı malzemeden (formika kaplı olabilir) yapılacaktır.

Pencere ve koltuk silmelerinden kopuk ve eksik olanlar aynı profilde yapılarak yerlerine yerleştirilecektir.

Binanın dışında yapılacak onarımlar:

Tüm cephelerde sıva raspa edilip temizlenecek ve yeni sıva yapılacaktır. Üzeri uygun renkte badana ile boyanacaktır.

Merdivenlerin kayan basamakları çıkarılıp, düzeltilecek yerine konulacak, korkuluklar temizlenip boyanacaktır. BK000/B merdiven sahanlığının altı açılacak, özgün basık kemerli görünümü verilecektir. Yan merdivenlerin sahanlıklarını örten çinko kaplamalı saçaklar yenilenecek ve yerlerine takılacaktır.

Çatı ile ilgili onarımlar: Çatı açılarak çürümüş ahşaplar değiştirilecek, gerekli ısı ve su yalıtımları yapılacaktır. Kırılan oynayan kiremitler değiştirilip düzeltilecektir. Binanın tüm saçakları yeniden yapılacak, su toplama ve yağmur iniş boruları gerekli yerlere konulacaktır. Bacalar temizlenip açılacak, çatı üzerinde görünen kısımlarında yıkık olanlar onarılıp, dışları sıvanacaktır. Ayrıca binanın tüm elektrik tesisatı elden geçirilip, gereken onarım ve ekler yapılacak, yangına karşı gerekli önlemler alınacaktır.

2. AYA STEFANOS KİLİSESİ

Kula'da Rumlar'ın da yaşadığı dönemde yapılan kiliselerden biridir. Aynı dönemde Kula'da benzeri bir kilise daha yapılmış olup, harap bir halde durmaktadır (Bkz. II.Bölüm 1.7.1). Ulusal Kurtuluş savaşından sonra ilçedeki Rum halkın tamamı Yunanistan'a göç etmiş ve bu kiliseler de işlevlerini yitirmişler, zaman içinde değişik amaçlarla kullanılagelmişlerdir. Aya Stefanos kilisesi de uzun yıllar tekel deposu olarak kullanılmış, bugün Maliye hazinesinin mülkü olup, boş durmaktadır.

Kitabe: Kuzeydoğu kapısının üzerinde yer alır. Mermer üzerine Grek alfabesi ile 8 satır yazılmıştır. Son satırında 25 Mart 1837 tarihi okunmaktadır (Foto 151).

2.1. RÖLÖVE RAPORU

2.1.1. KONUMU

Kula'nın eskiden Rum halkın yaşadığı kuzey kesiminde, Zaferiye mahallesi, 68 ada, 5 parselde bulunan, 45.06.0(1.0)/26 envanter numaralı binadır (pafta 1). Dört tarafı açık olan binanın bahçe duvarı kalmamıştır. Kuzey tarafında geniş bir alan bulunmaktadır. Ana girişi kuzeybatı, yan girişleri ise kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde yer alır.

2.1.2. PLAN (Pafta 10)

Uzunlamasına dikdörtgen, bazilikal tipte bir plana sahiptir. Dikdörtgen planın biri kısa, 2 si uzun kenarlarından olmak üzere 3 girişi vardır.

001, 001/A, 001/B, 001/C: Tek bir mekan halindedir. İki yan duvarında karşılıklı olarak 3'er pencere (P2) ve birer kapı (K2, K3) ile giriş duvarında 2 pencere (P1) ve ana giriş kapısı (K1) bulunmaktadır.

001/D: İki basamakla 35 cm yükselerek çıkılan bu kısım, kilisenin tek mekanı içinde düşünmek gerekir. Sağ yan duvarında madeni bir kapı (K4), sol yan duvarı ile apsis duvarında yarım daire şeklinde birer nişi vardır.

002 Apsis: Yarım daire planlı apsisin duvarında bir pencere (P3) açılmıştır.

2.1.3. GÖRÜNÜŞLER

İç Görünüm (Pafta 11)

Tüm mekanı yuvarlak kesitli bir tonoz örter. Apsisin örtüsü içten yarım kubbe şeklindedir (Foto 160).

Sağ yan duvar: Biri metal (K4) diğeri ahşap (K3) olmak üzere iki kapı ve 3 pencere (P2) yer almıştır. Ayrıca konsol şeklinde duran kargirden 2 mumluk vardır. Duvarda belirli aralıklarla kargir sütunçeler bulunmaktadır. Üzerlerinde kompozit başlıkları vardır. Başlık düzeyinden yatay silme sıraları geçer. Tonozun üzeri alçı profilli ve boyalı kaburgaları başlığa otururlar. Pencereleer içten yuvarlak kemerli ve şevlidir. Sadece ahşap kapakları vardır. Pencere kenarından dolanan profilli silme, parapet seviyesinde yatay olarak devam eder ve sütunçeye paralel uzanır. Bu profilli silmeler koyu kırmızı ve nefti boyalıdır (Foto 163, 164, 165, 166, 167, 168).

Sol yan duvar: Sağ yan duvarla aynı karakteri taşır.

3 pencere (P2) ile bir ahşap kapı (K2) ve 2 mumluk yer almıştır (Foto 162).

Giriş duvarı: Ortada bir kapı (K1) ve yanlarda iki pencere (P1) ile üst ortada bir pencere bulunmaktadır. Kapı yuvarlak kemerli ve şevlidir. Pencereilerin üst kısmı içten yıkıktır. Duvar kapı üzerinden itibaren geri çekilip inceltiimiştir (Foto 169, 170). Köşelerdeki izler bir mahfil katının varlığını göstermektedir.

Apsis duvarı: Apsis nişinin iki köşesinde birer küçük sütunçe, ortada bir pencere (P3) bulunur. Duvarın üst kısmında ortada daire, yanlarda ise elips şeklinde olan sonradan kapatılmış 3 pencere boşluğu görülür (Foto 160).

Dış Görünüm (Pafta 12,13)

İçten tonoz şeklindeki örtü dıştan beşik çatı şeklinde yapılmıştır. Giriş hariç, diğer cephelerde profilli saçakları vardır. Giriş cephesi: Ortada giriş kapısı, iki yanda birer pencere (P1) ve kapı üzerinde dikdörtgen biçimli tek bir pencere bulunur. Sıvası dökülmüş olan cephenin ahşap hatıllı tuğla taş örgüsü görülmektedir (Foto 142).

Kapı (K1): Binanın en ilgi çeken yeridir. Mermerden yuvarlak kemerli ve çift sövelidir. Kapı çift kanatlı ve çift katlı yapılmıştır. Tablalı 1.katın arkasına verevlemesine tahtalar çakılarak 2. kat oluşturulmuştur. Tablaları üzerine bitkisel motifler, melek ve insan tasvirleri ile masklar işlenmiştir (Foto 152, 153). Sövelerde de kabartmalar görülür.

Pencereler (P1): Mermerden yuvarlak kemerli, söveli ve lokmalı demir parmaklıklıdır. Söve bitimi üzerine konulan alçıdan profiller düşmüştür. Üstteki tek pencere dikdörtgen formu ve demir parmaklıklıdır (Foto 156).

Güneybatı cephesi: 3 pencere (P2) ve 2 kapısı bulunur. Pencereleler Pl ile aynı karakterde, daha büyükçedir. K4 kapısı metalden yapılmış, üzerine metal küçük rozetler ve haçlar konulmuştur. Mermer söveli, C kıvrımlı kemerinde bir rozet bulunur (Foto 143,144,145,157).

000/B portikosu: Cepheden önde iki mermer sütun ile cephedeki iki mermer konsol taş üzerine ahşap konstrüksiyon ile kurulmuş olup, yıkık durumdadır. Bu portikodan geçilerek K3 kapısı kullanılır (Foto 144).

K3 kapısı: Mermerden yuvarlak kemerli ve çift söveli olup, söveler kabartma motiflerle süslenmiştir. Kemerin kilit taşında motifler görülür. Duvar örülerek kapatılan girişin kapısı iç kısımda kalmıştır (Foto 154,155). Saçaklar profilli paraçolların üzeri bağdadi sıva yapılarak oluşturulmuştur. Saçak giriş cephesine yakın bir yerde kesilmiştir. Aynı işlem karşı cephede de tekrarlanmış olduğundan, bu durum binayı önden yanlara doğru saran sütunlu bir narteksi olabileceği kanısı uyandırmıştır. Yerinde yapılacak basit bir kazı ile duruma açıklık getirilebilir (Foto 143).

Saçağın altında yanlarda birer blok taş duvara gömüldür. Birinde haç, diğerinde ise belirlenemeyen bazı motifler vardır (Foto 158). Sıvalar duvarın ve saçağın birçok yerinde dökülmüştür (Foto 143,144).

Kuzeydoğu cephesi: 3 pencere (P2) ve bir kapı (K2) ile onu gölgeleyen portikosu yer alır. Mimari karakteri güneybatı cephesinin aynıdır (Foto 148, 149). Duvarın ortalarında saçak altında blok bir taş bulunur. Üzerinde kilisenin daha önce sahip olduğu söylenen⁷⁷ çan kulesine ait bir tasvir görülmektedir (Foto 159). Söylenene göre bu çan kulesi daha sonra yıkılmıştır.

Güneydoğu görünüşü: Apsis çıkıntısının bulunduğu cephe-
dir. Ortada konik örtülü apsis yarım daire şeklinde dışa çık-

77. Çınar ailesi ile yapılan görüşmeden.

miş durumdadır. Apsisde yuvarlak kemerli, mermer söveli bir pencere yer alır. Beşik çatının profilli saçağı bu cephede de devam eder. Saçak altında biri ortada yuvarlak, diğerleri yanda dikdörtgen formlu, sonradan kapatılmış 3 pencere açıklığı bulunur. Bunların arasında üst kısmı yuvarlak olan haç motifli iki taş duvara gömülüdür. Sıvaları yer yer dökülmüştür (Foto 146, 147).

2.1.4. STRÜKTÜR

Kargir beden duvarları ahşap çatısını taşır. Çatı içten tonozu oluşturan ahşap kaburgalar ile, dıştan beşik çatıyı oluşturan merteklerin bağlanmasından meydana gelmiştir. Portikoların ana taşıyıcıları kargir, çatı konstrüksiyonları ahşap ile yapılmıştır.

2.1.5. MALZEME

Duvarlar taş ve tuğla ile inşa edilmiş oyup, üzeri kıtıklı alçı sıva ile sıvanmıştır. Çatı ahşaptan yapılmış, iç yüzeyi bağdadî sıva yapılmış, üzeri alaturka kiremit ile örtülmüştür. Demir pencere parmaklıklarında, mermer ise döşeme kaplaması, söveler ve sütunlarda kullanılmıştır. Kapı kanatları, pencere kapakları ahşaptır. Alçı, profilli silmelerde üzeri boyalı olarak kullanılmıştır.

2.1.6. SÜSLEME

Süslemeyi ahşap işçilik, mermer işçiliği ve kalem işlerinde görürüz.

K1 kapısının kanatları en dikkate değer süsleme ögesi durumundadır. Bitkisel motiflerin yanı sıra, melek ve insan tasvirleri ile masklar da ahşaba oyulmuştur (Foto 152, 153). Mermer işçilik kapı sövelerinde görülür. Sövelerin üzerinde kabartma motifler yer alır. Kapıların mermer taşlarla oluşturulmuş kemerlerinin kilit taşları da motiflidir. İstiridye kabuğu ve inci motifinin (K1 ve K2) yanı sıra farklı motifler (K3) de görülür. Ayrıca döşeme kaplamaları arasında bulunan farklı boyuttaki bir (50/50) mermer taş üzerine çift başlı

kartal motifi işlenmiştir (Foto 172). Çift başlı kartal Bizans'ın sembolü sayılmakta idi. Kalem işi olarak pek birşey kalmamıştır. Tavan üzerine yapılan göbeklerde ve mumluklar üzerinde basit motiflere rastlanır (Foto 171).

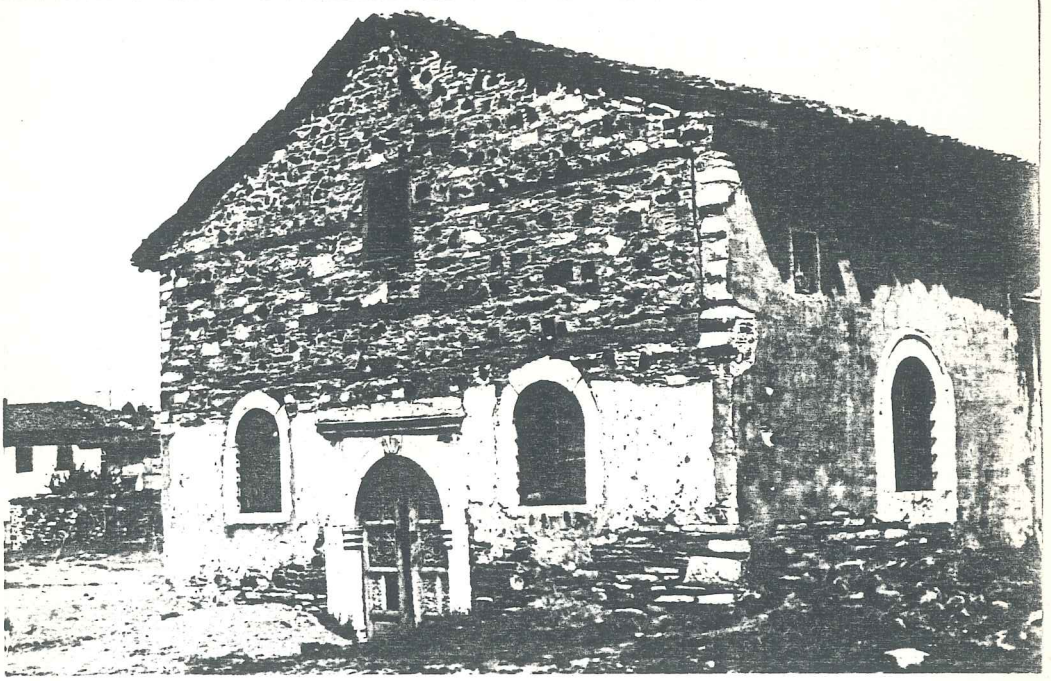

Foto 142- Aya Stefanos Kilisesi ön görünüşü.

Foto 143- Aya Stefanos Kilisesi sağ yan görünüşü.

Foto 144- Sağ yan görünüş.

Foto 145- Aya Stefanos Kilisesi. Sağ yan ve apsis görünüşü.

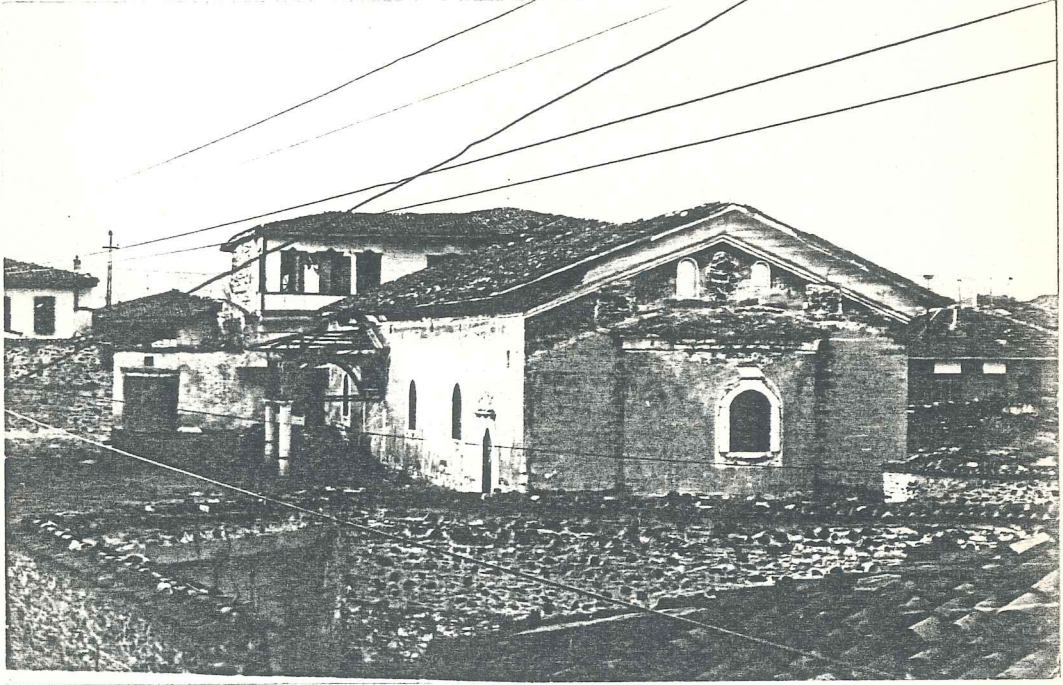

Foto 146- Kilisenin apsis tarafından genel görünüü.

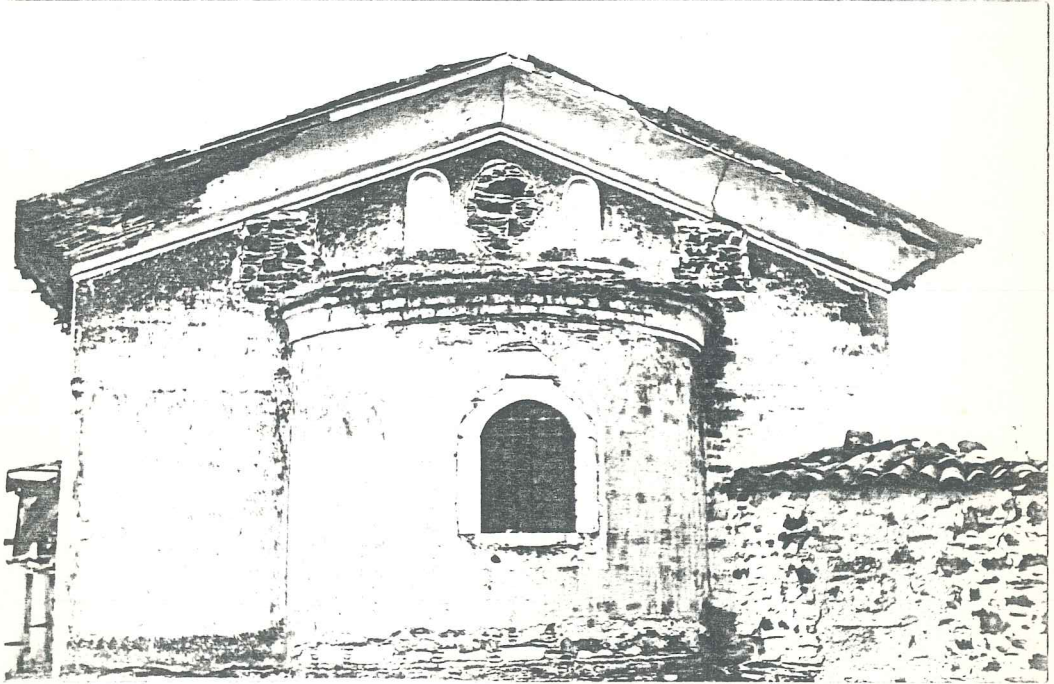

Foto 147- Apsis cephesi (güneydoğu).

Foto 148- Sol yan görünüş (kuzeydoğu).

Foto 149- Sol yan (kuzeydoğu) ve ön görünüş.

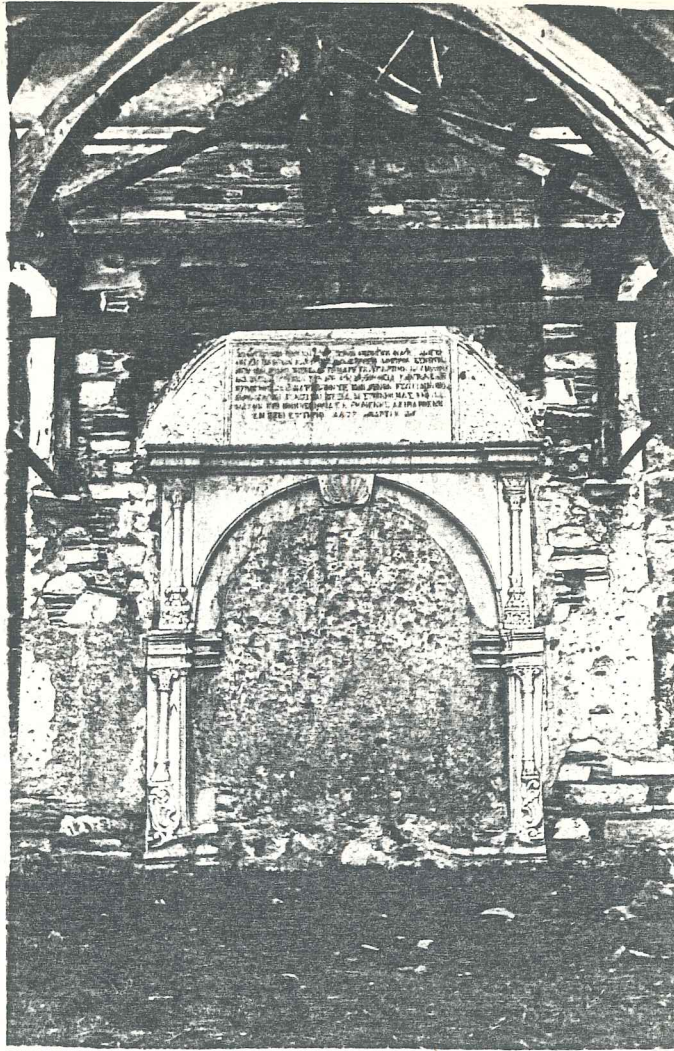

Foto 150- 000/A portikosu.

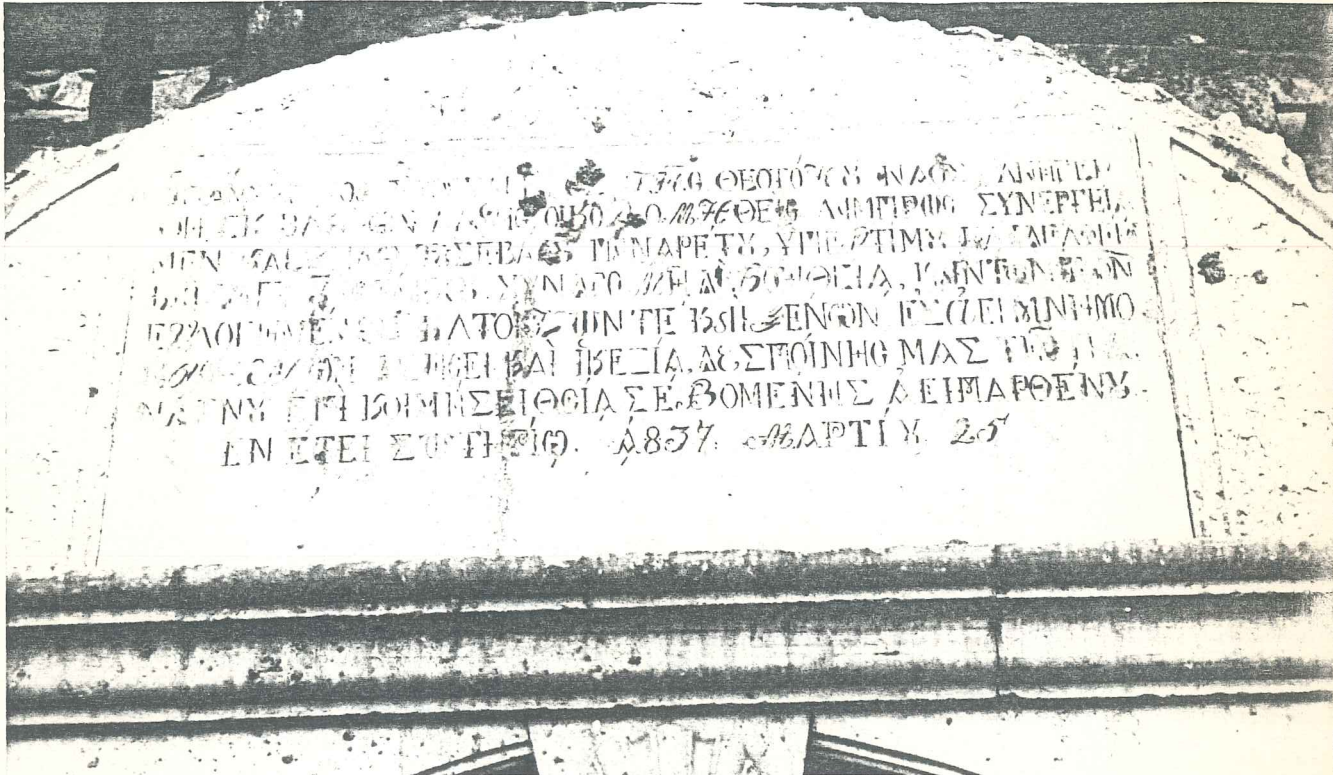

Foto 151- K2 kapısı üzerindeki kitabe

Foto 152- K1 giriş kapısı.

Foto 153- Kapıdan detay.

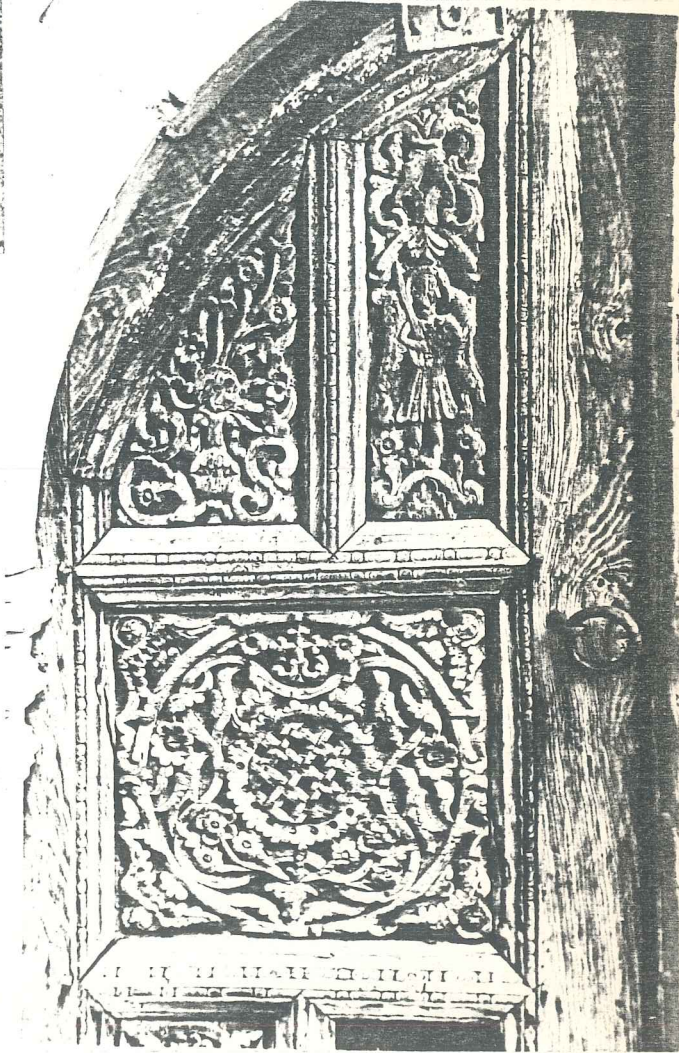

Foto 154- 000/B portikosu K3 kapısı.

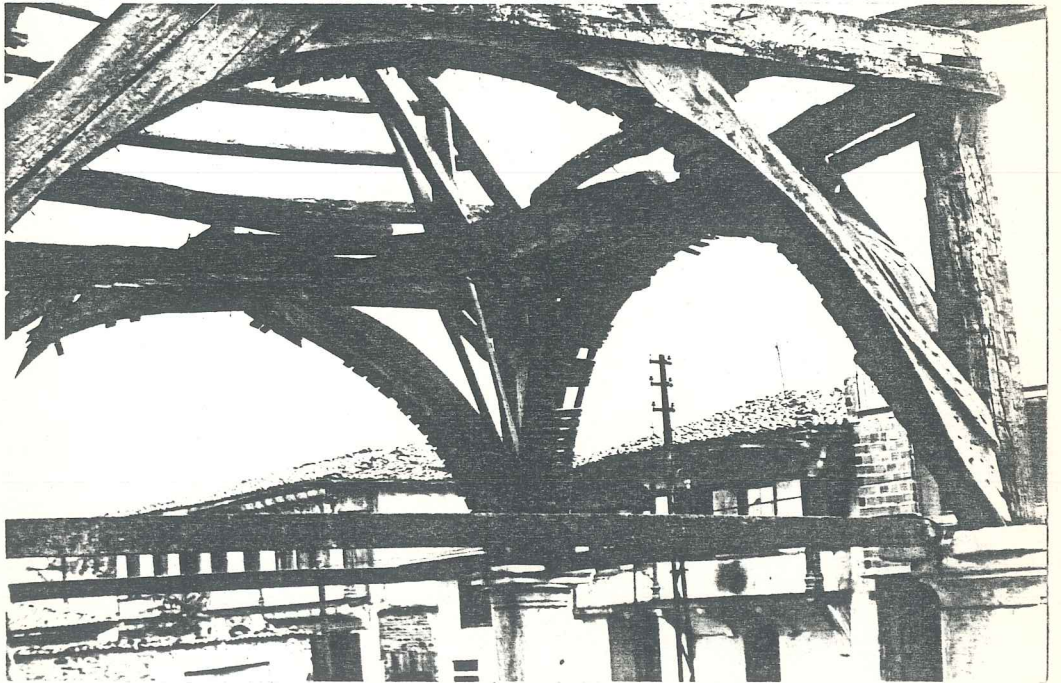

Foto 155- 000/B portikosundan strüktür detayı.

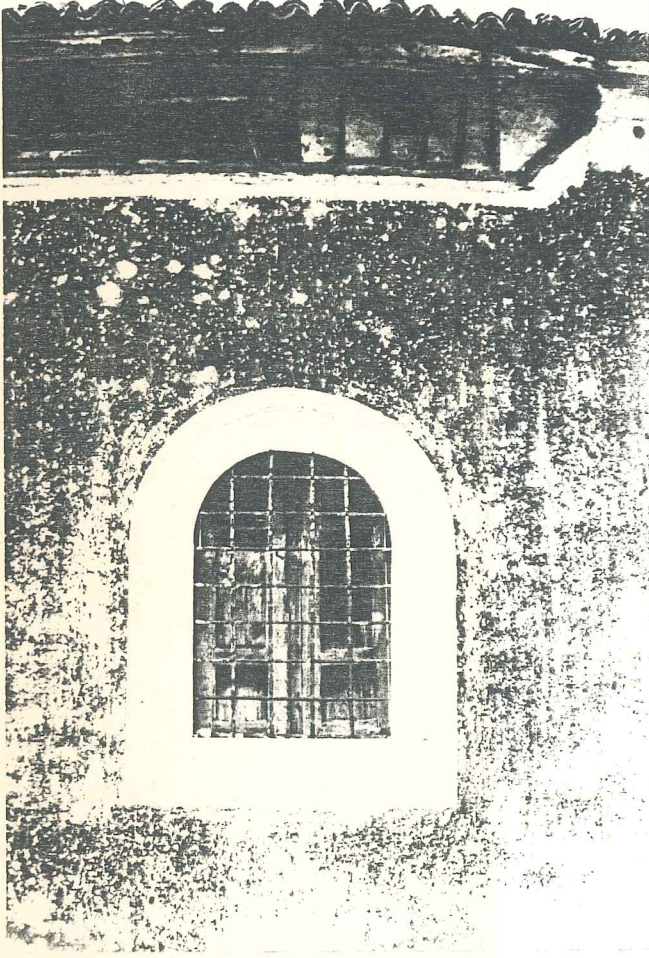
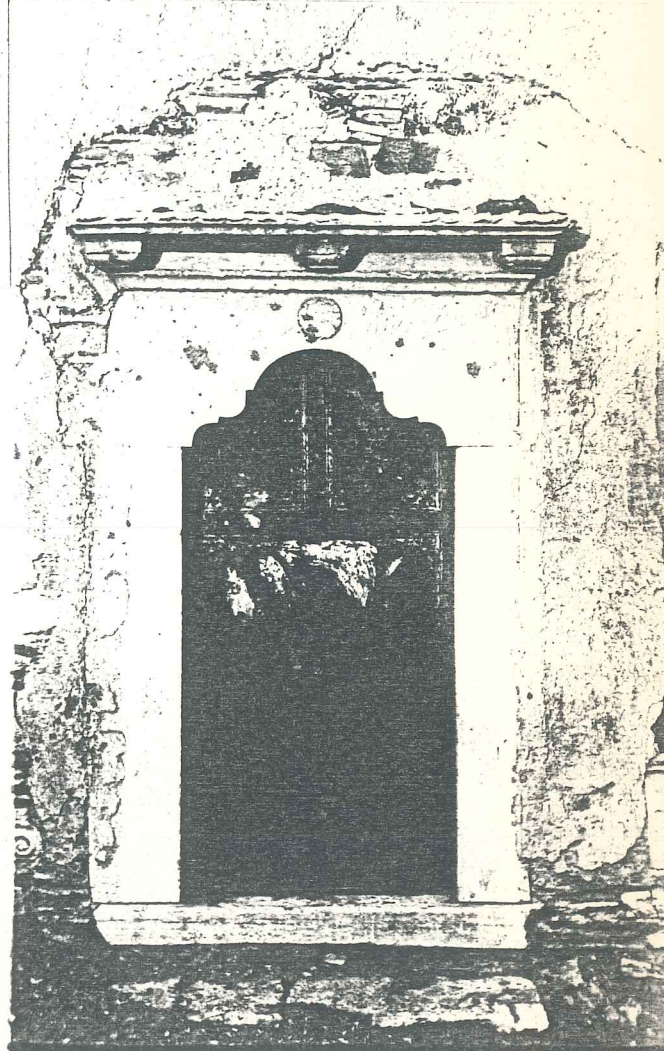

Foto 156- Bir pencere.

Foto 157- K4 kapısı.

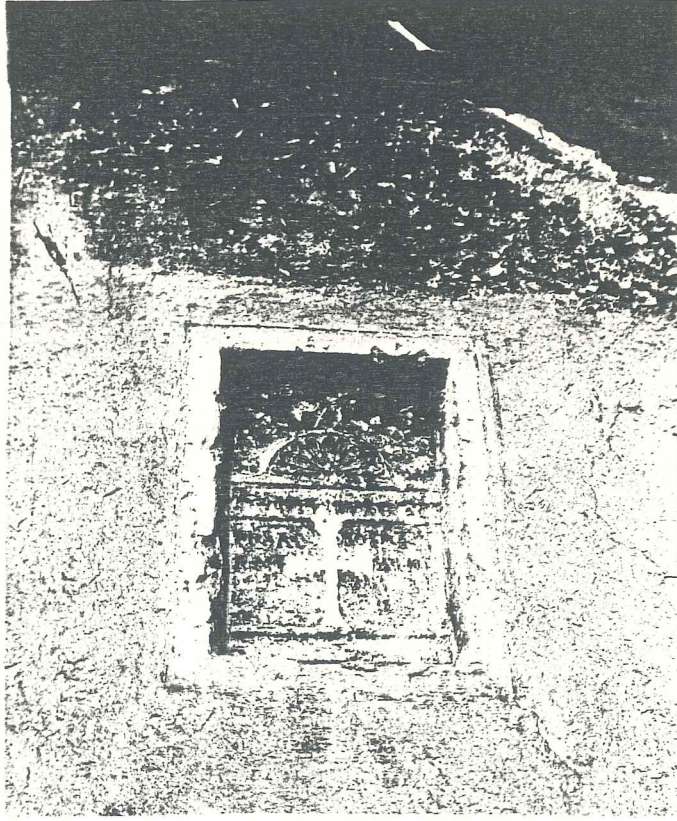

Foto 158- Sağ yan duvarda motifli taş.

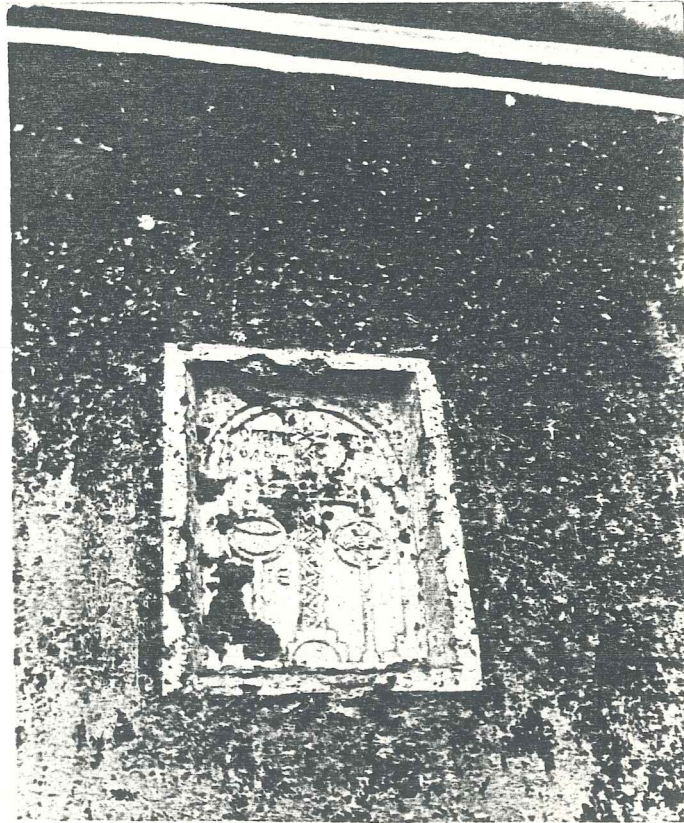

Foto 159- Sol yan duvarda çan kulesi tasvirli taş.

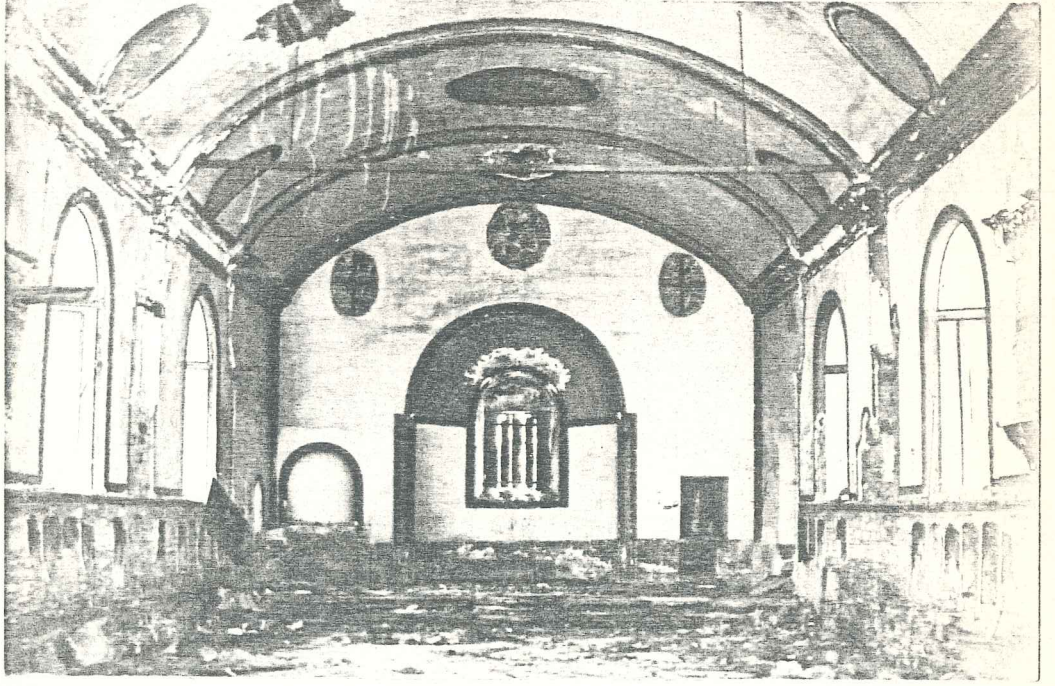

Foto 160- Aya Stefanos Kilisesinin içten görünüşü.

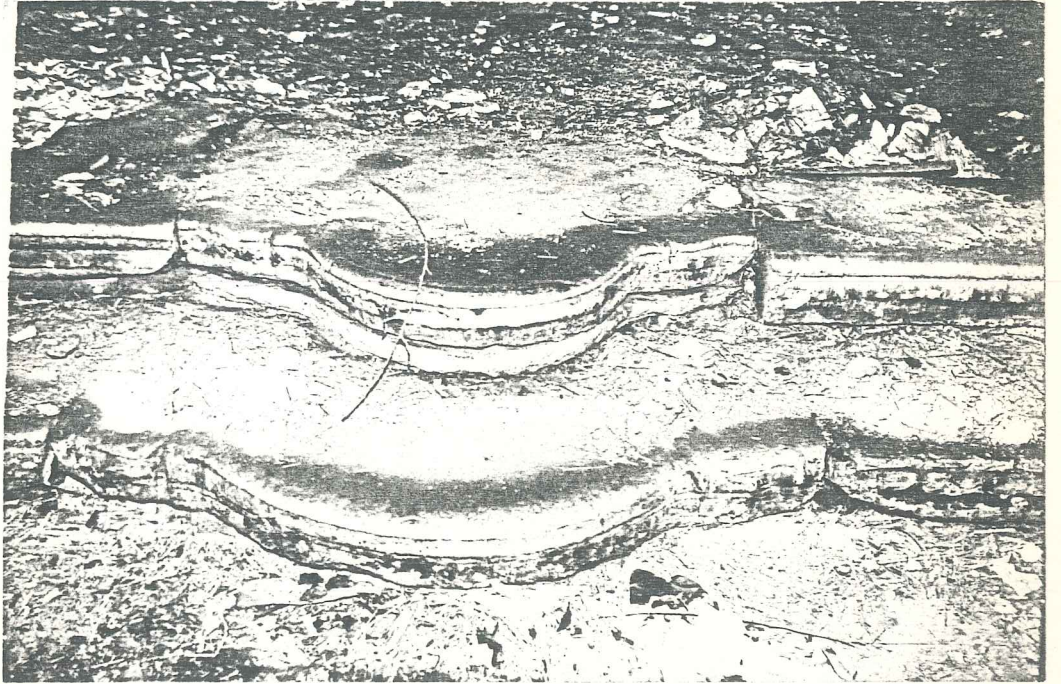

Foto 161- Apsis'e çıkan basamaklar.

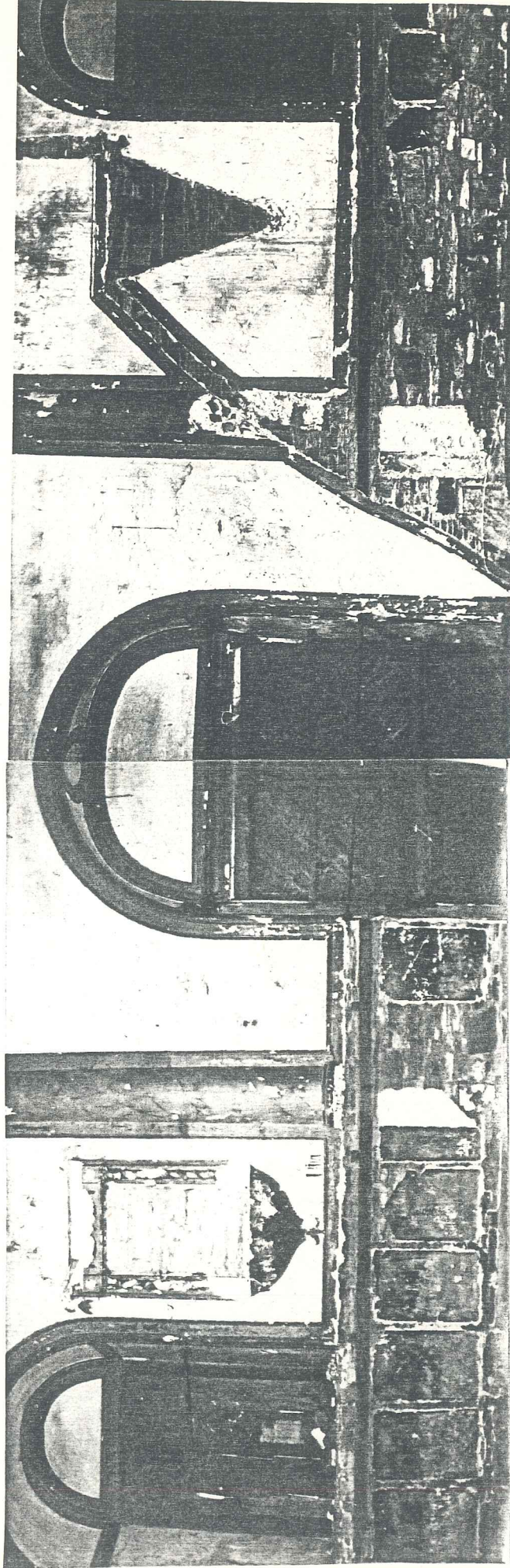

Foto 162- Sol yan duvar iç görünüşü.

Foto 163- Sağ yan duvar K4 kapısı.

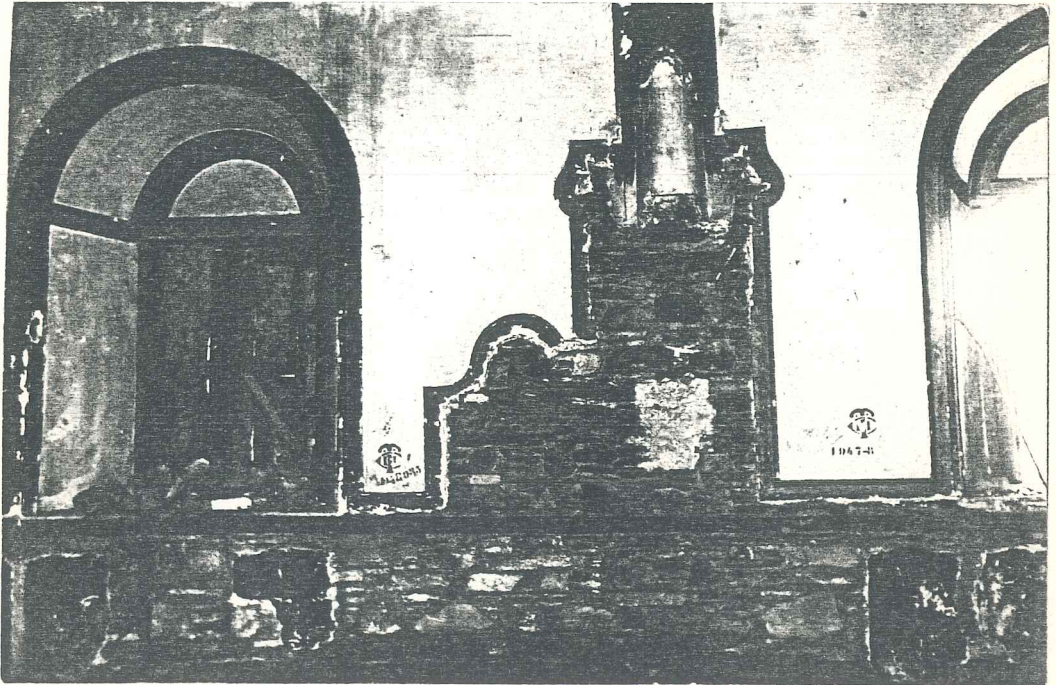

Foto 164- Sağ yan duvar iç görünüşü.

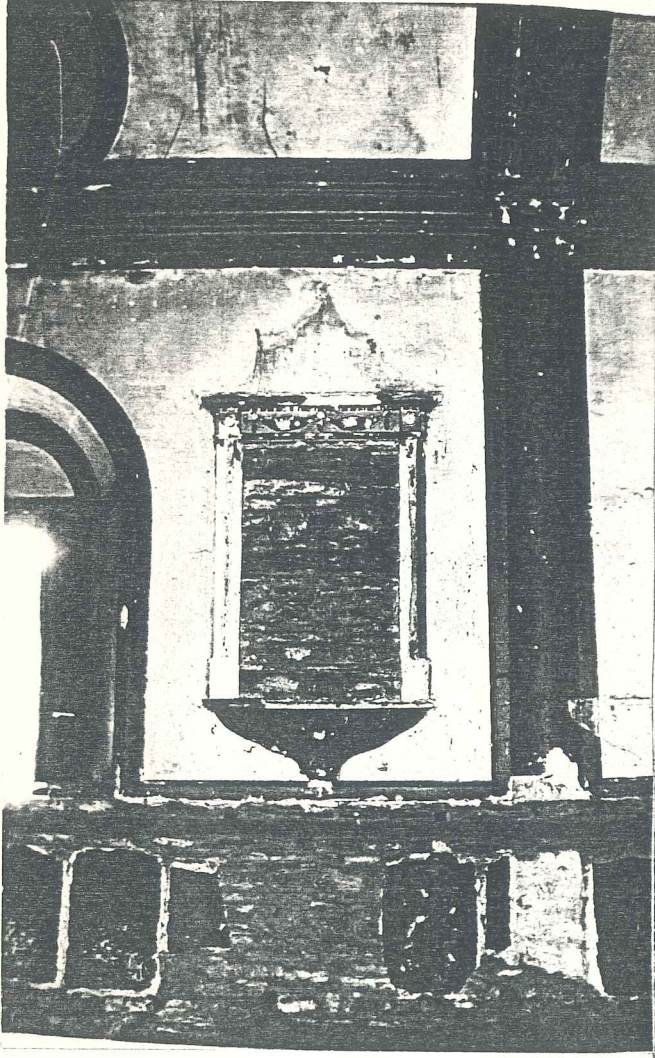
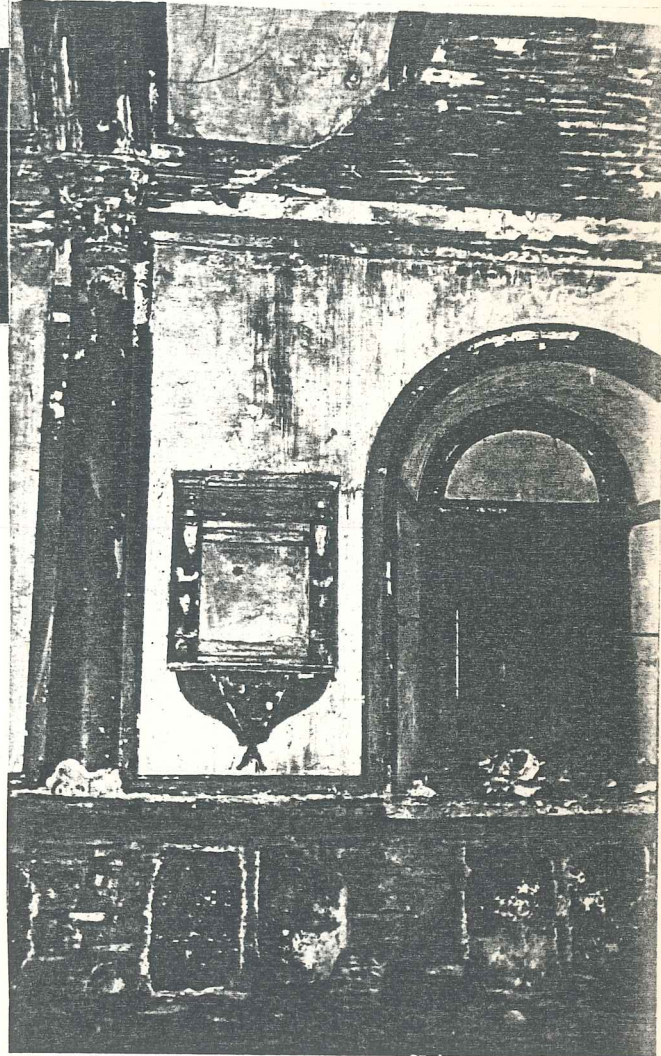

Foto 165- Sağ yan duvarda
mumluk

Foto 166- Sağ yan duvarda
mumluk

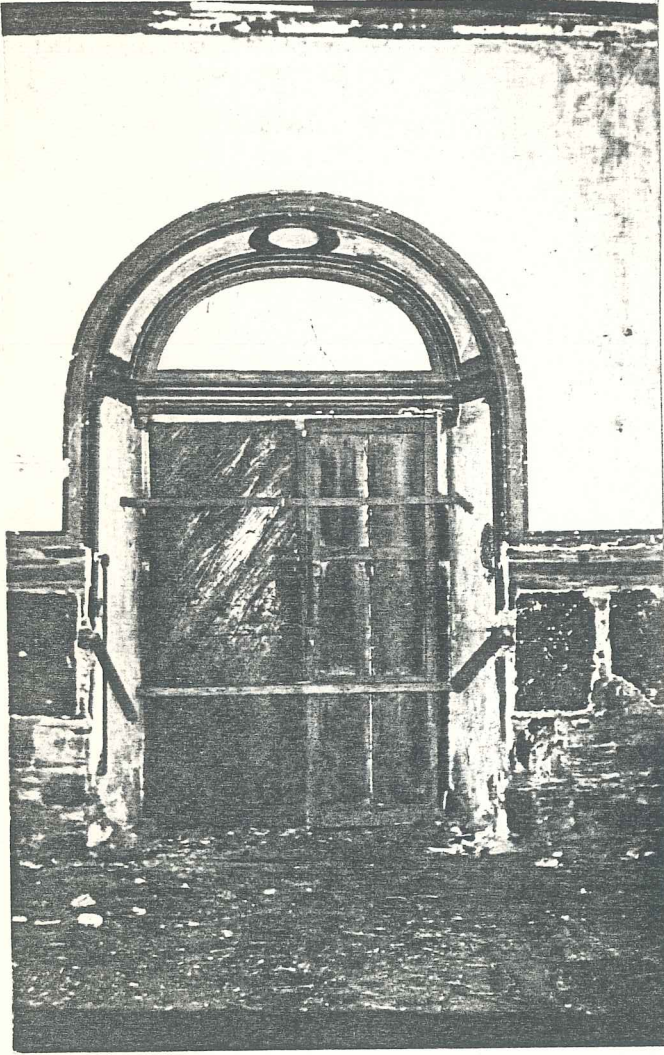

Foto 167- K3 kapısı içten
görünüşü.

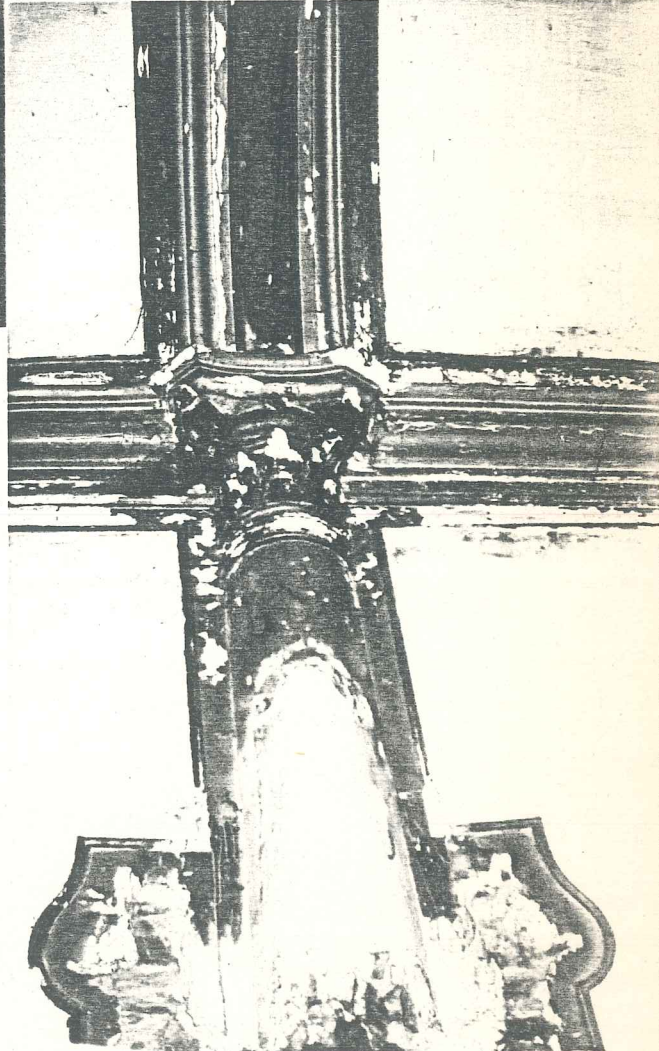

Foto 168- Sütunçe ve
başlığı.

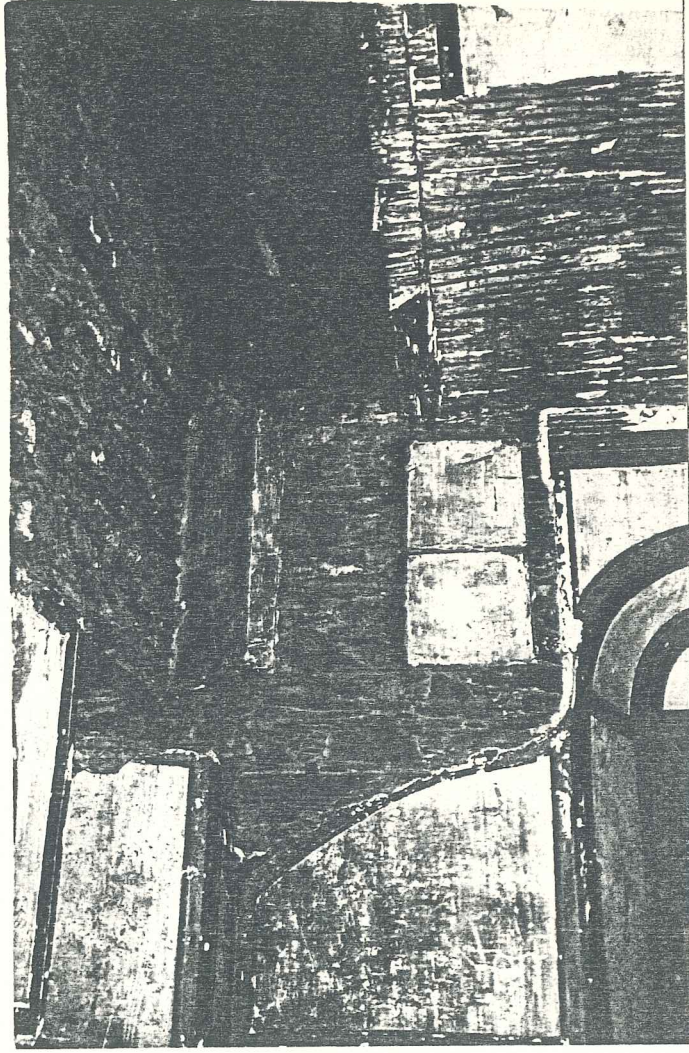

Foto 169- Sol yan köşe.

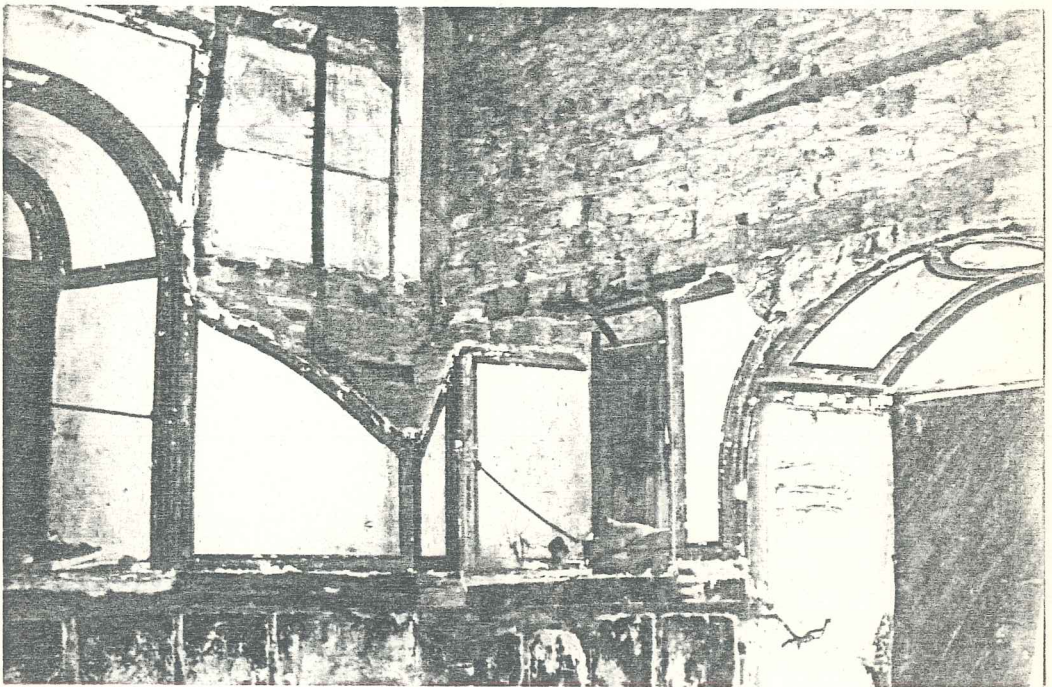

Foto 170- Sağ yan köşe.

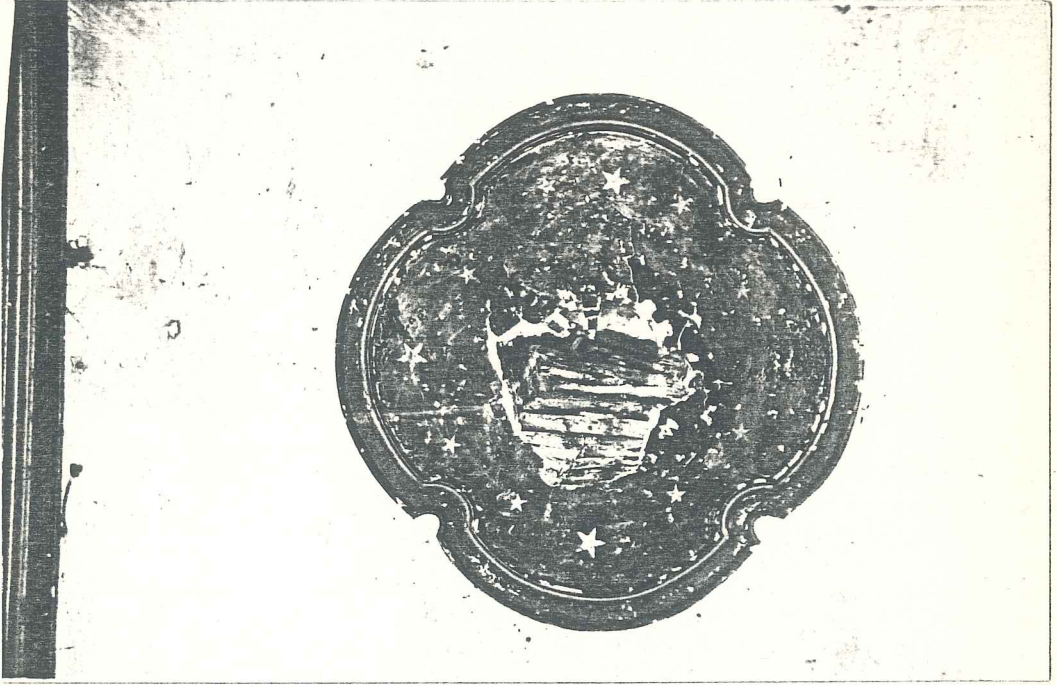
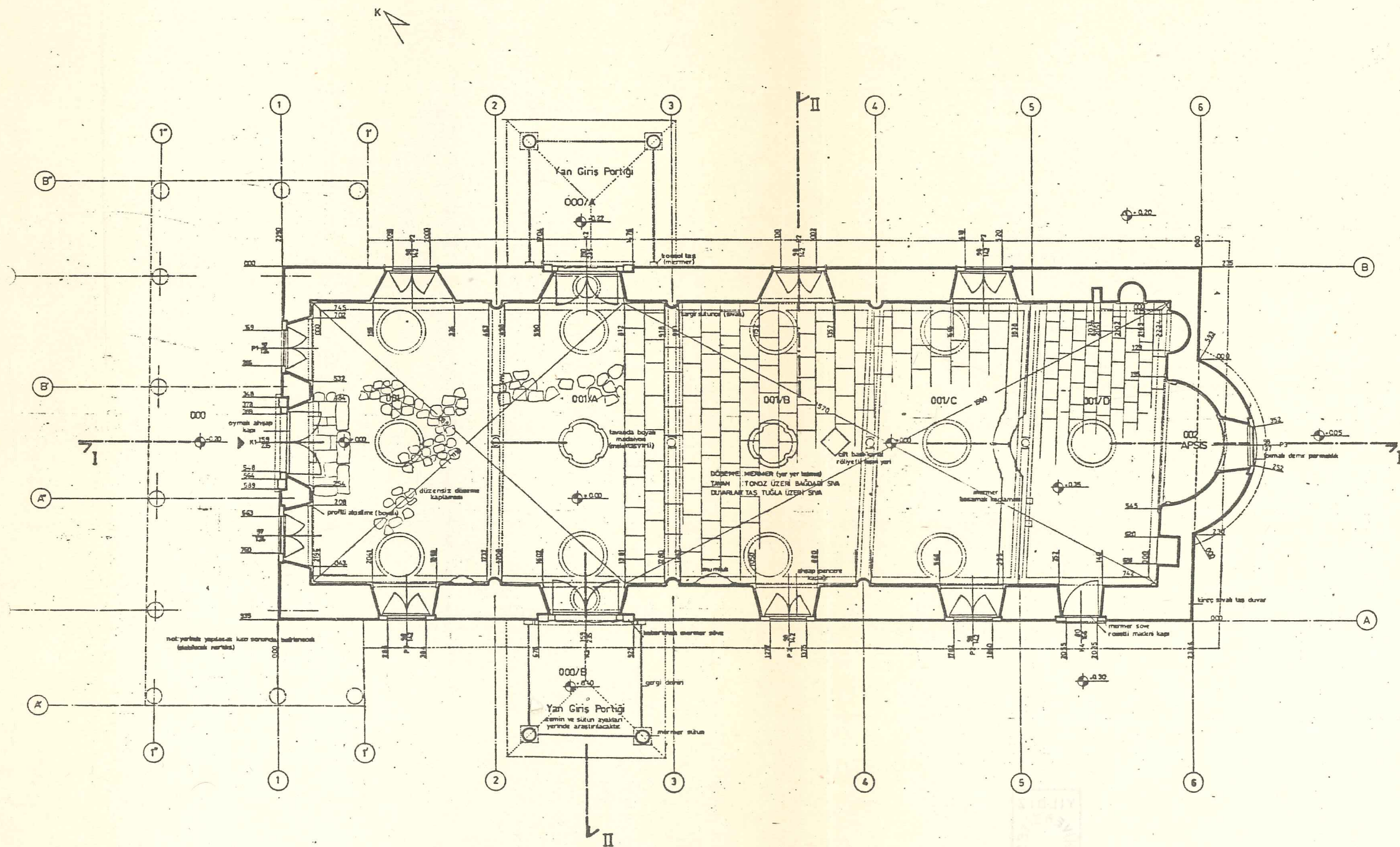

Foto 171- Aya Stefanos Kilisesi tavanındaki madyonlardan biri.

Foto 172- Aya Stefanos Kilisesi. Döşemesinde bulunan çift başlı kartal röliefli mermer taş.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölove Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

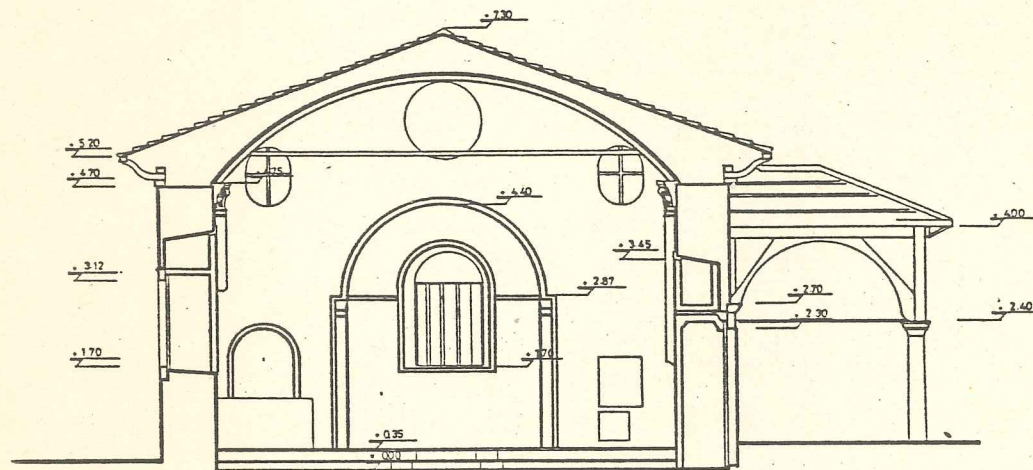
DIPLOMA PROJESI 1983

ILU : MANISA
 ILCESI : KULA
 ENVANTER NO: 45.06.001.01/26
 AYA STEFANOS KİLİSESİ (RUM)

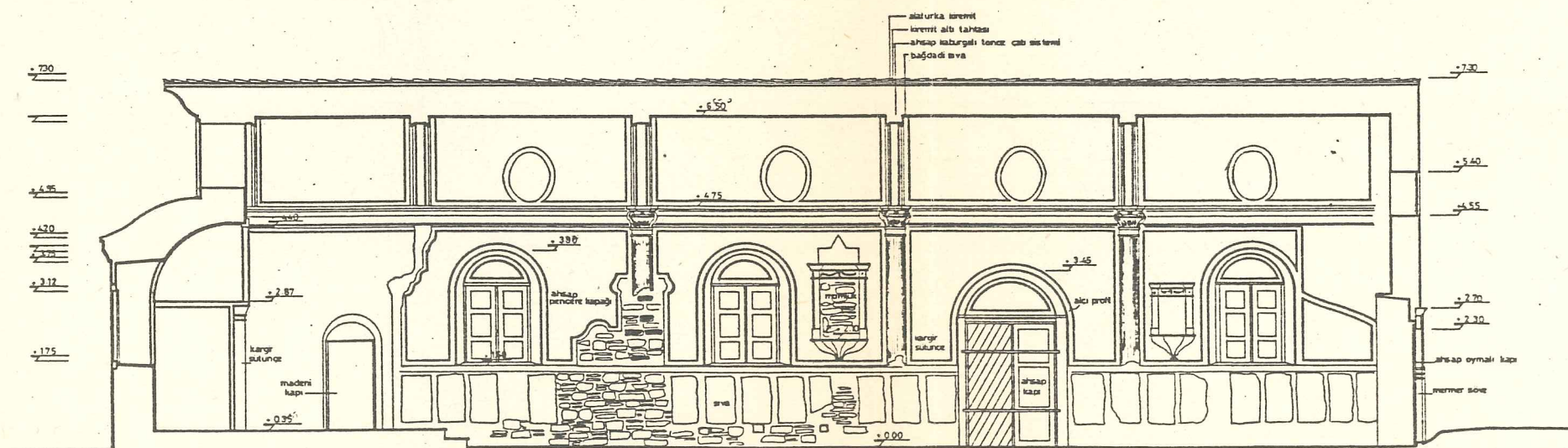
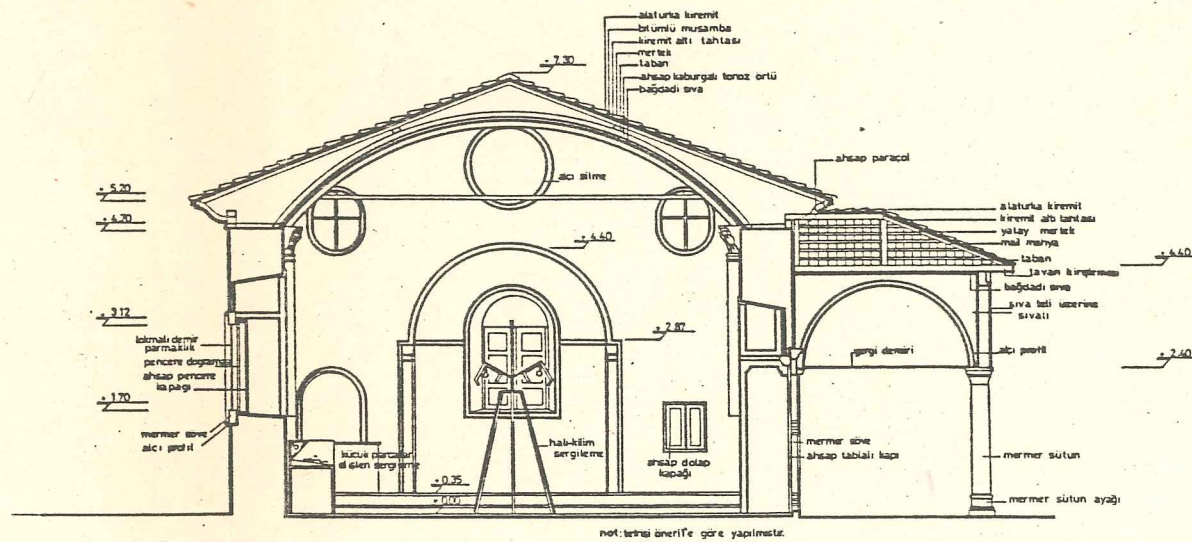
PLAN (Rölöve)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten :Y.Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan : Mimar ESİN DEMİREL

II-II kesiti (rölöve)

I-I kesiti (rölöve)

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

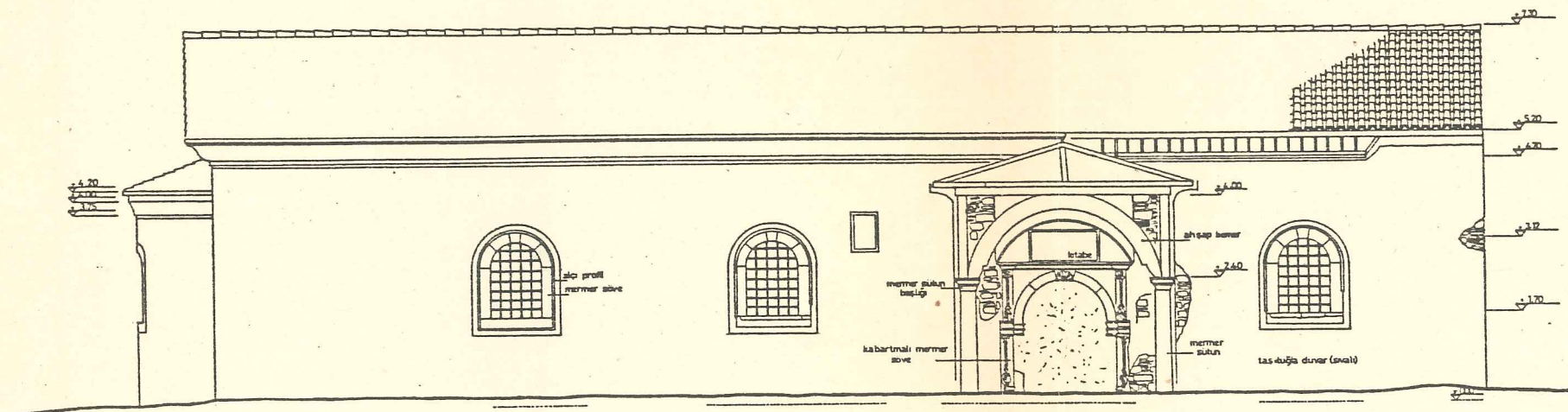
DIPLOMA PROJESİ 1963

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.060 (10)/26
AYA STEFANOS KILUSEİ

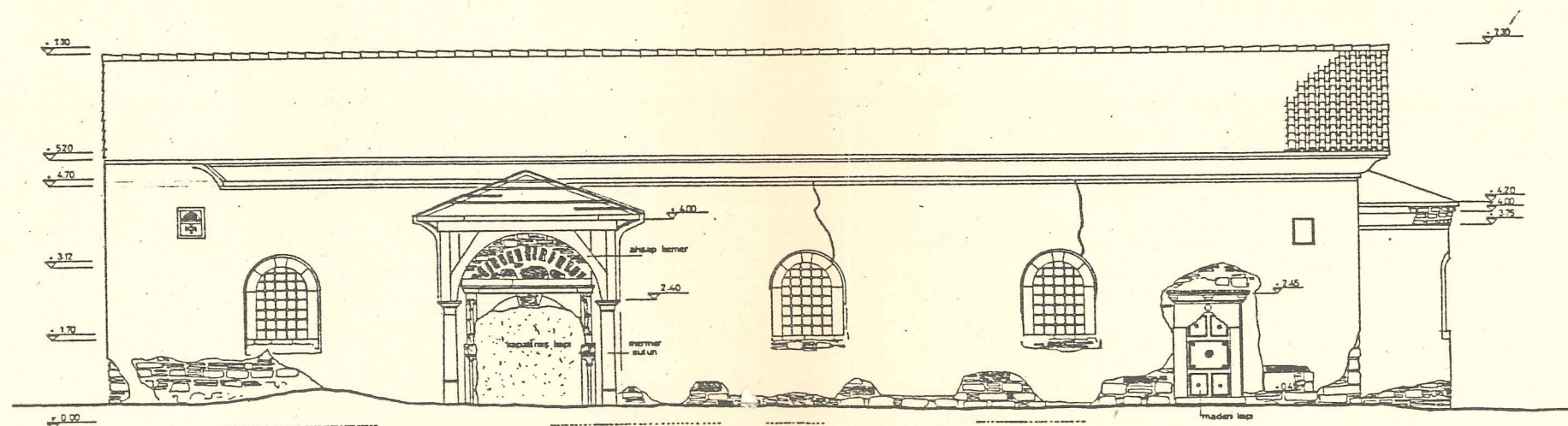
KESİTLER (rolove, rest or asyon)
ÖLÇEK 1/50

Yöneten: Öğr. Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan Mimar ESİN DEMİREL

SOL YAN CEPHE (kuzeydoğu görünüşü)

SAĞ YAN CEPHE (güneybatı görünüşü)

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

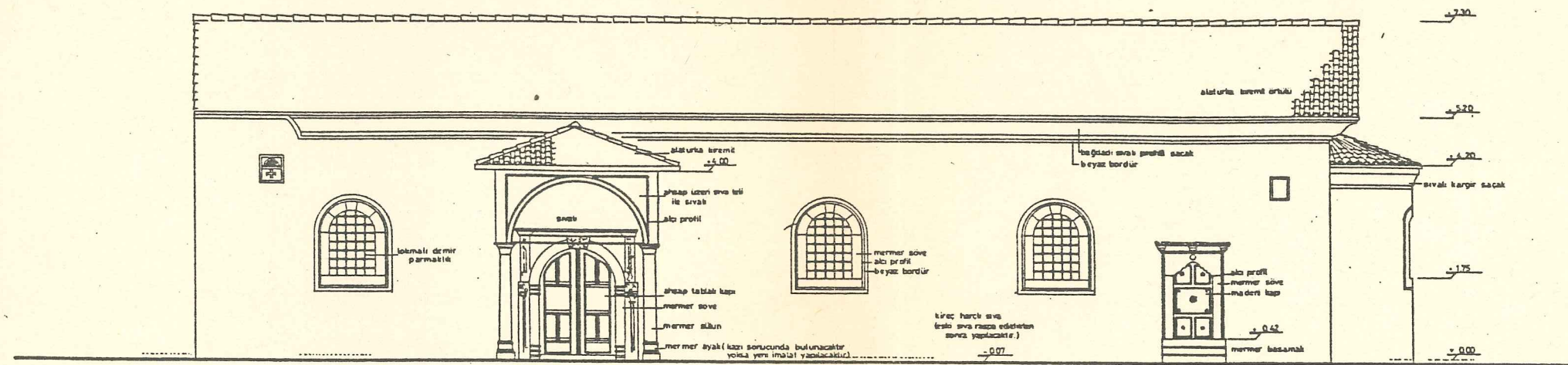
DİPLOMA PROJESİ 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO : 45.06.D(10)/26
AYA STEFANOS KİLİSESİ

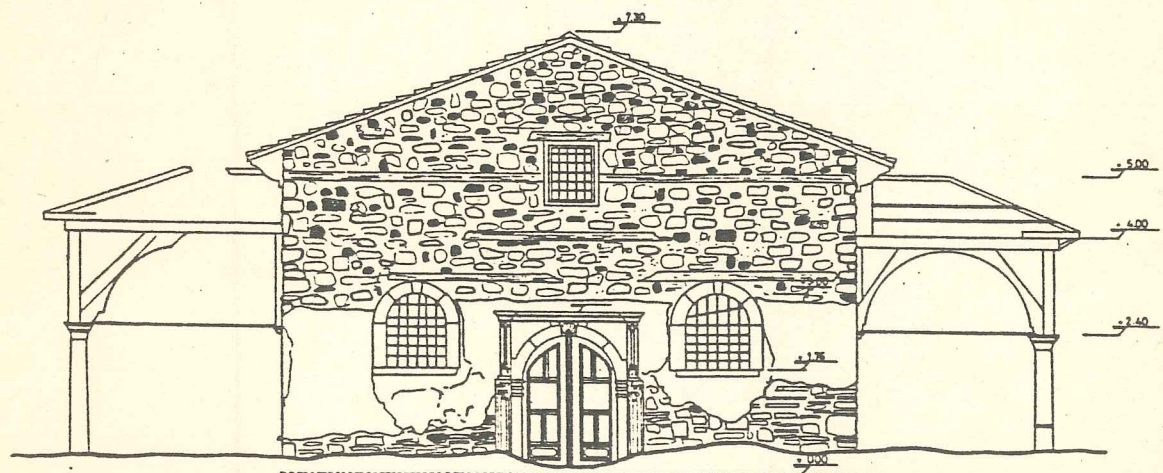
GÖRÜNÜSLER (rölöve)
ÖLÇEK : 1/50

Yöneten Öğr. Y. Mimar NEVZAT İLHAN

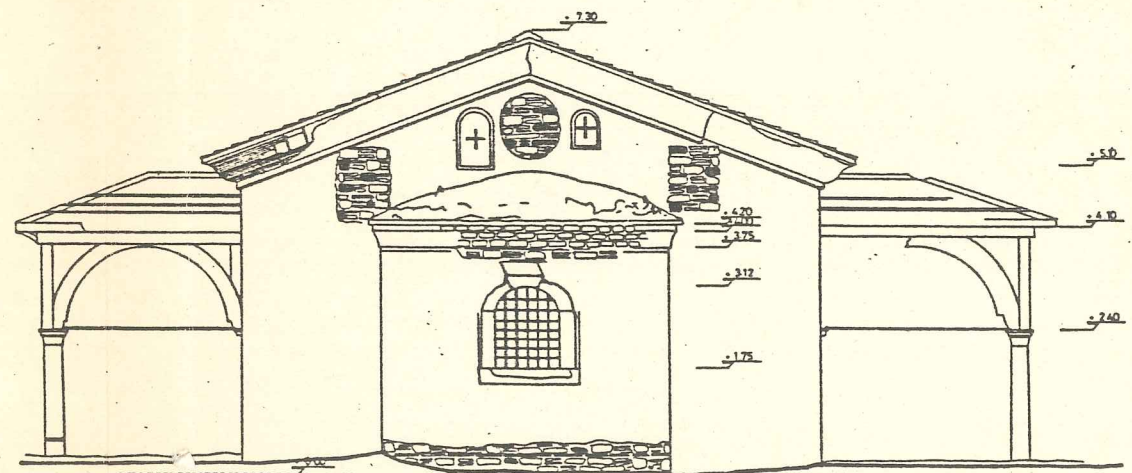
Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

SAG YAN (güneybatı) GÖRÜNÜŞÜ - RESTORASYON

ÖN (kuzeybatı) GÖRÜNÜŞ-RÖLÖVE

ARKA (güneydoğu) GÖRÜNÜŞ - RÖLÖVE

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

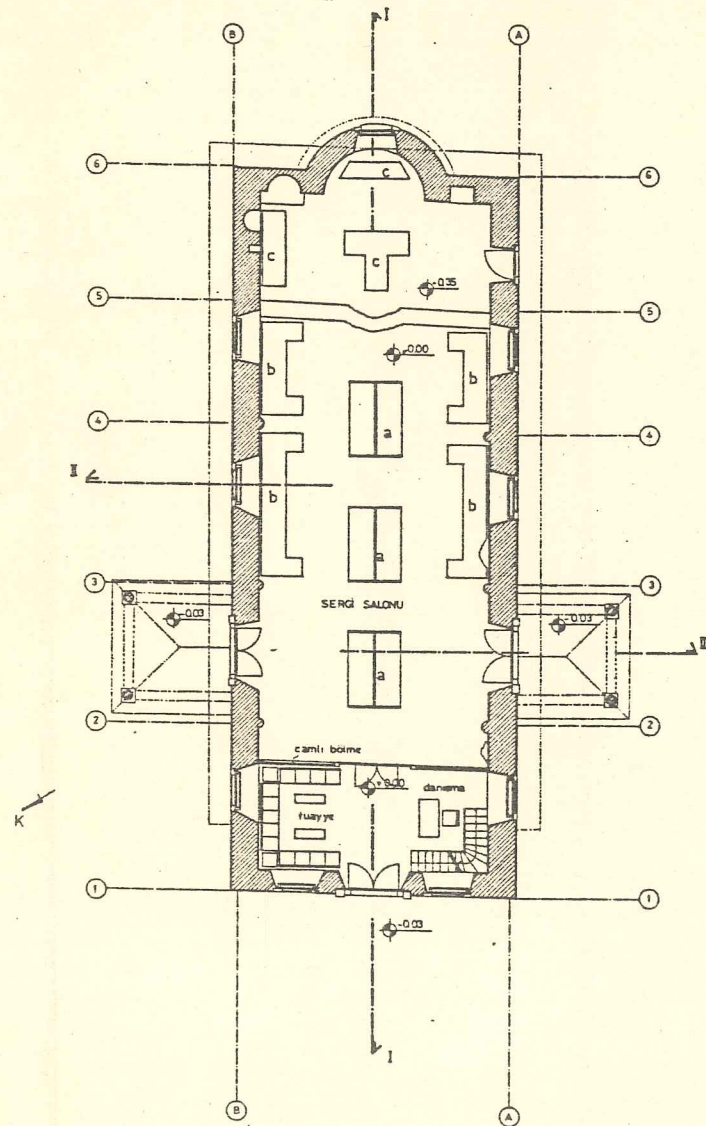
DIPLOMA PROJESİ 1963

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 4506.01.01/26
AYA STEFANOS KİLİSESİ

GÖRÜNÜSLER
ÖLÇEK: 1/50

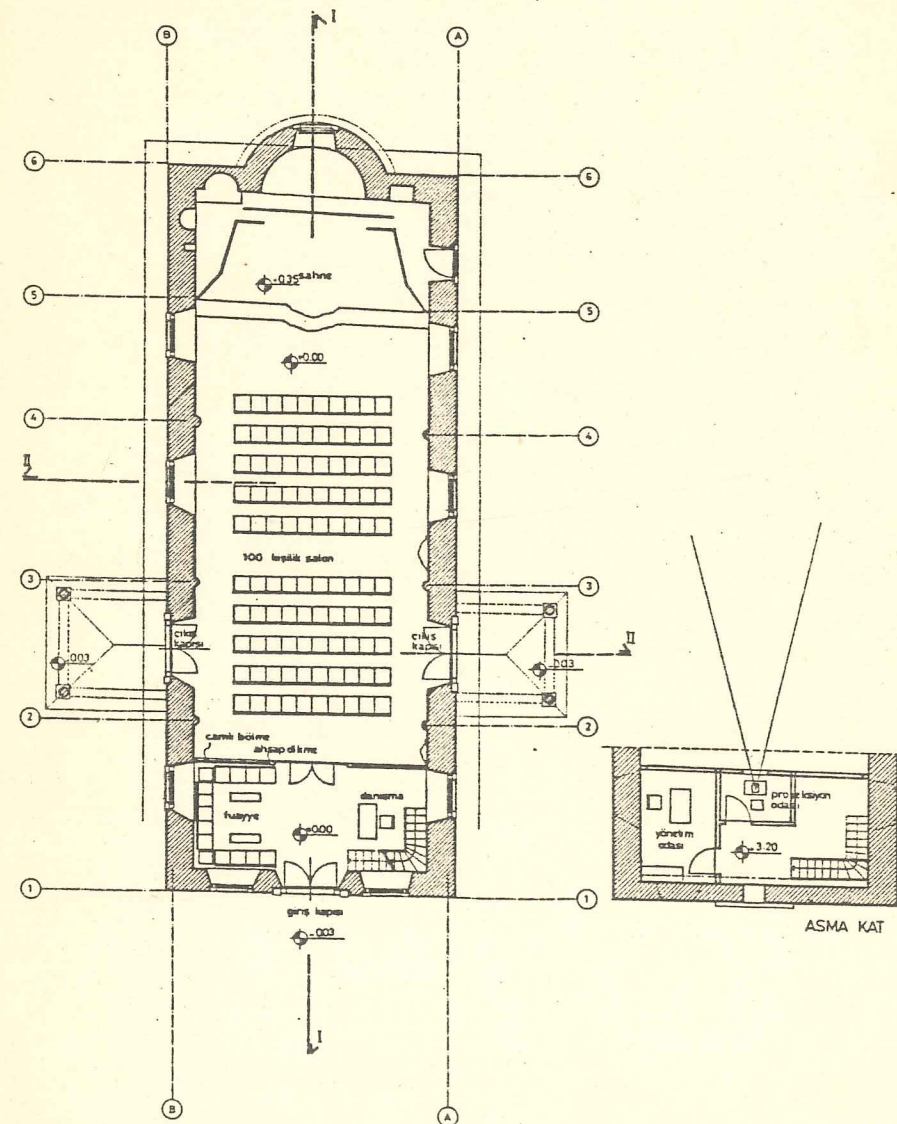
Yöneten Öğr. Y. Mimar NEVZAT. İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİRĖĖ -

öneri 1
sergi düzeni

a.halı kilim sergileme
b.küçük parçalar: elisleri- okul çalışmaları
c.onemli yapıtlar

öneri 2
toplantı düzeni

konser
tiyatro
sinema
her tür gösteri ve toplantı için

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

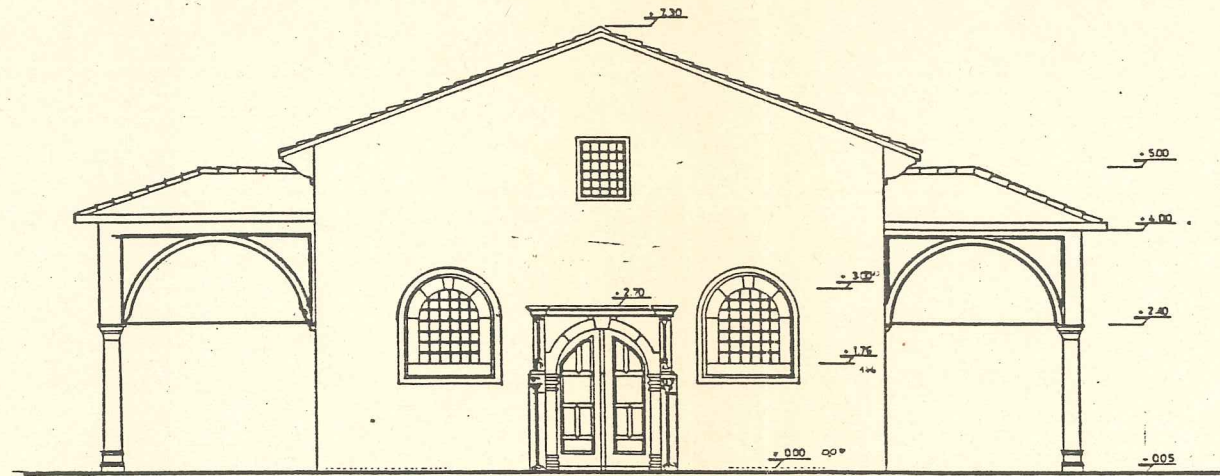
DİPLOMA PROJESİ 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.0601.01/26
AYA STEFANOS KİLİSESİ

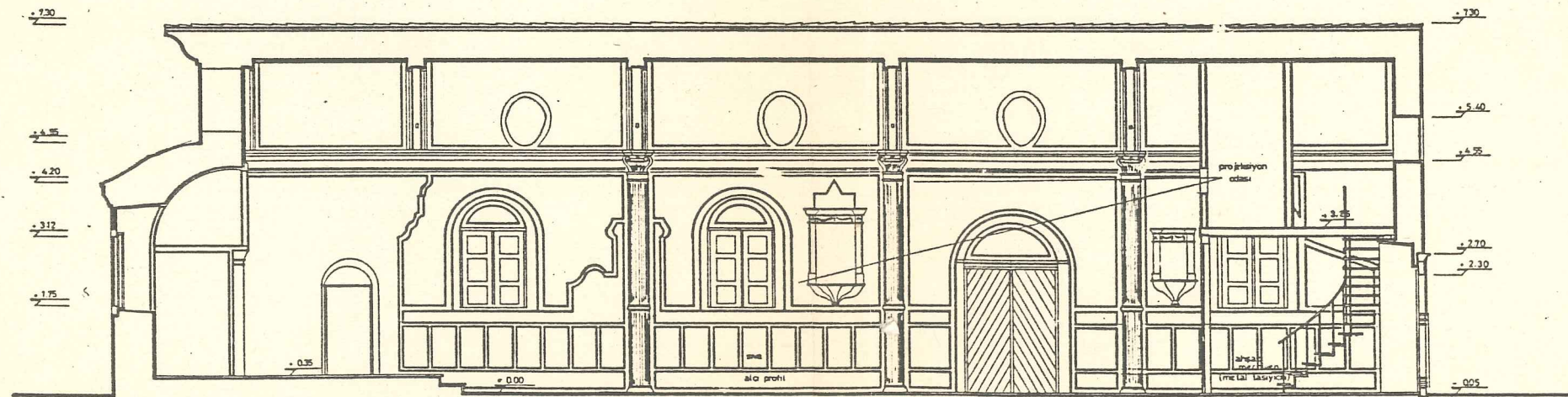
PLAN (restorasyonda kullanım
önerileri)
ÖLÇEK: 1/100

Yöneten Öğr. Gör. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan: Mimar ESİN DEMİREL

ön görünüş (restorasyon)

I-I kesiti (restorasyon)

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK
FAKÜLTESİ

Rölöve Restorasyon
Lisans Üstü İhtisas Dalı

DİPLOMA PROJESİ 1983

İLİ : MANİSA
İLÇESİ : KULA
ENVANTER NO: 45.06.01.01 / 26
AYA STEFANOS KİLİSESİ

GÖRÜNÜŞ ve KESİT (restorasyon)
ÖLÇEK: 1/50

Yöneten Öğr.Y. Mimar NEVZAT İLHAN

Hazırlayan Mimar ESİN DEMİREL

2.2. RESTORASYON RAPORU

2.2.1. KULLANIM ÖNERİSİNE İLİŞKİN YERLEŞİM DÜZENLERİ

Pilot yapı seçiminde toplumun kullanımına geniş olarak açılabilen kültürel nitelikli yapılara öncelik tanınması ilkesinden kalkarak, bugün işlevini yitirmiş tek mekanlı bir bina olan Aya Stefanos Kilisesi seçildi. İlçenin birbirinin benzeri 2 kilisesinden biri olan Aya Stefanos'un belirli bir dönemin dinsel yaşantısını belgeleyen bir bina olması dolayısıyla da özellikle korunup değerlendirilmesi gerekiyordu. İlçenin diğer dinsel yapıları camiler ve mescitlerin işlevsellikleri nedeniyle mimarileri değilse de, varlıkları korunmaktadır. Ama işlevini yitirmiş ve halkın inançlarına ters gelen bir binanın kendi haline bırakılması, günün birinde benzeri kilisenin akıbetine uğrayarak giderek yok olmasına neden olabilecekti. Bu restorasyon projesi, işlevini yitirmiş bir binayı günün gereksinmelerini karşılayan bir binaya dönüştürmesi ile modern restorasyonun ilkelerini gerçekleştirecek nitelikte olabilecektir.

Binanın tek mekanlı olması çok maksatlı salonların niteliğine uygun bulunarak, iki ayrı yerleşim düzeni önerildi. Sergi ve toplantı düzeni. Her iki öneri de sadece tefrişata dayalı bir düzenleme olduğundan, binanın yapısal restorasyondan sonra, öneriler değişik zamanlarda rahatlıkla uygulanabilecektir.

Her durumda 001 hacmi ilk pencerelerin bitiminden hemen sonra saydam bir bölme ile ayrılarak, giriş kısmı denetimli bir hale getirilmiş ve burada bir danışma ile fuayye oluşturulmuştur. Ahşap dikmeler üzerine oturtulan asma kat, giriş kapısının hemen üzerinden başlamaktadır. Danışmanın arkasında yer alan ahşap merdivenle asma kata çıkılmakta ve burada bir yönetim odası ile projeksiyon odası tasarlanmıştır.

Öneri 1: Sergi Düzeni (Pafta 14)

Kula'nın özelliği dolayısıyla 2 tip sergileme önerildi. Ortada iki yanı eğimli panolardan (a) oluşan sergilemede halı kilim ve benzeri dokuma örnekleri sergilenecek. Panolar üstten sisteme bağlı çubukların taşıdığı levhaların iç tarafından aydınlatılacak (Pafta 11). Yanlarda alçak vitrinler (b) içinde küçük parçalar -bunlar el işleri, okul çalışmaları ya da buluntular olabilir- sergilenecek. Aydınlatma vitrin içinden yapılacaktır. + 0.35 kotundaki vitrinler (c) içinde ise o günkü sergide en ilginç ve önemli bulunan yapıtlar sergilenecektir. Genel aydınlatma gergi demiri üzerinden sarkacak aydınlatma aygıtları ile sağlanacaktır. Çıkış sol yan kapıdan olacaktır.

Öneri 2: Toplantı Düzeni

Bu düzen konser (okul koroları ya da ilçeye gelen sanatçılar olabilir), tiyatro, okulların yıl sonu gösterileri, sinema gösterileri ya da ilçede yapılabilecek her türlü toplantı, konferans gibi etkinliklerde kullanılabilecektir. Danışma ve fuayye kısmı öneri 1 ile aynıdır. Salona 10'ar kişilik 10 sıra sandalye yerleştirilerek, 100 kişilik kapasite sağlanmıştır. + 0.35 kotu sahne olarak kullanılacak, yanlara ve arkaya panolar yerleştirilecektir. Sahne girişi K4 kapısından verilmiştir. Çıkışlar yan kapılardan yapılacaktır. Genel aydınlatma gergi demirlerinden sarkacak aydınlatma aygıtları ile yapılacaktır.

2.2.2. YAPISAL RESTORASYON

Binanın yapısal olarak kargir dış duvarları genellikle sağlam bulunmuştur. Ancak çatı sisteminde birçok yer bozulmuş

olup, içten açılmış, sıvası dökülmüş kısımları vardır. Döşeme bozuk, sıvalar dökük ve kabartmış, mumluklar ve sütunçeler kırıktır. Pencere kapakları çürümüş ve kırılmıştır. Dışta portikoların örtüleri tamamen yıkık durumda olup, kapıları duvar arkasında kalarak bozulmuştur. Pencere parmaklıkları da bozuk olup söveler üzerindeki alçı profiller dökük bulunmuştur. Tüm cephelerin sıvaları bozulmuş ya da dökülmüştür. Saçaklar tamamen harap olmuştur.

Bu duruma göre bina içinde yapılacak onarımlar:

Tüm sıvalar raspa edilip yeniden yapılacak ve eski renklerine göre boyanacaktır. Pencereilerin alt kısmı alçı profilli bordürlerle panolara ayrılacak, üzerleri sıvanıp boyanacaktır. Sütunçeler ve mumluklar tamamlanıp boyanacaktır.

Çatı açılarak çürüyen ahşaplar özgün sisteme uygun olarak değiştirilecektir. TonoZ içi bağdadî sıva yapıлып, tavandaki madalyonlar yapılacaktır. Su ve ısı yalıtımı yapılacaktır.

Ahşap pencere kapakları özgün şekline göre yeniden imal edilecek ve geniş bir kasa takılarak dışa camlı pencere-ler, içe ise kapaklar yerleştirilecektir.

Döşeme temizlenip düzeltilecek, eksik kısımlar mermer kaplama ile tamamlanacaktır.

Asma katın yapımı için; ahşap dikme ile giriş kapısı üzerindeki girintiye oturan kirişler atılıp, alt ve üstleri ahşapla kaplanacak. Üste çıkışı sağlayan metal taşıyıcılı ahşap basıslı bir merdiven yapılacaktır. Altta fuayye camlı bölme ve kapı ile ayrılacak, arkasına perde takılacaktır.

Bina dışında yapılacak onarımlar:

Tüm sıvalar raspa edilip, yeniden kireç harçlı sıva yapılacak ve üzeri boyanacaktır.

Pencereler elden geçirilip demir parmaklıkları takılacak, sövelerin bitim yeri üzerine alçı profilli silmeler konulacaktır.

Çatının alaturka kiremitleri düzeltilecek saçaklar yapılıp, üzerleri bağdadi sıva yapılacaktır.

Portikolar: Sütunların bulunduğu kısım kazılarak sütun ayakları bulunacak, yoksa ya da bozuksa yeniden yapılıp (mermer) yerine konacaktır. Portiko örtüleri ahşaptan kırma çatı şeklinde yapılacaktır (Pafta 11). Ahşap kemerler yapılıp üzerleri sıva teli ile sıvanacak, kemer kenarlarına alçı profilli silmeler konulacaktır. Çatı içi ahşapla kaplanacak, üzeri alaturka kiremit ile kaplanacaktır. Portikolara ait özgün detaylar diğer kilisenin portikosundan alınmıştır. Kapılar duvar kaldırıldıktan sonra aynen yapılıp yerine takılacaktır (Pafta 15).

IV. BÖLÜM - SONUÇ VE ÖNERİLER

I. RESTORASYON PROJELERİ ÜZERİNE

Kula tarihsel merkezindeki dinsel-kültürel yapıların araştırma değerlendirmesinden çıkan sonuç ve tipoloji II. Bölüm 2'de ayrıntılı olarak verildi.

Burada ise, restorasyon projelerinin değerlendirilmesi yapılarak, varılmak istenen amaç ve sonuç verilecektir. Pilot yapıların seçiminde, halkla ilişkiyi sağlayacak işlevsellikte ve kültürel yanı ağır basan büyük boyuttaki yapılar özellikle tercih edildi. Amaç, Tarihsel Merkez içinde korunamayıp, kendi haline bırakılan bu yapıları, günün koşullarına göre gereksinimi karşılayan işlevlerle donatarak, yeniden yaşama kavuşturmaktır. Hazırlanan restorasyon-rehabilitasyon projelerinin bu amaca ulaşabildiği kanısı ve ümidindeyim.

Zafer İlkokulu adıyla bilinen bina, ilçe kültür yaşamında geçmişten beri bilinen ve kullanılan bir okuldu. Ve bugün verilmesi tasarlanan işleviyle, yine halka tümüyle açık, geleceğe dönük bir öğrenim binası olacaktır. Proje öncelikle, geleceğin koşulları göz önüne alınarak, 10 derslikli, 325 kişilik, 8 yıllık ilköğrenime yanıt verecek şekilde, mevcut okul ile birlikte kullanılacak şekilde hazırlanmıştır. WC kısımları ile yönetim ve öğretmenler odasına da bina içinde yer verilmiştir.

Aya Stefanos Kilisesi restorasyon tasarımı ise, işlevini yitirmiş bir yapıyı, günün gereksinimleri gözönünde tutularak, yeniden kullanılabilir hale getirmeyi hedeflemiştir. Çeşitli şekillerde kullanılabilir, tefrişata dayalı, iki ayrı öneri hazırlanarak projeye esneklik getirilmiştir.

2. PİLOT PROJELERDEN GENELE DOĞRU ÖNERİLER

Pilot projelerin örnekleme ile diğer yapılar için de benzer tasarımlar hazırlanabilir. Benzeri tasarımlar Akgün mahallesindeki Eski Kilise ya da Eski Han binalarında uygulanabilir. Eski Han restore edilerek, geçmişteki yaşam biçiminin günümüzde değişerek sürmesinden ötürü, aynı işlevle donatılıp, sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilir. Aynı şey Eski Kilise için de geçerlidir. Ancak Kilise eski işlevi yerine bugünkü yaşamda yerini alacak yeni bir işlevle, yaşayan yapılar arasına katılabilir.

Diğer yapılarda ise, işleve dayalı olmayan, yapısal restorasyonlar gereklidir. Örneğin, Sungur Bey Hamamı basit bir restorasyonla daha iyi kullanılabilir hale getirilebilir. Çukur Çeşme temizlenip, restore edilerek, ilçenin tarihsel çeşme örneği olarak sunulabilir. Yeri bilinen bir iki çukur çeşmenin gün ışığına çıkarılması, geçmiş yaşam biçiminden bir kesiti belgelemiş olur.

Camiler ve mescitlerde dikkat edilmesi gereken konu; mimariyi bozan uygulamalara engel olmak ve mümkünse bu tür muhdesatı (fayans kaplamalar gibi) kaldırabilmek.

Bu önerilerin tümü uygulamaya konulurken, en önemli sorun, yapıları çevrelerinden ve insani ilişkilerden soyutlamak, bunların ancak çevreleriyle birlikte yaşayabileceği bilincini sonuna dek taşımak. Kula tarihsel merkezi, tanıtımında da anlatıldığı gibi, özgün dokusal yapısı, mimarisiyle uyum içinde, herşey insan yaşamının hizmetine sunulacak şekilde düzenlenmiş, organik bir oluşumdur. Doğaldır ki, böyle bir organik dokuda bulunan dinsel-kültürel yapıların en uyumsuzu bile, bu dokunun bir parçası durumundadır ve onunla bütünleşmiştir. Aykırı olanlara mimariyi bozan müdahalelerin ürünü olarak bakabiliriz. Bu nedenle Kula Tarihsel Merkezindeki

dinsel-kültürel yapıların restorasyon-rehabilitasyon tasarımlarında ana ilkeler; çevre ile bütünleşme, insani ilişkileri içermek, gereksinimi karşılamak ve özgün mimariyi korumak olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- 1- Aray, Macit.
Yunus Emre.
Kula Turizm ve Yunus Emre Kültür Derneği, 1974.
- 2- Arel, Ayda.
"Batı Anadolu'da Birkaç Yapının Tarihlendirilmesi, 15. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi Hakkında".
Anadolu Sanatı Araştırmaları II, s.82-96.
İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi Rölöve ve Restorasyon Kürsüsü Yayınları 2, 1970.
- 3- Cuinet, Vital.
La Turquie d'Asie III.
Paris, Ernest Leroux, 1894.
- 4- Danışman, Zuhuri.
Evliya Çelebi Seyahatnamesi.
İstanbul, Zuhuri Danışman Yayınevi, 1970.
- 5- Diest, W. Von.
"Von Pergamon  ber Den Dyndymos Zum Pontus".
Mitteilungen Erganzunsband XX, 1888-1889, s.40-41.
- 6- Evliya Çelebi.
Seyahatname, C.IX.
İstanbul, Devlet Matbaası, 1935.

- 7- Fersan, Nur.
Küçük Anadolu Kentlerinde Tarihsel Dokunun Korunması ile ilgili Bir Yöntem Araştırması.
İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1980.
- 8- Hamilton, William J.
Asia Minor, Pontus and Armenia I, II.
London, John Murray, 1842.
- 9- Kansu, Şevket Aziz.
"Kula'da Bulunan Çifte Balta Tasvirli Bir Sunak".
Belleten.
Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayını, 1974.
- 10- "Kula".
İslam Ansiklopedisi, C.6, s.973-976.
- 11- Manisa İl Yıllığı, 1967.
- 12- Ramsey, W.M.
The Historical Geography of Asia Minor.
Amsterdam, Adolf M.Hakkert, 1962.
- 13- Reclus, E.
Géographie Universelle-La Terre et Les Hommes.
Paris, Hachette, 1876-1895.
- 14- Stewing, R. (Çev. R.Turfan)
Batı Anadolu Bölgesinin Kültürel Gelişmesini Gösteren Kartografik Bilgiler.
İstanbul, TTOK Yayınları; 1968.
- 15- Stewing, R. (Çev. R.Turfan, M.Ş.Yazman)
Batı Anadolu Bölgesinde Kültür Gelişmesinin Ana Hatları.
İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1970.

- 16- Şemseddin Sami.
Kâmus al-alam, C.5.
İstanbul, 1869.
- 17- Texier, Charles.
Asie Mineure.
Paris, Imprimeurs de L'Institut de France, 1882.
- 18- Tosun, İsmail.
Tarihi, Sosyal, Kültürel ve Turizm Yönü İle Kula.
1969.
- 19- Uluçay, M. Çağatay.
Manisa Tarihine Genel Bir Bakış.
İstanbul, Manisa Halkevi Yayınları, 1939.
- 20- Uluçay, M. Çağatay.
Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar.
İstanbul, Manisa Halkevi Yayınları, 1940.
- 21- Uluçay, M. Çağatay.
Saruhanogulları ve Eserlerine Dair Vesikalar II.
İstanbul, Manisa Halkevi Yayınları, 1946.
- 22- Varlık, Mustafa Çetin.
Germiyanogulları Tarihi (1300-1429).
Ankara, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1974.